

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Historický ústav

Osobnost plk. gšt. Zdeňka Waldhütterera-Vltavského a jeho úloha v Pražském povstání

Diplomová práce

Autor: Bc. Tomáš Blažek

Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Učitelství pro střední školy – dějepis

Učitelství pro střední školy – základy společenských věd

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marta Kohárová, CSc.

Zadání diplomové práce

Autor: Tomáš Blažek

Studium: P15P0378

Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Učitelství pro střední školy - dějepis, Učitelství pro střední školy - základy společenských věd

Název diplomové práce: **Osobnost plk. gšt. Zdeňka Waldhütterera-Vltavského a jeho úloha v Pražském povstání**

Název diplomové práce AJ: The personage plk. gšt. Zdeněk Waldhütter-Vltavský and his role in the Prague Uprising

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se bude zabývat jak samotnou osobní historií plk. gšt. Zdeňka Waldhütterera-Vltavského před Pražským povstáním, tak i historií Pražského povstání, ve kterém tato osoba sehrávala jednu z důležitých rolí.

Archiv Národního muzea, fond Rudolf Císař, karton 19; Vojenský historický archiv; Státní okresní archiv Havlíčkův Brod, fond Archiv města Ledec nad Sázavou (1443-1945). Stanislav KOKOŠKA, Praha v květnu 1945: historie jednoho povstání, Praha 2005; Jindřich MAREK, Barikáda z kaštanů: pražské povstání v květnu 1945 a jeho skuteční hrdinové, Cheb 2005; Pavel ŽÁČEK, Prahou pod pancířem vlasovců, Praha 2014.

Garantující pracoviště: Historický ústav,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marta Kohárová, CSc.

Oponent: PhDr. Tomáš Hradecký, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 18.12.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval (pod vedením vedoucí práce) samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

.....

Podpis autora práce

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval především své vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Martě Kohárové, CSc. za veškerou pomoc a rady, které mi během psaní poskytla. Dále bych chtěl poděkovat paní Olze Pešoutové, dceři plukovníka generálního štábu Zdeňka Waldhütterera-Vltavského za ochotné zapůjčení osobní pozůstalosti po jejím otci a za její cenné vzpomínky. A konečně, nikoliv však na posledním místě, děkuji svým rodičům, kteří mi poskytli, jak zázemí pro psaní, tak i nepřestávali věřit v to, že tuto diplomovou práci někdy zdárně dokončím.

Anotace

BLAŽEK, Tomáš. *Osobnost plk. gšt. Zdeňka Waldhütterera-Vltavského a jeho úloha v Pražském povstání*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018. 153 s. Diplomová práce.

Práce se zabývá životními osudy plukovníka generálního štábu Zdeňka Waldhütterera-Vltavského, které podává v chronologickém sledu. Nejprve se zaměřuje na jeho mládí a pak i na jeho činnost v československých legiích během Velké války. Poté se věnuje meziválečným létům, v nichž si Zdeněk Waldhütter-Vltavský, na základě mnoha zkušeností, vybudoval skvělou vojenskou kariéru v rámci předválečné československé armády. Následuje kapitola z válečných let, kdy své předchozí poznatky a zkušenosti z armády zúročil v odbojové činnosti, kterou nakonec završil na důležitém a klíčovém místě pro domácí odboj – jako velitel útočné vozby v Pražském povstání. Stranou nezůstávají ani jeho poválečné osudy, kterými je diplomová práce zakončena. Text se neomezuje pouze na líčení plukovníkovy vojenské kariéry, ale zachycuje i některé okamžiky z jeho civilního a rodinného života.

Klíčová slova: biografie, Zdeněk Waldhütter-Vltavský, československé legie, československá armáda, druhý československý odboj domácí, Pražské povstání, poválečná perzekuce.

Annotation

BLAŽEK, Tomáš. *The personality of General Staff Colonel Zdeněk Waldhütter-Vltavský and his role in the Prague uprising*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2018. 153 pp. Diploma Degree Thesis.

The thesis deals with the life story of General Staff Colonel Zdeněk Waldhütter-Vltavský, written in a chronological order. At first the thesis focuses on his boyhood and then on his activity in Czechoslovak legions in the time of the Great War. Then it continues with inter-war years in which Zdeněk Waldhütter-Vltavský, based on his experience, built-up his great military carrier in pre-war Czechoslovak army. The next chapter deals with war years in which he made good use of his previous knowledge and experience from the army in resistance activity which he finished on important and crucial place for domestic resistance as the commander of assault vehicle units during Prague uprising. Diploma degree thesis ends with his post-war stories. The text does not include only colonel's military carrier but also notices some moment from his civil and family life.

Keywords: biography, Zdeněk Waldhütter-Vltavský, Czechoslovak legions, Czechoslovak army, the second Czechoslovak domestic resistance, Prague uprising, post-war persecution.

Obsah

Úvod	8
1. Léta mládí	14
1.1. Dětství a život před válkou	14
1.2. Velká válka	20
1.2.1. Služba v c. a k. armádě	21
1.2.2. Ruským a francouzským legionářem	26
2. Léta meziválečná	33
2.1. V boji o Těšínsko v rámci tzv. sedmidenní války	33
2.2. Důstojníkem druhého zpravodajského oddělení hlavního štábu	36
2.3. Vojenským znalcem v procesu s Vojtechem Tukou	42
2.4. Vojenským přidělcem v Paříži	47
2.5. Velitelem Pluku útočné vozby 1 v Milovicích	50
3. Léta válečná	55
3.1. Počátky formování domácího odboje	55
3.1.1. Milovická odbojová skupina majora Emila Nováka v rámci pražské ilegální organizace RU-DA	60
3.1.2. Leděčská odbojová skupina v rámci pražské ilegální organizace RU-DA	65
3.2. Pražské povstání	79
3.2.1. Velitelem pražské útočné vozby a československým parlamentářem u Vojenského velitelství Velké Prahy „Bartoš“	89
4. Léta poválečná	105
4.1. Poválečná vojenská kariéra, perzekuce a stáří	107
Závěr	117
Seznam zkratk	119
Seznam pramenů a literatury	121
Seznam příloh	132

Úvod

„... že se v mém případě jedná o důstojníka, který již před 30 lety vstoupil do legií, bojoval za svobodu svého národa a skutečně za ni krev proléval. Že jde o důstojníka, který pak v osvobozené vlasti dřel ve dne, v noci, aby ze svých skromných sil přispěl k tomu, aby čs. armáda byla silnou a dobře připravenou. Konečně že jde o důstojníka, který řízením osudu zařadil se hned od prvních dnů boje národa doma, místo, aby vyčkával klidně v neutrální cizině, až dojde ku konfliktu této ciziny s Německem. ... Jisto jest, že jsem ruce v klín nesložil a stál tam, kde byl každý dobrý Čech doma t.j. v domácím odboji. ... Nežádám žádné odměny ani vyznamenání. Chci skromně pouze to, aby se nikdo nedotýkal mé cti občanské a vojenské, které jsem se nikdy ani myšlenkou, ani slovem a tím méně činem nezpronevěřil.“¹ Tolik část z odvolání účastníka prvního a druhého československého² odboje Zdeňka Waldhütterova-Vltavského ze dne 24. října roku 1946 – jeho slova trefně vystihují podstatu jeho osobnosti, kterou celý svůj život rozvíjel, a které se nikdy neodcizil.

S osobností plukovníka³ generálního štábu⁴ Zdeňka Waldhütterova-Vltavského jsem se poprvé seznámil při psaní bakalářské práce, v níž jsem se zabýval odbojovou činností a koncem druhé světové války na Ledečsku,⁵ a velmi mne zaujala. Navíc jsem o něm a jeho důležitosti našel zmínky i v souvislosti s jinou problematikou a na jiných místech jeho působení. Zároveň jsem zjistil, že o Zdeňku Waldhütterovi-Vltavském nevznikla žádná biografická studie. Proto jsem si už tehdy řekl, že by bylo velmi přínosné napsat o něm ucelenou životopisnou studii, v níž by vynikla nejen širě jeho aktivit, ale současně by v ní rezonovalo i jeho demokratické přesvědčení a vlastenectví. Dalším impulsem k výběru tohoto tématu byla šťastná okolnost. V průběhu svého výzkumu jsem totiž získal kontakt na dceru tohoto plk. gšt., paní Olgu Pešoutovou. Ta mi nejenže ochotně zapůjčila zajímavou a hodnotnou osobní pozůstalost po svém otci, ale také mi poskytla velmi cenné vzpomínky na něj. Prostřednictvím nich pak mohla vyniknout životnost událostí. Všechny tyto okolnosti, zajímavost a atraktivnost tématu tak výrazné osobnosti, jakou byl plk. gšt. Zdeněk Waldhütter-Vltavský mě vedly k napsání této diplomové práce.

¹ Archiv Národního muzea, fond (dále f.) Rudolf Císař (dále RC), karton (dále kart.) 19, *Odvolání proti rozhodnutí přijímací komise MNO ze dne 24. října 1946*, s. 7–8.

² Dále čs.

³ Dále plk.

⁴ Dále gšt.

⁵ Tomáš BLAŽEK, *Odbojová činnost a konec druhé světové války na Ledečsku*, Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové 2014. Bakalářská práce.

Hlavním cílem této práce je tedy na základě studia archivních pramenů i získaných vzpomínek zachytit a pokusit se rekonstruovat pokud možno komplexní obraz složitých životních osudů tohoto významného čs. důstojníka. Práce si dále klade za cíl zasadit osobnost Zdeňka Waldhütterera-Vltavského do kontextu doby, v níž žil a ve které aktivně působil, a to především na základě poznatků získaných ze studia odborné literatury. Díky tomu pak poslouží práce zároveň jako doklad o této době, kdy 20. století v českém prostředí lze vnímat nejen jako století demokracie, ale také jako století dvou totalitních režimů – nacistického a komunistického. Dalším z cílů práce je nalézt odpověď na otázky, směřující vesměs k vnitřní motivaci plk. gšt. Zdeňka Waldhütterera-Vltavského v jeho klíčových životních rozhodnutích. Proč se chtěl stát vojákem? Proč vstoupil do čs. legií? Proč zůstal i po Velké válce aktivním důstojníkem? Proč se angažoval v domácím odboji? A konečně, jaký vlastně byl Zdeněk Waldhütter-Vltavský jako člověk?

Struktura práce vychází ze základu sedmi obecných kategorií, které jsem si na začátku stanovil: rodina, studium, válka, čs. legie, čs. armáda, druhý čs. odboj domácí a perzekuce. Tyto kategorie jsem si upravil na čtyři hlavní kapitoly, do nichž je práce časově chronologicky rozdělena. Pojmenoval jsem je: Léta mládí, Léta meziválečná, Léta válečná a Léta poválečná. Ty jsou pak dále členěné na menší podkapitoly, v nichž je popsán jak kontext doby, v níž Zdeněk Waldhütter-Vltavský žil, tak i jeho životní osudy. První dvě podkapitoly přibližují dětství a život před Velkou válkou, její vypuknutí a úlohu Zdeňka Waldhütterera-Vltavského v ní. V následujících pěti podkapitolách je zachycen vzestup jeho vojenské kariéry v rámci meziválečné čs. armády. Dalších pět podkapitol je zaměřeno na druhý čs. odboj domácí a na odbojovou činnost Zdeňka Waldhütterera-Vltavského v něm, kterou završil svou účastí v Pražském povstání. Poslední podkapitola pak líčí situaci v poválečné čs. armádě a perzekuci Zdeňka Waldhütterera-Vltavského.

Hlavními metodami pro vypracování této práce se stala heuristická analýza archivních pramenů a syntéza tematicky zaměřené literatury. Využita byla přitom i komparativní metoda a metoda oral history, jejíž metodologickou základnu jsem čerpal z díla Miroslava Vaňka, Pavla Mückeho a Hany Pelikánové.⁶ Základní metodou se však stala metoda biografická, jejíž metodologický základ jsem čerpal z několika studií

⁶ Miroslav VANĚK – Pavel MÜCKE – Hana PELIKÁNOVÁ, *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*, Praha 2007.

publikovaných v časopise Dějiny – teorie – kritika.⁷ Právě v tomto periodiku mi byla nejbližší studie biografické metody od Jiřího Štaify,⁸ i když jsem ji trochu pozměnil. Na rozdíl od něj, který doporučuje kombinaci problémového a tematického přístupu s chronologickým, jsem si vybral pouze tematický a chronologický. V orientaci problematiky biografické metody, a jako možný návod, jak psát životopisnou studii, mě do jisté míry zaujaly i dvě biografické publikace mladých českých historiků zabývajících se životem jednotlivých čs. důstojníků.⁹

Celá diplomová práce pak vychází ze studia archivních pramenů a odborné literatury s tím, že právě archivní prameny se staly pro tuto práci mnohem zásadnějšími, a to i z toho důvodu, že o Zdeňku Waldhütterovi-Vltavském nevznikla dosud žádná biografická studie, jak již bylo uvedeno. Základní informace o něm je možné sice dohledat v několika medailoncích z relevantní a dostupné literatury,¹⁰ nicméně je třeba upozornit na to, že všechny obsahují kromě základní faktografie i chybné informace, jak jsem zjistil při studiu archivních pramenů. Odborná literatura tak byla vlastně využita jen pro popis kontextu dané doby. Poznatky k historickým aspektům byly v práci použity z publikací syntetizujícího charakteru. Nejpoužívanější byly vybrané díly edice Velkých dějin zemí Koruny české.¹¹

Kromě výše zmíněného jsem dále vycházel z publikací, které se problematice daného období věnují hlouběji. Na tomto místě bych především vyzdvihl vynikající práci německého historika Detlefa Brandese,¹² ve které je předkládána problematika Protektorátu Čechy a Morava tak uceleně a tak dokonale, že obdobné zpracování této problematiky nemá v české literatuře obdoby. Možná také proto zůstává jako základní

⁷ Lenka ŘEZŇÍKOVÁ, *Biografie jako textová a sociální praxe: ke konjunktře žánru na prahu moderny*, Dějiny – teorie – kritika 12 (1), 2015, s. 93–117; Lukáš FASORA, *Politická biografie socialistických vůdců v zemích střední Evropy*, Dějiny – teorie – kritika 12 (1), 2015, s. 124–132.

⁸ Jiří ŠTAIF, *Psaní biografie a autorská sebereflexe*, Dějiny – teorie – kritika 12 (1), 2015, s. 118–123.

⁹ Pavel KREISINGER, *Brigádní generál Josef Bartík: zpravodajský důstojník a účastník prvního i druhého československého odboje*, Praha 2011; Jiří FRIEDL, *Generál Karel Lukas: životní příběh severomoravského rodáka*, Štítý 2016.

¹⁰ Jindřich MAREK, *Armáda barikád: přípravy povstání a velitelská odpovědnost za boje na pražských barikádách v květnu 1945*, Praha 2015, s. 282; Tomáš JAKL, *Francouzský legionář Zdenko Waldhütter*, in: *Československé legie v boji za samostatný stát a jejich odkaz v 21. století*, Praha 2016, s. 209–215. TÝŽ, *Francouzský legionář Zdenko Waldhütter*, *Legionářský směr: časopis Československé obce legionářské* 4, 2013, s. 46–47.

¹¹ Michael BOROVIČKA – Jiří KAŠE – Pavel BĚLINA (ed.) a kol., *Velké dějiny zemí Koruny české XII.b*, Praha, Litomyšl 2013; Antonín KLIMEK, *Velké dějiny zemí Koruny české XIII.*, Praha, Litomyšl 2000; TÝŽ, *Velké dějiny zemí Koruny české XIV.*, Praha, Litomyšl 2002; Jan GEBHART – Jan KUKLÍK, *Velké dějiny zemí Koruny české XV.a*, Praha, Litomyšl 2006; TÝŽ, *Velké dějiny zemí Koruny české XV.b*, Praha, Litomyšl 2007.

¹² Detlef BRANDES, *Češi pod německým protektorátem: okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*, Praha 2000.

dílo dodnes nepřekonáno. Nemohu také opomenout práci vynikajícího českého historika prvního čs. odboje, Karla Pichlíka,¹³ ve které čtenář dostane všestranné a ucelené shrnutí zahraničního odboje za Velké války. V polovině devadesátých let pak tento historik a kolektiv vytvořili přehledovou publikaci,¹⁴ která poutavě proniká do problematiky čs. legií. Další cennou publikací pro mě byla kniha Ivana Šedivého,¹⁵ která podává podrobný a chronologicky členěný popis jak samotného průběhu Velké války a účasti Čechů v ní, tak i popis života tehdejší české společnosti. Z dalších odborných monografií, ze kterých jsem vycházel, bych ještě rád zmínil velice hodnotné publikace Stanislava Kokošky,¹⁶ Jindřicha Marka¹⁷ a Tomáše Jakla,¹⁸ které mě zvláště zaujaly svým rozbořením problematiky Pražského povstání. Pomohly mi tak snad nejkompaktněji pochopit tuto dobu. Zvláštní pozornost si zaslouží také publikace Stanislava A. Auského,¹⁹ který se v květnu 1945 v průzkumné četě druhého pluku první divize Ruské osvobozené armády²⁰ osobně zúčastnil bojů o Prahu, a publikace Jaroslava Cebe-Haberského,²¹ jenž ve své knize uspořádal velice cenné a zajímavé deníkové zápisky ze svého dvouletého věznění v Moabitu a Plötzensee. Specifickou literaturu, kterou jsem ve své práci také využil, pak představují publikace bývalých čs. legionářů.²² V nich lze nalézt jak velmi hodnotné informace, tak i velice cenné vzpomínky z bojů a vojenského zázemí, viděné očima samotných protagonistů. Stranou zájmu při psaní této práce nezůstala ani regionální literatura, kde bych zvláště rád vyzdvihl publikace Františka Plevy²³ a Františka Neuwirtha²⁴, které se prakticky jako

¹³ Karel PICHLÍK, *Bez legend: zahraniční odboj 1914–1918: zápas o československý program*, Praha 1991.

¹⁴ Karel PICHLÍK – Bohumír KLÍPA – Jitka ZABLOUDILOVÁ, *Českoslovenští legionáři (1914–1920)*, Praha 1996.

¹⁵ Ivan ŠEDIVÝ, *Češi, české země a Velká válka 1914–1918*, Praha 2001.

¹⁶ Stanislav KOKOŠKA, *Praha v květnu 1945: historie jednoho povstání*, Praha 2005.

¹⁷ Jindřich MAREK, *Armáda barikád: přípravy povstání a velitelská odpovědnost za boje na pražských barikádách v květnu 1945*, Praha 2015; TÝŽ, *Barikáda z kaštanů: pražské povstání v květnu 1945 a jeho skuteční hrdinové*, Cheb 2005.

¹⁸ Tomáš JAKL, *Prahou pod pancířem povstalců*, Praha 2010; TÝŽ, *Květen 1945 v českých zemích: pozemní operace vojsk Osy a Spojenců*, Praha 2004; TÝŽ, *Boj za svobodu 1938–1945: obrazová kronika*, Praha 2005; TÝŽ, *Bojiště a barikády Pražského povstání*, Praha 2014.

¹⁹ Stanislav A. AUSKÝ, *Vojska generála Vlasova v Čechách: kniha o nepochopení a zradě*, Praha 2005.

²⁰ Dále ROA.

²¹ Jaroslav CEBE-HABERSKÝ, *Dům mrtvých: věznice Moabit a Plötzensee 1940–1942*, Praha 1946.

²² Zdeněk JEŽEK, *Účast dobrovolníků v bojích o Slovensko a Těšínsko v letech 1918–1919*, Praha 1937; Karel KRÍŽ – Otakar VANĚK, *5. československý střelecký pluk "Pražský" T. G. Masaryka v boji za svobodu vlasti 1917–1920*, Praha 1934; Ladislav PREININGER (ed.), *Československá legie ve Francii*, Praha 1928; František KUBKA, *Alex-Boj za svobodu*, Praha 1945.

²³ František PLEVA, *Toulky Vrchovinou: stručná historie měst, obcí a významných míst Vrchoviny, Ledec nad Sázavou* 1999; TÝŽ, *Ledeč nad Sázavou: dějiny města*, Ledec nad Sázavou 1997.

²⁴ František NEUWIRTH, *Dvě stě let gymnasia v Německém Brodě*, Havlíčkův Brod 1935; TÝŽ, *Havlíčkobrodsko v národním odboji 1914–1918 a 1938–1945*, Havlíčkův Brod 1946.

jediné vyjadřují k tématu dějin v regionu, v němž se Zdeněk Waldhütter-Vltavský narodil. Seznam použité a citované odborné literatury, stejně jako kompletní výčet archivních pramenů se nachází na konci diplomové práce.

Jak již bylo uvedeno, zásadním zdrojem pro tuto práci se ale staly archivní prameny, které jsou pro životopisnou studii zvláště důležité. Klíčová byla tedy pro mne již od začátku otázka dochovaných či dostupných pramenů, a to především pramenů osobní povahy z pera subjektu. K tomu, aby bylo vůbec možné rekonstruovat pokud možno komplexní obraz složitých životních osudů Zdeňka Waldhüttera-Vltavského, bylo zapotřebí realizovat časově náročný a rozsáhlý výzkum v řadě veřejných, a pokud možno, i v soukromých/rodinných archivů. Ukázalo se, že pramenná základna k osobnosti Zdeňka Waldhüttera-Vltavského je poměrně obsáhlá. Dílčí dokumenty, které dokreslují jeho studium, lze nalézt ve fondu Gymnázium Havlíčkův Brod (1730–1735–1953), který se nachází ve Státním okresním archivu Havlíčkův Brod.²⁵ Tam je uložen i fond Národní škola Dolní Město (1808–1953), který jsem pro svůj výzkum využil především. V něm jsem našel nejen hodnotné informace o zázemí a historii školy, na kterou Zdeněk Waldhütter-Vltavský chodil, ale také jsem v něm objevil informace týkající se jeho otce, řídícího učitele školy v Dolním Městě. Ty mi pomohly nahlédnout do historie rodiny Waldhütterových, a ujasnily mi sporné informace, které jsem se o ní během svého výzkumu dozvěděl. Základní dokumenty k popisu vojenské kariéry Zdeňka Waldhüttera-Vltavského jsem pak čerpal z fondů Vojenského ústředního archivu – Vojenského historického archivu v Praze,²⁶ které dokreslují jak jeho legionářské období, tak i jeho působení v čs. armádě.

Zcela stěžejní pramennou základnu mého výzkumu ale představovaly dva fondy: fond Drobné pozůstalosti Hn 90-Zdeněk Vltavský (1892–1945) a osobní fond Rudolfa Císaře v Archivu Národního muzea,²⁷ které obsahovaly nejcennější a nejzásadnější prameny podstatné pro tuto diplomovou práci. V prvně zmíněném fondu ANM jsem našel nejen osobní doklady, některé dekryty k vojenským vyznamenáním a výstřižky z novin vztahující se k jeho osobě, ale také velmi cennou rodinnou korespondenci. Z ní jsem se dozvěděl jak o jeho vztahu k rodičům, tak i o jeho zranění, které utrpěl v rámci bojů na frontě. K druhému výše zmíněnému fondu bych nejprve rád uvedl následující. Výzkum v něm mi komplikovala skutečnost, že tento velmi rozsáhlý fond, který

²⁵ Dále SOkA Havlíčkův Brod.

²⁶ Dále VÚA – VHA.

²⁷ Dále ANM.

obsahuje celkem čtyřicet sedm kartonů, nebyl a stále není vůbec inventarizován. Existuje k němu sice vytvořený tematický soupis, který zhotovila v roce 2004 PhDr. Milena Běličová, ten je však velice obecný. Dalším úskalím tohoto fondu bylo, že některé archivní dokumenty byly chybné a zmatečné. Proto bylo nutné podrobit je rozsáhlé a náležité kritice. Již od počátku jsem se tedy snažil získat co nejvíce pramenů k předmětné záležitosti, a to z více zdrojů, pro komparaci za účelem provedení kritiky, aby se podařilo případný omyl či nepřesnost eliminovat. Z celého fondu jsem pro práci vybral celkem osm kartonů. Z kartonu 2 jsem použil fotografie a informace vztahující se k historii odboje v Milovicích. Z kartonu 10 jen fotografie týkající se organizátorů Pražského povstání. Z kartonů s čísly 15 až 17 mi posloužily ty dokumenty, které obsahovaly informace o odbojové činnosti pražské ilegální organizace RU-DA, v jejímž rámci Zdeněk Waldhütter-Vltavský po celé období druhé světové války působil. Jedním z nejprínosnějších se stal karton 19, protože obsahoval ucelenou pozůstalost po tomto důstojníkovi čs. armády. Posledními kartony, které jsem do této práce vybral, byly kartony 41 a 44. Z prvního jsem pro výzkum využil dokumenty o vedoucí osobnosti ilegální organizace RU-DA, Rudolfu Císařovi, a z druhého archivní prameny, týkající se odbojové činnosti jednotlivých osob působících na Ledečsku během druhé světové války.

Současně jsem tuto pramennou základnu doplnil o prameny z rodinných archivů pana Ladislava Císaře a paní Olgy Pešoutové – dcery plk. gšt. Zdeňka Waldhüttera-Vltavského. Právě u ní se nachází zbylá pozůstalost Zdeňka Waldhüttera-Vltavského, která obsahuje různé úřední a rodinné dokumenty, dekrety a medaile. Velkou část pozůstalosti tvoří také fotografie z různých období profesního života, ale nechybějí ani ty rodinné, které umožňují nahlédnout do důstojníkova soukromí.

Jak jsem již zmínil výše, v práci jsem také využil vzpomínek paní Olgy Pešoutové, u nichž jsem uplatnil metodu oral history.

1. Léta mládí

1.1. Dětství a život před válkou

Zdeněk²⁸ Waldhütter se narodil 8. srpna 1894 v Dolním Městě u Lipnice nad Sázavou (v čp. 135)²⁹ na Českomoravské vrchovině. Tato obec spadala z územně správního hlediska do ledečského politického okresu. Dolní Město mělo v polovině 19. století převážně zemědělský ráz, i když tato oblast nebyla příliš úrodná. Polní hospodářství bylo proto na nízké úrovni. Pěstovalo se žito, brambory, oves, ječmen, hrách, zelí, ale především len, z něhož se lisoval lněný olej. Tím se v domácnostech mastilo. O významu lnu pro obyvatele obce svědčilo i osm tkalcovských stavů, které se v obci nacházely. Na nich se tkalo lněné plátno a z něho se pak šily rezné košile, plátěné kalhoty, zástěry apod. Z průmyslových podniků se v obci nacházela pouze papírna a brusírna skla. Kamenictví, pro Dolní Město později tak charakteristické, bylo teprve v začátcích.³⁰

Zdeněk Waldhütter byl druhý z celkem tří dětí, které se narodily manželům Waldhütterovým. První dítě byla Marie, narozená 21. května 1893. Ta dlouho nežila. Zemřela deset dní po porodu, 31. května téhož roku.³¹ Poslední dítě manželů byl František, narozený 2. února 1897.³² Rodina se hlásila ke katolické náboženské víře, ve které však nijak demonstrativně neprojevovala svoji přehnanou religiozitu. Děti vyrůstaly ve spořádaných poměrech. Dostávaly solidní základy pro život. K nim patřilo

²⁸ Po svém otci byl pokřtěn Zdenko, což je alternativa jména Zdeněk, které se objevuje v archivních materiálech v souvislosti s ním také.

²⁹ Srov. *Matriční záznam o narození a křtu farnosti Lipnice nad Sázavou*, dostupné online (<http://img24.cz/images/16670096296657474120.jpg>), [citováno k 11. 4. 2017]. Soukromý archiv Olgy Pešoutové, *Rodný a křestní list Zdenka Waldhütterera*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Plk.gen.št. Zdeněk Vltavský-vlastní životopis*, nestr. Vojenský historik Jindřich Marek uvádí informaci, že: „*Plukovník gen. Zdeněk Vltavský (Waldhütter) se narodil 17. března 1893 a zemřel roku 1961*“. Srov. Jindřich MAREK, *Armáda barikád: přípravy povstání a velitelská odpovědnost za boje na pražských barikádách v květnu 1945*, Praha 2015, s. 282. Tato informace je ovšem mylná. Došlo zde k záměně data dne a měsíce narození s datem úmrtí. Z letopočtů, které vojenský historik Jindřich Marek uvádí, není správný ani jeden. (Srov. výše zmíněné archivní prameny a archivní prameny na konci této práce v souvislosti s úmrtím Zdeňka Vltavského).

³⁰ Srov. František PLEVA, *Toulky Vrchovinou: stručná historie měst, obcí a významných míst Vrchoviny*, Ledec nad Sázavou 1999, s. 63. *Pamětní kniha obce Dolní Město 1928–1975*, s. 16–17, dostupné online (<http://www.dolnimesto.cz/pametni-kniha-obce-dolni-mesto-1928-1975/d-9211>), [citováno k 11. 4. 2017].

³¹ ANM, f. Drobné pozůstalosti Hn 90-Zdeněk Vltavský (dále DP Hn 90-Vltavský) (1892–1945), *Poznámka psaná její matkou Marií Vltavskou*, nestr.

³² Později italský legionář a inženýr vedoucí zkušebny letadlového oddělení Českomoravských strojírů v Praze. Úzký spolupracovník ilegální skupiny RU-DA, které poskytoval zprávy o stavu letecké výroby. Zemřel 20. května 1943. Srov. Soukromý archiv Olgy Pešoutové, *Protektorátní pracovní knížka Ing. Františka Waldhütterera*, s. 1. ANM, f. RC, kart. 19, *Koncept zprávy k úmrtí Ing. Františka Waldhütterera*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Úmrtní oznámení Ing. Františka Waldhütterera*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Rukopis plk. gšt. Zdeňka Vltavského*, s. 7.

především školní vzdělání. Jejich domovem bylo stavení v Dolním Městě čp. 135. Tam Zdeněk a František Waldhütterovi strávili celé své dětství. Denní potřeby rodiny zajišťovala jejich matka Marie (rozená Vltavská).³³

Hlavou rodiny a jejím živitelem byl jejich otec, Zdeněk Waldhütter starší, který byl řídícím učitelem obecné školy v Dolním Městě.³⁴ K němu do třídy chodil i jeho syn Zdeněk Waldhütter, a to již od raného věku: „*Táta říkal, že chodil do školy vlastně od čtyř let, protože prý dědeček vyučoval vždycky první třídu. [...] Říkal, že ve škole byl určitě tři roky, než přišel do první třídy. Babička prý otevřela dveře, strčila ho tam dědečkovi a řekla: „Na, vem si ho, zlobí!“ Na kraji první řady měl vyhrazené volné místo a tam ho dědeček vždycky posadil*“.³⁵ Obecná škola v Dolním Městě představovala pro Zdeňka Waldhüttera první krok na jeho cestě životem.

Historie školství v Dolním Městě sahá až do roku 1808, kdy byla zřízena jednotřídní škola pod patronátem lípnického panství. Vyučovat začal v pronajaté chalupě čp. 73 učitel Václav Novotný. Školní budova jako taková (čp. 102) byla postavena až v roce 1836. Pro veliký počet žáků, kteří přicházeli i z okolních osad, však přestala brzy vyhovovat. Proto bylo v roce 1871 rozhodnuto rozšířit dosavadní jednotřídní školu na dvoutrídni. Druhá třída byla zřízena v domě čp. 72. Děti však stále přibývalo. Když jich bylo dvě stě šedesát, začala se stavět nová školní budova. Slavnostně byla otevřena a vysvěcena dne 21. září 1890. Počátkem roku 1891 byla škola rozšířena na trojtřídní, a od září téhož roku dokonce na čtyřtrídni. Do této školy začal Zdeněk Waldhütter chodit. Budova vyžadovala během svého fungování mnoho

³³ Marie Vltavská se narodila 26. září 1868 v Chotěboři (v čp. 198) do rodiny koželužského mistra Vojtěcha Vltavského a jeho manželky Josefy, rozené Boehmové, dcery chrudimského měšťana. Ta celé své věno postupně rozdala svému milovanému bratrovi Otakarovi na cestu do Ameriky, což si později vyčítala. Peníze jí nikdy nevrátil. Zemřela 21. května 1935. Srov. Soukromý archiv Olgy Pešoutové, *Rodný a křestní list Zdenka Waldhüttera*, nestr. Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 15. července 2016.

³⁴ Zdeněk Waldhütter starší se narodil 8. dubna 1857 v Hluboši (v čp. 1) na Příbramsku do rodiny polesného Františka Waldhüttera a jeho manželky Františky, rozené Tampové, dcery majitele hostince v Bystřici na Benešovsku. Působil jako učitel devět let v Křivsoudově (1878–1887), potom šestnáct let jako řídící učitel v Dolním Městě (1887–1904), kde založil školní pamětní knihu při příležitosti otevření nově postavené školy (1890) a zřídil školní zahradu. Ve školním roce 1904/1905 nastoupil na chlapeckou měšťanskou školu v Ledči nad Sázavou, na níž se v roce 1905 stal řídícím učitelem. V této funkci působil až do své smrti 17. září 1922. Srov. Soukromý archiv Olgy Pešoutové, *Rodný a křestní list Zdenka Waldhüttera*, nestr. SOkA Havlíčkův Brod, f. Národní škola Dolní Město (dále NŠ Dolní Město) (1808–1953), Pamětní kniha (dále PK) (1890–1940), inventární číslo (dále inv. č.) 3, kniha (dále kn.) 3, s. 68. SOkA Havlíčkův Brod, f. NŠ Dolní Město (1808–1953), PK (1808–1890), inv. č. 2, kn. 2, nestr. ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), Opis: *Smuteční řeč pronesená učitelem Ant. Kosteckým v den pohřbu dne 19. září 1922*, nestr. SOkA Havlíčkův Brod, f. NŠ Dolní Město (1808–1953), Monografie školy (1808–1932), inv. č. 1, kn. 1, nestr.

³⁵ Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 15. července 2016.

nutných oprav, které však byly z nedostatku finančních prostředků realizovány jen velmi pomalu.³⁶

Rodina Waldhütterových prožívala v Dolním Městě obyčejné starosti a radosti prostého života na venkově. Občas podnikla i cestu daleko za hranice své domovské obce, jako například krátký výlet do Vídně o Velikonocích: „Bylo to před rokem 1900. Přijeli do Vídně a ubytovali se v hotelu. [...] Říkám si, kde na to asi tehdejší učitel vzal. Babička musela umět dobře hospodařit. Ubytovali se v hotelu. Recepční jim otevřel pokoj, sáhl ke dveřím a najednou tam bylo světlo. No a teď nevěděli, jestli je to svíčka nějaká zakrytá nebo co to vlastně je. Když šli na večeri, chtěli zhasnout, ale nevěděli jak. No a teď jestli to táta přehnal, nevím, ale říkal mi, že foukali, aby zhasli světlo, [smích] a když to nešlo, tak jeden z chlapců povídal: „No, ale von sáhl tady a něco dělal tady u dveří.“ A dědeček říkal: „Nesahej na to, kluku!“ Nakonec ale usoudili, že to bude světlo, tak zhasli a šli na večeri. Cestou jako můj otec ale řekl, že se mu chce na záchod. Byly na chodbě. Tak táta šel dovnitř, a když byl hotový, říkal: „Tady bych mohl zatáhnout...“ „Nešahej, na nic nešahej kluku zatracená!“ Ale táta přeci jenom sáhnul, zatáhnul, ozvalo se to spláchnutí a dědeček pak začal prý tlouct na dveře a řval: „Cos to, kluku, zase udělal?“ [smích].³⁷

Školní rok 1899/1900 neznamenal pro Zdeňka Waldhüttera staršího pouze přechod do nového století, ale také velkou profesní příležitost a pro jeho rodinu vidinu lepší budoucnosti. V nedalekém městě Ledči nad Sázavou byla totiž dostavěna a počátkem tohoto školního roku otevřena zcela nová dvoupatrová budova měšťanské školy. Jejím ředitelem se stal Václav Svoboda, od roku 1900 okresní školní inspektor pro ledečský okres.³⁸ Zdeněk Waldhütter starší se chtěl ucházet o místo na této škole. To však obnášelo absolvovat v Kutné Hoře *celoroční učitelský kurz pro třetí odbor*. Aby se ho mohl Zdeněk Waldhütter starší zúčastnit, musel si vzít pro školní rok 1900/1901 dovolenou a ze svých vlastních prostředků si během své nepřítomnosti platit svého zástupce.³⁹ Celá rodina se tak na jeden rok přesunula do Kutné Hory: „Babička

³⁶ Srov. SOKA Havlíčkův Brod, f. NŠ Dolní Město (1808–1953), Monografie školy (1808–1932), inv. č. 1, kn. 1, nestr. František PLEVA, *Toulky Vrchovinou: stručná historie měst, obcí a významných míst Vrchoviny*, Leděč nad Sázavou 1999, s. 63–64.

³⁷ Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 27. března 2017.

³⁸ Srov. SOKA Havlíčkův Brod, f. Střední škola Leděč nad Sázavou, PK měšťanské školy chlapecké (1893–1930), inv. č. 1, kn. 1, nestr. SOKA Havlíčkův Brod, f. NŠ Dolní Město (1808–1953), PK (1890–1940), inv. č. 3, kn. 3, s. 51.

³⁹ Srov. ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), Opis: *Smuteční řeč pronesená učitelem Ant. Kosteckým v den pohřbu dne 19. září 1922*, nestr. SOKA Havlíčkův Brod, f. NŠ Dolní Město (1808–1953), PK (1890–1940), inv. č. 3, kn. 3, s. 55.

byla zřejmě velice praktická. Sbalila celou rodinu, nábytek dala někam do úschovy a vzala s sebou jen to nejnnutnější. Bydleli v podnájmu v Kutné Hoře a dědeček vystudoval na učitele měšťanky“.⁴⁰ Když otec studium úspěšně zakončil, vrátila se rodina zpět do Dolního Města. Tam Zdeněk Waldhütter dochodil základní školní docházku a jeho otec byl řídicím učitelem zdejší obecné školy.

12. září roku 1904 byl Zdeněk Waldhütter starší na základě dekretu císařsko-královské⁴¹ okresní školní rady v Ledči nad Sázavou jmenován dočasným učitelem na měšťanské škole chlapecké v Ledči nad Sázavou. Rodina se tehdy odstěhovala již natrvalo z Dolního Města do Ledče nad Sázavou, kde začal Zdeněk Waldhütter starší ve školním roce 1904/1905 učit.⁴² Rodina však nedostala hned školní byt: „*Nejdříve bydleli asi rok nebo dva v Pivovarském údolí v domě, který patřil k benzínové pumpě. Až potom dostali školní byt v Komenského ulici*“.⁴³ K pozdějšímu získání školního bytu pomohlo pravděpodobně to, že se v roce 1905 stal Zdeněk Waldhütter starší řídicím učitelem. Svoji funkci vykonával více než dobře: „*Učitelem byl svědomitým, k dětem laskavým. Přesný na minutu vcházel vždy dobře připraven na vyučování do třídy. V době volné seděl v ředitelně a pečlivě a svědomitě konal práce ředitelské... Jeho laskavost a ochota k členům sboru byla bezpříkladná. Rád zastoupil ve vyučování toho, kdož měl dovolenou, ochotně vykonal všechny písemné práce za každého, kdož jej o to požádal...*“.⁴⁴ U svých žáků si uměl získat kázeň i úctu: „*Jednou jsem už jako dospělá jela vlakem do Ledče. V sázavských sklárnách přistoupili nějací staříci, dali si mezi sebe malý kufřík, hráli karty a bavili se. Mluvili o tom, jak dřív chodili do školy, že je učil nějaký Waldhütter a ten pro pohlavek nešel daleko. Měli z toho legraci. Prý říkal: „Balíku, Balíku, bulíku,“ a šup, už jí měl. [smích] Bylo vidět, že ho měli nakonec rádi, i když dostali pár facek*“.⁴⁵ V Ledči nad Sázavou však mladý Zdeněk Waldhütter dlouho nezůstal. Po dokončení obecné školy se rodiče rozhodli poslat ho na studia do c. k. vyššího gymnázia v Německém Brodě.⁴⁶ Byli si moc dobře vědomi toho, že zaměstnání ve státních službách je solidní základ existence s nárokem na tzv. definitivu s penzí, která poskytovala životní jistoty. „*Babička byla energická. Prostě zabalila kufřík a jela s ním do Brodu a sehnala mu tam ubytování. Tehdy existovaly takové odpovědné*

⁴⁰ Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 15. července 2016.

⁴¹ Dále c. k.

⁴² SOkA Havlíčkův Brod, f. NŠ Dolní Město (1808–1953), PK (1890–1940), inv. č. 3, kn. 3, s. 68.

⁴³ Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 27. března 2017.

⁴⁴ ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), Opis: *Smuteční řeč pronesená učitelem Ant. Kosteleckým v den pohřbu dne 19. září 1922*, nestr.

⁴⁵ Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 27. března 2017.

⁴⁶ Nynější Havlíčkův Brod.

dozory,⁴⁷ u kterých žáci bydleli. Dávaly jim jídlo na celý den a dohlížely, jestli se učí, a tak. [...] To vyřizovala babička“.⁴⁸

Historie německobrodského gymnázia sahá až do roku 1735. Tehdy bylo zásluhou Kateřiny Barbory Kobzinové, vdovy po císařském rychtáři, povoleno zřízení čtyřtřídního gymnázia. Vyučování probíhalo zpočátku v dřevěném domku nedaleko klášterního kostela. Zahájilo ho Carolinum a svěřilo je augustiniánům. Místnosti v domě však byly těsné a nevyhovující (v roce 1737 se stalo gymnázium šestitřídní), a proto se v roce 1741 rozhodlo o přestěhování gymnázia do větší budovy naproti klášternímu kostelu (tzv. hustiřanský dům čp. 27). Žáků stále přibývalo, a tak se i gymnázium rozšiřovalo. Osudným se stal rok 1778, kdy na základě školských reforem Josefa II. bylo gymnázium zrušeno a proměněno na hlavní školu. Gymnaziální výuka byla v původní budově obnovena až v roce 1807 a trvala do roku 1815. 3. prosince se studenti přestěhovali do nově upravených učeben ve zrušeném klášteře. V roce 1885 převzal gymnázium stát, který využíval klášterní budovu až do 19. října 1908. Potom gymnázium přesídlilo do nové budovy postavené na místě původní klášterní zahrady ve Štáflově ulici. Vyučovat se zde začalo 20. října 1908.⁴⁹

Zdeněk Waldhütter zahájil studium na gymnáziu ve školním roce 1905/1906.⁵⁰ Byl průměrný žák, což dokládá jeho první vysvědčení ze dne 10. února 1906. Největší potíže mu zpočátku dělal latinský jazyk. Dokonce z něj musel dělat 18. září 1906 reparát, aby mohl postoupit do vyššího ročníku. Jeho oblíbeným předmětem byl přírodopis. Měl z něj chvalitebnou.⁵¹ Zdeněk Waldhütter byl velice živý žák, a protože se mu dařilo v přírodopise, mohl si občas dovolit i malé pobavení pro třídu: „*Jednou o*

⁴⁷ Odpovědným dozorcem se jedenáctiletému Zdenku Waldhütterovi stala zpočátku Berta Vaněčková a její manžel zahradník Jan Vaněčka (Dobrovského třída čp. 26). Srov. SOkA Havlíčkův Brod, f. Gymnázium Havlíčkův Brod (1730) 1735–1953), Třídní výkaz (1905–1906), inv. č. 1, kn. 62, s. 47. SOkA Havlíčkův Brod, f. Gymnázium Havlíčkův Brod (1730) 1735–1953), Třídní katalog chování, pilnosti a prospěchu (1905–1906), inv. č. 1, kn. 131, s. 48.

⁴⁸ Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 27. března 2017.

⁴⁹ Srov. František NEUWIRTH, *Gymnasijní budovy*, in: Dvě stě let gymnasia v Německém Brodě, ed. Fr. Neuwirth, Havlíčkův Brod 1935, s. 52–59. Hynek BOUCHAL, *Historie Havlíčkobrodského gymnázia*, dostupné online (<http://www.ghb.cz/view.php?cisloclanku=2010040007>), [citováno k 28. 4. 2017].

⁵⁰ SOkA Havlíčkův Brod, f. Gymnázium Havlíčkův Brod (1730) 1735–1953), Kniha maturitních protokolů (1900–1918), inv. č. 1, kn. 177, nestr. Vojský historik Tomáš Jakl uvádí informaci, že: „*V Ledči žil Zdenko do svých jedenácti let, poté odešel studovat na Klasické gymnázium v Kutné Hoře*“. Srov. Tomáš JAKL, *Francouzský legionář Zdenko Waldhütter*, in: Československé legie v boji za samostatný stát a jejich odkaz v 21. století, Praha 2016, s. 209. Tomáš JAKL, *Francouzský legionář Zdenko Waldhütter*, Legionářský směr: časopis Československé obce legionářské 4, 2013, s. 46. Tato informace je ovšem mylná, neboť se ve skutečnosti jednalo o jeho otce Zdenka Waldhütterera staršího, který si v Kutné Hoře a to již dávno předtím pouze doplnil vzdělání na učitele měšťanských škol (více o tomto v předchozí kapitole).

⁵¹ SOkA Havlíčkův Brod, f. Gymnázium Havlíčkův Brod (1730) 1735–1953), Třídní katalog chování, pilnosti a prospěchu (1905–1906), inv. č. 1, kn. 131, s. 48.

hodině přírodopisu profesor řekl, že dnes budou mluvit o plchovi a zeptal se, kdo ho zná. Táta se přihlásil. Profesor mu položil otázku, jakou má plch srst. Otec odpověděl, že šedivou, že je už starší. Nato se ho profesor zeptal, jestli jí má hustou. Táta odpověděl, že ještě ano, i když už by mohl mít pleš. Tímto způsobem se bavili dál, až se nakonec profesor zeptal, o kom to vlastně mluví. Táta řekl, že o hospodském ze Světlé, z nádražní restaurace. To byl vlastně majitel té restaurace“.⁵² Vyučovací předměty přibývaly, zejména jazyky. Kromě češtiny a nepovinné němčiny postupně přibyla řečtina, a nakonec i nepovinná francouzština.⁵³ Studium na gymnáziu však Zdeňka Waldhütterera nenaplňovalo, protože se vždy chtěl stát vojákem. Proto, když byl v pátém ročníku, uvažoval o nástupu do kadetní školy: „Otec mi říkal, že chtěl být už od mládí vojákem. [...] Už v kvintě chtěl jít do kadetní školy. Když byl v septimě, odvedli na vojnu z celého gymnázia dva studenty z oktávy, kteří bezvadně cvičili a měli pěkné postavy [...] a přitom říkal, že si moc přál, aby se mu to také jednou podařilo. Otec s tím ale nesouhlasil a prý mu na to tehdy řekl: „Prosím tě, co blázníš, vždyť máš dobrý vysvědčení, jazyky ti jdou, matematika ti jde, proč by si neudělal maturitu a nešel pak na práva...“ [...].“⁵⁴ Waldhütterův entuziasmus a přání stát se vojákem je možné si vysvětlit nejen jeho energičností a zájmem na sobě fyzicky pracovat, ale také jeho vztahem ke své rodné zemi. Velmi si jí vážil a rozhodl se jí sloužit. Určité předpoklady pro výkon vojenské profese měl. Byl komunikativní, otevřený, nebál se prosadit a po fyzické stránce byl zdravý. K tomu všemu měl ještě jednu důležitou schopnost – schopnost adaptace. Ta se naplno projevila už tehdy, když Zdeněk Waldhütter i přes svou touhu stát se vojákem alespoň prozatím přizpůsobil své jednání přání svého otce. A tak dne 14. července 1913 úspěšně ukončil osmileté gymnazijní studium a složil maturitní zkoušku všemi hlasy.⁵⁵ Jako čerstvý abiturient ještě uvažoval o studiu medicíny, ale otec mu to opět rozmluvil. Na jeho výslovné přání pak Zdeněk Waldhütter nastoupil do Prahy na Právnickou fakultu Univerzity Karlovy.⁵⁶ Aby rodiče svého syna ještě více zaopatřili, nechali podat jeho jménem žádost o místo na dráhu. „Tu napsal jejich strýc, bývalý právník, který byl u dráhy zaměstnaný. Místo to bylo dobře placené, ale dlouho se na něj čekalo. [...] Proto ten strýc napsal za otce: „Já,

⁵² Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 15. července 2016.

⁵³ SOkA Havlíčkův Brod, f. Gymnázium Havlíčkův Brod (1730) 1735–1953), Třídní výkaz (1908–1909), inv. č. 1, kn. 65, s. 27.

⁵⁴ Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 15. července 2016.

⁵⁵ SOkA Havlíčkův Brod, f. Gymnázium Havlíčkův Brod (1730) 1735–1953), Kniha maturitních protokolů (1900–1918), inv. č. 1, kn. 177, nestr.

⁵⁶ ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Potvrzení posluchače právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze ze dne 11. prosince 1913*, nestr.

JUDr. Zdenko Waldhütter, žádám o zaměstnání u dráhy...“ a tak dále. No a táta se tomu smál, protože byl teprve v prvním ročníku práv.“ [smích]“.⁵⁷ Nakonec do života Zdeňka Waldhütterera zasáhla Velká válka a ta definitivně určila, kam povedou jeho další kroky životem.

1.2. Velká válka

Válečný konflikt postihl celý svět, ale zejména Evropu, mezi léty 1914–1918. Rozvrátil ekonomiku a její staré vazby, převrátil morálku, způsob života a zničil monarchie, které existovaly po staletí. S Velkou válkou zanikla nejen stará mapa Evropy, ale i její starý duch a řády. V jejím důsledku už nic nemělo být takové jako dříve.⁵⁸

Již před osudným rokem 1914 se ve vysoké politice vyskytovali lidé, kteří měli obavy z případného konfliktu. Například budoucí následník trůnu arcivévoda František Ferdinand d'Este, který měl před rokem 1914 výrazný vliv na zahraniční politiku habsburské monarchie, se domníval, že případný konflikt bude znamenat zkázu monarchie. Proto vůči válce zaujímal výhradně zdrženlivý postoj a ten se snažil prosadit ve své zahraničně-politické iniciativě. Také memento roku 1866 a s ním spojené Prusko-rakouské války, která skončila porážkou a ponížením Rakouska, sehrály svou nezanedbatelnou roli. Právě kvůli této zkušenosti nechtěl ani samotný císař František Josef I. vystavovat svoji Rakousko-Uherskou říši dalším riskantním zkouškám. Proto se raději spokojil s „náhradními“ projevy velmocenských ambicí, a to s obsazením Bosny a Hercegoviny v roce 1878 a s anexí obou zemí v roce 1908. Na druhou stranu však jako určité opozitum ke zdrženlivému postoji v otázce války existovala představa preventivní války se Srbskem. Té dávali přednost zejména premiér Alois Lexa von Aehrenthal, jeho nástupce Karel hrabě Stürgkh, ministr války Alexander von Krobatin a v neposlední řadě náčelník gšt. Franze Conrad von Hötzendorf.⁵⁹

Když pak podlehl následník trůnu František Ferdinand d'Este spolu se svou chotí hraběnkou Žofií Chotkovou následkům atentátu v Sarajevu dne 28. června 1914, byly karty rakousko-uherské vysoké politiky namíchaný v neprospěch míru. Dne 5. července 1914 vyjádřil německý císař Vilém II. v případě „trestné výpravy“ proti Srbsku plnou

⁵⁷ Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 15. července 2016.

⁵⁸ Jan GALANDAUER, *O samostatný československý stát 1914–1918*, Praha 1992, s. 10.

⁵⁹ Srov. Ivan ŠEDIVÝ, *Češi, české země a Velká válka 1914–1918*, Praha 2001, s. 11–24. Michael BOROVIČKA – Jiří KAŠE – Pavel BĚLINA (ed.) a kol., *Velké dějiny země Koruny české XII.b*, Praha, Litomyšl 2013, s. 557.

podporu vídeňskému dvoru i vládě. A atentát, který provedli tři srbští nacionalisté z organizace Mladá Bosna, se tak stal záminkou k uskutečnění předem připraveného útočného a mezinárodní právo porušujícího německého vojenského plánu (tzv. Schlieffenova). Ještě než však byl uskutečněn, vyhrotilo válečnou situaci dvoudenní ultimatum vídeňské vlády. Bylo předáno Srbsku dne 23. července 1914. Bělehradská vláda však na něj nemohla přistoupit. Za první mobilizační den Rakouska-Uherska bylo určeno úterý 28. července. Ten den v jedenáct hodin vyhlásilo Rakousko-Uhersko válku Srbsku. Obyvatelstvu monarchie to bylo oznámeno proslulým císařským manifestem „*Mým národům*“. Během prvních čtyř srpnových dnů stanuly na bojištích proti sobě evropské velmoci sdružené do dvou skupin: centrální mocnosti (Rakousko-Uhersko a Německo) a tzv. Dohoda (Velká Británie, Francie a Rusko). Srbsko, Černá Hora a napadená neutrální Belgie byly na straně Dohody. Začala Velká válka, která později dostala označení první světová.⁶⁰

1.2.1. Služba v c. a k. armádě

Rakousko-Uhersko mělo ze všech velmocí (včetně Itálie) relativně nejmenší válečné výdaje a nejméně vycvičených mužů ve zbrani. Do roku 1912 se před odvodní komise totiž povolávalo ze zemí předlitavských maximálně půl milionu mužů a z nich byla odvedena jen necelá třetina, tzn. sto padesát tisíc mužů. Jeho pozemní armáda se skládala v letech 1914–1918, stejně jako všechny ostatní armády té doby, ze tří základních složek: pěchoty, dělostřelectva a jezdeckta. K nim přibýly později i zvláštní složky pozemní armády, jako byly nově vznikající jednotky letectva, bitevních vlaků a automobilových kolon. Již od nabytí platnosti branného zákona z roku 1868 vznikla tříprvková struktura rakousko-uherské branné moci. Ta sestávala jednak ze společné armády (císařská a královská⁶¹) a jednak ze dvou zeměbran obou polovin říše: c. k. pro Předlitavsko a královsko-uherské⁶² pro Zalitavsko. Rozsah pravomocí a úkolů společné armády a zeměbran byl zpočátku velice odlišný, ale praktická nesmyslnost tohoto dělení, která se plně projevila v průběhu let 1914–1918, učinila těmto odlišnostem přítrž – obě zeměbrany byly nasazovány do bojů rovnocenně s jednotkami společné armády. Vedle výše zmíněné tříprvkové struktury se od počátku války začaly uplatňovat i dvě

⁶⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 558–562. Ivan ŠEDIVÝ, *Češi, české země a Velká válka 1914–1918*, Praha 2001, s. 25–30. Jan GALANDAUER, *O samostatný československý stát 1914–1918*, Praha 1992, s. 10.

⁶¹ Dále c. a k.

⁶² Dále k. u.

domobrany, každá pro daný státní útvar dualistické monarchie. Ty byly poprvé zřízeny v roce 1886 a sloužily k druhořadým úkolům v týlu a v zázemí.⁶³

Monarchie se před válkou dělila na šestnáct teritoriálních obvodů, z nichž za války odcházela stejný počet armádních sborů. V Čechách byly dislokovány osmý pražský a devátý litoměřicko-tereziánský sbor. Severní část Moravy náležela spolu se Slezskem k prvnímu krakovskému sboru, a jižní část patřila ke druhému vídeňskému sboru. Kromě toho byla monarchie rozdělena na sto dva doplňovací okrsky se stejným počtem pěších pluků společné c. a k. armády. Z nich bylo dvacet čtyři pěších pluků doplňováno z českých zemí. Dále bylo v českých zemích sestavováno čtrnáct pluků c. k. zeměbrany (z celkových třiceti devíti), devět praporů polních myslivců (ze třiceti dvou), devět dragounských pluků (z patnácti), jeden pluk hulánů (z jedenácti), dva pluky zeměbraneckých hulánů (ze šesti), devět pluků polního dělostřelectva (ze čtyřiceti dvou) a tři polní houfnicové pluky (ze čtrnácti). Organizace rakousko-uherské branné moci byla složitá, stejně tak i úprava branné povinnosti. Ta se skládala z povinnosti dostavit se k odvodu, z povinnosti služební a z povinnosti domobranné. Prostý občan monarchie měl za služební povinnost standardně nastoupit u společné armády či zeměbrany v jednadvaceti letech dvouletou prezenční službu a po ní strávit desetiroční službu v záloze. Oproti tomu domobranná povinnost předcházela pro muže mezi devatenácti a dvaceti lety té služební a od třiceti tří let a výše na ni navazovala. Obecně se však dá říct, že se mobilizovaná armáda na počátku války skládala z mužů od dvaceti jednoho roku do čtyřiceti dvou let, tj. od vojáků, kteří toho roku měli nastoupit prezenční službu až po nejstarší domobranné. Vedle toho však byly postupně časně nasazovány i mladší ročníky, které ještě neabsolvovaly prezenční službu, a to až po mladíky ve věku osmnácti let.⁶⁴

To byl případ i tehdy dvacetiletého Zdeňka Waldhütterera, který byl povolán k odvodu po dvou semestrech studia na *Právnické fakultě Univerzity Karlovy*. Při zdravotní prohlídce domobraneckého ročníku 1894 byl 14. října 1914 uznán schopným vojenské služby. Tu pak nastoupil 26. října téhož roku jako jednoroční dobrovolník zeměbraneckého pěšího pluku č. 12 u posádky štábu v Čáslavi.⁶⁵ Tam navštěvoval

⁶³ Srov. Michael BOROVIČKA – Jiri KAŠE – Pavel BĚLINA (ed.) a kol., *Velké dějiny země Koruny české XII.b*, Praha, Litomyšl 2013, s. 563. Lukáš DULÍČEK, *Východočeši pod císařským praporem: c. a k. pěší pluk č. 18 v I. světové válce*, Praha 2015, s. 11.

⁶⁴ Srov. *Tamtéž*, s. 13–14. Michael BOROVIČKA – Jiri KAŠE – Pavel BĚLINA (ed.) a kol., *Velké dějiny země Koruny české XII.b*, Praha, Litomyšl 2013, s. 563–564.

⁶⁵ Tento pluk byl založen v roce 1889 a náležel k padesáté první zeměbranecké brigádě, dvacáté šesté zeměbranecké divizi, devátému sboru a čtvrté armádě. Mužstvo tohoto pluku tvořili z osmdesáti sedmi

jednoroční školu pro rezervní důstojníky.⁶⁶ Tak se vlastně splnilo Zdeňku Waldhütterovi dávné přání stát se vojákem. Zpočátku si svou novou roli jistě užíval. Jakmile ale přišel rozkaz k přesunu na frontu, musel si i on uvědomit, že mu půjde o život a že svou rodinu třeba již nikdy neuvidí. To na něj muselo velmi zapůsobit.

Zatímco rok 1914 znamenal pro rakousko-uherskou armádu na východní frontě a na Balkáně těžké porážky a vojenské neúspěchy, jaro roku 1915 se neslo ve znamení rakousko-německé ofenzívy v Haliči. Avšak právě těžké porážky, otřesné zkušenosti (na východní frontě to byla především krutá zima) a s nimi spojené velké ztráty na životech ovlivnily náladu a pohled českých vojáků na válku v řadách rakousko-uherské armády. Jejich odpor proti válce sílil i proto, že začalo váznout zásobování armády výzbrojí, výstrojí a potravinami. Proto není divu, že se vojáci nechávali čím dál častěji hromadně zajímat. K tomu se začaly uchýlovat pěší pluky s většinou českým složením. Za projev českého odporu proti válce bylo považováno zajetí téměř celého dvacátého osmého pěšího pluku dne 3. dubna 1915. Snad jako výstrahu ho proto dal císař František Josef I. rozpustit. Situaci bylo potřeba i nadále řešit, a proto, aby vrchní armádní velitelství předešlo dalším možným rozkladným vlivům, převelelo některé posádky z moravských měst do Haliče. V červnu a červenci 1915 došlo také na posádky z českých měst: Prahy, Benešova, Čáslavi atd., které byly převeleny do Uher či Rakous. Toto vše poprvé upozornilo evropskou veřejnost na to, že Češi zaujali k válce odmítavý postoj.⁶⁷

Waldhütterova hodnost mezitím rychle stoupala, a když 1. května 1915 dosáhl hodnosti kadeta, odešel s devátým pochodovým praporem zeměbranceckého pěšího pluku č. 12 na východní frontu.⁶⁸ Právě v tu dobu probíhal plán náčelníka gšt. F. Conrada von Hötzenborf na průlom ruské fronty v Haliči (nepřesné označení jako bitva u Gorlic). Jeho režie se nakonec ujali Němci. Přesunuli ze Západní fronty do Haliče značné posily. Dne 3. června 1915 dobyli Němci a Rakušané zpátky pevnost Přemyšl, a

procent branci české národnosti. V roce 1917 byl c. k. zeměbrancecký pěší pluk č. 12 přejmenován na střelecký pluk č. 12 (Schützenregiment Nr. 12). Srov. Leonid KRÍŽEK (ed.) a kol., *Pod císařským praporem: historie habsburské armády 1526–1918*, Praha 2003, s. 331. *Historie čáslavských RU regimentů*, dostupné online (<http://lir12.cz/historie-regimentu/>), [citováno k 12. 5. 2017].

⁶⁶ Srov. ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Kvalifikační listina pro druhou pěší divizi v Plzni*, nestr. VÚA – VHA, f. Sbíрка kvalifikačních listin (dále SKL), nestr. VÚA – VHA, f. Kmenové listy, nestr.

⁶⁷ Srov. Karel PICHLÍK – Bohumír KLÍPA – Jitka ZABLOUDILOVÁ, *Českoslovenští legionáři (1914–1920)*, Praha 1996, s. 12–21. Lukáš DULÍČEK, *Východočeši pod císařským praporem: c. a k. pěší pluk č. 18 v I. světové válce*. Praha 2015, s. 28.

⁶⁸ Srov. ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Kvalifikační listina pro druhou pěší divizi v Plzni*, nestr. VÚA – VHA, f. SKL, nestr.

získali tak zpět do svých rukou střední Halič. Právě v tomto boji byl dne 6. června blízko obce Medyka v Haliči raněn Zdeněk Waldhütter do levého stehna. Následoval útok směrem na strategické centrum východní Haliče – Lvov, který byl ztracen již na samotném počátku války. Toho se už kadet Zdeněk Waldhütter neúčastnil, neboť byl hospitalizován ve vojenské nemocnici v Nagykanizse. Lvov padl do rakousko-německých rukou dne 22. června. Příznivý vývoj nyní nutil k myšlence udeřit na Rusy ze dvou směrů na dva cíle. Z Východního Pruska a z Haliče na Varšavu a Brest Litevský. Po jejich obsazení se dále bojovalo východním směrem, proti ruským příhraničním pevnostem. V srpnu byl kadet Waldhütter v Nagykanizse přidělen ke třináctému pochodovému praporu téhož pluku, v němž předtím bojoval. S ním také hned v průběhu srpna odjel na frontu. Rusové ovšem podnikli protiútoky, po kterých museli Rakušané místy ustoupit. V těchto bojích byl 1. listopadu 1915 v poli Zdeněk Waldhütter jmenován praporčíkem⁶⁹ (Fähnrich). Dva dny na to byl však opět raněn, a to v rámci útoku u obce Panasůvka/Panasivka, tentokrát do pravé ruky. Zranění bylo nejspíš vážnějšího charakteru, protože byl převezen do lazaretu v budově pražské Strakovy akademie v Praze. Tam strávil následující půlrok. Situace na východní frontě se nakonec stabilizovala na přibližné čáře Riga – Dvinsk – Baranavičy – Pinsk – Dubno – Tarnopol – Černovice a vojáci se následně zakopali.⁷⁰

Do roku 1916 vstupovalo Rakousko-Uhersko v situaci o poznání lepší, než jaká byla před rokem. Východní, balkánská i italská fronta se zdály být stabilizované, proto byla z jižních Tyrol zahájena v květnu 1916 nová ofenziva proti Itálii. Tlak Centrálních mocností na západní a italské frontě způsobil, že státy Dohody, a to především Francie, Velká Británie a Itálie, stupňovaly požadavky na svého spojence – Rusko, aby zahájilo na východní frontě odlehčovací ofenzívu. Tu Rusové nakonec zahájili ve východní Haliči v červnu 1916, a to v čele se svým nejschopnějším vyšším velitelem Alexejem Alexejevičem Brusilovem. Právě díky němu se ofenziva v Itálii později zcela zastavila. Po vyléčení odjel prap. Waldhütter do uherské Nagykanizse. Tam byl přidělen k dvacátému třetímu pochodovému praporu zeměbranceckého pěšího pluku č. 12. S ním odjel 17. června 1916 na východní frontu vzdorovat mohutné Brusilovově ofenzivě. Jejím operačním cílem bylo na severním úseku město Kovel. V polovině června se

⁶⁹ Dále prap.

⁷⁰ Srov. Michael BOROVIČKA – Jíří KAŠE – Pavel BĚLINA (ed.) a kol., *Velké dějiny země Koruny české XII.b*, Praha, Litomyšl 2013, s. 578–579. Ivan ŠEDIVÝ, *Češi, české země a Velká válka 1914–1918*, Praha 2001, s. 97–100. ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Kvalifikační listina pro druhou pěší divizi v Plzni*, nestr. VÚA – VHA, f. SKL, nestr.

pruský generálplukovník Alexander von Linsingen rozhodl k protiútoku na ruského nepřítele a podnikl ofenzivu ve směru na Luck. Přestože neměl žádný překvapivý úspěch, rozhodl se Linsingen i nadále utahovat příliš široký půlkruh okolo Lucku. Konečným dnem se pro tuto ofenzivu stal 4. červenec, kdy zahájili Rusové od jihu protiofenzivu. Hlavní útok ruského třetího sboru směřoval proti čtyřicáté páté zeměbranecké divizi polního podmaršálka Gustava Smekala. Nalevo, severněji od ní, stála dvacátá šestá zeměbranecká divize (padesátá první zeměbranecká brigáda: čáslavský dvanáctý zeměbranecký pěší pluk; devadesátá zeměbranecká brigáda). Slabá čtyřicátá pátá divize nevydržela ruský nápor a ustupovala k severu. Ostatní skupiny zahájily před hrozbou obklíčení ústup k západu.⁷¹

Jako mnoho jiných českých vojáků i prap. Zdeněk Waldhütter hledal příležitost dostat se do ruského zajetí a odtud do českých dobrovolnických jednotek, o nichž se mezi vojáky šířily zprávy. Ta nastala v právě probíhající ruské protiofenzivě dne 4. července 1916 blízko vesnice Kolky. Tam se mu podařilo dostat se do zajetí.⁷² „*Táta šel do zajetí sám, aby se potom mohl přihlásit do nově vznikajících československých legií*“.⁷³ Vysvobození z útrap bojů přineslo však neméně strastiplné putování do ruského zajateckého tábora. Pro prap. Waldhüttera se konečnou stanicí stal Carycin, ležící na řece Volze.⁷⁴ Rozhodnutí prap. Waldhüttera dostat se do ruského zajetí, aby později mohl vstoupit do českých dobrovolnických jednotek, byl více než riskantní krok. Nikdo totiž nemohl tušit, co se stane a jak se situace vyvine. Důvody, proč se pro tento krok rozhodl, mohly být různé. Možná to byly otřesné zkušenosti z války, jako byla krutá zima a velké ztráty na životech vojáků na východní frontě nebo špatné zásobování armády výzbrojí, výstrojí a hlavně potravinami, jejichž absencí vojáci hladověli. V neposlední řadě pak mohlo být Waldhütterovým důvodem k dobrovolnému odchodu do zajetí jeho sílící vlastenectví a nechuť až odpor bojovat v řadách rakousko-uherské armády proti svému „slovanskému bratrovi“ – Rusku.

⁷¹ Srov. Lukáš DULÍČEK, *Východočeši pod císařským praporem: c. a k. pěší pluk č. 18 v 1. světové válce*. Praha 2015, s. 23. Michael BOROVIČKA – Jiří KAŠE – Pavel BĚLINA (ed.) a kol., *Velké dějiny zemí Koruny české XII.b*, Praha, Litomyšl 2013, s. 587–589. Ivan ŠEDIVÝ, *Češi, české země a Velká válka 1914–1918*, Praha 2001, s. 114–116. ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Kvalifikační listina pro druhou pěší divizi v Plzni*, nestr. VÚA – VHA, f. SKL, nestr.

⁷² Srov. ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Kvalifikační listina pro druhou pěší divizi v Plzni*, nestr. VÚA – VHA, f. SKL, nestr. VÚA – VHA, f. Kancelář legií – legionářský poslužný spis, nestr.

⁷³ Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 15. července 2016.

⁷⁴ VÚA – VHA, f. SKL, nestr.

1.2.2. Ruským a francouzským legionářem

Hlavním podnětem k zahájení zahraniční akce a ke vzniku čs. zahraničního odboje byla povýšená xenofobie habsburské monarchie. Ta spočívala především v tvrdém protičesky zaměřeném stanovisku, které zaujímala naprostá většina c. k. vojenských i civilních úřadů. Xenofobie nahrávala snahám, jejichž náplní bylo získat maximálně možnou autonomii a dosáhnout státní samostatnosti. Zpočátku bylo nejnnutnější zformovat vedoucí politický orgán emigrace, který by byl spojen s vytvořením společného vedení krajanských organizací emigrace. Tak vznikl *Český zahraniční komitét*. Ten se ovšem stal jen koordinačním centrem roztržštěných odbojových aktivit v Rusku, Francii a Spojených státech amerických, nikoli skutečným politickým a organizačním vedením zahraničního odboje. V jeho čele stanuly dvě přední osobnosti zahraničního odboje, Tomáš Garrigue Masaryk a Josef Dürich, bývalý agrární poslanec. Úsilí zahraničního odboje vyvrcholilo 14. listopadu 1915 vydáním veřejného *Prohlášení Českého zahraničního komitétu*. Jeho jedenáct předáků v něm požadovalo politickou samostatnost českých zemí zcela otevřeně a bez jakéhokoliv ohledu na postoj Rakouska-Uherska. Jako hlavní důvody uváděli průběh „bratrovražedné války a bezohledné násilí Vídně“. *Českému zahraničnímu komitétu* však ještě stále chyběla pevnější organizační základna. Novým impulsem pro vytváření autentické odbojové organizace byla spolupráce s Milanem Rastislavem Štefánikem. Právě on umožnil vůdčím osobnostem zahraničního odboje ve Francii participaci ve „vyšší společnosti“. Důsledkem toho vznikla počátkem února 1916 místo „komitétu“ vrcholová vedoucí ústředna československého zahraničního odboje *Česká národní rada* (od 1. listopadu přejmenovaná na *Národní radu československou*). Sídliila v Paříži. Právě ona si stanovila prioritu vybudovat na území států Dohody vojenské jednotky z českých a slovenských dobrovolníků.⁷⁵

Nejlepší předpoklady k formování české, respektive samostatné čs. armády (legií) se zpočátku zdály být v Rusku, a to hned ze dvou důvodů. Tím prvním byla skutečnost, že na jeho území žilo poměrně velké množství Čechů a Slováků (až sto tisíc). Impérium však nepotřebovalo samostatné české divize, zajímal je spíš průzkumný, diverzní útvar. Tak vznikla 28. srpna 1914 česká dobrovolnická jednotka

⁷⁵ Srov. Michael BOROVIČKA – Jiří KAŠE – Pavel BĚLINA (ed.) a kol., *Velké dějiny země Koruny české XII.b*, Praha, Litomyšl 2013, s. 671–676. Jan GALANDAUER, *O samostatný československý stát 1914–1918*, Praha 1992, s. 19–20. Karel PICHLÍK, *Bez legend: zahraniční odboj 1914–1918: zápas o československý program*, Praha 1991, s. 127–223. Ivan ŠEDIVÝ, *Češi, české země a Velká válka 1914–1918*, Praha 2001, s. 182.

zvaná *Česká družina*, jejíž prapor byl vysvěcen 11. října 1914 v Kyjevě. Družina však byla v politickém i vojenském smyslu plně podřízena velení ruské armády. Tuto jednotku ale nemůžeme pokládat za legii, neboť její příslušníci byli ti čeští vojáci, kteří podali žádost o ruské státní občanství a museli přísahat věrnost ruskému carovi. Druhým důvodem, proč Rusko mělo nejlepší předpoklady k formování legií, bylo značné množství českých a slovenských zajatců (v roce 1916 téměř dvě stě tisíc). Nábor nových vojáků z řad zajatců však narážel na nechuť carské vlády legie dále rozšiřovat a sloučit je ve větší vojenské těleso, které by do boje nastupovalo kompaktně. Vojenské oddíly složené z Čechů a Slováků se tak rozrůstaly jen velmi pozvolna.⁷⁶

V této nepříznivé, a do jisté míry složité, situaci se nacházel i válečný zajatec prap. c. k. armády Zdeněk Waldhütter, který byl od 4. července 1916 v ruském zajetí. Čeští a slovenští zajatci však stále neztráceli naději a často se začali sdružovat i z prostého pudu sebezáchovy. Většina organizací českých zajatců začínala svou činnost v průběhu roku 1916. Mezi nejvýznamnější patřila organizace v Carycinu na Volze, která sdružovala na dvě stě českých a slovenských důstojníků a tři sta příslušníků mužstva. Byla to nejspíš šťastná shoda okolností, že se prap. Zdeněk Waldhütter octnul právě v zajateckém táboře v Carycinu. Tam vstoupil po svém příjezdu dne 8. srpna 1916 do organizace čs. zajatců v Carycině nad Volhou a zúčastnil se organizace a nábory dobrovolců do čs. zahraničního vojska. Ideálem zajetí bylo nasazení na práci v průmyslovém závodě. Lepší už snad byla jen práce v zemědělství. Tam byl nasazen prap. Waldhütter:⁷⁷ „*Když přišla doba žní, sedli si starci na schody, pili čaj z talířků přes cukr a říkali, že je „sejčas“, že zítra musí začít žně. Tak můj táta pomáhal při žních. [...] Jo a ještě mi táta říkal, že v sobotu chodil na trh prodávat kytky*“.⁷⁸ 25. prosince roku 1916 si prap. Zdeněk Waldhütter podal přihlášku do legií.⁷⁹ Musel si však ještě počkat, než se věci daly konečně do pohybu ve prospěch jak jeho, tak i čs. zahraničního odboje. Obecně se totiž dá říct, že Rusko bylo pro Masarykův odboj víceméně ztraceno až do „únorové“ revoluce a následného pádu cara 15. března 1917.

⁷⁶ Srov. Karel PICHLÍK – Bohumír KLÍPA – Jitka ZABLOUDILOVÁ, *Českoslovenští legionáři (1914–1920)*, Praha 1996, s. 53–56. Ivan ŠEDIVÝ, *Češi, české země a Velká válka 1914–1918*, Praha 2001, s. 183. Jan GALANDAUER, *O samostatný československý stát 1914–1918*, Praha 1992, s. 35–37. Michael BOROVIČKA – Jiří KAŠE – Pavel BĚLINA (ed.) a kol., *Velké dějiny země Koruny české XII.b*, Praha, Litomyšl 2013, s. 686–705. Jan MICHL, *Legionáři a Československo*, Praha 2009, s. 24.

⁷⁷ Srov. VÚA – VHA, f. SKL, nestr. ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Kvalifikační listina pro druhou pěší divizi v Plzni*, nestr. Karel PICHLÍK – Bohumír KLÍPA – Jitka ZABLOUDILOVÁ, *Českoslovenští legionáři (1914–1920)*, Praha 1996, s. 55–56.

⁷⁸ Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 27. března 2017.

⁷⁹ ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Legionářské potvrzení*, nestr.

Zlomovým okamžikem pro formování legií ze zajatců v Rusku se stala bitva u Zborova v rámci poslední ruské, tzv. Kerenského ofenzivy v červenci 1917. Tam historicky poprvé bojovala celistvá čs. střelecká brigáda. Po jejím úspěchu dostalo formování legií v Rusku konečně masový ráz.⁸⁰ Prap. Waldhütter byl tou dobou již rok v ruském zajetí, a stále se pro něj nic nedělo. Své vnitřní rozpoložení popsal těmito slovy: „*Jsem zdrav a čekám, jak se věci vyvinou. Zdá se mi někdy, že slyším zde řeči nepodobné a nepochopitelné. Měl jsem jiné představy a počítal jsem na větší vyspělost...*“.⁸¹

Po dlouhém čekání v Carycinu však konečně nadešel pro prap. Zdeňka Waldhüttera tolik vytoužený den. 1. srpna roku 1917 nastoupil činnou službu v legiích u pátého čs. pěšího pražského pluku⁸² v ukrajinském městečku Borispolu u Kyjeva, na jehož západní straně se nalézal vojenský tábor pro Čechy a Slováky. Ten byl tvořen řadami „zemljanek“, které se topily v blátě, když přišly deště. Zařízení těchto ubikací bylo velmi primitivní a uvnitř každé „zemljanky“ se mohla ubytovat jedna pěší rota při celkovém počtu dvě stě mužů.

Zajaté důstojníky rakousko-uherské armády nebylo možné jmenovat důstojníky legií bez předchozí průpravy, proto bylo nařízeno zřízení nových důstojnických kurzů v Borispole. V nich se muži podrobili šestinedělnímu teoreticko-praktickému školení v rozsahu ruských škol pro praporčíky. Vyučujícími se stali stálí členové komise pro formování legií (gardový kapitán⁸³ Jaroslav Červinka a podporučík⁸⁴ Družinin) a někteří ruští důstojníci. Do těchto kurzů chodil v rámci druhé čs. střelecké divize i Zdeněk Waldhütter, nyní v hodnosti vojína dobrovolce. Během svého pobytu v Rusku se naučil ovládat ruský jazyk tak dobře jako dosud používanou němčinu.⁸⁵ V Rusku se také rozhodl učit francouzštinu: „*Dnes již se učím francouzsky z ruských knih. Jde to dobře... Doufám, že se do konce války naučím tak francouzsky jako znám nyní rusky...*“.⁸⁶ Právě

⁸⁰ Srov. Ivan ŠEDIVÝ, *Češi, české země a Velká válka 1914–1918*, Praha 2001, s. 183. Jan MICHL, *Legionáři a Československo*, Praha 2009, s. 24.

⁸¹ ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Dopis rodičům ze dne 8. května 1917*, nestr.

⁸² Tento pluk vznikl v Borispolu dne 17. května 1917 jako *Záložní prapor prvního čs. pěšího pražského pluku* v rámci druhé střelecké divize. 1. července 1917 byl přejmenován na *pátý čs. pěší pražský pluk*, 2. srpna téhož roku na *pátý čs. střelecký Pražský pluk*. Konečný název dostal až 30. října 1917, kdy byl pojmenován: *pátý čs. střelecký Pražský pluk T. G. Masaryka*. Karel KRÍŽ – Otakar VANĚK, *5. československý střelecký pluk "Pražský" T. G. Masaryka v boji za svobodu vlasti 1917–1920*, Praha 1934, s. 15–50.

⁸³ Dále kpt.

⁸⁴ Dále ppor.

⁸⁵ Srov. VÚA – VHA, f. SKL, nestr. ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Kvalifikační listina pro 2. pěší divizi v Plzni*, nestr. Karel KRÍŽ – Otakar VANĚK, *5. československý střelecký pluk "Pražský" T. G. Masaryka v boji za svobodu vlasti 1917–1920*, Praha 1934, s. 16–25.

⁸⁶ ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Dopis rodičům ze dne 24. prosince 1916*, nestr.

francouzštinu později ovládal nejlépe z jazyků, kterými uměl mluvit i psát. Ta mu také v budoucnu zajistila velice úspěšnou kariéru.⁸⁷

Válka pokračovala. Státníci sice mluvili o míru, ale starali se i o doplňování svých armád. Nedostatek lidských rezerv byl nejcitelnější ve Francii. Právě tam bylo však zformování čs. legií nesmírně obtížný úkol, neboť žádné rakousko-uherské oddíly na západní frontě, s výjimkou posledního roku války, nebojovaly. Ve Francii tudíž nebyli žádní čs. zajatci ani přeběhlíci. Proto bylo zapotřebí získat svolení k transportu vojáků a zajatců z Ruska, zajatců z Itálie, a konečně i dobrovolníků z USA. To se stalo hlavní náplní činnosti *Národní rady československé*, která vzápětí začala prosazovat myšlenku o konstituování autonomních čs. legií pod vrchním politickým vedením *Národní rady československé* jako reprezentanta čs. národa. Přitom nejvíce záleželo na tom, jak se bude vyvíjet situace v Rusku. Tam byl z Francie poslán major⁸⁸ Arsène Vergé, aby v čele skupiny důstojníků řídil transport čs. vojáků do Francie. Na základě petrohradské porady členů a spolupracovníků odbočky *Národní rady československé* rozhodla prezidiální komise 13. září 1917, aby bylo do Francie dopraveno ještě v roce 1917 šest až osm tisíc čs. vojáků z náhradních útvarů obou čs. divizí. Podmínkou ruských vojenských orgánů ale bylo, že do transportů budou zařazováni pouze vojáci, kteří se dobrovolně přihlásí, a že odsunem nebude oslabena bojová síla čs. jednotek v Rusku. Do prvního transportu se dobrovolně přihlásilo deset důstojníků a jeden tisíc sto mužů z náhradního praporu první střelecké divize pod velením kpt. Otakara Husáka a sto absolventů důstojnického kurzu druhé střelecké divize z Borispolu. Železniční transport byl vypraven z Žitomíru začátkem října a 16. října 1917 vyplul na lodi Kursk z přístavu Archangelsk na západ.⁸⁹ Nad výzvou k dobrovolné přihlášce do prvního transportu, který měl Rusko opustit v nejbližších dnech, mnozí čs. vojáci dlouho neváhali a přihlášku podepsali. Mezi nimi byl i Zdeněk Waldhütter.⁹⁰

Loď dorazila po dvou týdnech plavby úspěšně do britského přístavu Newcastle. Odtud pokračoval transport po železnici do tábora Flowerdown u Winchesteru. Dne 11. listopadu opustili legionáři Winchester a v Southamptonu nastoupili na francouzský

⁸⁷ VÚA – VHA, f. SKL, nestr.

⁸⁸ Dále mjr.

⁸⁹ Srov. Karel PICHLÍK – Bohumír KLÍPA – Jitka ZABLOUDILOVÁ, *Českoslovenští legionáři (1914–1920)*, Praha 1996, s. 111. Karel PICHLÍK, *Bez legend: zahraniční odboj 1914–1918: zápas o československý program*, Praha 1991, s. 225–237. Jan GALANDAUER, *O samostatný československý stát 1914–1918*, Praha 1992, s. 29.

⁹⁰ Srov. VÚA – VHA, f. SKL, nestr. ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Kvalifikační listina pro druhou pěší divizi v Plzni*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Plk. gen. št. Zdeněk Vltavský-vlastní životopis*, nestr.

parník „Margueritte“, který je přepravil do francouzského přístavu Le Havre. Tam přistáli 12. listopadu časně zrána. Zde vojáky přivítali představitelé *Národní rady československé*, Dr. Edvard Beneš a Lev Sychrava. Odtud pokračoval transport vlakem až do místa určení. Novým domovem se budoucích příslušníků francouzských legií stalo městečko Cognac, kam přijeli v časných ranních hodinách 13. listopadu. Waldhütter a jeho spolubojovníci se tak spolu s členy transportu z Rumunska, kteří do Francie taktéž dorazili, stali základem budoucího čs. vojska ve Francii. Zdeněk Waldhütter byl 14. listopadu 1917 zařazen do postupně se formujícího 21. čs. střeleckého pluku v Cognacu.⁹¹

Hlavní tíha jednání s francouzským ministerstvem války o statutu čs. legií ležela na Dr. Edvardu Benešovi, který neúnavně vyvíjel aktivitu. To se vyplatilo, neboť se mu podařilo prosadit, aby armáda čs. legií měla v rámci francouzského vojska autonomní postavení a aby politicky podléhala *Národní radě československé*. Všechny tyto výsady uváděl dekret francouzského prezidenta Raymonda Poincaré ze 16. prosince 1917. Ten Čechoslovákům povoloval vybudování vlastního vojska na území Francie. To byl velký úspěch, ale vojáky v Cognacu čekaly různé obtíže. Jazyková bariéra, ale především neochota francouzských důstojníků vedly k tomu, že Francouzi odmítali uznat hodnosti čs. vojáků, kterých dosáhli v jiných armádách. Proto od nich vyžadovali, aby absolvovali různé kurzy, a teprve pak se mělo ukázat, zda bude možné jejich hodnosti uznat a svěřit jim velení. Pozitivní byla skutečnost, že 12. ledna 1918 byl v sále cognacké radnice slavnostně založen dvacátý první čs. střelecký pluk. Velitelem se stal podplukovník⁹² Armand-Charles Philippe. Pluk se skládal ze tří praporů a z pomocné roty. Veliteli nižších jednotek byli čeští a slovenští důstojníci. Praporům veleli francouzští důstojníci, ale jen do té doby, než budoucí čs. důstojníci absolvují speciální kurzy a získají příslušné vzdělání.⁹³

Jako potencionální důstojník se tak Zdeněk Waldhütter od 2. ledna do 31. března roku 1918 zúčastnil několikaměsíčního kurzu pro velitele čet a rot v Saint Maixent. Po jeho úspěšném absolvování se stal ppor. (sous-lieutenant) u páté roty dvacátého prvního

⁹¹ Srov. Oldřich ŠPANIEL, *Pěší pluk 21 „Maršála Foche“*, in: *Československá legie ve Francii*, ed. Ladislav Preininger, Praha 1928, s. 140. VÚA – VHA, f. SKL, nestr. ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Kvalifikační listina pro druhou pěší divizi v Plzni*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Plk. gen. št. Zdeněk Vltavský-vlastní životopis*, nestr.

⁹² Dále pplk.

⁹³ Srov. Jan GALANDAUER, *O samostatný československý stát 1914–1918*, Praha 1992, s. 30–32. Karel PICHLÍK – Bohumír KLÍPA – Jitka ZABLOUDILOVÁ, *Českoslovenští legionáři (1914–1920)*, Praha 1996, s. 156–158. Karel PICHLÍK, *Bez legend: zahraniční odboj 1914–1918: zápas o československý program*, Praha 1991, s. 240.

čs. střeleckého pluku, 1. června se stal jejím velitelem. Byla to první hodnost, kterou získal v nové armádě, kde nyní sloužil. Mezitím se situace výrazně změnila. Protože přibývali další dobrovolníci z transportu, vznikl nový čs. střelecký pluk s číslem dvacet dva. Tak vlastně vznikla ve Francii Čs. střelecká brigáda vedená A. Ch. Phillipem, dosavadním velitelem dvacátého prvního čs. střeleckého pluku. Oba pluky se pak v druhé polovině června přesunuly blíže frontě do tábora Darney, kde se 30. června konalo za přítomnosti francouzského prezidenta Raymonda Poincaré slavnostní předání praporu dvacátého prvního čs. střeleckému pluku a následné složení přísahy.⁹⁴

Již následujícího dne byl dvacátý první čs. střelecký pluk a s ním i ppor. Zdeněk Waldhütter zařazen do svazu padesáté třetí pěší francouzské divize pod velením generála⁹⁵ Guillemaina a odvezen do vojenského ležení Mortswiller na alsaské frontě. Na ní byly části pluku nasazeny 9. července v prostoru osady Ober-Aspach a později na Kreuzwald u Mittelbachu. Tento úsek fronty patřil k poměrně klidným. Docházelo zde jen k menším akcím hlídek nebo přepadových skupin jako například v noci z 12. na 13. srpna. V tu dobu podnikli Němci útok na pozice druhého praporu na Kreuzwaldu. Útok byl odražen pátou rotou a jejím velitelem Zdeňkem Waldhütterem, k jejichž pozici se útočné sledy vůbec nedostaly. Právě v těchto bojích byl koncem srpna roku 1918 ppor. Waldhütter jmenován poručíkem⁹⁶ u své páté roty dvacátého prvního čs. střeleckého pluku. Dne 16. září pluk alsaskou frontu opustil a stáhl se do zázemí. Později se zapojil do bojů na jiných úsecích fronty u Vouziers a Terronu, ležících v oblasti Argonne na severovýchodu Francie. Právě v říjnových bojích u obce Terron, které probíhaly více méně ve volném terénu a během nichž docházelo ke střídání útoků s protiútoky, byla větší pravděpodobnost, že budou zajati. Zajetí u francouzské legie bylo velice vzácné, protože být zajat bylo považováno za největší hrůzu pro každého čs. vojáka. Z tohoto důvodu si každý voják snažil sehnat malý kapesní revolver pro „osobní užití“, a když ho nesehnal, měl alespoň granát nebo dva náboje pro poslední nezbytnou potřebu. Každý tedy raději volil dobrovolnou smrt než zajetí. Tato zkušenost se jistě nesmazatelně vryla do paměti i por. Zdeňku Waldhütterovi, který byl v těchto bojích také nasazen v rámci páté roty druhého praporu dvacátého prvního čs. střeleckého

⁹⁴ Srov. VÚA – VHA, f. SKL, nestr. ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Kvalifikační listina pro druhou pěší divizi v Plzni*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Plk. gen. št. Zdeněk Vltavský-vlastní životopis*, nestr. Karel PICHLÍK – Bohumír KLÍPA – Jitka ZABLOUDILOVÁ, *Českoslovenští legionáři (1914–1920)*, Praha 1996, s. 158.

⁹⁵ Dále gen.

⁹⁶ Dále por.

pluku.⁹⁷ Možná si vzpomněl i na kdysi „prorockou řeč“ svého třídního učitele z havlíckobrodského gymnázia, který mu předával maturitní vysvědčení: „*Táta byl poslední, že ano „W“ no. A tak mu řekl: Waldhütter, co bych Vám řekl. No, můžu říct, že... co Vás čeká. Vás čeká buď šibenice, nebo velká sláva.*“ Po válce byl pak otec něco vyřizovat v Havlíčkově Brodě a tam uviděl po náměstí jít pana profesora, třídního. Představil se mu a připomněl mu, co tehdy řekl a dal mu zapravdu, že od té šibenice měl opravdu jen kousek. Byl totiž ve francouzských legiích a tam jak končili, tam se skutečně zajatci, [...] když je Němci chytli, tak je oběsili. Takže můj táta k tomu opravdu neměl daleko“.⁹⁸

V noci na 29. října 1918 zavládlo mezi legionáři na frontě velké vzrušení. Por. Maticka roznášel totiž mezi vojáky zprávu, že v Čechách proběhl převrat a že se čs. samostatnost stala skutečností. Pro legionáře však válka stále ještě nekončila. V noci z 30. na 31. října byli alespoň vystřídáni čerstvými francouzskými pluky, a vzápětí tak mohli odpochodovat do zázemí. V Saint Pierre-à-Arnes si konečně několik zasloužených dnů odpočinuli a také doplnili pluk o nové posily, které dorazily z Cognacu. Za účasti ministra zahraničí dr. Edvarda Beneše se pak 8. listopadu konala u Hauvinné přehlídka, které předcházela akt dekorování desítek vojáků a důstojníků francouzskými Válečnými kříži. Por. Zdeněk Waldhütter byl jedním z nich.⁹⁹ V plukovním rozkaze čl. 112 z listopadu roku 1918 stálo: „*Podplukovník GILLAIN, velitel pluku, udílí následující pochvaly v plukovním rozkaze: Poručík Waldhütter Zdeněk: Výtečný velitel roty, velmi oblíben u mužstva, odvážný a chladnokrevný, byl vždy vzorným příkladem mužstvu v hodinách silného obstřelu nepřátelským dělostřelectvem. – Důstojník výborných vlastností...*“.¹⁰⁰ Vedle francouzského Válečného kříže mu byl udělen i čs. Válečný kříž.¹⁰¹ Krátce nato požádaly vyčerpané Ústřední mocnosti státy Dohody o uzavření příměří. To bylo podepsáno 11. listopadu v lese u Compiègne. Velká válka tak konečně skončila.

⁹⁷ Srov. Oldřich ŠPANIEL, *Pěší pluk 21 „Maršála Foche“*, in: Československá legie ve Francii, ed. Ladislav Preininger, Praha 1928, s. 143–145. ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Kvalifikační listina pro druhou pěší divizi v Plzni*, nestr. Ladislav PREININGER, *O našem styku s Němci*, in: Československá legie ve Francii, ed. Ladislav Preininger, Praha 1928, s. 305.

⁹⁸ Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 15. července 2016.

⁹⁹ Srov. ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Kvalifikační listina pro druhou pěší divizi v Plzni*, nestr. Karel PICHLÍK – Bohumír KLÍPA – Jitka ZABLOUDILOVÁ, *Českoslovenští legionáři (1914–1920)*, Praha 1996, s. 205.

¹⁰⁰ ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Plukovní rozkaz čís. 112*, nestr.

¹⁰¹ Srov. ANM, f. RC, kart. 19, *Plk. gen. št. Zdeněk Vltavský-vlastní životopis*, nestr. ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Dekret č. 2949 o udělení čs. válečného kříže*, nestr. VÚA – VHA, f. SKL, nestr.

Ještě na úplném konci samotného roku 1918 začaly z Francie odjíždět první části dvacátého prvního čs. střeleckého pluku do Československa. Než odjel 31. prosince i por. Waldhütter, napsal domů svým rodičům dopis: „*Drazí rodiče! Posílám Vám psaní po br. četaři Frimlovi, kterého posílám napřed do Čech. Jsem zdráv a vede se mi dobře. Přijedu brzy k Vám a zase uvidím ty dlouho neviděné tváře Vaše, po kterých jsem tak dlouho toužil v cizině... Jen dej Bůh, aby ta revoluce skončila dobře a národ náš udělal se hodným toho pokladu, co mu jeho synové dobyli... Zabijte prasátko. Já přivezu pravé šampaňské! Zdraví Vás a líbá Vás vděčný syn Zdenko*“.¹⁰² Do své vlasti se por. Waldhütter vrátil 1. ledna 1919. Klidu si ale dlouho neužil, neboť na něj čekaly nové povinnosti. Francouzští legionáři totiž zasáhli do sedmidenní války o Těšínské Slezsko. Byl to krátký, avšak krvavý konflikt, kterého se zúčastnil i dvacátý první čs. střelecký pluk a s ním por. Zdeněk Waldhütter.¹⁰³ Pro něj osobně musel tento nový vojenský konflikt znamenat rozčarování. Tolik se totiž těšil na shledání se svými rodiči, které dlouho dobu neviděl, že si přál jen jediné – skončení bojů a konečně zasloužený odpočinek. Srdcem byl ale voják, který navíc složil přísahu čs. legionáře. Proto opět bojoval za svou vlast a její samostatnost a i nadále za ni hodlal položit život, bude-li to třeba.

2. Léta meziválečná

2.1. V boji o Těšínsko v rámci tzv. sedmidenní války

Sotva co byla vyhlášena samostatná Československá republika, ocitli se její politikové před náročným úkolem: nastolit vlastními silami novou politickou moc a konsolidovat nové demokratické pořádky na celém území nově vznikajícího československého státu. V oblastech, které byly obydleny národnostními menšinami (Němci, Poláci a Maďary), bylo nastolení čs. moci asi tím nejvýznamnějším problémem, neboť situaci v tomto směru komplikovaly požadavky vznikajících sousedních států. Polsko si dělalo územní nároky na historickou součást zemí Koruny české, Těšínsko, kamenouhelnou základnu státu, přes kterou vedlo jediné solidní železniční spojení českých zemí se Slovenskem. Argumentem ze strany Polska bylo to, že Poláci tvoří v této národnostně smíšené oblasti nejpočetnější skupinu. Do konce října 1918 pak

¹⁰² ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Dopis rodičům z prosince 1918*, nestr.

¹⁰³ Srov. Oldřich ŠPANIEL, *Pěší pluk 21 „Maršála Foche“*, in: Československá legie ve Francii, ed. Ladislav Preininger, Praha 1928, s. 148. ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Kvalifikační listina pro druhou pěší divizi v Plzni*, nestr. VÚA – VHA, f. SKL, nestr.

Poláci díky momentálně mocnější vojenské síle většinu Těšínska obsadili. Československá vláda se zprvu pokusila řešit tento spor diplomaticky, avšak její nota veliteli polských vojsk Latinikovi, aby jeho jednotky vojensky vyklidili Těšínsko do dvou hodin, byla odmítnuta. Proto došlo 23. ledna 1919 v šestnáct hodin k vojenskému řešení, které začaly uplatňovat čs. oddíly v čele s jejich vrchním velitelem na Těšínsku, pplk. Josefem Šnejdárkem. Ten měl k dispozici druhou brigádu o síle šesti praporů, chabé dobrovolnické oddíly, a hlavně dvacátý první čs. střelecký pluk, který se na začátku ledna vrátil z Francie do své vlasti. Čs. oddíly začaly postupovat současně na Bohumín a Karvinou.¹⁰⁴

Obsazení uhelné pánve v Karviné připadlo mjr. Vlasákovi s prvním a druhým praporem dvacátého prvního čs. střeleckého pluku. Právě do druhého praporu patřila pátá rota a její velitel por. Zdeněk Waldhütter. Podle rozkazu pplk. Šnejdárka měl mjr. Vlasák z Moravské Ostravy dorazit s oběma legionářskými prapory do Orlové dne 23. ledna 1919 v půl páté odpoledne a pak obsadit Karvinou a šachty (Eleonora, Bettina, Hlubina a Jindřich) v okolí města. Mjr. Vlasák byl ale se svými dvěma prapory úmyslně zdržován na nádraží v Hrušově, a proto dorazil do Orlové až kolem osmnácté hodiny. Druhý prapor, který jel jako první transport, začaly u nádraží Orlová ostřelovat kulomety. Proto z vlaku vystoupil a připravil se k postupu. Potom dostal za úkol útočit z Orlové podél železnice přes Doubravu směrem na nádraží v Karviné. První prapor měl obsadit město Karvinou. Por. Waldhütter s pátou rotou postupoval severně a podnikl útok na šachtu Eleonoru, kterou ve dvacet hodin jeho rota úspěšně dobyla. O hodinu později padla i šachta Bettina a velitel páté roty Zdeněk Waldhütter tak ten den slavil dvojitě vítězství. V noci byly boje přerušeny. Následující den byla Karviná obsazena čs. vojskem, stejně jako veškeré šachty v jejím okolí. Potom byla skupina obou praporů v čele s mjr. Vlasákem připravena k postupu na Těšín. Ještě než k přesunu došlo, střetl se 25. ledna u Stonavy první a druhý prapor se skupinou pplk. Springwalda.¹⁰⁵ Během tohoto boje byl por. Zdeněk Waldhütter: „... dne 26. ledna u Stonavy (vesnice) raněn nad kolenem levé nohy veda svoji rotu v útok“.¹⁰⁶ K postupu na Těšín došlo v ranních hodinách 27. ledna a ještě ten den bylo město bez boje obsazeno. „Sedmidenní válka“

¹⁰⁴ Srov. Karel PICHLÍK – Bohumír KLÍPA – Jitka ZABLOUDILOVÁ, *Českoslovenští legionáři (1914–1920)*, Praha 1996, s. 213–222. Antonín KLIMEK, *Velké dějiny země Koruny české XIII.*, Praha, Litomyšl 2000, s. 44–48. Zdeněk JEŽEK, *Účast dobrovolníků v bojích o Slovensko a Těšínsko v letech 1918–1919*, Praha 1937, s. 300–316.

¹⁰⁵ Srov. VÚA – VHA, f. SKL, nestr. Zdeněk JEŽEK, *Účast dobrovolníků v bojích o Slovensko a Těšínsko v letech 1918–1919*, Praha 1937, s. 301–316.

¹⁰⁶ VÚA – VHA, f. SKL, nestr.

pak měla vyvrcholit soustředěným útokem čs. sil na město Skoczów. K tomu nakonec nedošlo, protože bylo v noci z 30. na 31. ledna uzavřeno příměří.¹⁰⁷ Ani jedné z těchto událostí se však zraněný por. Waldhütter nezúčastnil. Byl totiž převezen do hornické nemocnice v Orlové, odkud napsal svým rodičům dopis: „*Drazí rodiče!... Rána není zlá, kulka neprošla kostí, pouze se jí dotkla. Ovšem choditi nemohu, abych si nenamáhal ránu. Kdybych potřeboval, aby mě operovali, mám úplnou důvěru ve zdejšího primáře... Já mám stále výborný humor, horečka mně úplně klesla... Až to bude možné (myslím do 10ti dnů) nechám se transportovati dále. Všichni ranění přijdeme do Prahy. Pak dostanu dovolenou ovšem delší než 5 dní. Jen prosím Vás se moc nesužte, neboť kdybyste mě viděli veselého jak jsem, ještě byste se na mě hněvali, že jsem Vás postrašil. Až přijedu do Prahy do nemocnice, tak mně přijďte navštívit, jestli Vás to stojí moc peněz, tak já Vám půjčím. Já myslil totiž, když jsem Vám vzkázal po p. Vorlíčkovi, abyste přijeli do Prahy, že přijedete beze všeho. Škoda, ale nevím proč jste nepřijeli. Zdraví Vás a líbá Vás vděčný syn Zdenko“.¹⁰⁸ V únoru por. Waldhütterovi přišel k nemocničnímu lůžku dopis od jeho otce z Ledče: „*Milý Zdenoušku! Inu, radost z těch válečků vzácných, jež jsem dnes od Tebe obdržel, jsem měl. Neměl jsi to posílat. To víš, nyní fňukáme všichni. Jednomu chybí to, druhému ono. Také to časem neškodí. Člověk tak ledačemuž odvykne a pak – ho to těší. Tak já z fajfčíčkou půjdu do hrobu, až tu odložím, vznášeti se budu do nebeských sfér. Abych nezapomněl, i já něco posílám – Jen jinému o kuřivu neříkej! – Tě líbá a děkuje Tvůj otec Zdenko“.¹⁰⁹ V orlovské nemocnici zůstal až do 6. března 1919. Ten den ho převezli do nemocnice čs. červeného kříže v Praze-Karlíně. Tam byl hospitalizován na pokoji číslo 249 až do 24. května roku 1919. Během této doby byl por. Waldhütter povýšen, a to do hodnosti kpt. Tehdy chtěl dokončit studia práv, ale protože jeho otci pomalu ubývaly síly a nestačil už zaopatřit svého druhého syna Františka, bývalého italského legionáře, rozhodl se kpt. Waldhütter, že zůstane v armádě a bude svého o tři roky mladšího bratra podporovat na studiích techniky. Rozhodnutí zůstat v armádě jako voják z povolání a podílet se na budování čs. branných sil pak nikdy v budoucnu nelitoval. Svou žádost o přijetí za důstojníka z povolání adresoval Ministerstvu národní obrany dne 15. března 1919. Dne 24. května 1919 se pak stal pobočníkem velitele dvacátého čtvrtého čs. střeleckého pluku (pozdější československý pěší pluk č. 41), sídlícího zpočátku v Milovicích a později ve Znojmě.**

¹⁰⁷ Karel PICHLÍK – Bohumír KLÍPA – Jitka ZABLOUDILOVÁ, *Českoslovenští legionáři (1914–1920)*, Praha 1996, s. 222.

¹⁰⁸ ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Dopis rodičům z 31. ledna 1919*, nestr.

¹⁰⁹ ANM, f. RC, kart. 19, *Dopis od otce ze 16. února 1919*, nestr.

V této funkci tam byl až do 1. března roku 1920. Právě ve Znojmě se 25. října 1919 tehdy pětadvacetiletý Zdeněk Waldhütter zavázal zůstat v činné vojenské službě. Kariéra důstojníka z povolání mu tak právě začala.¹¹⁰

Legie přinesly kpt. Zdeňku Waldhütterovi důkladnou vojenskou i životní přípravu. Rodící se čs. armáda v něm získala důstojníka s bojovými zkušenostmi, nositele vysokého francouzského i čs. vyznamenání za statečnost a konečně také člověka s nevšedními jazykovými znalostmi. V té době totiž ovládal němčinu, ruštinu a francouzštinu. Později se k těmto jazykům přidala i angličtina, kterou dokázal také ovládat slovem i písmem. Všechny tyto skutečnosti tak předznamenávaly skvělou vojenskou kariéru, ke které směřoval Zdeněk Waldhütter, nyní kpt. čs. branné moci.

2.2. Důstojníkem druhého zpravodajského oddělení hlavního štábu

V nově vzniklém Československu se vojenská administrativa tvořila od základu, protože při budování samotného ministerstva národní obrany nebylo na co navázat. Proto byla do Československa vyslána francouzská vojenská mise, v jejímž čele stanul francouzský gen. Maurice Pellé, pozdější vrchní velitel ozbrojených sil Československé republiky.¹¹¹ Jako nejvýznamnější nedostatek stávající organizace se francouzské vojenské misi jevila absence gšt., který stojí za normálních podmínek v čele vojenské hierarchie a je pomyslným „mozkem“ armády. Jeho vybudování se tak stalo prvořadým úkolem francouzské vojenské mise. Byl obsažen v mezivládní dohodě ze dne 26. ledna 1919. Tento plán však narážel na nechuť čs. ministra národní obrany Václava Klobáče, který zřízení gšt. označil za produkt monarchismu a neměl v úmyslu ho vůbec zřizovat. Následoval úporný boj o prosazení gšt. do systematizace ministerstva národní obrany. Jeho konečného výsledku bylo dosaženo 12. července roku 1919.¹¹² Právě tehdy byla sloučena „jednotlivá „bureaux“ štábu francouzské mise s odpovídajícími odděleními MNO. Číslování se přitom ujednotilo podle francouzských zvyklostí“.¹¹³ Tak vznikl v červenci 1919 Hlavní štáb československé branné moci složený ze čtyř oddělení: operačního, organizačního a mobilizačního, zpravodajského, dopravního. Druhým

¹¹⁰ Srov. ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Dopis rodičům z dubna 1919*, nestr. VÚA – VHA, f. SKL, nestr. ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Kvalifikační listina pro druhou pěší divizi v Plzni*, nestr. Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 27. března 2017.

¹¹¹ Dále ČR.

¹¹² Srov. Radko BŘACH, *Generál Maurice Pellé: první náčelník hlavního štábu čs. branné moci*, Praha 2007, s. 80–86. TÝŽ, *První kroky francouzské vojenské mise v Československu (únor–květen 1919)*, *Historie a vojenství* (dále HAV) 46 (4), 1997, s. 12–19.

¹¹³ TÝŽ, *Generál Maurice Pellé: první náčelník hlavního štábu čs. branné moci*, Praha 2007, s. 86.

úkolem, který byl francouzské vojenské misi uložen, bylo organizování čs. vojenského školství s důrazem na zřízení školy gšt. Již 24. března roku 1919 byla ohlášena zvláštní školení (kurzy), která měla zabezpečit dorost důstojníků gšt. a okamžitě pokrýt potřebu štábních důstojníků pro nové formace domácího vojska. Patronát nad nimi převzal osobně tehdejší náčelník gšt. gen. Pellé. Do těchto kurzů se mohli přihlásit nižší důstojníci domácího vojska či legií, kteří měli důstojnickou hodnost minimálně osmnáct měsíců a z toho šest měsíců válečné služby ve funkci velitele roty. Později se tyto podmínky k přijetí ještě rozšířily. Absolvování kurzu neměnilo příslušnost k druhu vojska a nebylo završeno diplomem, avšak otvíralo cestu na budoucí válečnou školu. Jako podmínka pro přijetí do těchto kurzů byla stanovena dobrá znalost francouzštiny, a to proto, že výuku zajišťovali důstojníci francouzské vojenské mise. Kandidáti museli úspěšně složit jak písemnou, tak i ústní zkoušku z francouzštiny. Samotnou náplní těchto čtyřměsíčních kurzů byly přednášky, praktické štábní činnosti, výcvik v terénu, seznámení s úkoly, využití druhů vojsk a služeb a nakonec praktická měsíční stáž u vojsk. Výuka prvního kurzu byla zahájena 15. září 1919 v budově městských škol na Hládkově. Celkem byly uskutečněny tři běhy těchto kurzů, než vznikla na podzim roku 1921 řádná akademie generálního štábu – *Vysoká škola válečná*.¹¹⁴

Kpt. Zdeněk Waldhütter nastoupil do druhého kurzu školy gšt. 8. března 1920. V jeho čele stál gen. Amédée Jacques Jamet. Po jeho absolvování byl 8. září 1920 přidělen na zkušenou k velitelství druhé pěší divize sídlící v Banské Bystrici. Tam byl až do konce měsíce. 1. října 1920 byl spolu s druhou pěší divizí odeslán do Plzně, kde sloužil v operační kanceláři velitelství druhé pěší divize. Tam zůstal až do 14. listopadu následujícího roku.¹¹⁵ V té době si nadřízení postupně všímali jeho mimořádných schopností. O tom svědčí například hodnocení náčelníka, pplk. gšt. Viléma Plačka: „*Ryzí charakter, veselé mysle, velmi inteligentní důstojník s válečnou zkušeností, vyvinutým smyslem pro povinnost, pilný, vytrvalý a přesně pracující – obeznámil se velmi dobře s celou službou gen. štábu u divisního velitelství a jevil pro vše velký zájem. Měl příjemný vliv na své podřízené a udržoval velmi dobrou kázeň mezi nimi. Lze plnou měrou očekávat, že se stane výborným důstojníkem gšt.*“ a hodnocení velitele druhé

¹¹⁴ Srov. *Tamtéž*, s. 86–165. TÝŽ, *První kroky francouzské vojenské mise v Československu (únor–květen 1919)*, HAV 46 (4), 1997, s. 19–26.

¹¹⁵ Srov. TÝŽ, *Generál Maurice Pellé: první náčelník hlavního štábu čs. branné moci*, Praha 2007, s. 165. VÚA – VHA, f. SKL, nestr. ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Kvalifikační listina pro druhou pěší divizi v Plzni*, nestr. ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Fotografie: U štábu 2. p. divise v Banské Bystrici*, nestr.

pěší divize v Plzni, gen. Jana Drobného: „*Svědomitý, spolehlivý důstojník s nevšední pílí. Má vzácné schopnosti pro službu v gen. štábu*“.¹¹⁶

Když vznikla 3. listopadu 1921 *Vysoká škola válečná*, byl na ni povolán i kpt. Zdeněk Waldhütter. On i další posluchači předchozích kurzů byli zvýhodněni oproti úplným nováčkům. Proto nastoupil kpt. Waldhütter 15. listopadu 1921 hned do druhého ročníku. Jeho velitelem se stal opět gen. Amédée Jacques Jamet.¹¹⁷ Ten také nově jmenovanému kpt. gšt. Zdeňku Waldhütterovi napsal dne 20. září 1922 své hodnocení: „*Důstojník již nadprůměrný, živého a bystrého Ducha. Projednává otázky rozumově a správně, může již nyní býti dobrým přednostou oddělení štábu divize. Má schopnosti pro budoucího náčelníka štábu*“.¹¹⁸ Vzápětí byl kpt. gšt. Waldhütter přidělen ke štábu druhé pěší divize v Plzni, kde to již dobře znal ze své předchozí zkušenosti.¹¹⁹

Jestliže se Zdeňku Waldhütterovi dařilo ve vojenské kariéře, v rodinném životě už to tak nebylo. Krátce poté, co s vyznamenáním ukončil *Vysokou školu válečnou*, ho zasáhla zdrcující zpráva. Jeho otec, Zdeněk Waldhütter starší, 17. září 1922 zemřel.¹²⁰ Pro kpt. gšt. Waldhütterera to musela být velická a citelná ztráta. Možná si tehdy vybavil vzpomínku na svého otce z jeho posledních let: „*Otec mi říkal, že jednou jel s dědečkem do Prahy k nějakému profesorovi, aby ho prohlédl. [...] No a dědeček potom, o něco později, zemřel na [...] asi selhání [...] cirhózu jater, nebo něco takového, protože on hrozně rád pil pivo. A když táta mluvil s tím profesorem, tak ten mu řekl: „Heleďte, to je v takovém stavu, že myslím, že to je otázka několika týdnů.“ A když vyšli z té ordinace tak dědeček řekl: „Jéé, ted' bych si dal pivo, tak půllitr, orosený.“ A táta si sám pro sebe řekl: „No, jestli umře o den dřív nebo později...“ Tak řekl dědečkovi: „Tak víš co? Půjdem na to pivo.“ A tak šli spolu na to pivo*“.¹²¹ Smrt otce, ředitele měšťanské školy v Ledči nad Sázavou, zasáhla nejen kpt. gšt. Zdeňka Waldhütterera a jeho celou rodinu, ale také obyvatele města, kde působil: „*No dědeček byl velice vážený tady v Ledči, protože vím, že když byl jeho pohřeb, tak táta říkal, že lide se ještě nahoře u školy shromažďovali a ten první z toho průvodu jak se chodilo, tak ten už byl na hřbitově. To*

¹¹⁶ VÚA – VHA, f. SKL, nestr.

¹¹⁷ Srov. Radko BŘACH, *Generál Maurice Pellé: první náčelník hlavního štábu čs. branné moci*, Praha 2007, s. 165. VÚA – VHA, f. SKL, nestr. ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Kvalifikační listina pro druhou pěší divizi v Plzni*, nestr.

¹¹⁸ VÚA – VHA, f. SKL, nestr.

¹¹⁹ ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Kvalifikační listina pro druhou pěší divizi v Plzni*, nestr.

¹²⁰ Srov. ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Opis: Smuteční řeč pronesená učitelem Ant. Kosteckým v den pohřbu dne 19. září 1922*, nestr. SOkA Havlíčkův Brod, f. NŠ Dolní Město (1808–1953), *Monografie školy (1808–1932)*, inv. č. 1, kn. 1, nestr.

¹²¹ Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 15. července 2016.

byl strašně slavný pohřeb tady v Ledči. [...] No, takže když dědeček zemřel, táta se postaral o svoji matku, která se přestěhovala i s jeho bratrem do Legerovy ulice v Praze. Já jsem tam byla, jednou, nebo dvakrát u strejdy. V přízemí měli asi dvojpokojový byt, nebo třípokojový, nevím a [...] takže babička vlastně se starala, nebo hospodařila strejdovi a táta jestli ten bydlel někde v kasárnách, nebo co, kde byl, to nevím, ale tímto způsobem je mohl podporovat“.¹²²

Ale život šel dál a Waldhütterova vojenská kariéra stoupala. 22. prosince 1922 byl povýšen do hodnosti štábního kapitána¹²³ gšt. a působil jako přednosta druhého a třetího oddělení štábu druhé pěší divize v Plzni. Dobovým zvykem přitom byla ta skutečnost, že v organizaci štábu pěší divize předmnichovské čs. armády bylo druhé oddělení zpravodajské a třetí oddělení organizační. Pobyt na štábu druhé pěší divize v Plzni v těchto dvou odděleních byl pro Waldhütterovu další vojenskou kariéru zřejmě velmi důležitý, protože se poprvé dostal do řídicí funkce na úseku vojenské zpravodajské služby. Možná díky tomu byl pak dne 1. prosince 1923 přemístěn do Prahy k ministerstvu národní obrany, kde působil jako důstojník studijní skupiny druhého zpravodajského oddělení hlavního štábu.¹²⁴ Není se vlastně ani čemu divit. Vždyť škpt. gšt. Zdeněk Waldhütter měl ty nejlepší předpoklady k vykonávání této funkce. V té době u něj totiž vedle znalosti hned tří jazyků dominovaly tyto charakterové vlastnosti: nevšední pilnost, vyvinutý smysl pro povinnost, vytrvalost a přesnost. V neposlední řadě sehrával jistě určitou roli i jeho pozitivní vliv na podřízené a kázeň, kterou se mu dařilo mezi nimi udržovat.¹²⁵

Počátky vojenské zpravodajské služby v Československu jsou spjaty s budováním *Hlavního štábu československé branné moci*, což již bylo uvedeno. Prvním čs. přednostou (vedoucím) druhého zpravodajského oddělení hlavního štábu se stal mjr. gšt. Čeněk Haužvic, který ve své funkci působil až do prosince roku 1923. Po něm jeho funkci ihned v prosinci 1923 převzal plk. gšt. Miloš Žák, který ji vykonával až do dubna 1926.¹²⁶ V roce 1924 to byl právě on, kdo hodnotil nově příchozího škpt. gšt. Zdeňka Waldhütterera slovy: „*Velmi nadaný a příkladně pilný. Pracuje denně do pozdního*

¹²² Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 27. března 2017.

¹²³ Dále škpt.

¹²⁴ Srov. VÚA – VHA, f. SKL, nestr. VÚA – VHA, f. Kmenové listy, nestr. Jiří ŠOLC, *Po boku prezidenta: generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archivních dokumentů*, Praha 2007, s. 19.

¹²⁵ VÚA – VHA, f. SKL, nestr.

¹²⁶ Srov. Pavel KREISINGER, *Brigádní generál Josef Bartík: zpravodajský důstojník a účastník prvního i druhého československého odboje*, Praha 2011, s. 27. Jiří ŠOLC, *Po boku prezidenta: generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archivních dokumentů*, Praha 2007, s. 26.

večera. Neobyčejně vybroušený úsudek. Iniciativní, nejen s energií usuzovací, ale i s výborným duchem uplatňování zásad hlavního štábu v jednáních ministerských a meziministerských¹²⁷. Vnitřní struktura zpravodajského oddělení se za dobu jeho existence příliš neměnila. Až do roku 1934 sestávala ze skupin: studijní (A), pátrací (B), zahraniční (C), všeobecné (D) a pomocného úřadu. Škpt. gšt. Zdeněk Waldhütter sloužil od svého příchodu po celou dobu u skupiny studijní (A), kde od roku 1925 organizoval zpravodajský kurz a vedl zpravodajská aplikační cvičení jako zpravodajský referent druhého oddělení hlavního štábu. Studijní skupina hrála spolu s pátrací skupinou hlavní a určující roli v celé organizaci zpravodajského oddělení a úzce spolu spolupracovaly. V praxi tomu bylo tak, že zprávy získané pátrací skupinou (o úmyslech nepřátelských států, jejich vojenských přípravách, jejich rozmístění a předpokládaném použití) byly předávány do skupiny studijní, kde se soustřeďovaly další informace získané z jiných zdrojů. Úkolem studijní skupiny pak bylo tyto informace zkoumat, třídit, studovat a hodnotit. Nakonec studijní skupina ze všech získaných informací zpracovávala účelové monografické studie, zpravodajské přehledy, vedla zpravodajskou mapu a vydávala věstníky o cizích armádách. Studijní skupina byla vnitřně organizována do zájmových sekcí podle jednotlivých armád států, které sousedily s Československem.¹²⁸

Rok 1926 byl v životě Zdeňka Waldhütterera důležitý. Došlo v něm totiž k mnoha radostným a významným událostem. Ta nejvýznamnější se stala dne 27. března 1926, kdy se škpt. gšt. Zdeněk Waldhütter oženil s jednadvacetiletou Marií¹²⁹ Loukotkovou:¹³⁰ „*Měli mezi sebou deset let rozdíl věkový, táta byl o deset let starší a také o deset let pak zemřeli. A táta byl velký sto osmdesát dva centimetrů a máma asi sto padesát čtyři centimetrů, nebo kolik [...] prostě o hlavu menší než otec, takže ona [...] stejně nosila podpatky vysoký a mě překvapila v Ledči jedna zdravotní sestra, která říkala jednou: „Jo tady chodila tou Vaší ulicí jedna paní, taková od pohledu dáma...“ a já jsem se začala usmívat jo a říkala jsem si: „Máma vždycky v klobouku a rukavice, vysoký podpatky...“ a ona říkala: „No nasmějte se, to byla dáma v pravém smyslu, to*

¹²⁷ VÚA – VHA, f. SKL, nestr.

¹²⁸ Srov. Tamtéž, nestr. Jiří ŠOLC, *Po boku prezidenta: generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archivních dokumentů*, Praha 2007, s. 26–31.

¹²⁹ Srov. VÚA – VHA, f. SKL, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Plk.gen.št. Zdeněk Vltavský-vlastní životopis*.

¹³⁰ Marie Vltavská (rozená Loukotková) se narodila 20. října 1904 v Ledči nad Sázavou, v rodině Jana Eduarda Loukotky – obchodníka se stavební a ozdobnou keramikou, který byl bratrance Ing. Jana Šeby. Zemřela 30. března 1973. Srov. Soukromý archiv Olgy Pešoutové, *Vysvědčení Marie Loukotkové z první třídy čtyřtřídní obecné dívčí školy v Ledči*, nestr. Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 15. července 2016. Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 27. března 2017.

nebylo myšleno jako posměšně, to byla opravdová dáma!“ A když jsem řekla: „Jo, to byla moje máma.“ tak byla hrozně překvapená, protože to přeci není možný, abych já byla dcerou takový dámy no. [smích] Ale nedělala to jako některý ženy dělají, že samy si kupují modely a to a mužskej chodí jak chudák jo, to vždycky [...] otcí teda slušela uniforma to je fakt, ale slušel mu i smoking. Takže dbala na to, aby se i on a celá rodina oblíkali dobře. Rodinu vedla velice teda [...] dneska vím, že to uměla [...] přesto, že byla z rodiny, kde se nešetřilo“.¹³¹ Druhou událostí, sice o něco méně výraznou, ale i tak významnou, se stalo 5. prosince téhož roku Waldhütterovo povýšení na mjr. gšt. Následující rok přišla další radostná událost. Šťastným manželům Waldhütterovým se totiž 15. září 1927 narodil syn Zdeněk Jan.¹³² A právě když byl malému Zdeňkovi rok, došlo k nepříjemné události: „Bydleli na „Cibulce“ za Smíchovem a měli služebnou a v sobotu táta si vždycky vzal práci domů, zamknul jí do psacího stolu a šel s matkou a kočárkem s bráchou na procházku po Praze. Táta se převlékl do civilu a šli takhle. A teď jak šli z toho kopce, tak šli proti nim dva chlapi a tátovi se to nezdálo, nezdáli se mu. Takže zastavil a řekl: „Mařenko, zůstaň tady se Zdenouškem, já se vrátím domů. Mně se ti chlapi nezdají, já se jdu podívat, co se tam děje...“ „Doma zůstala jenom ta služebná, která u nás asi 14 dnů předtím nastoupila a ta je pustila dovnitř. [...] Tak táta jako rychle šel nahoru, matka zatím čekala venku, a když otec přišel nahoru tak zrovna zjistil, že tyhleti dva chlapi se dobývají do psacího stolu jeho jo, tak [...] ale oni utekli oknem. [...] Šli po něm někdo, nějaký [...] On tam totiž měl prostě rozpracovanou tu práci a zřejmě chtěli vědět, o co jde a tak [...] No, tak chlapi utekli a služebná musela zabalit okamžitě a jít. A ještě jí táta řekl, ať je ráda, že by z toho mohl být ještě větší jako průšvih, nebo jak to zařídil, nevím no, ale že už nějaká ta provokace byla“.¹³³ V období, kdy mjr. gšt. Zdeněk Waldhütter působil ve studijní skupině druhého zpravodajského oddělení hlavního štábu, zažíval nejen takovéto vyhrocené okamžiky, ale i humorné, které si navíc sám připravil na své spolupracovníky: „No, tak jednou udělal to, že jako v pondělí vždycky v novinách bylo napsané, který los vyhrál jo, a on viděl, že vyhrál los, ale to jeho první číslo ne, že je to shoda náhod a že to [...] Tak vzal tu číslovačku a natiskl tam to výherní. No a když přišel kamarád, tak táta říkal: „Hele mám tady noviny a mám tady takový práce... Tady mám los, prosím tě, podívej se mi tam, jestli jsem nevyhrál...“ A ten se tam podíval a říkal: „No, vyhrál jsi milion!“ Ale

¹³¹ Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 27. března 2017.

¹³² VÚA – VHA, f. SKL, nestr.

¹³³ Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 27. března 2017.

už víc jako nerozšiřoval se, sebral se a běžel po oddělení a vykládal, že Waldhütter vyhrál milion. A táta říkal: „No, to jsem si dal. Nikdo mi to nevěřil a všichni říkali: „To jen tak říká, protože „špína“ nechce nám dát peníze na nějaký zapití...“ Můj otec byl prostě srandista“.¹³⁴ Tato humorná příhoda se sice netýká špionáže, ale dokonale ilustruje přátelskou atmosféru, která ve studijní skupině tehdy panovala. V tu dobu již stál v čele druhého zpravodajského oddělení hlavního štábu gen. JUDr. Vladimír Chalupa, jako její čtvrtý československý přednosta.¹³⁵ On také podepsal 30. září 1928 mjr. gšt. Zdeňku Waldhütterovi jeho hodnocení, ve kterém stálo: „Korektní, velmi snaživý, svědomitý a pilný, nadprůměrně schopný, všestranné vojenské znalosti stále obnovované, – prvotřídní síla pro službu zpravodajskou“.¹³⁶ Možná právě díky Waldhütterově hodnocení, coby „prvotřídní síle pro službu zpravodajskou“, bylo rozhodnuto, že se jako vojenský znalec účastní procesu s Vojtechem Tukou. Tuto jeho novou roli pak také mohly determinovat další skutečnosti a zkušenosti, které měl. Mezi ně lze do určité míry počítat nejen možnou znalost slovenského prostředí z jeho předchozího měsíčního pobytu v Bánské Bystrici, kde sloužil u druhé pěší divize, ale také jeho orientaci v právu, byť velice omezenou, vycházející ze studia na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Hlavním kritériem jeho výběru za vojenského znalce se pak ale s největší pravděpodobností stala jeho služba u druhého zpravodajského oddělení hlavního štábu, kde mjr. gšt. Waldhütter sloužil u studijní skupiny. Právě v jejím rámci zkoumal, třídil, studoval a hodnotil informace o úmyslech nepřátelských států. Ty pak celá studijní skupina zpracovávala do podoby účelových monografických studií, zpravodajských přehledů a věstníků o cizích armádách. Mjr. gšt. Waldhütter se na všech těchto vydáních musel jistě podílet. Když se k tomu přičte ještě jeho organizace zpravodajského kurzu a vedení zpravodajského aplikačního cvičení, nebylo na místo vojenského znalce v procesu s Vojtechem Tukou lepšího adepta než právě jeho.¹³⁷

2.3. Vojenským znalcem v procesu s Vojtechem Tukou

Československá republika měla během své existence řadu problémů, kterým musela čelit. Jedním z nich byl i poměr česko-slovenský, který z pragmatických důvodů

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Jiří ŠOLC, *Po boku prezidenta: generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů*, Praha 2007, s. 26.

¹³⁶ VÚA – VHA, f. SKL, nestr.

¹³⁷ Srov. Tamtéž, nestr. ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Kvalifikační listina pro druhou pěší divizi v Plzni*, nestr. Jiří ŠOLC, *Po boku prezidenta: generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů*, Praha 2007, s. 26–31.

vyústil v ideu čs. národa. Právě tato myšlenka byla ale v rozporu se završujícím se procesem formování novodobého slovenského národa, což postupně na Slovensku vyvolávalo vlnu nacionalismu. Těchto národně emancipačních snah se ve dvacátých letech pokoušelo využít slovenské autonomistické hnutí, vedené katolickým knězem a slovenským politikem Andrejem Hlinkou, předsedou *Slovenské ľudové strany*.¹³⁸ Toto hnutí požadovalo zřídit na Slovensku veřejnou správu, která by ve vnitřních záležitostech Slovenska disponovala výkonnou i zákonodárnou pravomocí. Na Slovensku také zůstal nemalý počet těch, kteří se sžili s uherskými pořádky a novému československému státu nepřáli. Vedle maďarské menšiny k nim náleželi i takzvaní maďaróni, tedy Slováci ztotožňující se s uherskou státní ideou. Právě oni začali pod zdánlivou myšlenkou slovenského autonomismu naplňovat to, co si předsevzali – znovuzáclenit Slovensko do maďarského státu. Vystupovali však v utajení, jako tajní placení agenti maďarské vlády.¹³⁹ Mezi ně patřil bezesporu i někdejší profesor práva Vojtech Tuka,¹⁴⁰ s jehož jménem je spojen jeden z největších špionážních a politických procesů dvacátých let.¹⁴¹

Vše začalo s blížícím se desátým výročím pittsburské dohody. V této souvislosti vyšel 1. ledna 1928 v novinách Hlinkovy slovenské ľudové strany¹⁴² „Slovák“ článek: „V desiatom roku Martinskej deklaracie“, který napsal Vojtech Tuka.¹⁴³ V něm se „... snažil dokázat, že podle tajné klausule Martinské deklarace přestává platit současný právní systém, jelikož základní dohoda Čechů a Slováků na společném státě zněla pouze na deset let. Ve „*vakuu iuris*“ nezbyvá Slovákům než vyhlásit samostatný stát.“¹⁴⁴ I

¹³⁸ V roce 1925 byla Slovenská ľudová strana přejmenována na Hlinkovu slovenskou ľudovou stranu. Jan RYCHLÍK, *Tukova aféra*, in: *Osudové osmičky: přelomové roky v českých dějinách*, ed. Petr Čornej a kol., Praha 1999, s. 319.

¹³⁹ Srov. *Tamtéž*, s. 319. Drahomír JANČÍK, *Sázka na svět věčejška. Vojtech Tuka v roli maďarského rezidenta*, in: *Fragmenty dějin: sborník prací k šedesátinám Jana Gebharta*, edd. Jan Hájek – Jiří Kocian – Milan Zítka, Praha 2006, s. 119. Marta KOHÁROVÁ, *Češi a Slováci ve zbrani i v politice a ženy – opora a inspirace*, Hradec Králové 2014, s. 57.

¹⁴⁰ Vojtech (Béla) Tuka se narodil 4. července 1880 v Štiavnických Baniach na Slovensku. Absolvoval studia práv. Národností se cítil být Maďarem, proto se také k této národnosti hlásil. Po roce 1920 byl členem Slovenské ľudové strany, kde zastával protičeskou politiku a skrýval to za aktivní prosazování autonomie stejně jako strana, jejímž členem byl. Díky předsedovi Slovenské ľudové strany, Andreji Hlinkovi se stal Tuka šéfredaktorem stranických novin *Slovák*. V roce 1923 založil po italském vzoru ozbrojené jednotky ľudové strany *Rodobranu*. Roku 1925 se stal poslancem Národního shromáždění a 27. října 1939 ministerským předsedou vlády Slovenského štátu. Jako válečný zločinec byl odsouzen k trestu smrti a 20. srpna 1946 popraven. Marta KOHÁROVÁ, *Češi a Slováci ve zbrani i v politice a ženy – opora a inspirace*, Hradec Králové 2014, s. 70–71.

¹⁴¹ Jan RYCHLÍK, *Tukova aféra*, in: *Osudové osmičky: přelomové roky v českých dějinách*, ed. Petr Čornej a kol., Praha 1999, s. 319.

¹⁴² Dále HSLS.

¹⁴³ Michal LUKEŠ, *Vojenská zpravodajská služba a pozadí Tukova procesu*, HAV 46 (4), 1997, s. 33.

¹⁴⁴ *Tamtéž*, s. 33.

když o Tukově spojení s iredentou a maďarskou vládou čs. tajná služba věděla již delší dobu, úřady váhaly zasáhnout, protože HSĽS byla součástí vládní koalice. Útoky na Tuku se ale rychle množily, neboť slovenští stoupenci čs. jednoty si dobře uvědomovali, že pokud stát nezasáhne proti Tukovi, v budoucnosti se mu to vymstí. 26. května podal slovenský národní demokrat JUDr. Milan Ivanka u bratislavského policejního ředitelství trestní oznámení na Vojtecha Tuku. Obvinil ho ze zločinu velezrady.¹⁴⁵ Události pak nabraly rychlý spád. Na všechna obvinění, která byla proti Tukovi vznesena, pak zareagoval Tuka 14. června 1928 slovy: „*Ako právnik viem, čo je dovolené a čo je zakázané. S otvoreným čelom pôjdem prípadne aj pred súd, súc si vedomý, že v ničom som sa neprovinil proti našej republike, proti svojim občianskym a vlasteneckým povinnostiam*“.¹⁴⁶ Hlinka a většina ľudové strany se za Tuku postavili. Věřili totiž v jeho nevinu a najisto počítali s osvobozujícím rozsudkem. Ten by pak mohli použít v politických zápasech, kde by měl určitý propagandistický efekt. Situace se ale vyvíjela jinak. Tuka byl zbaven diplomatické imunity, dne 3. ledna 1929 na něj byla uvalena vyšetřovací vazba a policie jej eskortovala do vazební věznice v Bratislavě. Obvinění byla jasná: Tuka a Anton Snaczký, který byl taktéž obviněn, zřídili v letech 1923–1924 ve Vídni špionážní centrálu a předávali utajované skutečnosti nepřátelským státům. Kromě tohoto je žaloba vinila, spolu s dalším obviněným (Alexandrem Machem) z toho, že organizovali *Rodobranu* s cílem odtrhnout Slovensko od republiky. Toto vše měl posoudit a rozhodnout samotný proces, který probíhal na podzim a v zimě roku 1929. V rozhodování mu měli pomoci i dva experti z druhého zpravodajského oddělení hlavního štábu, přivolaní k vyhotovení znaleckého posudku – plk. Soukup a pplk. gšt. Zdeněk Waldhütter. Ten byl do nové hodnosti povýšen 16. července 1929.¹⁴⁷

Do Bratislavy se pplk. gšt. Waldhütter dostal v posledních červencových dnech roku 1929 a hned napsal domů své manželce dopis: „*Drahá Mařenko! Jsem zde v Bratislavě, zdrav a vesel... jak již dnes vím, zůstanu zde plné 3 neděle. Do Bratislavy*

¹⁴⁵ Srov. Jan RYCHLÍK, *Tukova aféra*, in: Osudové osmičky: přelomové roky v českých dějinách, ed. Petr Čornej a kol., Praha 1999, s. 321–322. Drahomír JANČÍK, *Sázka na svět včerejška. Vojtech Tuka v roli maďarského rezidenta*, in: Fragmenty dějin: sborník prací k šedesátinám Jana Gebharta, edd. Jan Hájek – Jiří Kocian – Milan Zítko, Praha 2006, s. 137–138. Michal LUKEŠ, *Vojenská zpravodajská služba a pozadí Tukova procesu*, HAV 46 (4), 1997, s. 36.

¹⁴⁶ Maroš HERTEL, *Ivan Dérer a Tukova aféra*, in: Dr. Ivan Dérer – politik, právník a publicista, ed. Miroslav Pekník a kol., Bratislava 2010, s. 385.

¹⁴⁷ Srov. Drahomír JANČÍK, *Sázka na svět včerejška. Vojtech Tuka v roli maďarského rezidenta*, in: Fragmenty dějin: sborník prací k šedesátinám Jana Gebharta, edd. Jan Hájek – Jiří Kocian – Milan Zítko, Praha 2006, s. 138. Jan RYCHLÍK, *Tukova aféra*, in: Osudové osmičky: přelomové roky v českých dějinách, ed. Petr Čornej a kol., Praha 1999, s. 323. Michal LUKEŠ, *Vojenská zpravodajská služba a pozadí Tukova procesu*, HAV 46 (4), 1997, s. 36–38. VÚA – VHA, f. SKL, nestr.

dostal jsem se dobře bez zpoždění v 11 hodin v noci... Dnes jsem se šel představit všem velkým lidem, s nimiž jsem se dobře pobavil... Zdá se, že dostanu ještě jednou mimořádnou odměnu za znalecký posudek (asi 1.000 Kč)...“.¹⁴⁸ Právě v dopisech, které pravidelně posílal domů své manželce, je okrajově popsána jeho činnost vojenského znalce v procesu: „... Já zde trávím dosti únavný život. Ráno i odpoledne máme zasedání. Mnoho slyším, mnoho musím mysliti, ale to by snad ani nebylo tak zlé jako to, že si musím mnoho pamatovati. Předávám své otázky předsedovi senátu nebo prokurátorovi, konferuji s novináři a připravuji se na svoje samostatné vystoupení, které budu míti při vyloučení veřejnosti. Proto se o něm ničeho nedočteš. Čísti noviny a utvořiti si právní podklad pro posouzení stupně viny, jest velice těžké pro toho, kdo nezná celé pozadí a není uvyklý v těchto věcech pracovati. Jsou to velice jemné a delikátní věci a jedině ten, který ví, kam nevině na pohled vypadající věc může vésti, může bezpečně souditi. Ostatně já nesoudím, ani nevynáším rozsudek, a proto mně to nijak nerozrušuje, jak to dopadne... Proces tak brzy neskončí. Vždyť svědkové jsou voláni na den 20. srpna. Pak přijdeme na řadu vojenští znalci a na konec plaidoyerů státního návladního a obhájců...“.¹⁴⁹ O necelý týden později 14. srpna 1929, již psal: „... Dnes už jest vlastně vše nejžhavější za námi. Svědci, kteří nyní přijdou, nejsou závažnými. Spíše dělají parádu – Hlinka, Ivanka a jiní. Znalecký posudek bude velice obtížný, a to ze dvou důvodů. Předně nesmím se dáti strhnouti k tomu, abych řekl, že Tuka a spol. jsou vinní, neboť o otázce viny rozhoduje soud a ne znalci. Činnost Tukova nebyla ani tak činností vyzvědačskou nebo protivojenskou jako spíše politickou. Do politiky zase musím jen opatrně mluvit, abych zůstal v mezích vojenského posudku, a ne posudku politického. Nicméně jsem pevně přesvědčen, že se zhostím dobře svého úkolu ku blahu našeho státu. Jiný zřetel míti nebudu...“.¹⁵⁰ Vojenská zpravodajská služba nebyla v žádném případě orgánem, který by se měl na vyšší rozkaz z Prahy postarat o Tukovo odsouzení. O aktivitě vojenské zpravodajské služby nebyla informována dokonce ani samotná prezidentská kancelář. Navíc toto Waldhütterovo poslední tvrzení dokazuje skutečnost, že druhé zpravodajské oddělení hlavního štábu neposuzovalo celou záležitost z politické stránky, ale především ze stránky profesionální.¹⁵¹ Co ale bylo konkrétně samotnou agendou vojenského znalce v procesu, pplk. gšt. Zdeňka Waldhütterera, není vůbec jasné, neboť z dochovaných materiálů, které se o procesu

¹⁴⁸ ANM, f. RC, kart. 19, *Dopis Marii Vltavské z 27. července 1929*, nestr.

¹⁴⁹ ANM, f. RC, kart. 19, *Dopis Marii Vltavské z 8. srpna 1929*, nestr.

¹⁵⁰ ANM, f. RC, kart. 19, *Dopis Marii Vltavské ze 14. srpna 1929*, nestr.

¹⁵¹ Michal LUKEŠ, *Vojenská zpravodajská služba a pozadí Tukova procesu*, HAV 46 (4), 1997, s. 39–40.

zmiňují, se podařilo dohledat jen zde předkládané mlžné a nekonkretizující informace z jeho osobní korespondence. Během procesu se Waldhütterova činnost v něm velice zalíbila jeho nadřízeným ve druhém zpravodajském oddělení hlavního štábu: „... *vidím, že mě nebudou chtít pustiti. Za to mně slibují přednostství skupiny...*“.¹⁵² „*Dnes byl rozhodující den v procesu, k němuž jsem pracoval více než jak jsem pracoval na aplikační cvičení. Umínil jsem si, že T. dokáže špionáž. Zítra t.j. ve středu čtou se spisy a možná, že se budou čísti i ve čtvrtek. Pak bude jeden den prázdno a asi v sobotu budeme podávati znalecký posudek... Zkrátka již to tak dlouho nebude trvati a budu zase mezi Vámi...*“.¹⁵³ V posledním dopisu domů se, ostatně stejně jako v předchozích svých dopisech, zmiňuje o dalším možném prodloužení pobytu v Bratislavě. Mimo to v něm také přeje ke svátku své manželce Marii a dodává: „*Vážím si Tvých starostí o naši malou rodinu a vidím v Tobě posilu při plnění svých, někdy těžkých, povinností. Mám neochvějnou víru v pravost Tvých citů a úmyslů, a proto jsi moje nejmilejší zlatá Mařenka.*“ K procesu se vyjadřuje následovně: „*Myslím, že proces bude tento týden ukončen. Přijdeme na řadu v úterý, ve středu, nejdéle ve čtvrtek... Práci mám připravenou a mohu to zmačknouti třeba zítra. Dalo mně to práce. Jsem hrozně unaven...*“.¹⁵⁴ Právě znalecký posudek, na kterém se pplk. gšt. Zdeněk Waldhütter do značné míry podílel, a svědectví celkem sto dvaceti pěti svědků, se staly rozhodující pro vynesení konečného rozsudku nad Vojtechem Tukou. Ten byl 5. října 1929 krajským soudem v Bratislavě odsouzen k patnácti letům vězení za zločin vojenské zrady a za zločin přípravy úkladů proti republice. Spolu s ním byl odsouzen i Anton Snaczký, který dostal za stejné zločiny pět let vězení. Alexandr Mach byl zcela zproštěn obžaloby a následně propuštěn. Vojtech Tuka byl bez jakýchkoliv pochybností skutečně maďarským agentem, proto zásah proti němu byl oprávněný a následný trest spravedlivý. Jeho odsouzení mělo dalekosáhlé politické důsledky. A to hlavně pro Hlinku a jeho HSĽS, která vystoupila na protest proti Tukově odsouzení 8. října 1929 z vlády. Tato demise HSĽS, spolu s utvořením nové většinové vlády i bez potřeby HSĽS, pak zapříčinila, že se až do roku 1938 HSĽS nedostala do jiné vládní koalice.

¹⁵² ANM, f. RC, kart. 19, *Dopis Marii Vltavské z 24. srpna 1929*, nestr.

¹⁵³ ANM, f. RC, kart. 19, *Dopis Marii Vltavské z 3. září 1929*, nestr.

¹⁵⁴ ANM, f. RC, kart. 19, *Dopis Marii Vltavské z 8. září 1929*, nestr.

Proces s Vojtechem Tukou znamenal ve svém konečném důsledku také trvalý přechod HSLS do opozice, a tedy zásadní zlom ve slovensko-českých vztazích.¹⁵⁵

Pro Zdeňka Waldhütterera osobně byl tento proces velice namáhavou a vysilující záležitostí. Práci obětoval vše, na čem mu nejvíce záleželo. Dělal to jistě nejen z vlastenecké povinnosti, ale také kvůli sobě. Získal tak známosti a celkový rozhled. Úspěch, který zažil ve službách druhého zpravodajského oddělení hlavního štábu, mu zajistil opět zářnou kariéru, ze které se mohl těšit. Jako uznání za dobře odvedenou práci v procesu byl totiž 28. listopadu 1929 ustanoven přednostou studijní skupiny druhého zpravodajského oddělení hlavního štábu, ve které dosud působil jako zpravodajský referent.¹⁵⁶ Přesto všechno byl však Zdeněk Waldhütter jen obyčejný člověk, který toužil po svém jediném bohatství, které měl – po své rodině a chvílích s ní. Jen ta ho dělala šťastným a spokojeným. Možná proto se rozhodl se svou milující manželkou pro dalšího potomka. Toho se rodina Waldhütterových dočkala v posledním srpnovém dni roku 1930, kdy se šťastným manželům narodila dcera Olga Marie Helena.¹⁵⁷

2.4. Vojenským přidělcem v Paříži

Počínaje novým rokem 1931 stálo před pplk. gšt. Zdeňkem Waldhütterem mnoho nového a opět s sebou neslo spoustu práce a námahy. Již 10. ledna byl pplk. gšt. Waldhütter jmenován profesorem na vysoké škole politických nauk v Praze pro předmět *Vojenské aktuální problémy*. 1. června byl povolán do pětidenního informačního automobilového kurzu pro důstojníky gšt. a vyšší důstojníky dělostřelectva. To nejdůležitější ale mělo teprve přijít. Ještě než definitivně k 30. září roku 1931 skončila platnost jeho funkce přednosta studijní skupiny druhého zpravodajského oddělení hlavního štábu, bylo pplk. gšt. Waldhütterovi oznámeno, že bude určen jako vojenský přidělelec do Paříže.¹⁵⁸ Stát se vojenským přidělcem (vojenským atašé) s sebou neslo hned několik značných nároků, které byly předpokladem pro řádné vykonávání této funkce. Mezi ně lze zařadit nejen nároky vojensko-profesionální, zpravodajské a jazykové, ale i společenské a reprezentativní. To vše pplk. gšt. Zdeněk Waldhütter

¹⁵⁵ Srov. Michal LUKÉŠ, *Vojenská zpravodajská služba a pozadí Tukova procesu*, HAV 46 (4), 1997, s. 33–42. Jan RYCHLÍK, *Tukova aféra*, in: *Osudové osmičky: přelomové roky v českých dějinách*, ed. Petr Čornej a kol., Praha 1999, s. 324–325.

¹⁵⁶ Srov. ANM, f. RC, kart. 19, *Nedatovaný dopis Marii Vltavské*, nestr. VÚA – VHA, f. SKL, nestr.

¹⁵⁷ *Tamtéž*, nestr.

¹⁵⁸ *Tamtéž*, nestr.

splňoval. Hlavním úkolem vojenského přidělence pak bylo zastupovat československou brannou moc ve státě své akreditace, kde jeho povinností bylo předkládat pravidelně nadřízenému podle potřeby zprávy a jiné doklady jednak o branné moci daného státu, jednak o plnění svých bezprostředních úkolů spojených s aktuálním vojensko-politickým děním v hostujícím státě. Právě tato zmíněná povinnost předkládání zpráv a různých dokladů o cizím státě svému nadřízenému, asi rozhodla o výběru pplk. gšt. Zdenka Waldhütterera. Ten jí totiž prováděl ve své nynější funkci přednosty studijní skupiny druhého zpravodajského oddělení hlavního štábu a měl v ní tak značné zkušenosti. Proto byl právě on nejlepším kandidátem na post vojenského přidělence. Dokonale totiž znal jeho pracovní náplň.¹⁵⁹

Možná právě tehdy si Zdeněk Waldhütter uvědomil, jak významný úřad bude pro svou zemi zastávat. A protože byl přesvědčeným vlastencem: „... *odložil německé jméno svého otce a přijal české jméno své matky a to jen za tím účelem, aby nikdo nebyl na pochybách, že jsem Čech*“.¹⁶⁰ K počestění jména na „Vltavský“ došlo 17. října roku 1931 a znamenalo změnu jak pro samotného pplk. gšt., tak i pro celou jeho rodinu, která se od tohoto dne nazývala Vltavská.¹⁶¹ 15. listopadu téhož roku nastoupil pak pplk. gšt. Zdeněk Vltavský do Paříže jako vojenský přidělenec s akreditací pro Francii, Belgie a Švýcarsko. Spolu s ním se do Paříže odstěhovala i jeho rodina.¹⁶² Tak se stal členem čs. diplomatické legace požívající plně všech diplomatických výsad. Jen ve věcech diplomatické a politické povahy byl podřízen čs. velvyslanci v dané zemi. Nadále platilo i to, že pplk. gšt. Vltavský stále podléhal druhému zpravodajskému oddělení *Hlavního štábu branné moci*. Obecně se dá říct, že právě tento zásadní fakt a způsob práce přispěl k vytvoření jednostranného obrazu o vojenských přidělcích jen jako o prestižních zpravodajích krytých diplomatickou imunitou.¹⁶³

Služba v úřadu vojenského přidělence, kterou pplk. gšt. Zdeněk Vltavský začal vykonávat, se vzápětí setkala s uznáním z řad jeho nadřízených. Ti mu udělili nejen pochvalné uznání, ale 1. září 1932 i rozšíření akreditace o Velkou Británii.¹⁶⁴ Protože

¹⁵⁹ Srov. *Tamtéž*, nestr. Zlatica ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, *Zapomenutá elita: českoslovenští vojenští diplomaté v letech 1938–1945*, Praha 2011, s. 19.

¹⁶⁰ ANM, f. RC, kart. 19, *Odvolání proti rozhodnutí přijímací komise MNO ze dne 24. října 1946*, s. 2.

¹⁶¹ Srov. ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Povolení změny příjmení ze dne 14. září 1931*, nestr. VÚA – VHA, f. SKL, nestr.

¹⁶² Srov. VÚA – VHA, f. SKL, nestr. Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 27. března 2017.

¹⁶³ Zlatica ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, *Zapomenutá elita: českoslovenští vojenští diplomaté v letech 1938–1945*, Praha 2011, s. 20.

¹⁶⁴ VÚA – VHA, f. SKL, nestr.

bylo hlavním úkolem úřadu vojenského přidělence zastupovat československou brannou moc, byl pplk. gšt. Vltavský v novém roce 1933 zvolen:¹⁶⁵ „..., aby zapálil oheň neznámému vojínu, jako na ukončení války. No, a když se vracel, tak samozřejmě v civilu a v kufru měl to svoje oblečení no a šel do vlaku a do nějaké té lepší první třídy nebo tak nějak, to si koupit musel, no už vzhledem ke svému postavení. No a tam seděl ve vagónu akorát v tom kupé nějaký pán a četl noviny. A když táta se ho zeptal francouzsky, jestli je tam volno, jestli si může přisednout, tak on si ho tak prohlídl a povídá [...] a usmál se a řekl, že ano, aby se to [...] Jen tam otec uložil kufr, tak už tam přišli dva v buřinkách, což bylo úplně jako nápadný, že to jsou nějakí tajní policisté a hned ho drapli, že jako půjde s nimi a to [...] že musí jít s nimi. No a táta říkal: „Co bych s Vámi šel, vždyť jsem tady byl...“ Jo to může povídat každý a takhle. No a ten pán teda rozložil ty noviny a povídá: „Prosím Vás, podívejte se, že ten pán Vám říká pravdu a ukázal, kde v novinách byla fotka, jak zapaluje ten oheň s popisem, kdo je, že je v Paříži vojenským atašé a tak. No a pak se to zjistilo. [...] Tak chlapi jako odtáhli s dlouhým nosem a pak se zjistilo, že skutečně honili nějakého podvodníka a spletli si ho s otcem, tak ten z toho měl jako velkou radost“.¹⁶⁶ Tato vzpomínka tak do jisté míry ukazuje, že pplk. gšt. Zdeněk Vltavský nebyl do této doby veřejně známou osobností, jak by se dalo očekávat od funkce, kterou vykonával. Ve funkci vojenského přidělence zůstal pplk. gšt. Zdeněk Vltavský až do 30. září roku 1935,¹⁶⁷ kdy se vrátil i se svou rodinou do vlasti: „My už jsme museli Paříž opustit, protože tam už se cpala fůra lidí, že jo na to místo. Otec byl už [...] čtyři určitě, ale asi pět let v té Paříži a už měl končit v těch službách a nabízeli mu další a nabízeli mu Peru například jo [...] a já jsem říkala: „Mami, proč jste Peru nevzali?“ a máma mi řekla: „No protože tam by nám platili krávami a né penězi.“ [smích] Takže když jsme šli [...] táta chtěl, že jo odvelet. Dělal se ten pluk v Milovicích těch tanků, tak si zamanul, že postaví ten tankový pluk, který se tvořil v Milovicích a chtěl zpět. Prostě táta chtěl zůstat jako voják no“.¹⁶⁸ Pro to se pplk. gšt. Zdeněk Vltavský rozhodl možná také z toho důvodu, aby mohl být dále povýšen. Podle tehdejšího předpisu o možném povýšení bylo totiž nutno absolvovat vedení řadového útvaru.¹⁶⁹ Mnohem pravděpodobnějším důvodem pro to jeho rozhodnutí se však jevila zcela jiná skutečnost. V rámci čs. armády si totiž Zdeněk

¹⁶⁵ ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), Ústřížek z novin: *Sur la tombe du soldat inconnu*, nestr.

¹⁶⁶ Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 15. července 2016.

¹⁶⁷ VÚA – VHA, f. SKL, nestr.

¹⁶⁸ Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 27. března 2017.

¹⁶⁹ ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), Ústřížek z novin: *Nový čs. vojenský atašé v Paříži*, nestr.

Vltavský hned několikrát vyzkoušel vedoucí roli na různých pozicích, a protože v ní měl bohaté zkušenosti a vždy se osvědčil na výbornou, rozhodl se pro ni znovu. Určitou úlohu ve volbě nového pracovního místa pak také u něj mohl sehrávat obecně známý dobový úzus, že služba u jednotek útočné vozby v čs. armádě byla vždy považována za exkluzivní. Jisté je však jedno. V září 1935 byl pplk. gšt. Zdeněk Vltavský ustanoven zástupcem velitele a současně služebně přemístěn k Pluku útočné vozby 1¹⁷⁰ v Milovicích.¹⁷¹

2.5. Velitelem Pluku útočné vozby 1 v Milovicích

Zpočátku neměl pplk. gšt. Zdeněk Vltavský ve svém novém působišti kde bydlet. On i celá jeho rodina byli přechodně ubytováni v Litoli u Lysé nad Labem: „*No rok až dva jsme bydleli v té Litoli, protože se v Milovicích teprve stavěly byty pro důstojníky. To se stavěly další jako byty už s tím, že už jsou pro někoho. Tak ten jeden čtyřpokojový byt v prvním patře byl určený jako tátovi, ale až bude dostavěný. No, tak jsme dostali v té Litoli takový jeden činžák tam, no činžák – dole byla rodina pekaře a dílny pekárny a nahoře bydlela nějaká slečna, starší, svobodná a byl tam třípokojový byt. No a my jsme v Paříži měli pětipokojový, tak bylo potřeba to někam jako uskladnit. No, a když jsme se konečně přestěhovali do Milovic [...] v tom domě, který jsme my měli, bydlel tam [...] v prvním patře jsme byli my a dole v přízemí byly dva dvoupokojové byty. U nás byl teda ten čtyřpokojový plus ještě jedna garsonka, tam bydlel nějaký důstojník sám jo a už snad nikdo“.¹⁷² První hodnocení v nové funkci dostal pplk. gšt. Vltavský až po roce jeho působení u PÚV 1 v Milovicích. Udělil mu ho tehdejší velitel PÚV 1 v Milovicích plk. gšt. Oleg Václav Procházka. Ten se o jeho schopnostech vyjádřil následovně: „*Velmi vyvinutý smysl pro povinnost a odpovědnost. Samostatný, iniciativní. Velmi pilně studuje, aby si osvojil vše, co potřebuje k velení pluku. Vážné, ustálené povahy. Kamarádský. Jako zástupce velitele pluku se osvědčil velice dobře. Jeho vliv na podřízené velmi dobrý. K výchově důstojnického sboru je velmi schopný. K velení pluku velmi způsobilý“.¹⁷³ Možná právě proto byla vzápětí, 30. listopadu 1936, přidělena pplk. gšt. Vltavskému funkce zatímního velitele PÚV 1 v Milovicích (velitel PÚV 1 plk. gšt. Oleg Václav Procházka se totiž účastnil *Kursu pro***

¹⁷⁰ Dále PÚV 1.

¹⁷¹ Srov. VÚA – VHA, f. SKL, nestr. Vladimír FRANCEV – Charles K. KLIMENT, *Československá obrněná vozidla 1918–1948*, Praha 2004, s. 195.

¹⁷² Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 27. března 2017.

¹⁷³ VÚA – VHA, f. SKL, nestr.

vyšší velitele v Praze). 1. ledna nového roku 1937 se dostavil další úspěch – dvačtyřicetiletý Zdeněk Vltavský byl povýšen na plk. gšt. Když pak ve své funkci velitele PÚV 1 v Milovicích končil plk. gšt. Oleg Václav Procházka, nic už nebránilo tomu, aby byl plk. gšt. Zdeněk Vltavský dne 1. října roku 1937 dosazen na jeho místo.¹⁷⁴ O jeho povaze a vystupování u PÚV 1 se pak zmiňuje rotmistr¹⁷⁵ pěchoty¹⁷⁶ Jan Hančil: „Velitel přesný s přehledem a diplomat – vystupování vzorné. Byl to Čech a vlastenec. O svých podřízených se informoval osobně. Jeho pobočníkem byl mjr. jezdecký¹⁷⁷ Emil Novák/ později pplk.“¹⁷⁸ To vše už bylo ale v době, kdy byla zahraničněpolitická situace značně napjatá a mezinárodní situace Československa se stále zhoršovala.

Napjatou mezinárodní situaci samozřejmě pociťovalo i samotné velení čs. armády. Již na počátku třicátých let došlo k závěru, že jejím hlavním protivníkem bude Německo – a nemýlilo se. Zavedení všeobecné branné povinnosti, obsazení demilitarizovaného Porýní nebo mohutné zbrojení, to vše poukazovalo na záměry nacistického Německa. Nezodpovězenou otázkou ale zatím zůstávalo, kdy dojde k přímému ohrožení Československa. Na to měl dát odpověď rok 1938. V něm již v březnu došlo k připojení Rakouska k nacistickému Německu, což výrazně zhoršilo strategické postavení Československa. Nyní bylo z velké části obklíčeno. 20. května 1938 se vláda rozhodla povolát nejmladší ročník záložníků a další vybrané specialisty do zbraně. Důvodem byly zprávy o údajných rozsáhlých přesunech německé armády u československých hranic a snaha zamezit možným incidentům při nastávajících obecních volbách v sudetských pohraničních oblastech. 21. května byly hranice obsazeny československým vojskem. Když se situace v červnu uklidnila, mimořádné vojenské opatření skončilo a armáda se vrátila do mírového stavu. Toto vyústění krize mělo ve svém konečném důsledku jeden podstatný význam. Vlády západních velmocí toužících po míru začaly totiž vyvíjet stále větší tlak na dohodu Prahy se sudetskými Němci. K zmezinárodnění sudetské otázky pak došlo v souvislosti s vysláním Runcimanovy mise, která měla pomoci ke zdaru jednání mezi oběma znesvářenými stranami. To se ale nepodařilo a čas vojenské konfrontace se začal blížit.¹⁷⁹ K tomuto

¹⁷⁴ Srov. *Tamtéž*, nestr. VÚA – VHA, f. Kmenové listy, nestr.

¹⁷⁵ Dále rtm.

¹⁷⁶ Dále pěch.

¹⁷⁷ Dále jezd.

¹⁷⁸ ANM, f. RC, kart. 19, *Popis činnosti rtm. pěch. Jana Hančila*, nestr.

¹⁷⁹ Srov. Pavel ŠRÁMEK, *Ve stínu Mnichova: z historie československé armády 1932–1939*, Praha 2008, s. 80–82. Antonín KLÍMEK, *Velké dějiny země Koruny české XIV.*, Praha, Litomyšl 2002, s. 560–597.

značně napjatému stavu se plk. gšt. Vltavský pár měsíců po květnové mobilizaci vyjádřil následovně: „*S Němci klid nebude, je třeba být připraven – a kdyby se stalo – tak vypadá situace s Němci, přece jen – pak musíme bojovat všemi směry, aby se jim u nás nedařilo. Věřil, že Němci dlouhou dobu nápor nevydrží*“.¹⁸⁰

Vše odstartoval rozhlasový projev Adolfa Hitlera 12. září, který se stal pro sudetské Němce signálem k povstání. Z obavy, že by toto povstání mohlo být využito jako záminka pro zásah německé armády, bylo opět přistoupeno k mimořádnému vojenskému opatření, jako v květnu téhož roku. Protože byl ale tento stav vzhledem ke stále se zvyšující koncentraci německých vojsk kolem Československa nedostačující, požadovala čs. armáda vyhlášení mobilizace. Souhlas ale nejdříve nedostala, neboť 19. září 1938 byla ze strany britské a francouzské vlády odevzdána čs. vládě ultimativní nota. K té se měla vyjádřit do dvou dnů. Prezident Edvard Beneš a vláda pak toto ultimátum nakonec pod hrubým nátlakem obou zahraničních vlád 21. září přijali. Plán, který navrhoval předat oblasti, kde žila nadpoloviční většina německého obyvatelstva, nacistickému Německu, tak plně vyšel. Prakticky vzápětí vypukly demonstrace, na nichž lidé vyjadřovali nesouhlas s odstoupením pohraničí. Když pak britský ministerský předseda Neville Chamberlain odjel do Německa, aby v Godesbergu Adolfu Hitlerovi oznámil čs. souhlas s tímto plánem, setkal se s překvapivým prohlášením, že už tato dohoda nestačí. Právě tato Hitlerova reakce vedla ke změně postoje obou západních velmocí. Nic již tedy nebránilo vyhlášení mobilizace čs. branné moci. K té došlo v noci 23. září roku 1938. Během ní byl povolán i plk. gšt. Zdeněk Vltavský, který působil na postu podnáčelníka štábu I. armády „Havlíček“ v Čechách. Tam zůstal až do 4. října roku 1938, tedy do doby, kdy se mobilizace dokončovala. Vývoj událostí však směřoval nikoli k vojenskému, ale k diplomatickému řešení konfliktu. Jeho konečným aktem se stala Mnichovská dohoda. Právě na jejím základě pak došlo 30. září 1938 k definitivní ztrátě pohraničních oblastí tehdejšího Československa ve prospěch nacistického Německa. Čs. armáda tak kvůli vůli politiků, která se ukázala nakonec rozhodující, nebojovala.¹⁸¹ Po podepsání Mnichovské dohody nastala v tehdejší ČSR komplikovaná situace, charakterizovaná jejím vnitřním zhroucením. To bylo umocněno nejen rostoucími nepokoji německé menšiny v pohraničí a existujícími českými fašistickými

¹⁸⁰ ANM, f. RC, kart. 19, *Popis činnosti rtm. pěch. Jana Hančila*, nestr.

¹⁸¹ Srov. Pavel ŠRÁMEK, *Ve stínu Mnichova: z historie československé armády 1932–1939*, Praha 2008, s. 82–87. Antonín KLIMEK, *Velké dějiny země Koruny české XIV.*, Praha, Litomyšl 2002, s. 631–670. Pavel MINAŘÍK – Pavel ŠRÁMEK, *Personální průvodce mobilizované čs. branné moci v době vyvrcholení mnichovské krize: ústřední orgány vojenské správy a vyšší velitelství*, HAV 46 (5), 1997, s. 107–130.

skupinami, ale také, a to především, postoupením Podkarpatské Rusi Maďarům a následným vyhlášením Němci podporovaného samostatného Slovenského štátu dne 14. března 1939. Tím bylo dosaženo konečného rozbití Československa.¹⁸² Tyto dramatické okamžiky tehdejšího Československa však plk. gšt. Zdeněk Vltavský nezažil na domácí půdě: „Dne 12. března 1939 odejel jsem z Milovic jako technický úředník ČKD se svolením MNO. Tato cesta mi byla hrazena z prostředků továrny. Byla propočítána na maximum 10–14 dní. Před odjezdem hlásil jsem se v hlavním štábu 3. oddělení MNO pplk. gšt. Papouškovi a tam jsem byl požádán, abych po návratu doložil, jak Angličané postupují při zkoušení prototypů tanků. Do Londýna odejel jsem spolu s ředitelem ing. Ferdinandem Tichým a Bohuslavem Kolářem z ČKD. Vltavský byl vybrán na tuto cestu, aby tam byl přítomen při předvádění tanku LT vz. 38...“.¹⁸³

V zahraničí pak Zdeňka Vltavského zastihla ona tragická zpráva. Na základě vynuceného podepsání smlouvy v Berlíně mezi dr. Emilem Háchou a Adolfem Hitlerem došlo dne 15. března 1939 k souhlasu zřízení Protektorátu Čechy a Morava. Tento akt účinně maskoval pro zahraničí samotný průběh Hitlerovy agrese. V důsledku této události došlo ještě toho dne k postupnému obsazování celého území českých zemí německými vojsky. Poté však vyvstala otázka, jakou konečnou státoprávní podobu bude okupované území mít. To s definitivní platností ustanovil tzv. *Výnos vůdce a říšského kancléře ze dne 16. března 1939 o Protektorátu Čechy a Morava*, který zřizoval Protektorát Čechy a Morava (*Protektorat Böhmen und Mähren*). V článku tři tohoto výnosu bylo řečeno, že „Protektorát Čechy a Morava jest autonomní a spravuje se sám. Vykonává svoje výsostná práva, náležející mu v rámci protektorátu, ve shodě s politickými, vojenskými a hospodářskými potřebami Říše“. Z této formulace tak zřetelně vyplývalo, že autonomie Protektorátu byla pouze zdánlivá a že byla podřízena německým zájmům. Po bezprostředním obsazení českých zemí byla na protektorátním území zavedena tzv. vojenská správa (*Militärverwaltung*). Ta skončila 15. dubna roku 1939 a výkonná moc přešla zčásti na funkci říšského protektora a zčásti na české úřady. Tím vznikl v Protektorátu vlastně dvoukolejný systém orgánů veřejné moci, který sestával na straně jedné z nacistické okupační správy a na druhé straně z protektorátní autonomní správy. Samotná existence Protektorátu Čechy a Morava měla specifickou podobu, která se v mnohém odchylovala od klasického výkladu instituce protektorátu,

¹⁸² Tomáš BLAŽEK, *Odbojová činnost a konec druhé světové války na Ledčsku*, Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové 2014, s. 11. Bakalářská práce.

¹⁸³ Srov. ANM, f. RC, kart. 19, *Různá sdělení*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Dodatek k přihlášce do čs. armády ze dne 6.9.1945*, nestr.

jak jej popisovalo veřejné mezinárodní právo a státověda. Proto by bylo lepší místo pojmu „protektorát“ použít raději pojmu „samosprávná provincie říše“, či jakýsi druh vazalského státu. Protektorát Čechy a Morava nebyl zkrátka protektorátem v tom klasickém slova smyslu, a to ani na začátku okupace, kdy byl vyhlášen, ani kdykoliv později.¹⁸⁴

Navzdory nastalé situaci se plk. gšt. Zdeněk Vltavský, který byl stále ještě v zahraničí, ale rozhodl jednat: „*Pro mě byla tehdy směřodatnými naše velvyslanectví v Paříži a v Londýně. Dříve než jsem se rozhodl pro odboj domácí, obrátil jsem se na ně. ... V Londýně nenašel jsem ve dnech 16.17/III p. plk. gšt. Kalu a tehdejší vyslanec Lysický, jak mne jeho tajemník sdělil, mě přijmouti nemohl, nebo nechtěl. ...na vyslanectví byly poměry velmi chaotické... V Paříži zastihl jsem pana vyslance Osuského a p. plk. gšt. Kalinu. Podal jsem již několikrát hlášení o tom, že p. vyslanec na moji žádost nereagoval a že p. plk. Kalina jako voj. attaché neúřadoval, ... Nevěděl jsem tedy nic o nějakých činitelích zahraničního odboje a od našich zahraničních zastupitelských úřadů nedaly se získati vůbec žádné směrnice. ... Z výše řečeného vyplývá, že jsem se musil rozhodnouti sám. Vybral jsem si řešení odvážnější a situaci přesně odpovídající. Jako velitel pluku nic jiného nemohl jsem dělati, než jíti ku svému pluku a to ještě včas, než se rozejde“.¹⁸⁵ K výše uvedenému dále plk. gšt. Vltavský poznamenal: „*Stál jsem v Paříži bez prostředků a ve vlasti zanechal jsem vojáky svého pluku, ženu s malými dětmi a celou řadu svých přátel. Bylo třeba s nimi mluvit, posílit je, dáti jim naději; vždyť mně věřili, neboť jsem měl dost zkušeností v zahraniční politice. Mám se tedy vrátiti? Vrátím-li se, nevydám se nebezpečí, že mě Němci odstraní? Nebylo by pro mě osobně příjemnější zůstatí ve Francii? Němci přece jen o mně věděli, že jsem z odporu ke všemu německému změnil německé jméno otcovo za české jméno matčino. Znali, že jsem byl hlavním soudním znalcem ve velkém protifašistickém procesu proti Tukovi. Mohli se také o mě dozvědětí, že jsem podporoval německé demokratické emigranty jako byl Dr. Strasser, Greszinski a jiní/ Činil jsem tak spolu s leg. tajemníkem Šafránkem, nyní v Londýně/. Za těchto pochyb zatelefonoval jsem z vyslanectví svému bratrovi v ČKD a tázal se ho o radu. Odpověděl mi, že se**

¹⁸⁴ Tomáš BLAŽEK, *Odbojová činnost a konec druhé světové války na Ledečsku*, Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové 2014, s. 11–15. Bakalářská práce.

¹⁸⁵ ANM, f. RC, kart. 19, *Odvolání proti rozhodnutí přijímací komise MNO ze dne 24. října 1946*, s. 4.

musím o rodinu starati sám, že zatím se mohu vrátiti a pak, že se teprve poradíme.
...“¹⁸⁶

Ke svému PÚV 1 v Milovicích dorazil nakonec jeho velitel plk. gšt. Zdeněk Vltavský 22. března roku 1939. Bylo to právě v době počátku likvidace jeho pluku. Ihned se nechal informovat svým pobočníkem mjr. Emilem Novákem o nové situaci a rozkazech, které vydali Němci. Na základě vyslechnutého se pak snažil zachránit maximum materiálu jak pro samotné vojáky, tak i pro české organizace. Nechal také ukrýt cenné předměty z majetku pluku, jako byly fanfárové trumpety a trofeje za mistrovství ve střelbě. Od 1. dubna zůstali u útvarů už jen důstojníci, rotmistři a délesloužící.¹⁸⁷ Ty si pak nechal svolat na rozloučenou jejich velitel plk. gšt. Zdeněk Vltavský: „*Při svém proslovu upozornil nás v první řadě, že náš rozchod je pouze na přechodnou dobu a žádal nás, abychom v nastávajících těžkých dobách nikdy nezakolísali a nezapomněli, že jsme vojáky čs. armády a příslušníky pluku útočné vozby 1. a nezpronevěřili se povinností z toho plynoucím*“.¹⁸⁸ Mezi pozornými posluchači byl i jeho pobočník mjr. Emil Novák, kpt. František Bartošík, štábní rotmistr¹⁸⁹ Josef Štípcák a rtm. Jan Hančil, tedy muži, kteří neváhali v následujícím období obětovat své životy jako příslušníci domácího odboje.¹⁹⁰ Vedle nich byl jedním z posluchačů i tehdejší por. u PÚV 1 Jaromír Nechanský¹⁹¹ – muž, se kterým se měl plk. gšt. Zdeněk Vltavský v budoucnu opět setkat.

3. Léta válečná

3.1. Počátky formování domácího odboje

Účast v odboji chápala tehdy většina české společnosti jako přirozenou vlasteneckou povinnost. Již bezprostředně po okupaci se všenárodní opozice prolínala s ilegální organizovanou činností a přímo ji ovlivňovala. Ilegální organizovaná činnost získávala postupně formu aktivního odporu. Společným cílem obou těchto forem bylo znovuoživení národní svobody a nezávislosti. Avšak až postupem času došlo

¹⁸⁶ ANM, f. RC, kart. 19, *Vypsání své činnosti mezi 12. březnem a 22. březnem 1939 přijímací komisí MNO – hl. štábu ze dne 19. června 1945*, s. 2–3.

¹⁸⁷ Srov. ANM, f. RC, kart. 2, *Odbojová činnost pplk. Emila Nováka z Milovic n/L.*, s. 1. ANM, f. RC, kart. 2, *Zpráva o událostech ve vojenském táborovém objektu Milovice*, s. 3. ANM, f. RC, kart. 2, *Historie odboje v Milovicích v roce 1938 až 1945*, s. 1–2.

¹⁸⁸ ANM, f. RC, kart. 2, *Zpráva bez identifikace jejího tvůrce (nejspíše mjr. Emil Novák)*, s. 1.

¹⁸⁹ Dále šrtm.

¹⁹⁰ ANM, f. RC, kart. 19, *Potvrzení o odbojové činnosti plk. gšt. Zdenka Vltavského*, s. 2.

¹⁹¹ Jiří ŠOLC, *Znamení trojského koně: životní příběh majora Jaromíra Nechanského*, Praha 2008, s. 28.

k výraznému přechodu všenárodní opozice v uvědomělou odbojovou činnost, obsahující živelně vzniklé ilegální skupiny.¹⁹²

V počáteční fázi formování domácího odboje vznikaly malé, či větší ilegální skupiny, které byly založeny ve vlasteneckém duchu. Skupiny byly utvrzované zpočátku osobními, přátelskými a rodinnými kontakty a také známostmi ze zaměstnání a spolků rozličných organizací. Nově vzniklé ilegální skupiny si začaly uvědomovat, že aby dosáhly svých cílů, potřebují vnitřně strukturovanou organizace. Proto se průběžně spojovaly s jinými ilegálními skupinami v jejich blízkém okolí. Později se napojovaly na nově se vytvářející odbojová centra, která dala těmto ilegálním skupinám program, organizaci a ústřední vedení. Současně byly zajišťovány ilegální přechody osob přes hranice Protektorátu a šířeny ilegální časopisy a letáky jako snaha čelit nacistické ideologii a propagandě.¹⁹³

Jako první budované rezistenční centrum vzniklo *Politické ústředí*, které se současně snažilo o politické vedení národního odboje. Ustanoveno bylo na přelomu července a srpna roku 1939. V jeho vedení si udrželi hlavní slovo stoupenci a bývalí spolupracovníci prezidenta Edvarda Beneše. Byli to např. JUDr. Prokop Drtina, prof. Vladimír Klecanda, nebo JUDr. Přemysl Šámal. Úsilím tohoto centra, jehož činnost se však omezovala jen na Prahu, bylo dát vznikajícímu odboji politický program a cíl a současně získávat důležité zpravodajské informace pro formující se zahraniční odboj v exilu a předávat mu je. Od této organizace si mnoho sliboval i sám dr. Edvard Beneš, který chtěl jejím prostřednictvím získat na domácí půdě politickou autoritu pro celou zahraniční akci, i sám pro sebe. A to z toho důvodu, aby tak podpořil své snahy dosáhnout vůdčí role své osobnosti a současně legitimizovat pozici odboje před demokratickými mocnostmi.¹⁹⁴

Zcela nová a odlišná forma budování další odbojové centrály přišla v okamžiku, kdy se profesionální vojáci rozhodli vstoupit do domácí rezistence. Jejich myšlenkou bylo zřídit celoprotektorátní ilegální vojenskou organizaci. K tomu došlo krátce po 20. březnu 1939 na základě rozhovorů mezi gen. Josefem Bílým, gen. Sergejem Wojcechovským a gen. Sergejem Ingrem, kdy vznikla vojenská organizace *Obrana*

¹⁹² Jan GEBHART – Jan KUKLÍK, *Velké dějiny zemí Koruny české XV.a*, Praha, Litomyšl 2006, s. 247–249.

¹⁹³ Tomáš BLAŽEK, *Odbojová činnost a konec druhé světové války na Ledečsku*, Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové 2014, s. 15–16. Bakalářská práce.

¹⁹⁴ Jan GEBHART – Jan KUKLÍK, *Velké dějiny zemí Koruny české XV.a*, Praha, Litomyšl 2006, s. 257–258.

národa.¹⁹⁵ Jejím základním cílem bylo dosáhnout znovuoobnovení předmnichovských hranic Československa. Neméně důležitým cílem také bylo připravit podzemní armádu, která by v případě vypuknutí války vyvolala ve vhodný okamžik v českých zemích ozbrojené povstání.¹⁹⁶ Aby se těchto cílů dosáhlo, byla postupně vybudována struktura, která spočívala v rozčlenění na ústřední velení a jemu podléhající zemská velitelství Čech a Moravy, kdy „Každé z těchto zemských velitelství dostalo za úkol zbudovat nižší velitelské složky – krajská velitelství, a ta pak okresní, která organizovala místní jednotky. Celá struktura respektovala a přijala za své právní územní rozdělení z let 1938–1939 (země, politické a soudní okresy)“.¹⁹⁷ Velitelem této profilující se vojenské odbojové organizace se stal s konečnou platností gen. Josef Bílý. K jejím členům patřili vedle vojáků také sokolové, legionáři a další vlastenci. Všichni tito příslušníci se pak kromě příprav povstání věnovali i zpravodajské činnosti, organizování odchodů do zahraničí, šíření ilegálních tiskovin a sabotážím. Výjimečné postavení zastával předseda protektorátní vlády gen. Alois Eliáš, který měl na jedné straně spolupracovat s okupační mocí, na druhé straně však věděl o mnohých odbojových aktivitách, a tak se je rozhodl podporovat. Obzvláště pak ON, se kterou měl úzké styky a na jejímž vytváření se sám podílel.¹⁹⁸

Třetí profilující centrálou domácího odboje, která se prolínala s ostatními centrály, se stala ilegální organizace *Petiční výbor Věrní zůstaneme*.¹⁹⁹ Její vedoucí jádro se formovalo do přelomu května a června roku 1939 a tvořily je dvě komise, organizační a politická. Ta koncepčně řídila PVVZ. V politické komisi působili: Vojtěch Čížek, Josef Fischer a generálové Jaroslav Čihák a Jaroslav Fukátko. Vedení PVVZ zvolilo ve svém budování všenárodní síť dvojí přístup. Aby podchytilo všechny potencionální spolupracovníky, postupovalo jednak po linii vertikální – od centra přes kraje, oblasti, okresy až k místním buňkám a jednak po linii horizontální, ve které sdružovalo relativně samostatně působící profesní skupiny.²⁰⁰

Již od prvních chvil okupace počítala česká domácí rezistence, mimo komunisty, s tím, že během relativně krátké doby dojde k válce mezi Německem a západními

¹⁹⁵ Dále ON.

¹⁹⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 261. Pavel ŠRÁMEK, *Ve stínu Mnichova: z historie československé armády 1932–1939*, Praha 2008, s. 120.

¹⁹⁷ Jan GEBHART – Jan KUKLÍK, *Velké dějiny zemí Koruny české XV.a*, Praha, Litomyšl 2006, s. 262.

¹⁹⁸ Pavel ŠRÁMEK, *Ve stínu Mnichova: z historie československé armády 1932–1939*, Praha 2008, s. 120–122.

¹⁹⁹ Dále PVVZ.

²⁰⁰ Jan GEBHART – Jan KUKLÍK, *Velké dějiny zemí Koruny české XV.a*, Praha, Litomyšl 2006, s. 268–271.

mocnostmi a že bude Československo nakonec osvobozeno a budou obnoveny jeho předmnichovské hranice. Proto se rozhodla připravovat se na akci, která by tuto ideu naplnila. Názory na průběh, cíle a vyústění akce se však u výše zmíněných hlavních odbojových organizací značně odlišovaly. Hlavním problémem v tomto rozkolu bylo stanovisko ilegálně organizované armády pod záštitou vojenské odbojové organizace ON, která si nárokovala vedení v možné převratové akci, což se pochopitelně nelíbilo ostatním odbojovým centrálam. Na tomto místě je potřeba také říci, že odbojová činnost, jak ji rozvíjela česká rezistence, byla takřka zcela beze zbraní a dalšího nezbytného materiálního vybavení. Celkový obraz budování české rezistence by nebyl úplný, kdyby byly opomenuty i další odbojové skupiny, obzvláště ty, které propojovaly odboj s některými představiteli protektorátního režimu a správy.²⁰¹

Opomenuto by nemělo být ani zpravodajství, které probíhalo jak se zahraničním odbojem, tak i se samotnými spojenci. K jeho rozvoji docházelo po zavedení organizace v ilegálních skupinách a v celých odbojových centrech. Vedle hlavní zpravodajské činnosti náležela významná funkce také samostatným zpravodajským skupinám, jako byla ilegální organizace *Avala – Modrý kruh, Parsifal a RU-DA*, jejímž zakladatelem a zároveň vedoucí osobností se stal úředník ministerstva zemědělství, Rudolf Císař.²⁰²

Základnu ilegální organizace RU-DA tvořili zástupci čtyř odvětví: organizačního (prof. Majka Kremlová-Císařová, pozdější manželka Rudolfa Císaře, nyní vedoucího ilegální organizace RU-DA), politického (ing. Miroslav Hrubeš), vojenského (plk. gšt. Zdeněk Vltavský) a zpravodajského (ing. Miroslav Hrubeš – Rudolf Cipra – Alois Matyáš). Každý z členů užšího vedení si budoval svůj vlastní okruh spolupracovníků, a tak vznikla dosti členitá síť, která zasahovala na Milovicko, Plzeňsko, Ledčsko, Humpolecko, Chotěbořsko, Vysokomýtsko, Královéhradecko a Třeboňsko. Kontakty skupiny směřovaly také na Ostravsko, a dokonce do Slezska. Ilegální organizace RU-DA pronikala, v úsilí získat co nejcennější informace, i do okruhu zaměstnanců nacistické okupační správy, mezi německé přidělence v protektorátních ministerstvech a ověřila si, že se dají zkorumpovat. Samotnou náplní skupiny se stalo radiotelegrafické vysílání a zasílání vojenských, hospodářských a průmyslových zpráv a materiálů do zahraničí (SSSR, Velká Británie, Amerika). To bylo

²⁰¹ *Tamtéž*, s. 271–272.

²⁰² Rudolf Císař se narodil 23. června 1904 v Sušicích. Od dvacátých let dvacátého století člen KSČ. Dále také člen Výboru pro pomoc demokratickému Španělsku. Od 21. října 1941 do 5. května 1945 politický vězeň (Pankrác, Mauthausen, Dachau, Terezín). Zemřel v roce 1986. Srov. ANM, f. RC, kart. 41, *Křestní list Rudolfa Císaře*, nestr. ANM, f. RC, *Poznámky ke kartonovému soupisu*, s. 1. ANM, f. RC, kart. 41, *Osvědčení Rudolfa Císaře*, nestr.

možné především díky spolupráci diplomatů cizích států. Vedle toho zajišťovala tato organizace tisk a rozšiřování letáků, výrobu výbušnin, různé sabotážní akce, ukrývání a uskladnění zbraní, obstarávání falešných dokladů a přechody na Slovensko a do Polska. V neposlední řadě také zorganizovala pomocnou akci nemocným a hladovějícím vězňům v koncentračních táborech a věznicích. Zvláštní kapitolu činnosti ilegální organizace RU-DA pak představovala její přímá spolupráce se sovětskými zpravodajci. Rudolf Císař totiž udržoval až do přepadení Sovětského svazu čilé osobní styky s některými pracovníky sovětského zastupitelského úřadu v Praze, zejména s vicekonzulem Vladimírem Jakovlevem, s nímž se znal již z předmnichovské doby, a také s Kurtem Konradem-Beerem. Císař byl v kontaktu i s L. Mochovem. V rámci svého spojení do Švédska měla ilegální organizace RU-DA kontakty také na tamní sovětskou velvyslankyni.²⁰³

Plk. gšt. Zdeněk Vltavský se dostal k rodící se odbojové činnosti poprvé již v září roku 1938 na schůzce úzkého kruhu iniciátorů a organizátorů manifestu „*Věrní zůstaneme*“ v bývalé kavárně Praha, Na příkopě. Právě tam se po boku svého nadřízeného brigádního²⁰⁴ gen. Jaroslava Čiháka²⁰⁵ objevil i plk. gšt. Zdeněk Vltavský. Obsahem tehdejšího jednání se stala připravovaná vojenská akce na podporu prezidenta Edvarda Beneše. Měla ji provést v mnichovských dnech milovická útočná vozba pod vedením brig. gen. Jaroslava Čiháka a plk. gšt. Zdenka Vltavského. Mezi dalšími účastníky této schůzky byl architekt Ladislav Syrový (bratr gen. Syrového), Vasil Škrach, docent Josef Fischer, Dr. Josef Bleha (švagr brig. gen. Čiháka), Dr. Ivan Sekanina a Rudolf Císař. I když armádní gen. Syrový vojenskou akci nakonec zakázal, byl plk. gšt. Vltavský zapojen do příprav, z nichž se rodilo odbojové hnutí.²⁰⁶ Jeho angažovanost v domácím odboji vycházela z několika hlavních skutečností. Předně byl vojákem předmnichovské československé armády, které složil slib. Z něho pak pro něj

²⁰³ Srov. ANM, f. RC, kart. 15, *Seznam členů ilegální organizace "RU-DA"*, s. 5. Tomáš BLAŽEK, *Odbojová činnost a konec druhé světové války na Ledečsku*, Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové 2014, s. 17–18. Bakalářská práce. Jan GEBHART – Jan KUKLÍK, *Velké dějiny země Koruny české XV.a*, Praha, Litomyšl 2006, s. 418. ANM, f. RC, kart. 16, *Stručná historie o činnosti historické skupiny "RU-DA"*, s. 1–2. ANM, f. RC, kart. 17, *Nákres: Zasilání zpráv a materiálu do zahraničí ilegální organizací „RU-DA“*, nestr.

²⁰⁴ Dále brig.

²⁰⁵ Jaroslav Čihák, krycím jménem „Znamenáček“ se narodil 24. července 1891. Příslušník Ústředního vedení ON a její zástupce v PVVZ. Od roku 1936 velitel pěchotního učiliště v Milovicích. V lednu 1940 emigroval a následně se stal náčelníkem exilového štábu Ministerstva národní obrany a členem Státní rady v Londýně. Zemřel 30. dubna 1944. Jaroslav LÁNÍK a kol., *Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945*, Praha 2005, s. 49–50.

²⁰⁶ Srov. ANM, f. RC, kart. 17, *Stručná historie odbojové organizace RU-DA*, s. 9. ANM, f. RC, kart. 19, *Zpráva o aktivní účasti plk. gšt. Zdenka Vltavského v odboji v době od 15.3. do 9.5.1945*, s. 1. ANM, f. RC, kart. 2, *Odbojová činnost pplk. Emila Nováka z Milovic n/L.*, s. 1.

vyplývaly určité povinnosti, jako byly například ochrana vlasti a boj za její svobodu, a to i za cenu nasazení vlastního života.²⁰⁷ Pro odbojovou činnost se však Vltavský pravděpodobně nerozhodl jen kvůli vojenské přísaze, ale i kvůli vlastnímu svědomí, pramenícího z jeho lásky ke své vlasti. Určitou roli v jeho rozhodnutí mohla sehrávat i jeho rodina. Té si totiž nesmírně vážil a byla pro něj vším. Možná také nechtěl, aby jeho nejbližší žili v nesvobodě a útlaku. Proto svou případnou smrt, pokud ovšem o ní vůbec přemýšlel, nemohl plk. gšt. Vltavský považovat za zbytečnou a marnou a proto jeho kroky vedly opět k boji.

3.1.1. Milovická odbojová skupina majora Emila Nováka v rámci pražské ilegální organizace RU-DA

Počátky odbojové činnosti v Milovicích jsou charakteristické vznikem hned dvou na sobě navzájem nezávislých odbojových skupin, které se tvořily bezprostředně po okupaci. Jejich existence přitom závisela na organizačních schopnostech a dovednostech odbojového ústředí, ke kterému ta či ona odbojová skupina náležela. První, která zde bude popsána, byla odbojová skupina škpt. Stanislava Ulricha, napojená na odbojovou centrálu ON. Ta vznikla 2. května 1939 a do jejího organizačního jádra patřili: velitel skupiny škpt. Stanislav Ulrich, nadporučík²⁰⁸ Oldřich Zaremba, prap. Augustin Kouřík, rtm. Josef Černý, hodinář Josef Konopka, por. František Sobotka, mjr. Emil Novák, šrtm. Josef Štipčák, rtm. Jan Hančil, rtm. Jaroslav Hampl, starosta Milovic Bohumil Sucharda a poštovní úředník Josef Strnad. Jak je vidět, skupina byla vytvořena na velice širokém základě, navíc z lidí vybíraných jen náhodně. Právě před tímto varoval škpt. Ulricha jeho velitel plk. gšt. Zdeněk Vltavský. Ten bydlel již trvale v Praze, ale byl ve stálém styku s Milovicemi a věděl tak o všem, co se v této oblasti dělo. Skupina nepůsobila ve své odbojové činnosti ani rok, když byl v únoru 1940 zatčen *Geheime Staatspolizei*²⁰⁹ její velitel škpt. Stanislav Ulrich. Několik let byl vězněn a nakonec byl za svou odbojovou činnost popraven. Rozsudek byl vykonán v Berlíně-Moabitu. Zbylí členové skupiny byli pozatýkáni v prosinci téhož roku, při velkém zatýkání v mladoboleslavském kraji a v Milovicích. Tak zanikla odbojová skupina škpt. Ulricha v rámci ON. Vedle ní však paralelně stále ještě

²⁰⁷ Jindřich MAREK, *Barikáda z kaštanů: pražské povstání v květnu 1945 a jeho skuteční hrdinové*, Cheb 2005, s. 26.

²⁰⁸ Dále npor.

²⁰⁹ Dále Gestapo.

existovala odbojová skupina vedená mjr. Emilem Novákem, kterému dal již mnohem dříve plk. gšt. Zdeněk Vltavský příkaz, aby omezil nejen osobní styk se škpt. Ulrichem, ale také aby dostal své spolupracovníky (šrtm. Josef Štípčák, rtm. Jan Hančil) co nejdříve z dosahu Ulrichovy odbojové skupiny. Mjr. Emil Novák tento příkaz beze zbytku splnil. Tímto krokem unikl s velkou pravděpodobností nejen on, ale i jeho spolupracovníci rozsáhlému zatýkání, které jim v prosinci roku 1940 hrozilo.²¹⁰

Milovická odbojová skupina vedená mjr. Emilem Novákem a kontrolovaná plk. gšt. Zdeněkem Vltavským byla ustanovena v dubnu roku 1939. Na potřebu zabývat se vojenským táborem v Milovicích kladl velký důraz především jeho velitel brig. gen. Jaroslav Čihák. Právě na jeho popud organizoval velitel PÚV 1 v Milovicích plk. gšt. Zdeněk Vltavský v březnu roku 1939 odbojovou činnost a na jeho přání také nespouštěl milovický tábor se zřetele. Současně se však plk. gšt. Zdeněk Vltavský v této době podílel na organizaci odbojové činnosti na Ledečsku, o které bude pojednáno později. To vše dělal i na základě ujednání a dohod na jedné schůzce užšího kruhu ilegální organizace RU-DA v Praze, která se konala brzy po jeho příjezdu do Čech. Hlavní jádro milovické odbojové skupiny tvořili, vedle jejího velitele mjr. Emila Nováka, rtm. Jan Hančil (radiotelegrafista), kpt. František Bartošík (sabotážní činnost) a šrtm. Josef Štípčák (mužstvo). Každý z nich si během času také vyhledal své spolupracovníky, a to vždy po domluvě s velitelem mjr. Emilem Novákem, který dané osoby důkladně prověřil. Všichni se pak řídili konspiračními směrnicemi, které přes mjr. Emila Nováka dodával plk. gšt. Zdeněk Vltavský. Ten dal také mjr. Novákovi příkaz, aby s nikým nemluvil jak o jejich spolupráci, tak i o tom, o jakou odbojovou skupinu se jedná. Dále svého pobočníka obeznámil s tím, že pro přímý osobní styk s ním v Praze, nebo v Ledči nad Sázavou bude určen jen on a nikdo jiný. Plk. gšt. Vltavský se tak snažil omezit své osobní kontakty se spolupracovníky na minimum, aby předešel možnému riziku prozrazení této odbojové skupiny. Zvláštní roli v této odbojové skupině sehrával jako kurýr rtm. Jan Hančil. Ten doručoval vzkazy a zprávy od mjr. Emila Nováka i své vlastní pozorování do Prahy, a to nejen samotnému brig. gen. Čihákovi do *Nejvyššího úřadu cenového*, ale i plk. gšt. Vltavskému. Jemu je nechával u Alfonse Soldána,

²¹⁰ Srov. ANM, f. RC, kart. 2, *Zpráva o událostech ve vojenském táborovém objektu Milovice*, s. 5. ANM, f. RC, kart. 2, *Odbojová činnost pplk. Emila Nováka z Milovic n/L.*, s. 1. ANM, f. RC, kart. 2, *Výpis z kroniky obce Milovice nad Labem za Léta 1938–1945*, s. 5–6. ANM, f. RC, kart. 2, *Potvrzení o odbojové činnosti*, nestr. ANM, f. RC, kart. 2, *Zpráva bez identifikace jejího tvůrce (nejspíše šrtm. Josef Štípčák)*, nestr. ANM, f. RC, kart. 2, *Odbojová činnost od r.1939–1945*, s. 2. ANM, f. RC, kart. 2, *Doba nesvobody v obci Milovice 1939 až 1945*, nestr. ANM, f. RC, kart. 2, *Historie odboje v Milovicích v roce 1938 až 1945*, s. 4–9. ANM, f. RC, kart. 19, *Odbojová činnost plk. gšt. Zdenka Vltavského–stručný nástin*, s. 2.

známého pražského obchodníka s textilem, ve Zlatnické ulici 8. Opatrnost byla opravdu na místě, neboť riziko prozrazení bylo velké i proto, že tato odbojová skupina působila v oblasti, kde se nacházel německý vojenský tábor. Měla tedy naprosto jiné podmínky pro odboj, než na jiných úsecích. Úkolem, kterým byla milovická odbojová skupina z počátku okupace pověřena, bylo sledovat a pozorovat, co se ve vojenském táboře děje s důrazem na pozorování pohybu vojska, zbraní a vozidel.²¹¹ „Věděli jsme přesně, co se v milovickém táboře děje, měli jsme mezi Němci i své důvěrníky, věděli jsme, kde jest uskladněno střelivo, kde jsou náboje, benzín atd.“²¹² Specifickou funkci sehrával v milovické odbojové skupině kpt. František Bartošík – bývalý velitel roty obrněných vlaků PÚV 1. Ten v roce 1942 sestrojil důmyslné zařízení, „zápalnou destičku“. Ta umožnila zakládat požáry v různých objektech, hlavně tedy ve vlacích. S tímto zařízením pak seznámil plk. gšt. Zdeňka Vltavského,²¹³ se kterým se také poradil o samotné organizaci sabotážní činnosti: „Zásadně jsme se shodli, že by nebylo radno organizovati nějakou skupinu, kde by se všichni znali, poněvadž hrozí vždy nebezpečí prozrazení. Stačí zsvětiti do činnosti vždy jen jednu osobu, která si přibere k sobě osobu jinou a tak se utvoří řetěz lidí, kteří se ve skutečnosti neznají, ale celá jejich činnost jest řízena osobou jednou“.²¹⁴ Tento koncept organizace plně odpovídal konspiračním pravidlům pro jednotlivé vedoucí skupin, vypracovaných ilegální odbojovou organizací RU-DA již na začátku roku 1940. Na tu se jádro milovické odbojové skupiny v čele s jejím velitelem mjr. Emilem Novákem napojilo poté, co do ní ve druhé polovině března roku 1939 vstoupil jeho přímý nadřízený plk. gšt. Zdeněk Vltavský. Jeho prostřednictvím a za pomoci mjr. Emila Nováka tak dostávalo ústřední vedení odbojové organizace RU-DA důležité a velice cenné zprávy, které pak byly zasílány zahraničnímu odboji. Obzvláště záslužnou práci vykonal kpt. František Bartošík. Tomu se totiž podařilo v době Protektorátu zapálit více než sto železničních vagonů a vojenský proviantní sklad v Milovicích. Na svoje hlavní vystoupení ale milovická odbojová skupina stále čekala.²¹⁵

²¹¹ Srov. ANM, f. RC, kart. 19, *K boji o Prahu v květnu r.1945*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Prohlášení ze dne 25. listopadu 1947*, nestr. ANM, f. RC, kart. 2, *Odbojová činnost pplk. Emila Nováka z Milovic n/L.*, s. 2–3. ANM, f. RC, kart. 19, *Rukopis plk. gšt. Zdeňka Vltavského*, s. 3–4. ANM, f. RC, kart. 19, *Odbojová činnost plk. gšt. Zdenka Vltavského*, s. 2. ANM, f. RC, kart. 19, *Popis činnosti rtm. pěch. Jana Hančily*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Odbojová činnost plk.gšt.Zdenka Vltavského-stručný nástin-*, s. 1.

²¹² ANM, f. RC, kart. 19, *Rukopis plk. gšt. Zdeňka Vltavského*, s. 3–4.

²¹³ Srov. ANM, f. RC, kart. 19, *Potvrzení prohlášení o sabotážní činnosti kpt.Bartošika dne 31. srpna 1945*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Prohlášení kpt. Bartošika z roku 1945*, nestr.

²¹⁴ *Tamtéž*, nestr.

²¹⁵ Srov. ANM, f. RC, kart. 19, *Zpráva o aktivní účasti plk. gšt. Zdenka Vltavského v odboji v době od 15.3. do 9.5.1945*, s. 1–3. ANM, f. RC, kart. 2, *Odbojová činnost pplk. Emila Nováka z Milovic n/L.*, s. 2–

Příprava hlavní akce se uskutečnila v prosinci roku 1944, kdy se v rámci příprav na obsazení německého vojenského tábora v Milovicích začala organizovat bojová jednotka – to vše jako budoucí plán na obranu Prahy. K zintenzivnění příprav pak došlo již začátkem roku 1945. Tehdy se rozhodlo, po poradách jádra milovické odbojové skupiny se svým velitelem mjr. Emilem Novákem a vzhledem k tamějším poměrům, že odbojovou akci povedou pouze vojáci. Následně byly jednotlivcům rozděleny úkoly: por. v záloze Rudolf (výběr členů a sestavení Národního výboru pro obec Milovice), šrtm. Štipčák (sestavení vojenských oddílů z bývalých vojáků), rtm. Hančil (řízení zpravodajství a zajištění pomocného oddílu vládního vojska, zaměstnaného ve vojenském táboře), kpt. Bartošík (pozorování obrněných vlaků a sestavení plánu na jejich zmocnění). Dne 27. dubna 1945 pak vypracoval mjr. Emil Novák směrnice postupu pro obsazení německého vojenského tábora, a to jak pro případ boje s Němci, tak i pro případ dohody s nimi. Dále mjr. Novák určil, že působnost budoucího tamějšího Národního výboru²¹⁶ bude jen v obci Milovice, kdežto akci na obsazení vojenského tábora bude řídit on sám, podle rozkazu svého velitele plk. gšt. Zdeňka Vltavského. O dva dny později přijel z Prahy za mjr. Novákem pplk. Josef Wagner, coby spojka od brig. gen. Karla Kutlvašra, a vyžádal si podrobnou zprávu o tamější německé posádce s důrazem na tanky. Dne 4. května 1945 si pak velitele milovické odbojové skupiny mjr. Emila Nováka vyžádal do Prahy jeho přímý nadřízený plk. gšt. Zdeněk Vltavský. Ten si vyslechl jeho hlášení o celkové situaci v Milovicích a udělil mu příslušné direktivy, jak postupovat při obsazení německého vojenského tábora. Dále ho také upozornil, aby obsazení tábora provedl v příhodné době a pokud možno s co nejmenšími ztrátami na životech. Podle okolností se měl snažit pomoci také Praze. Následujícího dne se pak mjr. Emil Novák vrátil zpět do Milovic. Tam měl pro následující plánovaný boj k dispozici již sto sedmdesát osm mužů. Stanoviště jeho vojenského velitelství bylo na četnické stanici. Ještě ten den navázal mjr. Novák spojení s okresním četnickým velitelstvím v Brandýse nad Labem a vojenskou odbojovou skupinou „Bartoš“ v Praze. Situace se poněkud zkomplikovala 6. května 1945. Do německého vojenského tábora dorazily nové posily o síle sto padesáti mužů. Na tuto

8. ANM, f. RC, kart. 19, *Odvolání proti rozhodnutí přijímací komise MNO ze dne 24. října 1946*, s. 5. ANM, f. RC, kart. 15, *Seznam členů ilegální organizace "RU-DA"*, s. 1–5. ANM, f. RC, kart. 19, *Rukopis plk. gšt. Zdeňka Vltavského*, s. 4. ANM, f. RC, kart. 19, *Odbojová činnost pplk. Emila Nováka z Milovic n/L.*, s. 1.

²¹⁶ První impuls k vytvoření celkem sedmičlenného Národního výboru v Milovicích byl dán dne 4. května 1945. K rozšíření a zároveň ustanovení tohoto Národního výboru došlo již o den později, tedy 5. května, kdy k původnímu počtu sedmi členů přibýlo dalších osm. Jeho předsedou se stal rolník Bohuslav Bohumil. ANM, f. RC, kart. 2, *Zpráva bez identifikace jejího tvůrce (nejspíše mjr. Emil Novák)*, s. 6–9.

situaci zareagoval mjr. Emil Novák odesláním mobilizačního rozkazu, který nařizoval povolání pěti nejmladších záložních ročníků, a to celkem z šestnácti okolních obcí. V noci ze 7. na 8. května došlo k další kritické situaci. Němci vypravovali obrněný vlak na ochranu transportu pohonných látek z Kolína do Milovic. Díky včasnému varování a následnému sabotážnímu zákroku byla trať přerušena na rizikových místech, a vlak nedojel do stanice svého určení. Tato úspěšně provedená akce měla zvlášť důležitý důsledek. Zamezení přísunu pohonných látek totiž zabránilo následnému přesunu značného množství německých sil z vojenského tábora pro zamýšlený útok na povstaleckou Prahu. V německém vojenském táboře nastal zmatek. Vhodná příležitost na jeho obsazení se tedy blížila. Situaci pomohlo i to, že se navzdory předchozím událostem německá posádka tábora nadále připravovala k odchodu. Ke konečnému vydání rozkazu došlo 8. května v nočních hodinách. Právě tehdy vstoupila bojová jednotka mjr. Emila Nováka do německého vojenského tábora. Odpor Němců byl brzy potlačen. Po obsazení vojenského tábora začala prohlídka místa kvůli německým destručným opatřením. Byla provedena úspěšně a nástrahy byly následně zlikvidovány. Posledním kritickým momentem se stala 9. května zpráva o postupu německé kolony. Jednalo se o tři nákladní vyzbrojená auta a jeden tank. Okamžitě byla vyhlášena pohotovost. Kolona ale nakonec vojenský tábor minula obloukem a vydala se směrem na Český Brod. Pohotovost v táboře byla tedy zrušena. Následovalo zajištění všech německých příslušníků v obci a táboře, jejich odzbrojování a zatýkání v okolí. Všichni tito Němci pak byli 10. května odesíláni do Lysé nad Labem, nebo podle pokynu z Prahy od Vojenského velitelství Velké Prahy „Bartoš“²¹⁷ směrem k německým hranicím, což se ale neustále měnilo.²¹⁸ Mjr. Emil Novák k těmto událostem uvedl: „V prostoru Božího Daru se množily incidenty s procházejícími Němci, proto jsem nařídil veliteli stráže p. Musílkovi, který se velmi osvědčil, postupovati rázně, případně použití zbraně. ... Bylo zajímavé, že každého Němce považovali za SS. Stále docházely divoké zprávy, které se po přezkoumání většinou ukázaly jako nepravdivé. Bylo několik případů, že procházející Němci použili zbraní, aby si vynutili další postup. Proti podobným pokusům bylo se zbraní rázně zakročeno. Několik Němců bylo zastřeleno a

²¹⁷ Dále VVVP „Bartoš“.

²¹⁸ Srov. *Tamtéž*, s. 3–19. ANM, f. RC, kart. 2, *Odbojová činnost pplk. Emila Nováka z Milovic n/L.*, s. 8–18. ANM, f. RC, kart. 2, *Historie odboje v Milovicích v roce 1938 až 1945*, s. 9–12. Jindřich MAREK, *Armáda barikád: přípravy povstání a velitelská odpovědnost za boje na pražských barikádách v květnu 1945*, Praha 2015, s. 50.

*mnoho i raněno“.*²¹⁹ Dne 11. května 1945 přijel do milovického vojenského tábora plk. gšt. Zdeněk Vltavský, vyslechl si zprávy o celkové situaci a vydal podrobné pokyny pro uvedení tábora do pořádku. Dále nařídil začít okamžitě pracovat na opravách tanků LT vz. 38, aby byly bojeschopné. V ten den dorazily do Milovic také jednotky Rudé armády, vedené gen. Buslajevem. Vše skončilo pro mjr. Emila Nováka 19. května 1945 předáním velení milovického vojenského tábora pplk. Josefu Wagnerovi.²²⁰ Celou svou odbojovou činnost v Milovicích pak celkově zhodnotil slovy: „... bude se snad zdáti, že v naší činnosti bylo málo bojovnosti a hrdinství. Bylo by jistě působivější vypravovati o hrdinském boji hrstky odvážlivců, kteří neváhali vrhnouti se s holýma rukama proti tisícinásobné přesile a obětovali své životy za vlast. Mým úkolem však bylo upoutati na místě silnou, plně vyzbrojenou německou posádku a nedopustiti, aby po likvidaci našeho beznadějného odporu a zničení obce s veškerým obyvatelstvem mohla se s plnou silou vrhnouti do bojů o Prahu nebo jiné důležité místo. ... V tomto smyslu byl mi dán rozkaz mým bývalým velitelem plk. gšt. Vltavským a jsem šťasten, že se mi podařilo tomuto úkolu plně dostáti, ušetřiti životy čs. občanů, pomoci Praze a zabezpečiti státu cenný majetek“.²²¹

3.1.2. Ledečská odbojová skupina v rámci pražské ilegální organizace RU-DA

Za úplný prvopočátek existence odbojové činnosti na Ledečsku lze považovat akci z druhé poloviny roku 1938, kdy továrník Čeněk Císař, vlastník mnoha skláren na Ledečsku a Světelsku, nakoupil větší množství různých zbraní, ručních granátů a nábojů. Brzy však došlo nešťastnou náhodou k tomu, že celou obchodní korespondenci Čenka Císaře, a tedy i záznam o koupi těchto zbraní, převzaly orgány *Zemského finančního ředitelství v Praze* k přezkoumání. O tom informoval Čeněk Císař plk. gšt. Zdeňka Vltavského, přítele, kterého znal již z dětských let. Za pomoci JUDr. Julia Kalaše ze *Zemského finančního ředitelství v Praze* byl pak onen záznam okamžitě odstraněn z obchodní korespondence Císařových skláren. Tak se vlastně předešlo vyzrazení první odbojové akce na Ledečsku a už nic nebránilo přípravě místa pro tajné

²¹⁹ ANM, f. RC, kart. 2, *Zpráva bez identifikace jejího tvůrce (nejspíše mjr. Emil Novák)*, s. 19–20.

²²⁰ *Tamtéž*, s. 21–23.

²²¹ *Tamtéž*, s. 24.

uskladnění dalších zbraní, které se měly shánět do nově vybudovaného skladiště sklárny v Tasicích.²²²

Na Ledečsku se začal vytvářet základ odbojové skupiny v rámci pražské ilegální organizace RU-DA bezprostředně po okupaci, tedy hned 15. března 1939. Do její užší členské základny patřil především vrchní strážmistr František Vávra, velitel četnické stanice v Ledči nad Sázavou, Bohumil Francl, mlynář z nedaleké vsi Kožlí, a již zmíněný továrník a majitel skláren v regionu Čeněk Císař. Všichni byli členové pražské ilegální organizace RU-DA. Plk. gšt. Zdeněk Vltavský, taktéž člen pražské ilegální organizace RU-DA, se k této odbojové skupině přidal krátce po 20. březnu roku 1939, po návratu ze své zahraniční cesty.²²³ „Mlynář Bohumil Francl, stejně tak i Čeněk Císař byli od mládí s plukovníkem Vltavským dobrými přáteli, a proto jejich odbojová práce mohla být velmi těsná; důvěřovali si a mohli se jeden na druhého ve všem spolehnout...“.²²⁴ Kontakty a bezmezná důvěra ve staré známé přátele na Ledečsku pak mohly být pro plk. gšt. Zdeňka Vltavského důvodem, proč se zapojit do odbojové činnosti právě v této oblasti. Dalším, možná i hlavním argumentem byla i skutečnost, že odtamtud pocházel nejen on, ale i jeho manželka a celá její rodina. Plk. gšt. Zdeněk Vltavský měl tedy v místě, kde chtěl organizovat svou odbojovou činnost nejen spolehlivé kontakty, ale dokonale znal i prostředí a měl tu možnost zázemí. Po 20. březnu 1939 tedy začal plk. gšt. Zdeněk Vltavský spolu s výše uvedenými přáteli na Ledečsku aktivně působit. Jejich prvotním cílem bylo stále doplňovat skladiště zbraní ve sklárně v Tasicích. V tom jim zvláště pomohla vyhláška ze dne 4. března 1939 nařizující odevzdat přechovávané zbraně na příslušnou četnickou stanici.²²⁵ A právě tuto vyhlášku se snažila ledečská odbojová skupina využít ve svůj prospěch: „Když se v roce 1939 odevzdávaly zbraně, přišel za mnou do autodílny Čeněk Císař z Josefodolu i se svým bratrem Františkem Císařem, že se znám dobře se zdejšími četníky, abych s nimi navázal styk a vyměňoval zbraně-revolvery, což již bylo projednáno s velitelem četnické stanice Vávrou. Zatelefonoval pod heslem: „že vůz mohu okamžitě opravit“. Asi

²²² Srov. ANM, f. RC, kart. 19, *Odbojová činnost plk.gšt.Zdenka Vltavského v okupačních letech 1939–1945*, s. 1. ANM, f. RC, kart. 19, *Zpráva o aktivní účasti plk.gšt. Zdenka Vltavského v odboji v době od 15.3. do 9.5.1945*, s. 4. ANM, f. RC, kart. 19, *Rukopis plk. gšt. Zdeňka Vltavského*, s. 1–2.

²²³ Srov. ANM, f. RC, kart. 15, *Seznam členů ilegální organizace "RU-DA"*, s. 1–5. ANM, f. RC, kart. 19, *Odbojová činnost plk.gšt.Zdenka Vltavského-stručný nástin-*, s. 1–2. ANM, f. RC, kart. 19, *Odbojová činnost plk.gšt.Zdenka Vltavského v okupačních letech 1939–1945*, s. 1.

²²⁴ ANM, f. RC, kart. 44, *Popis činnosti Bohumila Francla za okupace*, s. 1.

²²⁵ Srov. ANM, f. RC, kart. 19, *Odbojová činnost plk.gšt.Zdenka Vltavského v okupačních letech 1939–1945*, s. 1. SOkA Havlíčkův Brod, f. Archiv města Ledec nad Sázavou (1443–1945), inv. č. 843, kart. 59. ANM, f. RC, kart. 19, *Žádost o rozšíření „Osvědčení“ podle zák.č.255/46 Sb. za dobu od 20.března 1939 do 5.května 1945*, s. 3.

za tři dny jsem jim zatelefonoval. Za týden přijel Čeněk Císař s osobním autem Tatra a ve voze přivezl staré revolvery, bezcenné“.²²⁶ „Mlynář Bohumil Francl byl pověřen zhotovením beden na uskladnění zbraní. U svého mlýna vlastnil i pilu, takže o materiál bylo postaráno a zhotovení beden provedl mlynář Francl se svým synem... V autodílně Karla Kremly v Ledči n.S. byla umístěna bednička, do které Čeněk Císař dával staré zbraně nebo jen jejich části, kpt. Vávra je odnášel na četnickou stanici a vyměňoval je za dobré zbraně způsobilé k použití. Čeněk Císař nebo jeho bratr František je opět odváželi osobním autem z autodílny do tajného skladiště za Ledec n.Sázavou. Na této akci se podílel i mlynář Bohumil Francl“.²²⁷ Při uskladnění zbraní a jejich stálém ošetřování pak továrníkovi Čenku Císařovi pomáhal jeho zaměstnanec a zároveň správce sklárny v Tasicích Václav Fanta. Plk. gšt. Zdeněk Vltavský se však v tento čas nemohl osobně účastnit žádné odbojové akce na Ledečsku, neboť stále ještě příslušel k PÚV 1 v Milovicích, kde se svou rodinou bydlel. Přesto se však snažil být v neustálém kontaktu s Čenkem Císařem a radit mu ohledně uskladnění a konzervování zbraní.²²⁸

28. července roku 1939 byl plk. gšt. Zdeněk Vltavský převeden na ministerstvo financí, kde v srpnu téhož roku nastoupil na místo vrchního odborového rady. V souvislosti s touto událostí také došlo ke změně jeho trvalého bydliště na Prahu, jak už bylo zmíněno v předchozí kapitole. Plk. gšt. Zdeněk Vltavský, a s ním i celá jeho rodina se tak přestěhovali z Milovic do Prahy, kde bydleli v bytě na adrese: ulice Letecká 24, Praha XIX.²²⁹ Převedení bývalých důstojníků, poddůstojníků a profesionálních vojáků z ministerstva obrany a z armády do státních služeb nebylo na tehdejší dobu nic neobvyklého. Tímto krokem se totiž Němci snažili čelit nebezpečí, které pocházelo právě z řad nespokojených příslušníků armády vázaných na existenci samostatného Československa. Jenže převedení, popřípadě penzionování mohlo nespokojenost vojáků nejméně zmírnit. Ztrátu moci, vlivu a úcty, kterou utrpěli, však

²²⁶ ANM, f. RC, kart. 44, *Poznámky o činnosti K. Kremly za okupace*, nestr.

²²⁷ ANM, f. RC, kart. 44, *Popis činnosti Bohumila Francla za okupace*, s. 1.

²²⁸ Srov. ANM, f. RC, kart. 19, *Odbojová činnost plk.gšt.Zdenka Vltavského v okupačních letech 1939–1945*, s. 1. ANM, f. RC, kart. 19, *Ilegální činnost organizace „RU-DA“ na Ledečsku a okolí /Dolnokralovicko/*, s. 2.

²²⁹ Srov. VÚA – VHA, f. Kmenové listy, nestr. VÚA – VHA, f. SKL, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Výměr presidia Ministerstva financí v Praze ze dne 31. ledna 1940*, nestr. Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 27. března 2017.

vyvážit nemohlo. Proto se mnoho z nich začalo angažovat zvláště intenzivně v odbojovém hnutí.²³⁰

Ačkoliv bydlel plk. gšt. Zdeněk Vltavský v této době již natrvalo v Praze, dojížděl stále častěji na Ledečsko, odkud pocházel nejen on, ale i jeho manželka Marie, jejíž rodiče v Ledči nad Sázavou stále bydleli.²³¹ Při jedné z těchto jeho návštěv Ledče nad Sázavou koncem srpna roku 1939 se pak stalo, že: „... přišel ke mně Č. Císař podruhé, a sice se svými bratry, a žádal mě, abych je vojensky vedl. Dal mně k dispozici svoje skladiště zbraní. Úkol jsem přijal, ale hned jsem o tom hlásil gen. Čihákovi – členovi ilegální skupiny RU-DA.²³² Dohodli jsme se, že moje ledečská skupina bude na rozdíl od jiných ozbrojených skupin stavěna jako partyzánská jednotka – tedy jen s jedním všemocným velitelem, který si sám ustanoví svoje podvelitele a mužstvo, a to dle dané situace. (Nikdo pod akcí nejmenován nebo neurčen). K vyvarování se předčasnému vyrazení mohly do partyzánské skupiny vstoupiti jen osoby mně osobně známé a dobrovolně se rozloučivší s legalitou.“²³³ Tak byl plk. gšt. Zdeněk Vltavský ustanoven vojenským velitelem ledečské odbojové skupiny. Ještě v srpnu téhož roku se k této odbojové skupině připojil její další významný člen, odborný učitel v Ledči nad Sázavou a por. v záloze František Hájek, navíc napojený na vojenskou odbojovou organizaci ON.²³⁴

Ledečská odbojová skupina v této době stále nutněji potřebovala doplňovat tajné skladiště zbraní sklárny v Tasicích o další a další zbraně a střelivo. Proto se začátkem podzimu roku 1939 sešel plk. gšt. Zdeněk Vltavský v Praze se svým bývalým nadřízeným velitelem z Milovic, brig. gen. Čihákem. Po jejich vystěhování z Milovic bydleli oba dva ve stejné ulici. Obsahem schůzky v jídelně dejvického bytu plk. gšt. Vltavského bylo informovat brig. gen. Čiháka o tajném skladišti zbraní továrníka a majitele sklárny Čenka Císaře v Tasicích a zároveň jej požádat o nové zbraně.²³⁵ „Při této příležitosti se dívali z okna jídelny ven na protější stranu ulice, kde byl velký

²³⁰ Detlef BRANDES, *Češi pod německým protektorátem: okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*, Praha 2000, s. 65.

²³¹ Srov. ANM, f. RC, kart. 17, *Stručná historie odbojové skupiny RU-DA (závěrečná zpráva)*, s. 9. ANM, f. RC, kart. 19, *Odbojová činnost plk.gšt.Zdenka Vltavského-stručný nástin-*, s. 1.

²³² Ve skutečnosti brig. gen. Jaroslav Čihák, krycím jménem „Znamenáček“ nebyl členem ilegální organizace RU-DA, jak vyplývá z poválečného seznamu členů ilegální organizace RU-DA. ANM, f. RC, kart. 15, *Seznam členů ilegální organizace "RU-DA"*, s. 1–5.

²³³ ANM, f. RC, kart. 19, *Rukopis plk. gšt. Zdeňka Vltavského*, s. 1.

²³⁴ Soukromý archiv Ladislava Císaře, por. v záloze. *Frant. Hájek, odborný učitel v Ledči n./Sáz.*, nestr.

²³⁵ Srov. ANM, f. RC, kart. 19, *Rukopis plk. gšt. Zdeňka Vltavského*, s. 1. ANM, f. RC, kart. 19, *Odbojová činnost plk.gšt.Zdenka Vltavského-stručný nástin-*, s. 3. ANM, f. RC, kart. 19, *Popis odbojové činnosti plk.gšt. Zdenka Vltavského ze dne 15. června 1971*, s. 2. Soukromý archiv Ladislava Císaře, *Opis prohlášení plk. gšt. Zdeňka Vltavského ze dne 14. června 1945*, nestr.

obchod s broušeným sklem a stálou výstavou fy. Císař. Gen. Čihák se několikrát opakoval „Tak tedy Kaiser“ a díval se přitom na obchodní tabuli Císařových skláren“.²³⁶ Na osobní žádost plk. gšt. Vltavského pak brig. gen. Čihák požádal ústřední velení ON o dodání zbraní. Vzápětí také nahlásil informace i se jmény plk. gšt. Zdeňka Vltavského a Čenka Císaře, u kterého navíc sdělil ON i kontaktní adresu pro případnou dohodu. ON pak 13. října 1939 vydala ve své administrativní vojenské důkladnosti a přesnosti z dob míru oběžník D-22,²³⁷ adresovaný kpt. Čenku Havlovi²³⁸ do Německého Brodu, v jehož pátém odstavci se psalo:²³⁹ „Pan Císař, Tasice, okres Ledec n/Sáz. nakoupil zbraně. Je nutno s ním vejíti ve styk pod heslem: „Pozdravuje Vás plukovník Vltavský“. Jednejte s ním opatrně, neboť je přestrašen. Je nutno vyzvědět, komu zbraně byly dodány a kdo organizaci vede“.²⁴⁰ O tom, že došlo k takovému nezodpovědnému a trestuhodnému úniku jmen, a navíc i adresy Čenka Císaře, však neměl plk. gšt. Zdeněk Vltavský tušení. Obecně známou skutečností bylo přitom to, že se takovéto oběžníky ON brzy po svém vytisknutí a cirkulaci dostávaly i do rukou Gestapa. U oběžníku, o němž je řeč, tomu nebylo jinak.²⁴¹ To byl velký problém, neboť nyní tak Němci vlastnili důležité informace, které vedly k možnému dopadení obou odbojářů, a také tak věděli o důvěrných stycích mezi plk. gšt. Vltavským a Císařem. Bylo ale štěstí, že ON nebyly sděleny bližší informace týkající se existence tajného skladiště zbraní. Proto o tom nemohla být v oběžníku zákonitě ani zmínka. Avšak i navzdory této skutečnosti začala probíhat neustálá výzvědná činnost Gestapa, jejímž cílem bylo získat nejprve klíčové

²³⁶ ANM, f. RC, kart. 19, *Zpráva o aktivní účasti plk.gšt. Zdenka Vltavského v odboji v době od 15.3. do 9.5.1945*, s. 2.

²³⁷ Zemská vojenská velitelství ON pro Čechy s krycím názvem „Perun“ komunikovalo s podřízenými stupni organizace prostřednictvím vydávání tzv. D-rozkazů, vydávaných přibližně jedenkrát za čtrnáct dní. Obsah těchto rozkazů velmi zajímal gestapo, neboť nabízel zajímavou představu o cílech ilegální organizace. Tomáš RICHTER, *Činnost Obrany národa ve východních Čechách v době nacistické okupace*, Pardubice: Filozofická fakulta Univerzity Pardubice 2010, s. 6–7. Diplomová práce, dostupné online (https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/37526/RichterT_Čjsessionid=AC23519638FD6B78B3169B3F4D0FAEB7?sequence=1), [citováno k 26. 10. 2017].

²³⁸ Čeněk Havel se narodil 6. ledna 1901. Byl účetním tajemníkem okresního úřadu a během okupace hlavním vedoucím ON v Německém Brodě. Od 1. do 8. září 1939 držen ve vazbě jako rukojmí, podruhé byl zatčen 13. března 1940. Vězněn byl v Jihlavě, Německém Brodě, v Jindřichově Hradci, v Praze (Pankrác), v Dražďanech, v Gollnowě a v Berlíně, kde byl nakonec odsouzen nacistickým lidovým soudem (Volksgericht) 3. února 1943 k trestu smrti a 24. května 1943 v Berlíně-Plötzensee popraven. František MÍROVSKÝ-NEUWIRTH, *Illegální domácí odboj na Havlíčkobrodsku ve světle německé justice*, in: Havlíčkobrodsko v národním odboji 1914–1918 a 1938–1945, ed. Fr. Mírovský-Neuwirth, Havlíčkův Brod 1946, s. 145–169.

²³⁹ Srov. ANM, f. RC, kart. 19, *Rukopis plk. gšt. Zdeňka Vltavského*, s. 1–2. ANM, f. RC, kart. 19, *Odvolační proti rozhodnutí přijímací komise MNO ze dne 18. srpna 1945*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Zpráva o aktivní účasti plk.gšt. Zdenka Vltavského v odboji v době od 15.3. do 9.5.1945*, s. 2.

²⁴⁰ *Tamtéž*, s. 2.

²⁴¹ Srov. *Tamtéž*, s. 2. ANM, f. RC, kart. 19, *Rukopis plk. gšt. Zdeňka Vltavského*, s. 2. ANM, f. RC, kart. 19, *Žádost o rozšíření „Osvědčení“ podle zák.č.255/46 Sb. za dobu od 20.března 1939 do 5.května 1945*, s. 2.

informace, následně ilegální činnost odboje eliminovat a nakonec jej zneškodnit. To vše prostřednictvím svých členů, tzv. *agentů provokatérů*. Proto již koncem října téhož roku přišel za plk. gšt. Vltavským muž, který se představil jako „Jan Augusta“, člen odbojové skupiny ze Světlé nad Sázavou, s žádostí o přijetí do odbojové skupiny plk. gšt. Vltavského. Přitom zdůrazňoval svoji známost s Císařem. Plk. gšt. Vltavský však tohoto *agenta provokatéra* odhalil velmi brzo, a to na základě „Augustovy“ prosby o podpis. Dotyčný pak plk. gšt. Vltavského navštívil ještě několikrát. Tím se jen potvrdilo plukovníkovo přesvědčení o tom, že měl před sebou agenta Gestapa. Na základě toho, pak plk. gšt. Vltavský s „Augustou“ mluvil, jako by byl odpůrcem jakékoliv odbojové činnosti. Německobrodské Gestapo výpovědím od „Augusty“ ale nevěřilo, a tak plukovníka na každém jeho kroku – v Praze, v Ledči nad Sázavou, anebo i během jeho cest vlakem – neustále sledovalo. Za této vyhrocené a nebezpečné situace se pak Čeněk Císař raději přestěhoval z Tasic do Josefodolu u Světlé nad Sázavou. V jeho původním bydlišti tak zůstal pouze jeho bratr Ladislav, který o skladu zbraní a odbojové činnosti vůbec nic nevěděl.²⁴²

V listopadu 1939 přichází, z důvodu jmenování do funkce okresního lékaře, do ledečské odbojové skupiny MUDr. František Kremla, člen její nejužší základny a zároveň příslušník pražské ilegální organizace RU-DA. Jeho příchodem došlo v ledečské odbojové skupině k celkovému organizačnímu posílení a ke zdokonalení hlavně výzvědné a zpravodajské služby, a to díky jeho předchozím zkušenostem v bývalé prvorepublikové vojenské zpravodajské službě. S plk. gšt. Zdeňkem Vltavským, taktéž bývalým členem vojenské zpravodajské služby,²⁴³ se dobře znal: „... *byli jsme velmi dobří přátelé již v době první republiky a proto i naše spolupráce v době okupace byla co nejužší. Naprosto jsme si důvěřovali. Při sebenáročnějších odbojových akcích a těžkých, nebezpečných a náročných úkolech jsme se mohli jeden na druhého spolehnout. Snažili jsme se izolovat od všech lidí a skupin, které v době okupace nezachovávali konspirační pravidla nezbytně nutná k utajení naší odbojové práce*“.²⁴⁴

Závažným problémem, kterému musela ledečská odbojová skupina čelit, nyní i se svým novým členem MUDr. Františkem Kremlou, bylo právě nebezpečné pronikání

²⁴² Srov. ANM, f. RC, kart. 44, *Popis činnosti Bohumila Francla za okupace*, s. 1. ANM, f. RC, kart. 19, *Rukopis plk. gšt. Zdeňka Vltavského*, s. 2. ANM, f. RC, kart. 19, *Stručná zpráva jednoho vojenského úseku vedeného plk.g.št.Zdenka Vltavského*, s. 2–3. ANM, f. RC, kart. 19, *Odvolační proti rozhodnutí přijímací komise MNO ze dne 18. srpna 1945*, nestr.

²⁴³ Srov. ANM, f. RC, kart. 19, *Odbojová činnost plk.gšt.Zdenka Vltavského v okupačních letech 1939–1945*, s. 2. ANM, f. RC, kart. 17, *Koncept-Skauting v době okupace v rámci odbojové skupiny RUDA*, s. 3–4. ANM, f. RC, kart. 19, *Ústřížek z novin: Skauting v době okupace*, nestr.

²⁴⁴ ANM, f. RC, kart. 19, *Odbojová činnost plk.gšt.Zdenka Vltavského-stručný nástin-*, s. 1.

nasazených agentů Gestapa do Ledčského okresu.²⁴⁵ Proto: „Pro zlepšení organizační sítě, a hlavně z konspiračních důvodů a pro zachování a zajištění, pokud možno, bezpečnosti členů ilegální skupiny, rozdělil plk.gšt.Zdeněk Vltavský a MUDr. Fr.Kremla ledečskou ilegální síť na dvě samostatné části. Jednu vedl plk. Vltavský a druhou MUDr. Kremla“.²⁴⁶ Tak vlastně vznikla konečná podoba ledečské odbojové skupiny v rámci pražské ilegální organizace RU-DA. Aby oba tito předáci předešli možnému odhalení svých skupin, scházeli se nejčastěji v ordinaci. Návštěvy domnělého pacienta plk. gšt. Vltavského u lékaře MUDr. Kremly byly totiž velice nenápadné, a velmi se osvědčily. Jinak byly obecně schůzky omezené. Styk probíhal jen s jednou osobou a zprávy byly předávány zpravidla jen ústně. Výjimku tvořily dokumenty, nebo delší zprávy. Ty byly předávány písemně. Nově vytvořená samostatná skupina pod přímým vedením plk. gšt. Zdenka Vltavského byla rozdělena celkem do šesti úseků. V jednotlivých úsecích zajišťoval činnost vždy příslušný člen ledečské odbojové skupiny, který měl ještě navíc své vlastní menší skupinky. O finanční stránku se staral odborný učitel Bohuslav Novotný, hospodářské úseky měl na starosti zase mlynář Bohumil Franci z Kožlí a zásobování partyzánů bylo svěřeno Josefu Skokanovi. Železničářskou skupinu vedl vlakvedoucí Josef Linhart a vojensko-organizační síť připadla na starost por. v záloze Františku Hájkovi. Zvláštní úlohu u nově vytvořené samostatné skupiny pod přímým vedením plk. gšt. Vltavského sehrávala zpravodajská síť rozdělená do určitých úseků, v nichž probíhala ilegální zpravodajská činnost. Tak například úsek Leděč a okolí byl svěřen por. jezd. v záloze a správci pily v Ledči nad Sázavou Václavu Štěchovi, v Bohdanči a okolí zase zpravodajská funkce připadla prap. četnictva Františku Goldbrichtovi, v Dolních Kralovicích stržm.²⁴⁷ četnictva Josefu Egermayerovi a konečně na Čechticku a v jeho okolí řídicímu učiteli Josefu Červenkovvi. Oproti skupině plk. gšt. Zdenka Vltavského existovala druhá nově vzniklá skupina pod vedením MUDr. Františka Kremly. Ten byl navíc ve styku s vedoucími pracovníky a zároveň členy pražské ilegální organizace RU-DA, kteří organizovali odbojovou činnost na Humpolecku a Dolnokralovicku. Z důvodu ještě většího utajení pak celou skupinu MUDr. Františka Kremly, vedla zdánlivě manželka úředníka berní správy v Ledči nad Sázavou paní Zachařová, která současně navazovala kontakty s důvěryhodnými osobami na celém ledečském okrese pomocí sociální péče v Čechách.

²⁴⁵ ANM, f. RC, kart. 19, *Zpráva o aktivní účasti plk.gšt. Zdenka Vltavského v odboji v době od 15.3. do 9.5.1945*, s. 7.

²⁴⁶ *Tamtéž*, s. 3.

²⁴⁷ Dále stržm.

Tato žena byla také spolu s nadporučíkem²⁴⁸ letectva Jaroslavem Krbem přímou spojkou mezi Ledčí nad Sázavou a Hradcem Králové, kde byl do odbojové činnosti zapojen farář Šinták.²⁴⁹

V roce 1940 došlo k další návštěvě *agenta provokatéra*, který nyní navštívil plk. gšt. Zdeňka Vltavského v ledečské kanceláři jeho tchána Jana Eduarda Loukotky – obchodníka se stavební a ozdobnou keramikou:²⁵⁰ „*Za tátou jednou takhle přišel do kanceláře dědečka německej agent v hábitu katolickýho kněze a nabízel tátovi, že udělá se tady na Leděčsku nákej odboj. No a tam v tý kanceláři, [...] to byla velká místnost [...] a uprostřed byl stůl, takovej pracovní a po straně byly všelijaký skříňky [...] a já jsem si tam měla u dědečka jednu skříňku k dispozici a já jsem si tam vždycky hrála a von mě nevyhazoval, to je fakt, tam mě měl nějak rád, ale já jsem u tohodle byla, když tam přišel a já jsem se schovala jo. [...] A dědeček se do toho vmísil a povídá: „A vodkud’ jste?“ a takhle [...] no a von řek tu vesnici a protože dědeček měl obchod, že prodával krytinu na střechy po celém širokém okolí, a protože jezdil kontrolovat práci pokrývačů [...] znal hodně vesnic a jejich fary. No a v týhle obci, kterou mu ten provokatér řek, měl předtím nákou velkou objednávku, takže věděl, že to je obec, kde žádný kostel nebyl prostě. No a pak ten provokatér řek, že by chtěl mluvit s otcem v soukromí. Táta s ním teda vodešel do vedlejší místnosti, která byla už jako byt vlastně dědečka. A já jsem si všimla, že dědeček nezavřel dveře, ale že je nechal pootevřený [...] No a pak se najednou dědeček vrátil dovnitř a řekl: „Pane vodejděte, okamžitě vodejděte, zeť žádnou skupinu dělat nebude!“ a podobně. No tak ten vypad. A ted’ tátovi vysvětlil, že si tohle dovolil, jako do toho mluvit, protože zjistil, že je to nákej provokatér“.²⁵¹ Takových případů jako tento bylo mnoho. Stejně tak bylo i mnoho lidí, kteří se snažili pronikání agentů Gestapa do svých řad alespoň nějakým způsobem omezit. Díky obětavosti těchto lidí bylo Leděčsko uchráněno před větším počtem zatýkání. Mimo to si Gestapo také nikdy nespojilo informace o jejich odbojové činnosti*

²⁴⁸ Dále npor.

²⁴⁹ Srov. *Tamtéž*, s. 4–6. ANM, f. RC, kart. 44, *Seznam členů ilegální organizace RU-DA na okrese Leděč n.Sáz.*, nestr. ANM, f. RC, kart. 17, *Stručná historie odbojové skupiny RU-DA (závěrečná zpráva)*, s. 31–32. ANM, f. RC, kart. 19, *Ilegální činnost organizace „RU-DA“ na Leděčsku a okolí /Dolnokralovicko/*, s. 2.

²⁵⁰ Srov. ANM, f. RC, kart. 19, *Žádost o rozšíření „Osvědčení“ podle zák.č.255/46 Sb. za dobu od 20.března 1939 do 5.května 1945*, s. 2. Rozhovor s Olgou Pešoutovou, 27. března 2017, soukromý archiv autora.

²⁵¹ Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 27. března 2017.

s pražskou ilegální organizací RU-DA, které ledečská odbojová skupina přímo podléhala.²⁵²

Co si Gestapo ale snažilo neustále spojit, byla možná spolupráce ledečské odbojové skupiny s ON. Částečné zprávy o tom mělo totiž k dispozici díky již zmiňovanému oběžníku D-22. Jeho zachycením se tak dostalo nejen k informaci o koupi zbraní, ale také ke jménům členů odboje, navíc s kontaktní adresou jednoho z nich.²⁵³ Tehdy byla velká část Českomoravské vrchoviny s politickými okresy: Německý Brod, Chotěboř, Humpolec, Leděč nad Sázavou a jižní část politického okresu Čáslav (Habry), napojena na ON. Jejich odbojovou ústřednou se stal Německý Brod, kde funkci hlavního vedoucího ON vykonával již zmíněný kpt. Čeněk Havel, účetní tajemník okresního úřadu. Německý Brod podléhal jako okresní velitelství samostatnému kolínskému krajskému velitelství s krycím názvem divize „Pribina“, v čele s jejím velitelem plk. Josefem Buršíkem,²⁵⁴ napojeným přímo na pražské ústřední velení ON. Jedním z hlavních úkolů, které si plk. Buršík zpočátku vytyčil, bylo ustanovit velitele praporů a rot ve větších městech, což byl i případ Ledče nad Sázavou. Proto se spojil s plk. gšt. Zdeňkem Vltavským, člověkem, kterého dobře znal ze svého předchozího působení u PÚV. Jeho pak také prosil o radu ohledně vedení vojenského odboje v Ledči nad Sázavou:²⁵⁵ „*Ten mě žádal, zda pro Leděčsko by byl lepší pplk. Škvor nebo mjr. Alexander. Doporučil jsem mu pplk. Škvora Karla. Ten pak udržoval*

²⁵² ANM, f. RC, kart. 19, *Zpráva o aktivní účasti plk.gšt. Zdenka Vltavského v odboji v době od 15.3. do 9.5.1945*, s. 7.

²⁵³ Srov. *Tamtéž*, s. 2. VÚA – VHA, f. Sbirka 255, nestr.

²⁵⁴ Plk. Josef Buršík se narodil 16. ledna 1894. V roce 1916 vstoupil do čs. legií v Rusku. V hodnosti kapitána byl roku 1920 převzat do čs. armády, kde sloužil u různých druhů zbraní (pěchota, jezdecko, pancéřové jednotky). V roce 1936 byl jmenován velitelem PÚV-3, již s plukovníckou hodností. Po rozpuštění čs. armády byl přidělen do Kolína. V dubnu 1939 podle instrukcí svého dlouholetého přítele plk. Aloise Lišky začal v Kolíně organizovat místní organizaci ON. Když byl v červnu 1939 hotov rámec pro odbojovou divizi, která dostala krycí jméno „Pribina“, stal se jejím velitelem. 23. února byl zatčen gestapem, 26. srpna 1942 odsouzen nacistickým lidovým soudem (Volksgericht) k trestu smrti a nakonec popraven 3. prosince 1942 v Berlíně-Plötzensee. Srov. Břetislav VERNER, *Vzpomínky na práci v kolínských organizacích Obrany národa*, in: *Vzpomínky na okupaci: Kolín a Kolíňané v době nacistické okupace, protinacistické rezistence a boje za národní svobodu v letech 1939–1945*, ed. Zdeněk Jelínek, Kolín 1986, s. 156–157. *Dokument o výkonu poprav Josefa Buršíka*, nestr., dostupné online (<http://www.bojovnici.cz/data/cz/clanky/12/bursikoprava.jpg>), [citováno k 1. 11. 2017]. ANM, f. RC, kart. 19, Ústřížek z novin: *Řádění Gestapa mezi veliteli a důstojníky útočné vozby*, nestr.

²⁵⁵ Srov. František MÍROVSKÝ-NEUWIRTH, *Illegální domácí odboj na Havlíčkovobrodsku ve světle německé justice*, in: *Havlíčkovobrodsko v národním odboji 1914–1918 a 1938–1945*, ed. Fr. Mírovský-Neuwirth, Havlíčkův Brod 1946, s. 145–146. Zdeněk JELÍNEK – Zdeněk HELFERT, *Kolínsko*, Praha 1990, s. 244. Břetislav VERNER, *Vzpomínky na práci v kolínských organizacích Obrany národa*, in: *Vzpomínky na okupaci: Kolín a Kolíňané v době nacistické okupace, protinacistické rezistence a boje za národní svobodu v letech 1939–1945*, ed. Zdeněk Jelínek, Kolín 1986, s. 149. František TICHÝ, *Obrana národa před 55 roky: Vzpomeňme statečných*, Cesta Vysočiny 36 (40), 1995, s. 2. ANM, f. RC, kart. 19, *Rukopis plk. gšt. Zdenka Vltavského*, s. 5. ANM, f. RC, kart. 19, *Moje činnost za okupace*, nestr.

spojení s vojenskou skupinou odboje v N. Brodě“.²⁵⁶ Tak byl pplk. Karel Škvor ustanoven velitelem praporu v Ledči nad Sázavou v rámci ON. Jeho pobočníkem a zároveň velitelem roty tamtéž se stal již zmiňovaný odborný učitel v Ledči nad Sázavou a por. v záloze František Hájek. Konec roku 1939 a únor 1940 však znamenal pro ilegální vojenskou organizaci ON a jeho ústřední pražské velení velkou pohromu. Tehdy totiž během dvou velkých zatýkacích vln Gestapa došlo ke zničení celé tzv. první garnitury ON. V únoru 1940 se tomuto rozsáhlému zatýkání nevyhnula ani kolínská ON, jejíž členové a přední představitelé byly zadržováni v souvislosti s přímými styky s pražským ústředním velením ON. Tak byl zadržen ve druhé polovině února roku 1940 i plk. Josef Buršík, který zaplatil za svou odbojovou činnost svým životem.²⁵⁷ Po dlouhém vyslýchání, věznění a mučení byl převezen do známého kriminálu v Berlíně-Plötzensee, kde prožil poslední okamžiky svého života před popravou. Některé z nich byl vyličeny takto: „... plk. Buršík trvale přestal vycházeti na procházku. Nevidí na oči, obličej má oteklý, bolí jej srdce, má křeče. ... Do cely nám dozorce dopravil skoro osleplého plk. Buršíka, abych mu přečetl tři dopisy, které dostal z domova. Psala mu choť se synem a jeho sestry. Naposled jsem mu musil pomalu čísti dopis jeho syna Vladimíra, který poslal i svou fotografii. A znovu jsem četl. „Však můj syn splní Tvůj odkaz. Naše děti nedopustí, aby se opakovalo to, co dělali s námi.“ Buršík má vzezření 80letého starce, je slepý a podpírali jsme jej při každém kroku. Těžce mluví.“²⁵⁸ I přes tuto otřesnou skutečnost plk. Buršík nikoho ze svých spolupracovníků nikdy neprozradil, čímž zachránil mnoho lidských životů, život plk. gšt. Zdeňka Vltavského nevyjímaje: „Mně otec jednou řekl, že nebýt jednoho plukovníka Buršíka, tak že mohl být už dávno, dávno jako popravený gestapem a pak mi řekl doslova: „Ten kdyby býval tenkrát promluvil, tak se mnou byl ámen a moc brzy a já bych se býval toho konce války nedočkal.“ A tak se pak táta od té Obrany národa jako distancoval“.²⁵⁹ Zatýkací vlny Gestapa v řadách ON z konce roku 1939 a února 1940 však s sebou nesly ještě jeden podstatný rys. Jejich prostřednictvím totiž Gestapo získalo dostatečný přehled o kruhu

²⁵⁶ ANM, f. RC, kart. 19, *Rukopis plk. gšt. Zdeňka Vltavského*, s. 5.

²⁵⁷ Srov. František MÍROVSKÝ-NEUWIRTH, *Illegální domácí odboj na Havlíčkovobrodsku ve světle německé justice*, in: Havlíčkovobrodsko v národním odboji 1914–1918 a 1938–1945, ed. Fr. Mirovský-Neuwirth, Havlíčkův Brod 1946, s. 146. ANM, f. RC, kart. 19, *Zpráva o aktivní účasti plk.gšt. Zdeňka Vltavského v odboji v době od 15.3. do 9.5.1945*, s. 3. Detlef BRANDES, *Češi pod německým protektoriátem: okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*, Praha 2000, s. 206. Zdeněk JELÍNEK – Zdeněk HELFERT, *Kolínsko*, Praha 1990, s. 244.

²⁵⁸ Jaroslav CEBE-HABERSKÝ, *Dům mrtvých: věznice Moabit a Plötzensee 1940–1942*, Praha 1946, s. 123.

²⁵⁹ Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 27. března 2017.

osob, o něž se ON opírala. Proto, když byl zatčen pobočník plk. Buršíka, u kterého se našel seznam vedoucích důstojníků jednotlivých okresních velitelství ON podléhajících plk. Buršíkovi, byly zákonitě pozatýkáni i členové ON v Ledči nad Sázavou. Mezi ně patřil již zmiňovaný pplk. Karel Škvor a jeho pobočník por. v záloze František Hájek. K jejich zatčení došlo v červenci roku 1940. V této pro odboj na Ledečsku už tak kritické situaci se také Gestapo snažilo stále více zjistit na základě již dávno předtím získaného oběžníku D-22 ON, případnou spojitost ON s přechováváním zbraní „Panem Císařem“. Tuto práci Gestapu ale neustále znesnadňoval sám továrník a majitel skláren na Ledečsku a Světelsku, Čeněk Císař. Právě ten se deset dní před zatčením Ladislava Císaře a plk. gšt. Vltavského dozvěděl, že se je Gestapo chystá zadržet. Proto měl dostatečnou dobu na to, aby připravil pro oba dva klamné výpovědi a alibi. Dále také Čeněk Císař věnoval velké částky peněz na podplácení určitých osob na Gestapu a intervenoval ve prospěch zatčených na ministerstvu vnitra, kde pro něj pracoval advokát Valter Šubrt. Pro podezření z pomoci při přechovávání zbraní byl pak skutečně 10. října 1940 v Praze zatčen plk. gšt. Zdeněk Vltavský:²⁶⁰ „V roce 1940 v říjnu byl jsem zatčen. Stejně tak a více nastrojeným omylem byl zatčen i Ladislav Císař místo Čenka Císaře. Nic nám nemohli dokázat. Při mém výslechu v Petschkově paláci řekl mně vyslychající úředník, že by mně rádi věřili, že jsem v odboji nepracoval, ale že pro to nemají žádných opačných důkazů. Začal jsem jim tedy vyprávěti moje styky s jejich agentem (jméno Augusta jsem pro všechny případy nevyškrtl) a byl jsem strašně udiven, když mně vyslychající komisař sám pomáhal a nakonec dodal: „Ja, das stimmt.“ ...“²⁶¹ Štěstí měl plk. gšt. Zdeněk Vltavský i během svého následného pobytu ve vězení v Praze-Pankráci. Tam měl možnost domluvit se se zatčeným vězněm, mjr. Taláškem,²⁶² od kterého se pak dozvěděl, že ani mjr. Talášek, ani plk. Buršík ve svých výpovědích

²⁶⁰ Srov. Detlef BRANDES, *Češi pod německým protektorátem: okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*, Praha 2000, s. 206. ANM, f. RC, kart. 19, *Rukopis plk. gšt. Zdenka Vltavského*, s. 4–5. ANM, f. RC, kart. 44, *Činnost ilegální skupiny „RUDA“ v Ledči n/Sáz. a okolí za okupace*, nestr. Soukromý archiv Ladislava Císaře, por. v záloze Frant. Hájek, odborný učitel v Ledči n./Sáz., nestr. ANM, f. RC, kart. 44, *Opis výpovědi Bohuslava Novotného o jeho činnosti za okupace*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Zpráva o aktivní účasti plk.gšt. Zdenka Vltavského v odboji v době od 15.3. do 9.5.1945*, s. 2–3. ANM, f. RC, kart. 19, *Odbojová činnost plk.gšt.Zdenka Vltavského v okupačních letech 1939–1945*, s. 2. Soukromý archiv Ladislava Císaře, *Opis prohlášení plk. gšt. Zdenka Vltavského ze dne 14. června 1945*, nestr. VÚA – VHA, f. Sbirka 255, nestr.

²⁶¹ ANM, f. RC, kart. 19, *Rukopis plk. gšt. Zdenka Vltavského*, s. 2–3.

²⁶² Mjr. Talášek byl zatčen na základě jedné ze zatýkacích vln v řadách ON a odvezen do Německa k výslechům. Zpátky do Prahy byl převezen i s plk. Buršíkem kvůli vydání případného svědectví o tom, že s nimi spolupracoval plk. gšt. Zdeněk Vltavský a že od nich dostal zbraně. Vše ovšem popřel, a tak byl stejně jako plk. Buršík popraven. Ve skutečnosti to byl právě on, kdo měl obstarat zbraně pro ON v Německém Brodě, která je pak měla odevzdat ledečské odbojové skupině v rámci pražské ilegální organizace RU-DA. K tomu ale nakonec nedošlo. *Tamtéž*, s. 6.

nemluvili o žádné odbojové spolupráci s ním a že co oba věděli, to popřeli. Plk. gšt. Zdeněk Vltavský byl pak dále převezen do Německého Brodu, kde byl spolu s Ladislavem Císařem vyslýchán. Ani tam se ale Gestapo nedozvědělo nic o možné spojitosti s ON, ani o místě, kde jsou ukryty zbraně, ani kdo je přechovává. Proto nemělo jinou možnost než oba dva zatčené koncem října roku 1940 propustit. Zásluhou Čenka Císaře pak byl dne 14. listopadu téhož roku propuštěn i por. v záloze František Hájek. Poslední zatčený, pplk. Karel Škvor, byl nakonec odsouzen k devíti letům káznice. Svě věznění přežil a v roce 1945 se vrátil zpět do Ledče nad Sázavou. Tyto výše zmíněné skutečnosti měly příznivý význam pro další osud tajného skladiště a jeho zbraní: místo tajného skladiště bylo i nadále utajeno a zbraně byly v následujících letech předány částečně partyzánským jednotkám a částečně byly použity v květnových bojích roku 1945 na Ledčsku.²⁶³

I navzdory propuštění plk. gšt. Zdenka Vltavského, koncem října 1940, nebylo podezření Gestapa na jeho osobu rozptýleno. Proto byl neustále sledován. Každá jeho návštěva v Ledči nad Sázavou, stejně jako každý dopis odesílaný rodičům jeho ženy byly kontrolovány. Další nepříjemnou skutečnost přinesl následující rok 1941. Na základě nařízení z 30. prosince 1940 byl snižován důchodový věk českých zaměstnanců nejdříve na padesát pět let a následně na čtyřicet pět let. Tímto nařízením chtěl říšský protektor docílit snížení počtu českého úřednického aparátu, a to nejen z administrativně technických důvodů, nýbrž i na základě politických úvah. To vše pak upřesňoval v následujícím prováděcím výnosu z 9. ledna roku 1941. Předčasně penzionovat ve čtyřiceti pěti letech se měli všichni legionáři, a to nejpozději k 31. březnu 1941. Vzápětí ale došlo k obměně. Nuceně penzionováni byli všichni úředníci nad padesát pět let a v případě dosaženého věku čtyřiceti pěti (čtyřiceti tří) let se toto opatření týkalo jen těch, kteří v posledních dvou letech neprokázali, že „*se přizpůsobili říšské myšlence*“. To byl případ i vrchního odborového rady ministerstva financí, plk.

²⁶³ Srov. ANM, f. RC, kart. 19, *Zpráva o aktivní účasti plk.gšt. Zdenka Vltavského v odboji v době od 15.3. do 9.5.1945*, s. 3. Soukromý archiv Ladislava Císaře, *Opis prohlášení plk. gšt. Zdenka Vltavského ze dne 14. června 1945*, nestr. VÚA – VHA, f. Sbirka 255, nestr. Soukromý archiv Ladislava Císaře, *por. v zál. Frant. Hájek, odborný učitel v Ledči n./Sáz.*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Rukopis plk. gšt. Zdenka Vltavského*, s. 5. František MÍROVSKÝ-NEUWIRTH, *Illegální domácí odboj na Havlíčkovobrodsku ve světle německé justice*, in: Havlíčkovobrodsko v národním odboji 1914–1918 a 1938–1945, ed. Fr. Mírovský-Neuwirth, Havlíčkův Brod 1946, s. 150. ANM, f. RC, kart. 44, *Popis činnosti Bohumila Francla za okupace*, s. 1.

gšt. Zdeňka Vltavského, který byl pro svoji „*politickou nespolehlivost*“ propuštěn ze služeb ministerstva financí a dne 1. dubna roku 1941 penzionován.²⁶⁴

Jestliže pro nyní již bývalého plk. gšt. Vltavského skončilo jeho působení na ministerstvu financí, pro aktivity odboje na Leděčsku to rozhodně neplatilo. Odbojová činnost ledečské skupiny v rámci pražské ilegální organizace RU-DA po celou dobu druhé světové války totiž nespočívala jen ve schraňování ilegálně získaných zbraní, jak již bylo zmíněno, nýbrž také v pomoci obyvatelstvu. Ta byla zpočátku hospodářského charakteru. Byl ilegálně porážen dobytek, či se semlelo velké množství mouky a mlynáři Bohumil Franc l z Kožlí a Václav Musil z Chřenovic ji prodali ledečskému obyvatelstvu za minimální cenu, a to i přes nařízení v roce 1940, kdy všechny mlýny měly být uzavřeny. Tyto akce by ale nemohly být uskutečněny bez podpory dvou německých četníků a ledečského českého četnictva v čele s vrchním strážmistrem Františkem Vávrou, kteří hlídali cesty v okolí mlýnů a o možných prohlídkách německými orgány mlynáře včas informovali. Jak by také ne, když samotnému vrchnímu strážmistrovi Františku Vávrovi byl svěřen velmi zodpovědný úkol, a to organizovat a vést skupinu utvořenou ze spolehlivých a obětavých českých četníků z ledečské četnické stanice. Ti získávali zpravodajské zprávy a chránili české obyvatelstvo před eventuálním zatčením a různými prohlídkami. Lidem se pomáhalo i finančně. Rodinám, v nichž byl někdo zatčen gestapem, vdovám a sirotkům po popravených pomáhal Čeněk Císař. Poskytoval finanční prostředky, které rozdával Bohuslav Novotný. Děti zatčených či popravených rodičů byly také posílány na rekreační tábory pro středoškolskou mládež díky prohlášení MUDr. Františka Kremly, který klamně označil Leděčský okres za „*nezdravý a s rozšířenými epidemiemi zamořený*“. Tak se vlastně podařilo docílit nejen toho, že byl tento okres uchráněn před vlivem a přílivem nacistické mládeže, ale také toho, že se mohly rozdávat zvýšené přídělky potravin osobám ohroženým na zdraví.²⁶⁵

V době války také hrozilo mnoha lidem nucené totální nasazení do Říše. Tomu se mohlo předejít jen prací v průmyslu. Aby byl i tento problém vyřešen, rozhodla se

²⁶⁴ Srov. Soukromý archiv Ladislava Císaře, *Opis prohlášení plk. gšt. Zdeňka Vltavského ze dne 14. června 1945*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Odvolání proti rozhodnutí přijímací komise MNO ze dne 18. srpna 1945*, nestr. Detlef BRANDES, *Češi pod německým protektorátem: okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*, Praha 2000, s. 165–167. VÚA – VHA, f. SKL, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Výnos předsídi Ministerstva financí v Praze ze dne 4. března 1941*, nestr.

²⁶⁵ Srov. Tomáš BLAŽEK, *Odbojová činnost a konec druhé světové války na Leděčsku*, Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové 2014, s. 24. Bakalářská práce. ANM, f. RC, kart. 19, *Odbojová činnost plk.gšt.Zdenka Vltavského v okupačních letech 1939–1945*, s. 2–3. ANM, f. RC, kart. 19, *Ilegální činnost organizace „RU-DA“ na Leděčsku a okolí /Dolnokralovicko/*, s. 7–8.

ledečská odbojová skupina, že ukryje mnoho těchto lidí do skláren Čeňka Císaře, kde rovněž probíhaly odbojové činnosti, jako bylo založení tajného skladu zbraní, tisk ilegálních letáků a také sabotáž válečné výroby – broušení skleněných hranolů do periskopů, optických skel do tanků a ponorek, které nebyly nikdy dodány. Lidem, kteří se z nějakého důvodu museli skrývat před Gestapem, ruským zajatcům i případným parašutistům a partyzánům vytvořil na Leděcku MUDr. Kremla spolu s bývalým plk. gšt. Vltavským síť ilegálních úkrytů. Do této akce byli zainteresováni mlynář Francil z Kožlí, poštovní úředník Liška ze Zahrádky a Josef Skokan. Obcemi nejvíce zapojenými do této odbojové činnosti byly v bezprostřední blízkosti města Ledče nad Sázavou Kouty a Bělá u Ledče nad Sázavou.²⁶⁶

Ze strany ledečské odbojové skupiny docházelo i k řadě sabotáží. Především to byly akce, které se týkaly zapalování železničních vagonů s vojenským materiálem pomocí samozapalovacích destiček. Organizátorem byl vlakvedoucí Čábela a František Smetana.²⁶⁷

Když se v roce 1945 objevili v okolí vrchu Melechova u obce Kouty první parašutisté a byl s nimi navázán kontakt, vyvinula ledečská odbojová skupina intenzivní činnost. Spočívala v zásobování parašutistů potravinami, oděvy a léky. Této akce se zúčastnil por. jezd. v záloze a správce pily v Ledči nad Sázavou Václav Štěch, spolu se správcem sklárny v Tasicích Václavem Fantou a krejčím Robertem Romanovem z Ledče nad Sázavou. Jejich spojkou byla Mařenka Starostová-Pešlová z Koutů u Ledče nad Sázavou.²⁶⁸

Co se Zdeňka Vltavského týče, Gestapo jej nikdy nepřestalo sledovat a stále ho podezřívalo. Proto ho dne 2. června 1944 povolalo opět k výslechu, tentokrát již poslednímu. Protože se Gestapu, tentokrát v Kolíně, znovu nepodařilo Zdeňku Vltavskému nic dokázat, zakázalo mu alespoň jeho návštěvy v Ledči nad Sázavou. Když pak byl kvůli podezření z pomoci partyzánům zatčen Čeňk Císař, dohodl se Vltavský s MUDr. Kremlou, že bude nejlépe, když on se zúčastní odboje jinde a MUDr.

²⁶⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 7. ANM, f. RC, kart. 19, *Odbojová činnost plk.gšt.Zdenka Vltavského v okupačních letech 1939–1945*, s. 3–4.

²⁶⁷ ANM, f. RC, kart. 19, *Ilegální činnost organizace „RU–DA“ na Leděcku a okolí /Dolnokralovicko/*, s. 4–5.

²⁶⁸ *Tamtéž*, s. 7–8.

Kremla povede celý odboj na Ledečsku sám. Zdeněk Vltavský pak začal hledat spojení na odboj v Praze. Svůj kontakt s MUDr. Kremlou ale udržoval i nadále.²⁶⁹

Ledečská odbojová skupina pod záštitou pražské ilegální organizace RU-DA se pak velmi angažovala v květnových dnech roku 1945, které skončily osvobozením Ledečska Rudou armádou. To už byl ale Zdeněk Vltavský natrvalo v Praze, kde sehrával jednu z klíčových rolí v rámci Pražského povstání.²⁷⁰

3.2. Pražské povstání

V závěrečných měsících roku 1944 byl domácí odboj ovlivněn zkušenostmi z velkých povstaleckých vln v Evropě. Největší vliv na něj mělo Slovenské národní povstání, protože se ho bezprostředně dotýkalo. Z této skutečnosti, ale i z vojensko-politického hlediska vyvstaly zásadní otázky: dojde ke koordinaci příprav odbojového finále s postupem front a bude možné zajistit přímou a účinnou součinnost se spojeneckými vojsky a Rudou armádou? Ke zvládnutí tohoto úkolu neměla domácí rezistence ani dostatečné síly, ani pravidelné a výkonné spojení s centry zahraničního odboje v Londýně a Moskvě. Dalším limitujícím faktorem bylo také přetrvávající odbojové odzbrojení.²⁷¹

Vývoj situace na přelomu let 1944–1945 jasně nasvědčoval tomu, že jestli mají síly domácí rezistence vůbec přispět k obnovení předmnichovského Československa a definitivní porážce Německa, pak musí převzít iniciativu do svých vlastních rukou a ne jen čekat na pomoc zvenčí. Proto se nyní všechny složky a skupiny národního odboje snažily vytvořit předpoklady k přípravě celonárodního protinacistického povstání, kde měly bojovat domácí jednotky partyzánů. Tato idea byla přítomna jak v úvahách domácího, tak i zahraničního odboje. Určitý problém ale nastal v hledání forem a metod k dosažení tohoto cíle. Ty byly totiž u moskevského a londýnského centra zahraničního odboje odlišné. Moskevská koncepce opouštěla ideu přerůstání partyzánské války v celonárodní povstání a spíše se přikláněla k jejímu propojení s nově vysílanými partyzánsko-organizátorskými skupinami a osvobozovacími akcemi Rudé armády. To mělo zajistit moskevskému centru zvýšení politického vlivu a posílení jejich

²⁶⁹ Srov. ANM, f. RC, kart. 19, *Odbojová činnost plk.gšt.Zdenka Vltavského v okupačních letech 1939–1945*, s. 4. ANM, f. RC, kart. 19, *Odvolání proti rozhodnutí přijímací komise MNO ze dne 18. srpna 1945*, nestr.

²⁷⁰ Srov. ANM, f. RC, kart. 44, *Seznam členů ilegální organizace RU-DA na okrese Ledeč n.Sáz.*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Odvolání proti rozhodnutí přijímací komise MNO ze dne 18. srpna 1945*, nestr.

²⁷¹ Jan GEBHART – Jan KUKLÍK, *Velké dějiny země Koruny české XV.b*, Praha, Litomyšl 2007, s. 426.

mocenských ambicích v později se etabloující osvobozené republice. Londýnská alternativa upřednostňovala vytváření regionálních vojenských velitelství s působností v daném místním regionu. Od těchto velitelství se ale očekávala jen příprava „operativního povstání“, a to nejen kvůli absenci organizačních předpokladů, ale také kvůli absenci zbraní pro celoprotektorátní povstaleckou akci. Na tomto místě je ale potřeba zdůraznit, že i přes rozdílnost obou koncepcí zůstávala idea celonárodního povstaleckého vystoupení proti okupantům i nadále živá. Těžko se ale mohla realizovat bez vytvoření politicky reprezentativního odbojového centra, které by všechny složky a základní proudy české domácí rezistence sjednotilo. V tomto ohledu bylo Slovensko průkopníkem, neboť tam se takovým orgánem stala *Slovenská národní rada*. Její vytvoření inspirativně zapůsobilo na jednání a kontakty profilujících se složek českého domácího odboje a 28. ledna 1945 vznikla její obdoba – *Česká národní rada*.²⁷² Mimo organizovanou domácí rezistenci také začaly vystupovat další politické domácí síly, jejichž směřování se lišilo jak od exilových koncepcí, tak i od koncepce domácí rezistence. V ní odsuzovali především aktivní rezistenční boj.²⁷³

ČNR jako vrcholný orgán domácího odboje vznikla z iniciativy moravské odbojové organizace *Rada tří*, ilegální *Ústřední rady odborů* a *čtvrtého prozatímního ústředního vedení Komunistické strany Československa*²⁷⁴ v čele s Josefem Smrkovským. Samotné utváření ČNR pak bylo do jisté míry usnadněno tím, že hlavní organizace tohoto seskupení stály na socialistických pozicích. Proto vznikala ČNR od počátku jako názorově vyhraněný politický orgán, v němž klíčové pozice zaujímali komunisté spolu s levicovými sociálními demokraty. Tuto skutečnost totiž zcela logicky odrážel stav domácího hnutí odporu. Po rozbití *Přípravného revolučního národního výboru* Gestapem v létě 1944 mu chyběla ilegální organizace, která by mohla být svou autoritou pro komunisty rovnocenným politickým partnerem. Posledním faktem, který potvrzoval tento stav, byla také samotná odbojová organizace *Rada tří*, která se vedle svých demokratických principů hlásila i k těm sociálním. Co se týče personálního složení ČNR, výrazně do něj zasáhlo silné levicové uskupení komunistů a *Ústřední rada odborů*. Právě na základě jejich součinnosti došlo k dohodě, že do funkce prvního místopředsedy ČNR byl jmenován komunista Josef Smrkovský a na post generálního

²⁷² Dále ČNR.

²⁷³ Srov. *Tamtéž*, s. 329–432. Tomáš BLAŽEK, *Odbojová činnost a konec druhé světové války na Ledčsku*, Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové 2014, s. 26–27. Bakalářská práce.

²⁷⁴ Dále KSČ.

tajemníka ČNR Josef Kubát. Funkce předsedy ČNR byla svěřena do rukou univerzitního profesora a literárního historika Alberta Pražáka, představitele „*nepolitické politiky*“. Na činnosti ČNR se vedle jejich aktivních členů podíleli i jednotlivé odborné komise. Ta nejdůležitější byla komise vojenská, do jejíhož čela byl již dříve ustanoven kpt. Jaromír Nechanský.²⁷⁵ Ten řídil jejím prostřednictvím vojenské přípravy zamýšleného povstání a zabýval se naléhavým problémem nedostatku zbraní. Na základě dílčích schůzek členů a spolupracovníků ČNR v Praze pak kpt. Nechanský zjistil reálný stav dosavadních příprav povstání, který charakterizoval rozhořčenými slovy:²⁷⁶ „*Zde to stojí za h... Zde nebylo vojensky uděláno pranic. Politikové se stále dohadují a rozdělují si místa. Zbraně nemáme žádné a z venku chtějí akce!*“.²⁷⁷ Vedle naléhavého problému nedostatku zbraní vystoupila do popředí také otázka součinnosti s nejdůležitějšími vojenskými odbojovými skupinami „Alex“ a „Bartoš“, s nimiž měla vojenská komise ČNR až dosud velice slabé kontakty. Jejich zesílení a vyjasnění si vzájemných vztahů se tak staly jedním z prvořadých úkolů, které se ČNR snažila ihned napravit.²⁷⁸

Vedle ČNR, jako politického vedoucího orgánu, existovaly tedy v Praze ještě čistě vojenské odbojové skupiny „Alex“ a „Bartoš“. Ty byly později díky jejich

²⁷⁵ Jaromír Nechanský se narodil 4. prosince 1916. Dne 16. července 1935 nastoupil na základě dobrovolného odvodu svou vojenskou prezenční službu u jezdeckva. Dne 29. srpna 1937 získal hodnost por. V červnu roku 1938 přešel k PÚV I do Milovic, u kterého působil až do okupace jako velitel čtyř náhradního praporu. 28. prosince 1939 odešel do Francie a po její kapitulaci dále do Velké Británie, kam připlul 7. července 1940. Tam se nakonec přihlásil k paravýcviku a stal se velitelem paraskupiny PLATINUM-PEWTER s výhledem na vysazení v okupované vlasti. Své úsilí a odhodlanost pak završil konečným absolvováním dvoutýdenního spojovacího výcviku. Dne 17. dubna 1944 byl přidělen k šifrované skupině II. odboru MNO v Londýně a v říjnu téhož roku povýšen na kpt. V noci ze 16. na 17. února 1945 byl vysazen do Protektorátu spolu s jeho paraskupinou blízko Nasavrk. Úkolem bylo zajištění rádiového spojení s Londýnem a zpravodajská činnost. Paraskupina PLATINUM-PEWTER se pak dostala na Moravě do kontaktu s velitelem Rady tří, škpt. gšt. Karlem Štainerem-Veselým. Právě na jeho rozkaz pak odjel dne 23. dubna 1945 kpt. Nechanský z Třebíče spolu se svým radiotelegrafistou čet. Jaroslavem Klemešem a jejich radiostanicí „Anna“ do Prahy, kde se dali ČNR k dispozici. Dnem 9. května 1945 byl kpt. Jaromír Nechanský přidělen k hlavnímu štábu MNO, kde v rámci druhého oddělení organizoval činnost likvidační skupiny. Za svoji účast v jednání s představiteli německé armády o příměří a následné kapitulaci během Pražského povstání byl označen za nepřítele Sovětského svazu. V říjnu 1947 byl povýšen na mjr., ale už po únoru 1948 byl dán na dovolenou s čekáním a následně zatčen StB. Poté byl odsouzen pro trestný čin vyzvědačství, velezrady a spolčení proti republice k trestu smrti. Poprava mjr. Nechanského byla vykonána 16. června 1950 v pankrácké věznici v Praze. Dne 23. ledna 1991 byl soudně rehabilitován. Srov. Jaroslav LÁNÍK a kol., *Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945*, Praha 2005, s. 204–205. Pavel ŽÁČEK, *Jaromír Nechanský a Pražské povstání*, HAV 54 (2), 2005, s. 4.

²⁷⁶ Srov. Jan GEBHART – Jan KUKLÍK, *Velké dějiny zemí Koruny české XV.b*, Praha, Litomyšl 2007, s. 565–566. Stanislav KOKOŠKA, *Praha v květnu 1945: historie jednoho povstání*, Praha 2005, s. 9–10. Pavel ŽÁČEK, *Jaromír Nechanský a Pražské povstání*, HAV 54 (2), 2005, s. 6.

²⁷⁷ Jindřich MAREK, *Armáda barikád: přípravy povstání a velitelská odpovědnost za boje na pražských barikádách v květnu 1945*, Praha 2015, s. 125.

²⁷⁸ Srov. *Tamtéž*, s. 127. Jan GEBHART – Jan KUKLÍK, *Velké dějiny zemí Koruny české XV.b*, Praha, Litomyšl 2007, s. 566.

velitelské činnosti během pražského povstání též pojmenované na velitelství. Navazovaly na koncepcce vojenské složky odbojové organizace *Přípravného revolučního národního výboru*, utvořené z trosek ON a vedené jejím posledním zemským velitelem brig. gen. Zdeňkem Novákem. On i celý jeho štáb v čele s náčelníkem pplk. gšt. Stanislavem Suledrem se poučili z předchozích neúspěchů organizační struktury ON v letech 1939–1940. Proto na místo lpění na organizačních schématech bývalé čs. armády byla vypracována odlišná koncepcce organizace a to v podobě orientace na velitelské podchyení uniformovaných a ozbrojených protektorátních složek, jako bylo například vládní vojsko, četnictvo a policie, u nichž se předpokládala vlastenecká orientace a věrnost k ideálům Masarykovy republiky. Naneštěstí ale nakonec i do této organizace proniklo Gestapo. To zatklo v létě roku 1944 nejen brig. gen. Zdeňka Nováka, ale také všechny vedoucí činitele této odbojové organizace. Důsledkem toho byl *Přípravný revoluční národní výbor* vyřazen z odbojové činnosti. V roce 1945 tak vlastně neexistovalo vrcholné vedení vojenského odboje, které by ovládalo větší území. Výjimku však tvořily regiony, ve kterých se udržely menší organizace. Jednou z nich byla i vojenská odbojová skupina „Alex“, pojmenovaná podle krycího jména brig. gen. Františka Slunečka,²⁷⁹ která původně působila v severovýchodních Čechách. Právě velitelství „Alex“ se mělo později stát řídicím orgánem vojenského odboje v Čechách.²⁸⁰

²⁷⁹ František Slunečko se narodil 2. října 1886. V letech 1916–1920 se stal příslušníkem čs. legií v Rusku. Po skončení Velké války se pak rozhodl zůstat v armádě natrvalo. Dne 16. července roku 1929 byl pak povýšen na brig. gen. V říjnu 1930 byl brig. gen. František Slunečko pověřen funkcí zástupce velitele Zemského vojenského velitelství Košice. Za branné povinnosti státu na podzim 1938 vykonával funkci velitele Skupiny 2 (Jaromír), jejíž velitelské stanoviště se nacházelo v Jihlavě. Po příchodu nacistů v březnu 1939 se zapojil do ilegální organizace ON a stal se velitelem ON pro západní Moravu. Když byl moravský zemský velitel ON gen. Bohuslav Všeňka zatčen, byl brig. gen. Slunečko nucen 2. prosince 1939 odejít do ilegality. V ní pak žil nepřetržitě až do vypuknutí Pražského povstání, tedy celých pět let a pět měsíců. Díky tomu se tak stal posledním z vyšších velitelů ON s generálskou hodností, který byl ve své vlasti na konci války odboji k dispozici. Tato situace také vedla k tomu, že Slunečko, coby hlavní velitel, formálně stanul v čele vojenského odboje v Čechách. Avšak vypuknutím Pražského povstání a následným organizováním boje ČNR a velitelstvím „Bartoš“ se částečně ocitl na vedlejší koleji. Rok po skončení války byl pak přeložen do výslužby. Na podzim roku 1948 byl zatčen a držen ve vazbě čtyři měsíce. Přestože mu nebyla prokázána žádná vina, byl v roce 1950 degradován na vojína. Zemřel 10. prosince 1963. Rehabilitován byl po listopadu 1989. Srov. Jaroslav LÁNÍK a kol., *Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945*, Praha 2005, s. 262. Jindřich MAREK, *Armáda barikád: přípravy povstání a velitelská odpovědnost za boje na pražských barikádách v květnu 1945*, Praha 2015, s. 88–89.

²⁸⁰ Srov. Stanislav KOKOŠKA, *Praha v květnu 1945: historie jednoho povstání*, Praha 2005, s. 45. Jindřich MAREK, *Armáda barikád: přípravy povstání a velitelská odpovědnost za boje na pražských barikádách v květnu 1945*, Praha 2015, s. 87–88. Pavel ŠRÁMEK, *Ve stínu Mnichova: z historie československé armády 1932–1939*, Praha 2008, s. 125–126. Jindřich MAREK, *Barikáda z kaštanů: pražské povstání v květnu 1945 a jeho skuteční hrdinové*, Cheb 2005, s. 29–30. Jaroslav LÁNÍK a kol., *Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945*, Praha 2005, s. 209.

Vznik odbojové skupiny „Alex“ je nerozlučně spjat s ilegálním oblastním velitelstvím ON – severovýchodní Čechy, ze kterého vycházela a z něhož vzešla i její severočeská větev. Důležitým impulsem jejího vzniku bylo to, že v tomto kraji žil v ilegalitě od července roku 1940 brig. gen. František Slunečko, jeden z posledních vyšších velitelů ON s generálskou hodností a druhý nástupce brig. gen. Zdeňka Nováka. K němu se pak po jeho příchodu do Pojizeří připojil ppor. v záloze Vítězslav Holas s krycím jménem „Smaragd“, který se stal jeho neformálním pobočníkem a spojku. V té době již v českých zemích operovaly paraskupiny vysílané z Velké Británie na pomoc domácímu odboji. Jednou z nich byla i paraskupina BARIUM, se kterou se podařilo gen. Slunečkovi a jeho spolupracovníkům navázat styk 6. května 1944. Tehdy již brig. gen. František Slunečko používal krycí jméno „Alex“ a v rámci organizace brig. gen. Nováka velel ilegální oblasti „Sever“. Do ní spadaly okresy Mladá Boleslav, Mnichovo Hradiště, Turnov, Semily a Jičín. Slibně se rozvíjející budování oblasti „Sever“ ale narušilo Gestapo. 3. října 1944 zahájilo první vlnu zatýkání spolupracovníků paraskupiny BARIUM v Hradci Králové a okolí. Tím došlo ke ztrátě důležitého spojení nejen na Londýn, ale také na Prahu, neboť byl zatčen i brig. gen. František Bláha, velitel organizace brig. gen. Nováka, který byl zatčen v červnu téhož roku. V této kritické situaci byl brig. gen. František Slunečko, který byl nyní již vpodstatě v čele vedení vojenského odboje v Protektorátě, nucen odejít v listopadu 1944 do Zahrádky u Ledče nad Sázavou. Zde se ukrýval u rodiny Františka Širokého. 25. ledna 1945 se vrátil zpět do Pojizeří. Již v této době bylo ale více než jasné, že se odboj na venkově bez dobrého spojení s Prahou neobejde a že organizační příprava celočeského povstání omezená jen na odboj na venkově zdaleka stačit nebude. Proto soustředil brig. gen. Slunečko celé své úsilí hlavně na Prahu, se kterou se snažil spojit. V Praze přežily z někdejší organizace brig. gen. Zdeňka Nováka jen dvě významnější skupiny důstojníků. Předně to byl bývalý ilegální štáb brig. gen. Nováka v čele s jeho náčelníkem pplk. gšt. Raimundem Mrázkem a bývalá Novákova zpravodajská skupina pod velením pplk. gšt. Františka Bürgra s krycím jménem „Bartoš“, která se dostala do kontaktu s kroužkem bývalých legionářů v čele s brig. gen. Karlem Kutlvašem. Právě s pplk. gšt. Mrázkem se chtěl spojit brig. gen. Slunečko, a to prostřednictvím svého pobočníka ppor. Holase. Proto byl vyslán Slunečkův pobočník do Prahy s úkolem vyhledat pplk. gšt. Mrázka a kontaktovat ho. Po dvou Holasových cestách do Prahy se v březnu 1945 podařilo získat kontakt na bývalého plk. gšt. Zdeňka Vltavského, člověka, kterého ppor. Vítězslav Holas znal ze své vojenské služby u předválečného

PÚV 1 v Milovicích. Byl jeho velitelem. S Vltavským se pak ppor. Holas osobně sešel v Praze-Dejvicích 22. března 1945.²⁸¹ O problematice Slunečkova spojení s pplk. gšt. Mrázkem Zdeněk Vltavský později napsal: „*Gen. Slunečko potřeboval v r. 1945 dostat se do spojení s pražskými činiteli odboje, a sice s pplk. gšt. Mrázkem R., který v Praze zbyl po zatčení gen. Nováka a gen. Beila. Protože do Prahy došly zprávy, že gestapo jest na stopě gen. Slunečka, nechtěli pražští činitelé a hlavně pplk. gšt. Mrázek navázat s ním spojení přes ppor. Holase. Proto se ppor. Holas obrátil na mě o vystavení prohlášení o jeho nár. spolehlivosti. Napsal jsem je a za Holasovu spolehlivost zaručil jsem se svým životem. Jakmile pplk. gšt. Mrázek dostal můj dopis, ihned se s Holasem dohodli. ...*“.²⁸² K této vzájemné dohodě došlo ještě v ten den, tedy 22. března 1945. Toto datum lze považovat za den zrození budoucího revolučního velitelství „Alex“. Následné události pak nabíraly čím dál větší spád a důležitost. O necelý měsíc později, dne 26. dubna, byla vypracována rámcová dohoda pražského vojenského odboje, prostřednictvím které měl brig. gen. Kutlvašr spolu s pplk. gšt. Bürgrem řídit vojenské akce v Praze a brig. gen. Slunečko měl stát v čele celého vojenského odboje. Podmínkou aby tato dohoda vstoupila v platnost, však byla Slunečkova osobní přítomnost v Praze, která stála za tím. Dne 30. dubna 1945 byl na rozkaz pplk. gšt. Raimunda Mrázka tajně převezen brig. gen. Slunečko z Mnichova Hradiště do Prahy.²⁸³ Brig. gen. Slunečko pak v souvislosti s touto událostí později uvedl: „*Dne 30. dubna t.r. přijel jsem do Prahy v 7 hod. ráno k pplk. gšt. Mrázkovi, abych se ujal vedení domácího odboje po zatčeném generálu (Zdeňku) Novákovi, resp. gen. Bláhovi. V týž den v 10 hod. byla první schůzka štábu gen. Alex (moje krycí jméno), který po mém příjezdu do Prahy sestavil pplk. gšt. Mrázek, jako náčelník štábu, v kanceláři Dunajské paroplavební společnosti. Účelem této, i všech ostatních schůzek v následujících dnech bylo uspořádat organizaci velení a podchytit různé odbojové skupiny ve společnou organizaci vojenskou. Výsledek byl tento: Velitelem Velké Prahy jsem ustanovil gen.*

²⁸¹ Srov. Jindřich MAREK, *Geneze vojenského velitelství „Alex“ a jeho vliv na události v květnu 1945*, HAV 56 (4), 2007, s. 70–74. TÝŽ, *Armáda barikád: přípravy povstání a velitelská odpovědnost za boje na pražských barikádách v květnu 1945*, Praha 2015, s. 88–93. Stanislav KOKOŠKA, *Praha v květnu 1945: historie jednoho povstání*, Praha 2005, s. 45–46. Jindřich MAREK, *Barikáda z kaštanů: pražské povstání v květnu 1945 a jeho skuteční hrdinové*, Cheb 2005, s. 38–39. TÝŽ, *Generál „Alex“ přišel pozdě...*, Přísně tajné!: literatura faktu (2), 2005, s. 99–102. Tomáš JAKL, *Květen 1945 v českých zemích: pozemní operace vojsk Osy a Spojenců*, Praha 2004, s. 37.

²⁸² ANM, f. RC, kart. 19, *Rukopis plk. gšt. Zdeňka Vltavského*, s. 7–8.

²⁸³ Srov. Jindřich MAREK, *Armáda barikád: přípravy povstání a velitelská odpovědnost za boje na pražských barikádách v květnu 1945*, Praha 2015, s. 93. Stanislav KOKOŠKA, *Praha v květnu 1945: historie jednoho povstání*, Praha 2005, s. 47. Jindřich MAREK, *Barikáda z kaštanů: pražské povstání v květnu 1945 a jeho skuteční hrdinové*, Cheb 2005, s. 39–40.

*Kutlvašra, stanoviště velitele*²⁸⁴ Praha, *velitele oblasti západně Prahy gen. Fišeru, SV Kladno atd. Byly podchyceny skupiny: skupina Bartoš (pplk. gšt. Bürger); státní policie (pplk. gšt. Antonín Sameš; elektrikáři (pplk. gšt. B. Paleček); nejvyšší rada vojáků a dělníků (já a pplk. gšt. Mrázek) atd. ...*²⁸⁵ Na této první schůzce nejenže brig. gen. Slunečko konečně převzal funkci „*vrchního velitele vojenského odboje v Čechách*“, ale také se už v čele svého nově zřízeného revolučního velitelství „Alex“ mohl osobně seznámit se stavem vojenského odboje v Praze a středních Čechách. Vzápětí následovaly další generálové schůzky a porady, ve kterých se jako hlavní problém ukázala, vedle již zmíněného problému nedostatku zbraní, dlouhodobá absence kontaktu vojáků s politickým vedením domácího odboje. Proto bylo na popud pplk. gšt. Mrázka rozhodnuto, aby se při velitelství „Alex“ ustanovil provizorní Národní výbor. V jeho čele pak stanul brig. gen. Slunečko se svým místopředsedou Karlem Neubertem. Svou novou funkci v „národním výboru“ přijal voják jako byl brig. gen. Slunečko s určitou naivitou a v dobré víře, že jen naplňuje rozhlasové výzvy košické vlády k tvorbě národních výborů. Netušil však, že si tím vysloužil nepřátelství ilegální ČNR, s jejíž vojenskou komisí bylo navázáno spojení až dne 3. května 1945. Na pravidelné poradě velitelství „Alex“ se pak ještě ten den brig. gen. Slunečko spolu s ostatními důstojníky svého štábu „Alex“ rozhodl podřídit ČNR. To vše díky členovi jeho štábu a nyní již také členovi vojenské komise ČNR, pplk. gšt. Antonínu Samešovi, muži propadlému obdivu k Sovětskému svazu a komunismu, muži dvou tváří. Ten pak některé své kolegy důstojníky z velitelství „Alex“ dokonce charakterizoval vojenské komisi ČNR jako politicky „*dost reakčně zabarvené*“. Následkem toho se nejen nepodařilo včas prohloubit kontakty mezi oběma odbojovými proudy, ale také byla nastolena atmosféra nedůvěry a nepřátelství. Brig. gen. Slunečko se tak ne vlastní vinou dostal do nezáviděníhodné situace. Nebyl totiž politik a neuvědomoval si, že mocichtivým komunistům, v čele s Josefem Smrkovským, stojí v cestě. Byl vojákem, který věřil v jednoduchost vojenského řízení odboje. Byla tu však ještě již několikrát zmiňovaná, a navíc nejlépe připravená pražská vojenská odbojová skupina „Bartoš“, která se „*zdála míti dostatečně silný základ k převzetí dalších bojových složek*“. Tento odhad se pak skutečně potvrdil během prvních dnů Pražského povstání.²⁸⁶

²⁸⁴ Dále SV.

²⁸⁵ Zdeněk VALIŠ, *Divizní generál František Slunečko*, *Vojenské rozhledy* 10 (2), 2001, s. 154.

²⁸⁶ Srov. Jindřich MAREK, *Armáda barikád: přípravy povstání a velitelská odpovědnost za boje na pražských barikádách v květnu 1945*, Praha 2015, s. 38–105. TÝŽ, *Barikáda z kaštanů: pražské povstání*

Organizátorem a duší vojenské odbojové skupiny „Bartoš“ byl pplk. gšt. František Bürger.²⁸⁷ Tento muž, který používal za války (podle rodné chalupy) pro sebe a svou odbojovou skupinu krycí jméno „Bartoš“, pracoval na počátku nacistické okupace na protektorátním ministerstvu financí v Letenské ulici 15. Mimo něj byla na ministerstvu financí zaměstnána i poměrně velká skupina vyšších důstojníků. Z nich pplk. gšt. Bürger spolu s dalšími záložními důstojníky z řad ministerstva financí vytvořil odbojovou skupinu „Bartoš“. Ta pak se svým velitelem působila v budově ministerstva financí v rámci ON. Spolupracovala nejdříve s divizním gen. Bedřichem Homolou a později i s jeho nástupcem brig. gen. Zdeňkem Novákem, který pplk. gšt. Bürgera jmenoval přednostou zpravodajské služby ON. Když byl brig. gen. Novák v červnu 1944 zatčen Gestapem, nebyla Bürgerova zpravodajská skupina zatýkáním nijak zasažena. O její existenci totiž věděl jen samotný brig. gen. Novák a jeho náčelník štábu pplk. gšt. Suledr, kteří ji neprozradili. Skupina „Bartoš“ se pak kvůli této situaci rozhodla prozatím raději nenavazovat kontakty s dalšími odbojovými skupinami. S blížícím se koncem války došlo k přehodnocení náplně této skupiny. Od čistě zpravodajské práce bylo přikročeno k budování nové „kostry“ vojenské organizace a její přípravě ozbrojeného povstání proti okupantům v hlavním městě. Jako reálná možnost k uskutečnění tohoto plánu se opět nabízela existence uniformovaných protektorátních formací s českým mužstvem: policie, četnictvo, vládní vojsko,

v květnu 1945 a jeho skuteční hrdinové, Cheb 2005, s. 40. Stanislav KOKOŠKA, *Praha v květnu 1945: historie jednoho povstání*, Praha 2005, s. 48.

²⁸⁷ František Bürger-Bartoš se narodil 25. listopadu 1898. Během Velké války sloužil až do roku 1917 na ruské frontě, od února 1917 pak na italské frontě, kde 12. března 1918 vstoupil do čs. legií v Itálii. Po skončení Velké války pak odjel do vlasti v prosinci roku 1918 jako velitel čety 35. pluku. S ním se pak v lednu 1919 zúčastnil bojů s Poláky o Těšínsko a následně také bojů s maďarskými bolševiky na Slovensku. Jeho kariéra v armádě vzrůstala. V listopadu 1921 byl povýšen na kapitána pěchoty. V červenci roku 1928 dokončil Vysokou školu válečnou a byl zařazen do stavovské skupiny důstojníků generálního štábu. V roce 1929 absolvoval zpravodajský kurz hlavního štábu. 1. října téhož roku nastoupil k druhému zpravodajskému oddělení hlavního štábu. Tam byla využita především jeho perfektní znalost maďarštiny, která mu postupem času zajistila místo vedoucího studijní sekce Maďarsko a později v roce 1935 také místo přednosty organizační a mobilizační skupiny. V hodnosti pplk. gšt. pak za mobilizace v roce 1938 působil jako náčelník štábu Hraniční oblasti 31. Po likvidaci čs. branné moci byl 14. srpna 1939 převeden na ministerstvo financí. Zároveň se po příchodu nacistů do českých zemí aktivně zapojil do domácího odboje, kde působil v ON jako přednosta zpravodajské služby. S blížícím se koncem války se soustředil na vybudování základů vojenské organizace, které pak dal krycí jméno „Bartoš“. S touto skupinou se pak účastnil Pražského povstání, kde se jako náčelník štábu VVVP „Bartoš“ podílel na řízení činnosti povstaleckých jednotek. V únoru 1946 byl František Bürger-Bartoš určen velitelem čs. vojenské mise vládního delegáta ČSR při Spojenecké kontrolní komisi v Budapešti. Z té pak v červnu 1947 odešel do Paříže na místo čs. vojenského ataše u francouzské vlády. Po komunistickém převratu v únoru 1948 byl odvolán do Prahy, kde byl v říjnu 1949 náhle odeslán do výslužby. V letech 1950–1953 byl degradován a vězněn. Rehabilitován byl v roce 1957. Zemřel v Praze dne 15. října 1964. Srov. Jaroslav LÁNÍK a kol., *Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945*, Praha 2005, s. 39. Jindřich MAREK, *Armáda barikád: přípravy povstání a velitelská odpovědnost za boje na pražských barikádách v květnu 1945*, Praha 2015, s. 62–67.

profesionální hasičské útvary, anebo protiletectká ochranná policie (*Luftschutz*). Tyto formace pak mohly být dále doplněny i o velký počet zaměstnanců *Elektrických podniků hlavního města Prahy*. K realizaci výše zmíněného plánu bylo zapotřebí získat do čela vojenské odbojové skupiny „Bartoš“ výraznou osobnost v hodnosti generála. Tehdy pplk. gšt. Bürgerovi pomohla v podstatě náhoda. V srpnu roku 1944 jej totiž navštívil na ministerstvu financí brig. gen. Karel Kutlvašr,²⁸⁸ který hledal ztracené spojení na odboj. Oba vojáci zůstali od tohoto dne ve stálém přímém styku. Také bývalý plk. gšt. Zdeněk Vltavský hledal spojení na odboj, který byl z tohoto důvodu v Praze od druhé poloviny roku 1944. Když pak byla v prvních dnech února roku 1945 opět zahájena intenzivnější činnost vojenské odbojové skupiny „Bartoš“,²⁸⁹ dostal se s ní do spojení i on. Svou situaci zpětně po skončení války popsal následovně: „*Hledal jsem spojení v Praze s oficiální ilegální skupinou, ale tak snadné to nebylo. Teprve v únoru jsem zjistil, že pplk.gšt.Bartoš /Bürger/ jest význačnou osobou našeho odboje. Proto když jsem zjistil, že má ke mně důvěru a souhlasí, abychom spolupracovali, požádal jsem jej, aby mně stanovil úkol. ...*“.²⁹⁰ Lze si jen těžko představit, jak obtížné muselo být pro Zdeňka Vltavského hledání spojení na odboj v Praze. Zpočátku neměl totiž

²⁸⁸ Karel Kutlvašr se narodil 27. ledna 1895. Po vypuknutí Velké války se jako jeden z prvních dobrovolníků v Rusku přihlásil dne 18. srpna 1914 do České družiny. Na ruské frontě se pak zúčastnil všech významnějších bitev, a to včetně památné bitvy u Zborova. Za prokázané hrdinství v boji byl postupně povyšován. V lednu 1917 dosáhl hodnosti ppor. Jako nově povýšený pplk. byl pak v únoru 1919 ustanoven definitivním velitelem prvního čs. střeleckého pluku. Zpět do vlasti se vrátil 1. února 1920. Následujícího dne byl ustanoven velitelem všech „ruských vojsk“ ve vlasti. 1. května 1928 pak dosáhl první generálské hodnosti-brig. gen. Ke konci roku 1934 převzal velení čtvrté divize v Hradci Králové, v jejímž čele působil až do začátku okupace. Ze svazku bývalé čs. branné moci byl propuštěn v červnu 1939. Od října 1939 působil jako ústřední rada vyšší správní služby pražského magistrátu v Krči. Tam pracoval až do konce března roku 1941, kdy byl přeložen do výslužby. Již krátce po německé okupaci českých zemí se zapojil do činnosti ON, ale kvůli vlně zatýkání, která ji na počátku roku 1940 postihla, ztratil spojení. To se mu podařilo opět navázat v létě 1944, kdy začal spolupracovat zejména s pplk. gšt. Františkem Bürgerem-Bartošem a vzápětí i s brig. gen. Františkem Slunečkem-Alexem. Po vypuknutí pražského povstání převzal 5. května 1945 velení VVVP „Bartoš“ a po celou dobu bojů řídil obranu města. Ještě během průběhu Pražského povstání si brig. gen. Kutlvašr ale poznamenal svůj další osud až do konce života. Spolupodepsáním kapitulace německých jednotek v Praze totiž umožnil odchod německých vojáků k Američanům. Z pohledu Sovětského svazu tím napomohl posílení vojenského potenciálu nepřítele. Z tohoto důvodu byl tak společně s dalšími představiteli ČNR prohlášen za nepřítele Sovětského svazu. Definitivní konec jeho vojenské kariéry pak znamenal únor 1948, kdy byl přeložen do výslužby. Ještě v prosinci téhož roku byl však zatčen a v květnu 1949 degradován na vojína a odsouzen za velezradu na doživotí. Z vězení byl propuštěn na amnestii 10. května 1960. Z nabyté svobody se však dlouho netěšil. Zemřel náhle 2. října 1961. O sedm let později byl zproštěn všech obvinění, avšak jeho skutečná rehabilitace proběhla až na počátku devadesátých let, kdy byl posmrtně povýšen do hodnosti armádního gen. Srov. Jaroslav LÁNÍK a kol., *Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945*, Praha 2005, s. 168. Zdeněk VALIŠ, *Armádní generál in memoriam Karel Kutlvašr*, *Vojenské rozhledy* 2 (4), 1993, s. 140–141.

²⁸⁹ Srov. Jindřich MAREK, *Armáda barikád: přípravy povstání a velitelská odpovědnost za boje na pražských barikádách v květnu 1945*, Praha 2015, s. 38–41. TÝŽ, *Barikáda z kaštanů: pražské povstání v květnu 1945 a jeho skuteční hrdinové*, Cheb 2005, s. 31–32.

²⁹⁰ ANM, f. RC, kart. 19, *Odvolání proti rozhodnutí přijímací komise MNO ze dne 18. srpna 1945*, nestr.

vůbec nic, co by případně vedlo ke kontaktu se skupinami žijícími v ilegalitě, jako byla například vojenská odbojová skupina „Bartoš“. Nesnadnost tohoto cíle, který si bývalý plk. gšt. vytyčil, podtrhuje také to, že byl ještě neustále sledován civilní protektorátní policií, která hlídala jeho dům v Praze-Dejvicích, a to téměř až do května roku 1945.²⁹¹ Proto když v únoru 1945 konečně dosáhl svým úsilím a jistě i opatrností, pro něj tak charakteristickou, svého cíle, muselo to pro něj znamenat osobní vítězství a určitě i jisté zadostiučinění toho, že opět mohl plnit svůj vojenský úkol, jímž byl boj proti okupantům za svobodu své vlasti. V této nové situaci vznikl pro Zdeňka Vltavského další úkol, který byl pro něj stejně důležitý nebo ještě mnohem důležitější než samotný odboj proti okupantům. Byla to ochrana jeho rodiny: *„Táta jako už věděl, co se připravuje a co se chystá. Proto mě a Fanču, naši služebnou, poslal za dědečkem a babičkou do Ledče, abych tam byla v bezpečí. Můj bratr v té době byl totálně nasazen, protože kopal nějaký tunely pro Německo. [...] Měl pak za mnou přijet, což se nakonec taky stalo. S otcem v Praze tak zůstala jen moje matka a služebná Fanča, která se tam vrátila z Ledče“*.²⁹²

Bojová „kostra“ vojenské skupiny „Bartoš“ byla podle svého plánu z roku 1944 prakticky (ve volné spolupráci se skupinou „Alex“) sestavena na konci dubna roku 1945, kdy ji tvořilo deset tisíc mužů. Z nich však byla vyzbrojena pouze jen polovina, a to především pistolemi a menším počtem pušek. Velitelský rámec celé skupiny „Bartoš“ byl převzat z organizační struktury pražské policie. Tak bylo stanoveno operační rozdělení Prahy, které kopírovalo policejní členění města v šesti úsecích. Tyto úseky pak rozdělovala řeka Vltava na nově vzniklou bojovou oblast Praha-západ, která byla na jejím levém břehu, a na bojovou oblast Praha-východ na pravém břehu. K nim pak patřil ještě samostatný úsek Praha-sever (Libeň, Vysočany, Kobylisy). Pro každou tuto oblast a úsek byl určen velitel. Asi nejdůležitější výhrou vojenské odbojové skupiny „Bartoš“ pro zamýšlené vystoupení proti okupantům se stal hlavní podzemní kryt pražské protiletecké ochranné policie v Bartolomějské ulici 5. Tam budoucí povstalci umístí svůj štáb, který jim bude poskytovat dokonalé spojení do všech částí Prahy. Toto stanoviště bylo tedy nejvhodnějším místem, odkud se úspěšně dalo řídit povstání v tak velkém městě jako Praha. Stále ale u budoucích povstalců panoval nedostatek tolik potřebné výzbroje. Spojenci plánované letecké shozy zbraní pro zamýšlené povstání

²⁹¹ ANM, f. RC, kart. 19, *Zpráva o aktivní účasti plk.gšt. Zdenka Vltavského v odboji v době od 15.3. do 9.5.1945*, s. 3.

²⁹² Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 27. března 2017.

v Praze neuskutečnily, a tak jediná možnost byla překvapit německé okupanty a odebrat jim zbraně. Tento záměr pak v první den povstání povstalci opravdu uskutečnili. Vojenský odboj si tak po všech těchto zkušenostech na konci války mohl stanovit jen reálné cíle a to tyto:²⁹³ „... při kapitulaci Němců obsadit ihned vojensky Prahu, udržet pořádek a zajistit Němce a kolaboranty, popřípadě likvidovat odpory, které bylo možno předvídat u gestapa a jednotek SS, při lidovém povstání podchytit je vojensky a zlomit tak německý odpor“.²⁹⁴ Možnost větších bojů se tedy předpokládala jedině v případě živelného vypuknutí nepokojů („lidového povstání“), které by pak podchytili důstojníci na základě své povinnosti. Situaci v Protektorátu narušily poslední dubnové dny roku 1945. Tehdy narůstalo mnoha místech dosud okupované Moravy a Čech napětí a začala vznikat spontánně první ohniska celonárodního povstání. Objevovaly se a rozšiřovaly se totiž různé poplašné neprověřené zprávy o údajném konci války a o německé kapitulaci. Jako první vypuklo povstání 1. května 1945 v Přerově. Další ohnisko se pak objevilo hned druhý den v Čechách, a to v Nymburce, kam došla zpráva o Hitlerově smrti. V ten samý den dorazila také tato zpráva do Prahy, kde byla zveřejněna. Z české metropole se pak stal pomyslný Papinův hrnec, který dělilo jen pár dní od výbuchu.²⁹⁵

3.2.1. Velitelem pražské útočné vozby a československým parlamentářem u Vojenského velitelství Velké Prahy „Bartoš“

Byla to ona středa 2. května roku 1945, kdy vzhledem k rychle se blížící nutnosti vystoupení proti okupantům vyzval pplk. gšt. František Bürger svého člena skupiny, bývalého plk. gšt. Zdeňka Vltavského, k tomu, aby se v době povstání ujal organizace a velení obrněných povstaleckých jednotek. Důvodů, proč se pplk. gšt. Bürger rozhodl právě pro plk. gšt. Vltavského mohlo být hned několik. Předně byl Vltavský napojen na vojenský odboj a byl osobně přítomen v Praze, kde již dlouhou dobu bydlel. Hlavní město tedy velmi dobře znal. Dále sehrávaly určitou roli v jeho výběru pravděpodobně i kontakty s jednotlivými příslušníky bývalé útočné vozby, kteří v Praze bydleli, i když

²⁹³ Srov. Jindřich MAREK, *Armáda barikád: přípravy povstání a velitelská odpovědnost za boje na pražských barikádách v květnu 1945*, Praha 2015, s. 42–49. TÝŽ, *Barikáda z kaštanů: pražské povstání v květnu 1945 a jeho skuteční hrdinové*, Cheb 2005, s. 34–45. Jan GEBHART – Jan KUKLÍK, *Velké dějiny zemí Koruny české XV.b*, Praha, Litomyšl 2007, s. 566–567.

²⁹⁴ František KUBKA, *Alex-Boj za svobodu*, Praha 1945, s. 5.

²⁹⁵ Srov. Stanislav KOKOŠKA, *Praha v květnu 1945: historie jednoho povstání*, Praha 2005, s. 48. Jan GEBHART – Jan KUKLÍK, *Velké dějiny zemí Koruny české XV.b*, Praha, Litomyšl 2007, s. 569–571. Jindřich MAREK, *Armáda barikád: přípravy povstání a velitelská odpovědnost za boje na pražských barikádách v květnu 1945*, Praha 2015, s. 98.

byly velice omezené a ve velmi malé míře. Významnou roli jistě sehrávala i jedna obzvláště důležitá determinace, a to že prakticky všichni bývalí velitelé nejvyšších útvarů předválečné útočné vozby totiž padli jako odbojáři za oběť nacistickým represáliím – kromě plk. gšt. Zdeňka Vltavského. Ten, jako bývalý velitel PÚV 1 v Milovicích, byl tak vlastně posledním žijícím velitelem, který se mohl tohoto specifického úkolu zhostit. Pro jeho úspěšné splnění byl více než kompetentní, což si pplk. František Bürger jistě uvědomoval.²⁹⁶

V zamýšlené pražské útočné vozbě v době povstání se počítalo především s bývalými příslušníky útočné vozby z let 1938–1939 a se stíhači tanků Jagdpanzer 38 (t) Hetzer v opravě Českomoravských strojůren²⁹⁷ v Praze-Libni a ve smíchovských Škodových závodech. Dále se také spoléhalo na zkušenosti českých dělníků z těchto podniků, kteří se s vozidly při jejich výrobě a opravách zákonitě naučili i jezdit. Tomuto personálnímu pokrytí povstaleckých jednotek útočné vozby navíc dopomáhal ten fakt, že řada aktivních i záložních důstojníků a rotmistrů předválečné útočné vozby bydlela přímo v Praze, kde se mnozí z nich za války stýkali na základě jejich vzájemné známosti. Zdeněk Vltavský tedy neprodleně zahájil potřebná jednání a aktivoval své kontakty. V ČMS šlo především o ředitele ing. Tichého a ppor. v záloze ing. Karla Exnera, vedoucího výroby tanků, kterého Zdeněk Vltavský navíc osobně znal ze služby u PÚV 1 v Milovicích. Oba dva slíbili bezvýhradnou podporu. Poté se sešel Zdeněk Vltavský na Smíchově s ředitelem Figlem ze Škodových závodů. Ten nejenže souhlasil s dohodou o rozsahu spolupráce, ale také poskytl prvotřídního odborníka, ppor. v záloze ing. Zdeňka Pařízka, který dokonale ovládal německé zbraně v tanku a uměl opravit jakékoliv německé obrněné vozidlo. Mimo to bylo navázáno spojení s několika důstojníky útočné vozby, zvláště pak se škpt. Karlem Dvořákem od bývalého PÚV 1, který spolupracoval již dříve s brig. gen. Karlem Kutlvašem. Vedle všech spolupracovníků v Praze počítal Zdeněk Vltavský také s vojenskou odbojovou skupinou vedenou jeho bývalým podřízeným mjr. Emilem Novákem v Milovicích, o jejíž aktivitě pojednává jedna z kapitol této práce.²⁹⁸

²⁹⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 50. Vladimír FRANCEV, *Útočná vozba v pražském povstání*, Studentské listy 2 (24), 1991, s. 15. ANM, f. RC, kart. 19, *Účast útočné vozby v povstání Prahy proti německé okupaci v květnu roku 1945*, s. 1–2.

²⁹⁷ Dále ČMS.

²⁹⁸ Srov. Jindřich MAREK, *Armáda barikád: přípravy povstání a velitelská odpovědnost za boje na pražských barikádách v květnu 1945*, Praha 2015, s. 50–252. TÝŽ, *Barikáda z kaštanů: pražské povstání v květnu 1945 a jeho skuteční hrdinové*, Cheb 2005, s. 36. Vladimír FRANCEV, *Útočná vozba v pražském povstání*, Studentské listy 2 (24), 1991, s. 15. ANM, f. RC, kart. 19, *Účast útočné vozby*

Mezitím se situace v Praze vyhrcovala. Poslední ilegální schůzka vedení vojenské odbojové skupiny „Bartoš“ byla zahájena v budově ministerstva financí v Letenské ulici v sobotu 5. května 1945. Tam byl v devět hodin ráno i Zdeněk Vltavský, opět povoláný k vojenské činné službě jako plk. gšt. Nikdo z přítomných na této schůzce ovšem tehdy nemohl tušit, že za několik hodin vypukne v Praze povstání. Odhadovalo se totiž, že k boji dojde nejdříve v pondělí 7. května. Vývoj událostí byl ale mnohem rychlejší. Stupňující se napětí v Praze si jako první uvědomil brig. gen. Karel Kutvašr, který 5. května již v jedenáct hodin a dvacet minut telefonicky vyhlásil skupině „Bartoš“ velitelskou pohotovost s působností na území hlavního města Prahy. Po něm pak prakticky ihned vydal brig. gen. František Slunečko na základě svého vlastního zhodnocení situace rozkaz svým skupinám, aby „stěhovaly naplno“, což znamenalo, že mají vystoupit proti německým okupantům. Následně pak brig. gen. Slunečko zahájil operační činnost svého velitelství „Alex“ s působností v celých Čechách. Rychlý spád událostí nakonec vyvrcholil ve dvanáct hodin a třicet tři minut voláním pražského rozhlasu o pomoc. Spontánní povstání v Praze se tak rázem stalo nezastavitelnou realitou, ve které se požadavkem dne staly především pohotová reakce a improvizace.²⁹⁹ O tom plk. gšt. Zdeněk Vltavský později napsal: „...zaslechl jsem výzvu, abychom šli pomoci našim bojovníkům, kteří se chtěli zmocnit budovy rozhlasu. Převlékl jsem se do uniformy a spěchal do budovy Ministerstva národní obrany, kde mi byl nabídnut vládním vojskem automobil pro dopravu do vnitřní Prahy. ...“.³⁰⁰ Mezitím se po krátké zastávce na Slunečkově velitelství „Alex“ dostavil brig. gen. Karel Kutvašr do podzemního krytu protiletectvé ochranné policie v Bartolomějské ulici. Tam odpoledne 5. května ve dvě hodiny a čtyřicet minut zahájil oficiálně činnost *Vojenského velitelství Velké Prahy „Bartoš“* a převzal odpovědnost nad velením zatím spontánně probíhajícího povstání v hlavním městě. Záhy také došlo prostřednictvím rezolutního telefonátu ČNR k podřízení brig. gen. Kutvašra a jeho štábu vojenské komisi ČNR. Když se na toto velitelské stanoviště konečně dostavil po své dobrodružné cestě autem z Dejvic plk. gšt. Zdeněk Vltavský, byl okamžitě brig. gen. Kutvašrem pověřen úkolem

v *povstání Prahy proti německé okupaci v květnu roku 1945*, s. 1–2. ANM, f. RC, kart. 19, *Seznam důstojníků a rot-mistrů útočné vozby, kteří konali službu u S.V.Bartoš*, nestr.

²⁹⁹ Srov. Jindřich MAREK, *Armáda barikád: přípravy povstání a velitelská odpovědnost za boje na pražských barikádách v květnu 1945*, Praha 2015, s. 54–270. ANM, f. RC, kart. 19, *Účast útočné vozby v povstání Prahy proti německé okupaci v květnu roku 1945*, s. 2. ANM, f. RC, kart. 19, *Potvrzení vydané plk. gšt. Zdeňku Vltavskému velitelstvím „Bartoš“ ze dne 24. května 1945*, nestr. VÚA – VHA, f. SKL, nestr. Stanislav KOKOŠKA, *Praha v květnu 1945: historie jednoho povstání*, Praha 2005, s. 113–117.

³⁰⁰ ANM, f. RC, kart. 19, *Účast útočné vozby v povstání Prahy proti německé okupaci v květnu roku 1945*, s. 2.

sehnat tanky, kde se jen dá. Ty pak měl dále odeslat svému veliteli do Bartolomějské ulice k dispozici. Vzhledem k tomu, že největší naděje v tomto ohledu kynuly z libeňských ČMS, rozjel se plk. gšt. Vltavský právě tam. Jeho práci ve štábu pak v době jeho nepřítomnosti vykonával pplk. Josef Wagner, který tam navíc začal přijímat tankisty na základě výzvy městského rozhlasu. Z nich pak organizoval jednotku. Mezitím tedy plk. gšt. Vltavský po obdržení rozkazu odjel k závodům ČMS do Libně:³⁰¹ „... Projížděl jsem postřelovanými ulicemi a narazil na souvislý odpor u viaduktu dráhy v Libni. Tam stál německý pancéřový vlak, který přerušoval spojení mezi Vysočany a Libní. Když tento vlak popojel, přiblížilo se k náspu několik dobrovolníků, kteří za pomoci pancéřové pěsti vyhodili koleje do povětří, a od té doby silnice, spojující Vysočany s Libní byla volná. /Vojín Pendl od PÚV I/. Ppor. ing. Exner dodělával s několika dělníky dělový stíhač. Za několik hodin byl s prací hotov a obstaral pro něj střelivo. ... Když jsem chtěl s dělostřeleckým stíhačem odjet z Libně, dojel před továrnu německý tank doprovázený dvěma auty obsazenými německou pěchotou. Došlo k přestřelce mezi našimi a Němci, a když se objevil náš dělostřelecký stíhač, dali se Němci na kvapný ústup. ...požádal jsem ing. Exnera, aby se pracovalo na dvou dalších v opravě se nacházejících tancích a do jejich dohotovení jsem ponechal dělostřelecký stíhač v Libni. ...“.³⁰² Zpět na stanoviště VVVP „Bartoš“ se plk. gšt. Zdeněk Vltavský po své organizátorské činnosti v Libni vrátil až 6. května po poledni. Úkol, kterým byl pověřen první den povstání, splněn nebyl, alespoň ne, co se týče zdroje v podobě závodů ČMS v Libni. V jiném případě už ale ano. Ke stanovišti VVVP „Bartoš“ do Bartolomějské ulice dojeli totiž mezitím tři kulometné tančíky typu Renault AMR 35, které tam v rámci pražské útočné vozby dopravil kpt. Václav Svoboda z četnických kasáren na Malé Straně. VVVP „Bartoš“ tak bylo již první den chráněno třemi povstaleckými obrněnci. Dne 5. května byl také splněn jeden z klíčových úkolů národního povstání – dobytí pražského rozhlasu. Uplatnila se totiž mimořádná mobilizující schopnost rozhlasové výzvy, která s naléhavostí v jednom okamžiku dokázala sjednocovat k rozhodným bojovým akcím, a to nejen v Praze, ale také po celé zemi. Proto díky rozhlasu dostávalo povstání celonárodní charakter. V době, kdy došlo k ukončení boje povstalců o rozhlasovou budovu na Vinohradech, bylo VVVP „Bartoš“

³⁰¹ Srov. Jindřich MAREK, *Armáda barikád: přípravy povstání a velitelská odpovědnost za boje na pražských barikádách v květnu 1945*, Praha 2015, s. 55–100. Vladimír FRANCEV, *Útočná vozba v pražském povstání*, Studentské listy 2 (24), 1991, s. 15.

³⁰² ANM, f. RC, kart. 19, *Účast útočné vozby v povstání Prahy proti německé okupaci v květnu roku 1945*, s. 3.

již dobré tři hodiny v telefonickém spojení s ČNR, jejímž aktuálním prvořadým úkolem bylo zajistit součinnost vojenského velení povstání s její vojenskou komisí. Tímto úkolem byl pověřen kpt. Jaromír Nechanský. VVVP „Bartoš“ mělo totiž v té době nejen dostatečný přehled o situaci ve městě, ale zároveň mělo podchyceny nejdůležitější povstalecké bojové skupiny. Ještě večer tedy navštívil předseda vojenské komise kpt. Nechanský velitelství „Alex“, odkud byl brig. gen. Slunečkem navigován do štábu VVVP „Bartoš“ v Bartolomějské ulici. Tam se kpt. Nechanský osobně setkal s brig. gen. Kutlvašem. Přestože měl podle poněkud svérázných představ politiků z ČNR mladý kapitán velet generálovi, nedošlo nakonec k žádným zásadním konfliktům. Brig. gen. Kutlvaš si totiž celou věc vyložil tak, že vojenská komise ČNR je vlastně jakýmsi politickým orgánem na způsob ministerstva obrany, a v tom případě lze podřídit generála kapitánovi. Navíc brig. gen. Kutlvaš při osobním setkání zjistil, že kpt. Nechanský je z jeho pohledu „*osobně velmi milý a sympatický, tichý a klidný muž, s uhlazeným, přitom nevtíravým chováním a vystupováním*“. Spolupráce obou mužů během povstání tak nakonec probíhala za vzájemného respektu a sympatií ku prospěchu společného boje proti okupantům. Komplexně by se dalo říci k VVVP „Bartoš“ v prvním dni povstání v Praze to, že vojáci ze skupiny „Bartoš“ v Bartolomějské ulici splnili nejdůležitější úkol – podchytili povstání vojensky, dodali mu velitele, akceschopný štáb i velitelské stanoviště. Vedle toho se u jeho velitelství zformovaly do večerních hodin také skupiny i velení jednotlivých zbraní a služeb.³⁰³ V rámci pražské *Útočné vozby VVVP „Bartoš“* se podařilo zformovat celkem tři bojové obrněné skupiny (špkt. Karla Dvořáka, npor. Václava Neubauera a kpt. Boleslava Kavalíra). V průběhu povstání se dále vytvořily další dvě skupiny. Jedna, vedená mjr. Bohumilem Škorpilem, zajišťovala hospodářské zázemí útočné vozby a druhá (mjr. Jan Čáp) vyhledávala/zprovozovala opuštěná vozidla a udržovala v provozu bojeschopná. Vedle toho vznikla místní improvizací ještě jednotka obrněných transportérů špkt. Vladimíra Šimůnka ve Vysočanech a další jednotka ve vršovické továrně Elektrotechnických aparátů – ETA. Zvláštní kapitolu potom tvořily ukořistěné či improvizované obrněné vlaky na některých pražských nádražích. Ty sice podléhaly pražské útočné vozbě, ale jelikož působily samostatně dle dispozic určitého velitele úseku, velení pražské útočné

³⁰³ Srov. *Tamtéž*, s. 3. Vladimír FRANCEV, *Útočná vozba v pražském povstání*, Studentské listy 2 (24), 1991, s. 15. Jan GEBHART – Jan KUKLÍK, *Velké dějiny země Koruny české XV.b*, Praha, Litomyšl 2007, s. 582. Jindřich MAREK, *Armáda barikád: přípravy povstání a velitelská odpovědnost za boje na pražských barikádách v květnu 1945*, Praha 2015, s. 55–129. Stanislav KOKOŠKA, *Praha v květnu 1945: historie jednoho povstání*, Praha 2005, s. 125–126.

vozby do jejich činnosti nezasahovalo.³⁰⁴ Ze zpráv v rámci pražské útočné vozby pak mohl plk. gšt. Zdeněk Vltavský za první den povstání udělat tento závěr: „Dne 5. května v noci disponovali SV „Bartoš“ asi 9 vozy, z nichž pouze jeden byl vyzbrojen dělem a ten se nacházel v Libni. Z toho vyplynula potřeba sehnati k boji proti nepřátelským tankům alespoň pancéřové pěště. Bylo po nich všude usilovně pátráno a díky šťastné náhodě bylo jich během akce dost nalezeno“.³⁰⁵

Na německé straně bylo 5. května zase zřejmé, že její jednotky rozmístěné v Praze nemají tolik sil, aby vzniklé povstání zlikvidovaly. Dohodnutý německý plán k potlačení vnitřních nepokojů se štábem skupiny armád Střed (Mitte) totiž počítal s tím, že se německé útvary v Praze omezí jenom na obranu a udržení svých pozic, a to až do té doby, dokud jim nepomohou další německé jednotky, které by útočily na hlavní město z okolních venkovských posádek. Hlavním úkolem Němců pak zůstávalo uvolnit Prahu jako důležitou komunikační křižovatku, a tím tak umožnit ústup na západ, blíže k americkým liniím. Proto k útoku na Prahu vyčlenil polní maršál a velitel armád Střed Ferdinand Schörner³⁰⁶ značné síly. Proti pražským povstalcům tak vyrazila bojová skupina *Schutzstaffel*³⁰⁷ Wallenstein z benešovského cvičiště zbraní SS, bojová skupina Milowitz, z milovického vojenského prostoru a bojová skupina Reimann z Českého Brodu. Polní maršál Schörner odvelel k potlačení povstání i bojovou skupinu Der Führer z fronty u Drážďan. Poměrně mohutná síla všech těchto jednotek se měla do rána 6. května soustředit na okrajových přístupech k Praze a za úsvitu zahájit z několika směrů útok na hlavní město. Představitelé VVVP „Bartoš“ a ČNR začali reálně hodnotit situaci povstalecké Prahy až po půlnoci. Stav v české metropoli pak narušilo krátké desetiminutové jednání velitele zbraní SS v českých zemích Carla von Pücklera-

³⁰⁴ Srov. ANM, f. RC, kart. 19, *Účast útočné vozby v povstání Prahy proti německé okupaci v květnu roku 1945*, s. 5. Vladimír FRANCEV, *Útočná vozba v pražském povstání*, Studentské listy 2 (24), 1991, s. 15. Tomáš JAKL, *Prahou pod pancířem povstalců*, Praha 2010, s. 9. ANM, f. RC, kart. 19, *Seznam důstojníků a rot-mistrů útočné vozby, kteří konali službu u S.V.Bartoš*, nestr.

³⁰⁵ ANM, f. RC, kart. 19, *Účast útočné vozby v povstání Prahy proti německé okupaci v květnu roku 1945*, s. 4.

³⁰⁶ Ferdinand Schörner „Krvavý Ferdinand“ se narodil roku 1892. Od ledna 1945 velel skupině armád Střed, která bránila prostor českých zemí. Z tohoto důvodu mu od dubna 1945 podléhal i branný obvod Čechy a Morava, v jehož čele stál gen. Rudolf Toussaint. Schörner zůstal na rozdíl od mnoha svých kolegů, oddán až do samého konce Adolfu Hitlerovi, který jej za to jmenoval polním maršálem a dne 28. dubna nakonec i vrchním velitelem všech pozemních vojsk nacistického Německa. Nakonec i on opustil 8. května 1945 svůj štáb a odletěl do bezpečí – tyrolského Mittersill. Tam pak byl 17. května zatčen Američany a následně za své válečné zločiny a za nedodržení remešské kapitulace deportován do Sovětského svazu. Po jeho náhlém propuštění se vrátil zpět do Německa, kde nakonec zemřel roku 1973. Srov. Albert PRAŽÁK, *Politika a revoluce: paměti*, edd. Stanislav Kokoška – Miloš Zelenka, Praha 2004, s. 127. Jindřich MAREK, *Barikáda z kaštanů: pražské povstání v květnu 1945 a jeho skuteční hrdinové*, Cheb 2005, s. 205.

³⁰⁷ Dále SS.

Burghause,³⁰⁸ na jehož přání proběhlo jednání se zástupci ČNR a VVVP „Bartoš“. V rozhovoru, který začal 6. května před půl druhou ráno, oznámil von Pückler pozvaným zástupcům, že dostal od polního maršála Schörnera rozkaz zlikvidovat povstání všemi dostupnými prostředky. Následně striktně stanovil požadavky, jejichž případné splnění by pro povstalecké síly v Praze znamenalo jasnou kapitulaci a obsazení Prahy německými jednotkami. Pro povstalce to znamenalo jediné – připravit město k obraně. Proto se zanedlouho poté ozvala z rozhlasu výzva, aby Pražané stavěli v ulicích svého města barikády. Těch pak bylo v průběhu několika následujících hodin postaveno celkem šestnáct. Tentýž den byla také dokončena organizace *Útočné vozby VVVP „Bartoš“*. V ní působil i nadále jako její velitel plk. gšt. Zdeněk Vltavský. Do funkce svého zástupce jmenoval oficiálně pplk. Josefa Wagnera. Poslední místo ve vedení pražské útočné vozby pak zaujímal kpt. Oskar Prokop ve funkci zpravodajského důstojníka.³⁰⁹

Do první bojové akce vyrazily obrněné skupiny pražské útočné vozby v neděli 6. května 1945. Střed města byl primárně svěřen skupině škpt. Dvořáka. Měla za úkol vyčistit ulice od zákeřných střelců. Mimo to se tato skupina snažila z Jindřišské ulice a od parku před Wilsonovým nádražím paralyzovat německou posádku Gestapa, sídlící v budově Petschkova paláce, protože ohrožovala důležité objekty pro povstalce – hlavní poštu a rozhlas. Samotné obrany rozhlasu se zúčastnila skupina npor. Neubauera, která tam odjela s žádostí o podporu. Tato skupina pak během dne a noci z 6. na 7. května úspěšně mařila úsilí Němců získat znovu budovu rozhlasu. Kromě těchto dvou skupin tu byla ještě bojová skupina pod vedením kpt. Kavalíra, která působila v Libni. Chránila závody ČMS, ve kterých se pro povstalce, na žádost plk. gšt. Zdeňka Vltavského, stále opravovaly dva stíhače tanků Jagdpanzer 38 (t) Hetzer. Ty pak 6. května tato skupina skutečně převzala a bojovala s nimi v Libni a jejím okolí. Na tomto místě je třeba si také uvědomit, že osádky obrněných vozidel pražské útočné vozby netvořili výhradně

³⁰⁸ Carl von Pückler-Burghauss se narodil roku 1886 do hraběcí rodiny Pücklerů. Příslušníkem SS se stal v listopadu roku 1941. Říšský vůdce SS a šéf německé policie Heinrich Himmler jej pak v srpnu roku 1942 definitivně přemístil ke zbráním SS, kde byl následně Pückler jmenován velitelem zbraní SS na území Čech a Moravy. V době pražského povstání Pückler, coby SS-Gruppenführer velel jednotkám SS, které se na více místech dopustily násilností a masakrů civilního obyvatelstva. Ve středu 9. května 1945 spolu s uskupením zbraní SS ustoupil na jihozápad Čech. Po neúspěšné snaze dostat shromážděná vojska do amerického zajetí podepsal 12. května 1945 kapitulaci listinu a téhož dne v ranních hodinách spáchal sebevraždu. Jaroslav ČVANČARA – Zdeněk HAZDRA – Jan VAJSKEBR, *Naši ctí je věrnost: Konec druhé světové války v Evropě aneb Anabáze tří šlechticů v květnu 1945*, Paměť a dějiny 4 (2), 2010, s. 8.

³⁰⁹ Srov. Jan GEBHART – Jan KUKLÍK, *Velké dějiny zemí Koruny české XV.b*, Praha, Litomyšl 2007, s. 586–588. Stanislav KOKOŠKA, *Praha v květnu 1945: historie jednoho povstání*, Praha 2005, s. 138–152. ANM, f. RC, kart. 19, *Účast útočné vozby v povstání Prahy proti německé okupaci v květnu roku 1945*, s. 4.

vytvoření tankisté, či dělníci-specialisté z pražských podniků, ale také policisté, záložníci od jiných zbraní nebo prostí čeští civilisté. Na druhé straně také příslušníci *Útočné vozby VVVP „Bartoš“* bojovali přímo na barikádách, působili jako řidiči zásobovacích automobilů a plnili i jiné úkoly.³¹⁰

Nebezpečí, že Němci povstání v Praze potlačí, bylo všudypřítomné a stále aktuálnější. Přípravy nacistů k potlačení vnitřních nepokojů v hlavním městě se ale značně zpožďovaly. Němcům se totiž nepodařilo podle původního plánu soustředit všechny síly, které měly v neděli ráno 6. května metropoli pacifikovat. Příčinou této německé situace byla především významná pomoc venkova, kde Němci museli překonávat zátaras a potýkat se s bojovými skupinami povstalců. Tím ztratili mnoho času. Závažnost situace plynoucí z vážné německé hrozby vyžadovala naléhavá řešení. Jedno z nich provedl i plk. gšt. Zdeněk Vltavský, který se snažil preventivně zefektivnit ochranu stanoviště VVVP „Bartoš“ v Bartolomějské ulici. Jen tam se totiž nacházely kulometné tančíky typu Renault AMR 35, které by v případném boji s německými tanky nemohly účinně zasáhnout.³¹¹ K tomuto plk. gšt. Vltavskému později uvedl: *„Kpt. Kavalír dostal ode mně rozkaz odeslati dělostřelecký stíhač na SV „Bartoš“ v noci ze 6. na 7. května, když jsem zjistil, že se u tohoto velitelství nenachází žádný dělem vybavený vůz. ... Tomuto rozkazu ale nemohlo být vyhověno, protože mezi tím byly postaveny mohutné barikády od vnějších okrajů Prahy až do vnitřní Prahy. Dělostřelecký stíhač se dostal pouze na Palmovku a tam byl předán se svolením SV Bartoš pod velení pplk. Prayera, velitele úseku Libeň“.*³¹² Toto tedy plk. gšt. Vltavskému nevyšlo. Ten den se ale stalo něco zcela nevídaného. Objevil se totiž jediný možný vnější spojenec, který mohl včas a efektivně zasáhnout do bojů o Prahu. Byla to první divize ROA gen. Sergeje Kuzmiče Buňačenka,³¹³ která 6. května dorazila na pomoc pražským

³¹⁰ Srov. Jindřich MAREK, *Barikáda z kaštanů: pražské povstání v květnu 1945 a jeho skuteční hrdinové*, Cheb 2005, s. 344–345. Vladimír FRANCEV, *Útočná vozba v pražském povstání*, Studentské listy 2 (24), 1991, s. 15. ANM, f. RC, kart. 19, *Účast útočné vozby v povstání Prahy proti německé okupaci v květnu roku 1945*, s. 6–7.

³¹¹ Srov. Jindřich MAREK, *Kdo opravdu zachránil Prahu*, Přísně tajné!: literatura faktu (6), 2006, s. 95. Jan GEBHART – Jan KUKLÍK, *Velké dějiny země Koruny české XV.b*, Praha, Litomyšl 2007, s. 588–589.

³¹² ANM, f. RC, kart. 19, *Účast útočné vozby v povstání Prahy proti německé okupaci v květnu roku 1945*, s. 5–6.

³¹³ Příslušníci této divize patřili do ROA, která se formovala od podzimu 1944. Tu tvořili zejména bývalí vojenští ruští zajatci a příslušníci dobrovolnických formací, které již dříve působil v různých složkách německé armády. Neoficiální název ROA zněl Vlasovova armáda, resp. vlasovci a byl odvozen od jména vrchního velitele gen. A. A. Vlasova. Politicky jednotky ROA řídil *Komitéť pro osvobození národů Ruska*, který vznikl pod protektorátem neblaze proslulých nacistů, jako byl například německý *Říšský státní ministr pro Čechy a Moravu* Karl Hermann Frank. V čele tohoto komitétu stál gen. Vlasov. Srov. Albert PRAŽÁK, *Politika a revoluce: paměti*, edd. Stanislav Kokoška – Miloš Zelenka, Praha 2004, s.

povstalcům od Berouna. Následujícího dne, 7. května, Pražané prožívali velmi těžký den povstání. Začal totiž generální útok nacistů na město, kterým se podařilo úspěšně pronikat do jeho centra ze severovýchodu. Tak vlastně vrcholila snaha Němců prorazit městem průchod pro ustupující jednotky skupiny armád Střed, kterým Praha bránila v ústupu na západ. To vše probíhalo v době, kdy se konec války v Evropě stával realitou. Již 7. května v časných ranních hodinách byla totiž v Remeši podepsána bezpodmínečná kapitulace Německa před všemi spojenci. Za Německo ji podepsal k tomu zplnomocněný zástupce posledního německého vůdce admirála Dönitze, gen. Alfred Jodl. Válka v Evropě pak měla podle kapitulčního protokolu skončit v půlnoci z 8. na 9. května 1945. Skupina armád Střed tak získala určitý manévrovací prostor a boje v Čechách tak i nadále pokračovaly. Byli to právě vlasovci, kteří do těchto bojů účinně zasáhli a kteří na rozdíl od povstalců disponovali tolik potřebnými těžkými zbraněmi včetně obrněných vozidel a dělostřelectva. Pomoc ROA povstání v Praze byla zpočátku přijímána vojenskými i politickými povstaleckými činiteli utilitárně a pragmaticky. Obsahovala však i závažný politický rozměr. Ten také začal komplikovat vztahy povstaleckého vedení s ROA. Na české straně totiž vedle radosti řadových Pražanů, že městu přichází vojenská pomoc, a ideologickému odporu komunistů panovaly i celkem pochopitelné obavy z politických komplikací se sovětskou stranou a také z případné lsti či zrady. Příslušníci ROA se totiž do té doby na Slovensku a na Moravě podíleli v různých protipartyzánských nacistických komandech na nezanedbatelném počtu zločinů, a to třeba i na civilním obyvatelstvu. Proto, ale také z jiných důvodů nedošlo nikdy k politické a vojenské dohodě mezi příslušníky ROA a českou stranou. Co je však jisté, je to, že přítomnost první divize ROA v Praze 6. a 7. května byla klíčovým momentem, který pomohl povstání v Praze přežít velmi těžké chvíle.³¹⁴

Blížící se osvobození českých zemí a jejich hlavního města Prahy sehrávalo v závěrečných vojenských operacích Spojenců důležitou roli, a to především z politických důvodů. Výstižně situaci tohoto období popsal Stalin: „*Tato válka se odlišuje od všech předchozích: kdo obsazuje území, ten nastoluje svůj vlastní*

121. Jindřich MAREK, *Barikáda z kaštanů: pražské povstání v květnu 1945 a jeho skuteční hrdinové*, Cheb 2005, s. 190.

³¹⁴ Srov. Stanislav A. AUSKÝ, *Vojska generála Vlasova v Čechách: kniha o nepochopení a zradě*, Praha 2005, s. 138. Tomáš JAKL, *Boj za svobodu 1938–1945: obrazová kronika*, Praha 2005, s. 74–76. Jindřich MAREK, *Barikáda z kaštanů: pražské povstání v květnu 1945 a jeho skuteční hrdinové*, Cheb 2005, s. 65–193. Jan GEBHART – Jan KUKLÍK, *Velké dějiny zemí Koruny české XV.b*, Praha, Litomyšl 2007, s. 589–598.

společenský řád. Každý zavádí svůj systém tam, kam vstupuje jeho armáda. A jinak tomu být nemůže“. Tento Stalinův postup si uvědomovali i Britové, a proto se snažili přesvědčit Američany o postupu jejich armád do hlavního města Prahy, nitra českých zemí. Amerika tento požadavek Britů nevyslyšela a rozhodla se nakonec pro dohodu se Sovětským svazem, neboť považovala postup své armády za problematický a chtěla i nadále udržet spojení se Sověty. Záměrem Ameriky bylo přesvědčit Sovětský svaz, aby vypověděl Japonsku smlouvu o neútočení. Tím by pak Amerika po boku Sovětského svazu získala v oblasti Pacifiku svůj chtěný a částečný politický vliv. Tak byl přijat plán sovětské vojenské operace na osvobození Prahy. Americká armáda měla dosáhnout demarkační linie Karlovy Vary – Plzeň – České Budějovice a dále již nepostupovat. K tomu nakonec 7. května skutečně došlo. Oproti tomu Rudá armáda začala ve svém procesu osvobozování českých zemí vstupovat na území Moravy ve dvou směrech s cílem obsadit Ostravsko a na jihu osvobodit Znojmo a Brno. Tyto úkoly měla provést vojska 1., 2. a 3. ukrajinského frontu. Protože se ale setkala s velkým odporem německých vojsk, byl jejich postup zpomalen. To ohrožovalo válečné a politické cíle Sovětů. Proto byl dlouhodobý strategický a politický cíl Sovětů – dobytí Prahy – nakonec zrealizován tzv. *Pražskou operací*. Jejím cílem byl rychlý přesun tankových jednotek z již dobytého Berlína směrem na Prahu. Tato operace měla být zahájena 7. května. Z politických důvodů ale nakonec k jejímu zahájení došlo již o den dřív, 6. května, kdy rychlé skupiny 1. ukrajinského frontu maršála Koněva začaly ofenzívu.³¹⁵

Když tedy vyšlo najevo, že Praha leží v pásmu operací Rudé armády, že americké jednotky zastavily svůj postup do nitra Čech a že ČNR, kontrolovaná komunisty je zděšena přítomností protistalinských vlasovců v Praze, začaly jednotky první divize ROA ustupovat na rozhraní 7. a 8. května na západ do amerického zajetí. Ani po odchodu většiny jednotek ROA se však samotná povstalecká obrana Prahy nezhroutila. Nahradily je totiž postupně posily z venkova, které přicházely bojující české metropoli na pomoc. Pro samotné německé jednotky se již ráno 8. května začaly v plné míře projevovat důsledky remešské bezpodmínečné kapitulace. Narůstaly mezi nimi totiž obavy z útoku Rudé armády, která v rámci své *Pražské operace* rychle postupovala na hlavní město. Mezitím do Schörnerova štábu skupiny armád Střed ve

³¹⁵ Srov. Tomáš BLAŽEK, *Odbojová činnost a konec druhé světové války na Ledečsku*, Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové 2014, s. 39. Bakalářská práce. Tomáš JAKL, *Boj za svobodu 1938–1945: obrazová kronika*, Praha 2005, s. 70–82. Jan GEBHART – Jan KUKLÍK, *Velké dějiny země Koruny české XV.b*, Praha, Litomyšl 2007, s. 540–552.

Velichovkách dorazila 8. května americká mise pplk. Roberta H. Pratta s vyslancem Dönitzovy vlády plk. Wilhelmem Meyer-Detringem, která doručila sdělení o remešské bezpodmínečné kapitulaci Německa. To vše primárně kvůli německé výmluvě v Remeši, že se skupinou Střed neexistuje spojení. I navzdory úspěchu této mise a předání sdělení německým jednotkám o bezpodmínečné kapitulaci Německa byla však situace v Praze pro povstalce kritická. Německé jednotky v hlavním městě totiž nekapitulovaly, naopak zahájily dosud nejprudší útok, podpořený dělostřeleckou palbou. Samotná pražská útočná vozba zasahovala v tento den na místech, kde hrozilo největší ohrožení bráněných pozic. Nejkritičtější byla situace ve středu Prahy, kam v ranních hodinách vtrhly nacistické jednotky z Karlína, jejichž cílem bylo obsadit Václavské náměstí. Ochranu této oblasti měla na starost bojová skupina špkt. Dvořáka, která tam byla ještě dopoledne vyslána v rámci *Útočné vozby VVVP „Bartoš“*. Palebnou pomoc bojujícím povstalcům tehdy přinesly lehké kulometné tančíky typu Renault AMR 35. Ty však byly již odpoledne staženy zpět do Bartolomějské ulice, kde za barikádami kryly stanoviště VVVP „Bartoš“, protože ho začal vážně ohrožovat postup Němců na Staroměstské náměstí a Ovocný trh.³¹⁶ Sám plk. gšt. Zdeněk Vltavský zdůvodnil rozhodnutí skrýt tyto lehké kulometné tančíky následovně: „... *Nezdálo se nám tehdy správným, abychom naše malé kulometné tanky vyslali proti dělům německých tanků. Podobný podnik znamenal by ztrátu všech těchto vozů a jejich udatných osádek. Zde musely pomoci pancéřové pěstě, hájené barikády a přesná palba rozptýlených střelců.*“³¹⁷ Právě v tyto odpolední hodiny byly v Praze způsobeny největší škody. Hořela nejen řada domů, ale i Staroměstská radnice, kde se bojovalo. Z německé strany docházelo k dalším případům bezohledných represálií. Němci vraždili civilní obyvatelstvo a popravovali zajaté povstalce. Současně s boji probíhalo vyjednávání mezi ČNR a německým vedením, ke kterému došlo již předchozího dne, tedy 7. května. Pozitivní bylo, že se jednání s povstaleckým vedením sám ujal velitel pražské německé posádky gen. Rudolf Toussaint.³¹⁸ Byl to právě on, který jako první avizoval ochotu

³¹⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 597–601. Jindřich MAREK, *Barikáda z kaštanů: pražské povstání v květnu 1945 a jeho skuteční hrdinové*, Cheb 2005, s. 193–344. Stanislav KOKOŠKA, *Praha v květnu 1945: historie jednoho povstání*, Praha 2005, s. 196–204. Tomáš JAKL, *Boj za svobodu 1938–1945: obrazová kronika*, Praha 2005, s. 84–85. Vladimír FRANCEV, *Útočná vozba v pražském povstání*, *Studentské listy* 2 (24), 1991, s. 15. ANM, f. RC, kart. 19, *Účast útočné vozby v povstání Prahy proti německé okupaci v květnu roku 1945*, s. 9.

³¹⁷ *Tamtéž*, s. 9.

³¹⁸ Rudolf Toussaint se narodil 1891. V letech 1936–1938 působil v hodnosti plukovníka jako vojenský a letecký přidělenec v Praze a Bukurešti. V Praze potom působil ještě dvakrát, poprvé od října 1941 do srpna 1943 v hodnosti generálmajora jako zplnomocněnec říšské branné moci (*Wehrmacht*) u říšského protektora a velitel vojenského prostoru Čech a Moravy a podruhé od července 1944 až do konce války

zahájit rozhovory s ČNR o formě kapitulace německých jednotek v Praze. V tísnivé dopolední atmosféře 8. května se pak řešila otázka toho, kdo by se měl za českou stranu zúčastnit jednání o německé kapitulaci. V ČNR se rozhodlo, aby se jí z politických činitelů zúčastnili prof. Albert Pražák, Josef Smrkovský a Josef Kotrlý. Z řad vojenských činitelů se měli zase jednání zúčastnit brig. gen. Kutlvašr a kpt. Nechanský. Skromný brig. gen. Karel Kutlvašr tehdy dále doporučoval i účast svého nadřízeného – vrchního velitele vojenského odboje v Čechách, brig. gen. Františka Slunečka „Alexe“, který jej osobně pověřil velením VVVP „Bartoš“. Jeho návrh byl ale striktně ČNR odmítnut. Gen. Toussaintovi bylo mezitím prostřednictvím Mezinárodního červeného kříže sděleno, aby se v deset hodin dopoledne dostavil v doprovodu nanejvýš dvou svých důstojníků na Harrachovo náměstí před mostem Legií na Smíchově. Zde ho měl očekávat vůz ČNR. Vedle několika českých důstojníků tam na něj čekal i plk. gšt. Zdeněk Vltavský. ČNR mu byl svěřen úkol parlamentáře pro jízdu gen. Toussainta na stanoviště VVVP „Bartoš“ v Bartolomějské ulici, kde se od 7. května nacházelo také sídlo samotné ČNR. Místem setkání gen. Toussainta s plk. gšt. Zdeňkem Vltavským nakonec nebylo Harrachovo náměstí, ale ulice Tržiště na Malé Straně, kam gen. Toussaint spolu s jeho doprovodem došel z budovy Zemského vojenského velitelství, nacházející se v horní části Malostranského náměstí. To měli Němci stejně jako většinu Malé Strany stále ještě obsazené. Cestě k podpisu německé kapitulace pak bránila už snad jen poslední překážka – barikáda v Karmelitské ulici, kterou československý parlamentář plk. gšt. Vltavský gen. Toussaintovi pomohl zdolat. Vlastní jednání pak začalo 8. května krátce před jedenáctou hodinou dopoledne. Gen. Rudolf Toussaint se dostavil v doprovodu svého zástupce gen. Arthura von Briesena a Friedricha Rudla do sídla ČNR a VVVP „Bartoš“ v Bartolomějské ulici. První část jednání vedl za českou stranu brig. gen. Kutlvašr, který vyslovil nespokojenost nad tím, že Němci již několikrát nesplnili dané slovo a nezastavili palbu. Gen. Toussaint se snažil ospravedlnit tím, že prý neměl jednak příslušné zplnomocnění od polního maršála a velitele armád Střed Ferdinand Schörnera a jednak mu ve spojení s jednotkami bránily technické potíže. Brig. gen. Kutlvašr označil toto vysvětlování za výmluvy. Také gen. Toussaintovi

opět v téže funkci. Jako jediný z Prahy neuprechl, ale odjel. Po podpisu kapitulace německých sil v Praze a zajištění jejího plnění ze strany *Wehrmachtu* brzy ráno 9. května 1945 opustil svůj dejvický štáb a vydal se do amerického zajetí. V dubnu roku 1947 byl však Američany vydán zpět do Československa, kde byl v říjnu 1948 odsouzen na doživotí. Z vězení byl nakonec propuštěn v roce 1961 výměnou za dva komunistické agenty. Rudolf Toussaint zemřel v roce 1968 v Mnichově. Srov. Jaroslav ČVANČARA, *Struktura vedoucích osobností nacistické okupační moci v Čechách a na Moravě ke dni 27. 5. 1942*, Paměť a dějiny 6 (2), 2012, s. 92. Jindřich MAREK, *Barikáda z kaštanů: pražské povstání v květnu 1945 a jeho skuteční hrdinové*, Cheb 2005, s. 206.

předhodil, že svým počínáním způsobil zbytečné krveprolití v poslední den války. Debata byla dlouhá a komplikovaná. Bylo totiž vidět, že Němci v žádném případě nechtějí padnout do ruského zajetí. Proto svou kapitulaci podmiňovali možností „odchodu“ z Prahy. Přestože byli Němci proti povstalcům v početní a technické přesile, tlačil je čas v podobě definitivního termínu ukončení bojů podle podmínek remešské kapitulace. První jednání se protáhlo až do jedné hodiny odpolední, kdy gen. Toussaint požádal o přerušení rozhovorů, aby mohl docílit zastavení palby německých jednotek. V různých částech města ale bojovaly s povstalcí různé navzájem nekoordinované jednotky SS a Wehrmachtu. Sám gen. Toussaint moc ale nevěřil tomu, že se mu to podaří. K obnovení jednání pak došlo krátce před druhou hodinou odpolední, kdy se německá delegace v čele s gen. Toussaintem vrátila zpět. Na ně byl přizván i náčelník štábu VVVP „Bartoš“ pplk. gšt. František Bürger. Vedle něj tam byl i člen velitelství „Alex“ pplk. gšt. Jaroslav Kadavka, který tlumočil již od dopoledne vyhrocené jednání, u něhož se ocitl náhodou. Závěrečné kolo jednání začalo stylizováním jednotlivých článků kapitulací dohody, která v návaznosti na remešský kapitulací akt stanovovala podmínky ukončení bojů a ústupu německých vojsk z Prahy. Po několika hodinách byl konečně ve čtyři hodiny odpoledne podepsán „*Protokol o provedení formy kapitulace německých branných sil*“. Ten ukládal německým jednotkám nejen ukončit boj, ale také propustit všechny zajatce, odevzdat na okrajích Prahy těžké zbraně a organizovaně odejít z hlavního města. Tak vlastně povstalci umožnili odchod všem příslušníkům nacistických ozbrojených sil do amerického zajetí. Naprostá většina německých jednotek dohodu s ČNR respektovala a bez zbytečného otálení zahájila ústup na západ k americkým liniím. Avšak byly tu i jednotky, které ji nedodržely, jako byly zejména některé jednotky SS, a ty i nadále bojovaly. Samotný kapitulací protokol měl ale ještě později mnoho vážných důsledků. Jeho podepsání totiž po válce vedlo nejen k ostrým protestům ze sovětské strany, ale také bylo podkladem k osočování, a dokonce perzekuci jeho českých signatářů. O deformacích historických výkladů povstání ani nemluvě. Plk. gšt. Zdeněk Vltavský perzekucí postižen nebyl, neboť na jednání o německé kapitulaci nebyl přizván, a tak pochopitelně ani nemohl podepsat kapitulací protokol. Ještě 8. května se pak do Prahy ve večerních hodinách dostaly zprávy o postupu sovětských tankových jednotek na hlavní město.³¹⁹

³¹⁹ Srov. Jan GEBHART – Jan KUKLÍK, *Velké dějiny země Koruny české XV.b.*, Praha, Litomyšl 2007, s. 601–604. Stanislav KOKOŠKA, *Praha v květnu 1945: historie jednoho povstání*, Praha 2005, s. 206–213. Tomáš JAKL, *Boj za svobodu 1938–1945: obrazová kronika*, Praha 2005, s. 77. Jindřich MAREK,

Rudá armáda nakonec dorazila do Prahy v časných ranních hodinách dne 9. května 1945, kdy její jednotky dosáhly severozápadního okraje města. Odtud pak dále postupovaly do Dejvic, kde sovětské tanky za chodu ničily ustupující německé kolony a samopalníci dobývali poslední objekty, které oddíly *Wehrmachtu* a zbraní SS nestačily včas vyklidit. Tanky Rudé armády se pak z Dejvic vydaly směrem ke křižovatce na Prašném mostě. Jedna jejich část se vydala směrem ke Hradčanům a ta druhá k Vltavě s cílem zajistit Mánesův a Karlův most. Zanedlouho tak byly cesty do centra Prahy uvolněny. Právě tehdy v ulicích zůstávalo mnoho opuštěných obrněných vozidel, která opravárenská část *Útočné vozby VVVP „Bartoš“* postupně shromažďovala, zprovozňovala a předávala bojovým jednotkám, neboť pro pražskou útočnou vozbu boje stále nekončily. Ještě odpoledne 9. května došlo k poslední akci bojové obrněné skupiny npor. Václava Neubauera na Zlíchově. V prostoru Barrandov – Hlubočepy totiž stála ve svých postaveních bojová skupina SS Wallenstein, která čekala na odchod pražské posádky zbraní SS velitele Carla von Pücklera-Burghause a odmítala ustoupit. Vše začalo zoufalou žádostí tamějších smíchovských bojovníků „o vyslání těžších zbraní“. Na to VVVP „Bartoš“ zareagovalo vydáním rozkazu k přesunu bojové obrněné skupiny npor. Neubauera ze Žižkova směrem na Zlíchov. Ještě před samotným útokem na Zlíchov byla však tato skupina kolem jedné hodiny odpoledne seřazena v ulici Ke sklárně za Smíchovským nádražím. K útoku na pozice bojové skupiny SS Wallenstein pak došlo ve čtyři hodiny odpoledne, kdy bojová obrněná skupina npor. Neubauera, podporovaná dělostřeleckou baterií bývalých vlasovců, zahájila postup. Jeho důsledky byly pro Neubauerovu skupinu katastrofální – čtyři mrtví a šest raněných. To vše v době, kdy Prahu postupně zaplavovali rudoarmějci ověšení šeríky. Boje v úseku Barrandova a Zlíchova pak skončily kolem sedmé hodiny večerní. Jednotky SS začaly ustupovat před Rudou armádou, která se na místo bojů dostala až v podvečerních hodinách. Ke skutečně poslední bojové akci pražské útočné vozby pak došlo následujícího dne, 10. května v ranních hodinách, kdy brig. gen. Kutlvašr nařídil pražské útočné vozbě a jejímu veliteli plk. gšt. Zdeňku Vltavskému vyslat do prostoru Modřan a jejich okolí jednu četou tanků doprovázenou dvěma četami pěchoty. Ty hned v ranních hodinách zlikvidovaly bez větších problémů poslední odpor v Modřanech,

Barikáda z kaštanů: pražské povstání v květnu 1945 a jeho skuteční hrdinové, Cheb 2005, s. 212–286. TÝŽ, *Armáda barikád: přípravy povstání a velitelská odpovědnost za boje na pražských barikádách v květnu 1945*, Praha 2015, s. 106–130. ANM, f. RC, kart. 19, *Účast útočné vozby v povstání Prahy proti německé okupaci v květnu roku 1945*, s. 7. Zdeněk ROUČKA, *Skončeno a podepsáno: drama pražského povstání*, Plzeň 2003, nestr. Tomáš JAKL, *Bojiště a barikády Pražského povstání*, Praha 2014, s. 103. Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 15. července 2016.

Komořanech a Zbraslavi. Teprve až potom se vozidla pražské útočné vozby začala přeskupovat do bojových oddílů a nepojízdné a nebojeschopné vozy se shromažďovaly u náhradních oddílů ve Vysočanech a Milovicích. Samotná *Útočná vozba VVVP „Bartoš“* pak byla dne 12. května podřízena vyššímu velitelství „Alex“ s působností po celých Čechách. Jednotlivé tankové čety se pak rozjely zabezpečovat pohraniční okresy, proto kromě jedné čety v Praze měly ostatní čety svá stanoviště v Lounech, Varnsdorfu, Turnově a Náchodě. Mezitím již 9. května většina jednotek skupiny armád Střed padla do sovětského zajetí v prostoru východně od Prahy. I přes tuto skutečnost však boje pokračovaly na venkově i nadále. Poslední větší střetnutí s německou armádou se odehrálo 11. května v prostoru mezi Čimelicemi a Milínem. Tam se soustředily zbytky německých vojáků a útvarů SS, kterým velel Carl von Pückler-Burghauss, velitel zbraní SS v Čechách a na Moravě. Jeho cílem bylo dostat se za každou cenu do amerického zajetí. Teprve když Pückler podlehl v bezvýhodné situaci tlaku okolností, podepsal 12. května 1945 v Čimelicích sovětským a americkým vojenským zástupcům kapitulaci listinu. Ještě ráno pak zazněly výstřely – poslední, ke kterým došlo v rámci druhé světové války v Evropě.³²⁰

Pražské povstání v květnu 1945 skončilo morálním i vojenským vítězstvím českých povstalců. Završili tak úctyhodným způsobem šestiletý zápas domácího odboje s obrovskou mašinérií německých nacistů, kteří se nesnažili český národ jen porobit, ale plánovali v dohledném horizontu i jeho fyzický zánik. České květnové povstání jako takové pak zhatilo Němcům plány ve vedení efektivní obrany na českomoravském pomezí a v Čechách. Dále také zabránilo přechodu fronty přes většinu území českých zemí. To by jim přineslo daleko větší lidské a materiální ztráty než povstání samo o sobě. Oproti známým plánům z německého i sovětského velení zkrátilo povstání válku minimálně o deset dní v době, kdy jakékoliv ztráty byly s blížícím se koncem nepřátelství obzvláště bolestivé. Povstání proběhlo bohužel ale v okamžiku nového mocenského dělení Evropy, kdy se český národ stal jen pouhou figurkou na velmocenské šachovnici. Je potřeba mít stále na zřeteli, že sovětské velení nevyslalo své vojáky k Praze z ryze vojenských důvodů nebo z prostých sympatií k českému národu,

³²⁰ Srov. Jan GEBHART – Jan KUKLÍK, *Velké dějiny země Koruny české XV.b*, Praha, Litomyšl 2007, s. 556–605. Vladimír FRANCEV, *Útočná vozba v pražském povstání*, Studentské listy 2 (24), 1991, s. 15. ANM, f. RC, kart. 19, *Účast útočné vozby v povstání Prahy proti německé okupaci v květnu roku 1945*, s. 10–12. Tomáš JAKL, *Prahou pod pancířem povstalců*, Praha 2010, s. 78–81. TÝŽ, *Boj za svobodu 1938–1945: obrazová kronika*, Praha 2005, s. 88–94. Pavel ŽÁČEK, *Poslední den boje v Praze: 9. květen na Zlíchově*, Národní osvobození (11), 2001, s. 8. Stanislav KOKOŠKA, *Praha v květnu 1945: historie jednoho povstání*, Praha 2005, s. 216.

ale naopak z politických důvodů, aby na tento národ získal Sovětský svaz trvalý politický vliv. To se nakonec na dlouhých čtyřicet jedna let také naplnilo. Co se týče samotné *Útočné vozby VVVP „Bartoš“*, byla to dobře organizovaná povstalecká jednotka v Praze, která provedla řadu důležitých akcí, a i přes nedostatky ve výzbroji dokázala uhájít klíčové objekty, jako byly například rozhlas a hlavní pošta. Pravda, kulometné stíhače tanků a lehké tančíky se nemohly postavit v přímém boji plně vybaveným německým tankům s děly. Tento nedostatek byl však do jisté míry nahrazován střelci s pancéřovými pěstmi.³²¹

K pražské útočné vozbě pak sám plk. gšt. Zdeněk Vltavský, její velitel poznamenal: *„Doba pouhých několika dnů nestačila k tomu, aby se tajně ustavila akce, která by dala k dispozici veliteli povstání hned od začátku takové tanky, které by byly schopny utkati se s tanky německými. Jediný dělostřelecký stíhač, který za 24 hod. opatřily ČMS, nebylo možno pro velmi četné barikády přesunouti z Libně do vnitřní Prahy a všechny ostatní vozy zasazené na začátku do boje byly vyzbrojeny pouze kulometry. Pro boj s nepřátelskými tanky zbyla nám jen pancéřová pěst. ... Naši bojovníci velice rychle si osvojili způsob jejího použití a počet tanků touto pěstí zasazených stoupal – zvláště v okolí staroměstského náměstí. Tím, že byla organizována akce pro sběr Němci opuštěných tanků a zajištěna odborná oprava těchto vozů podařilo se nám získati několik hodnotných dělostřeleckých stíhačů, které by nám byly v dalších dnech prokázaly velmi cenné služby při obraně vnitřní Prahy a SV Bartoš“*.³²² Nakonec činnost Vltavského v době povstání zhodnotil v jednom svém dopisu plk. gšt. Zdeňku Vltavskému i náčelník štábu VVVP „Bartoš“ pplk. gšt. František Bürger: *„... Čas vyměřený Ti pro přípravu, byl tak krátký, že jen Tvá neúporná píle a energie mohla tento úkol zvládnout. Věnoval jsi této věci vše a dovedl jsi v krátké době opatřit veliteli nejcennější jeho bojový prostředek – rotu tanků, vzatých z továren, narychlo dohotovených a připravených k boji a z části odňatých nepříteli. Jen voják dovede posoudit, jaký význam měl pro obránce barikád příjezd tanku na posilo, prvního československého tanku po 6 letech poroby. Vzpomínky na naši práci mi budou vždy připomínat nejsvětější dobu mého života...“*.³²³

³²¹ Srov. Jindřich MAREK, *Barikáda z kaštanů: pražské povstání v květnu 1945 a jeho skuteční hrdinové*, Cheb 2005, s. 196–221. Vladimír FRANCEV, *Útočná vozba v pražském povstání*, Studentské listy 2 (24), 1991, s. 15.

³²² ANM, f. RC, kart. 19, *Účast útočné vozby v povstání Prahy proti německé okupaci v květnu roku 1945*, s. 12–13.

³²³ ANM, f. RC, kart. 19, *Dopis náčelníka štábu Vojenského velitelství revolučních gard Velké Prahy pplk. gšt. Františka Bürgera adresovaný plk. gšt. Zdeňku Vltavskému dne 10. června 1945*, nestr.

4. Léta poválečná

Druhá světová válka, největší ozbrojený konflikt v dosavadních lidských dějinách, definitivně skončila 2. září 1945 bezpodmínečnou kapitulací Japonska. Její průběh a výsledky přitom zcela změnilы mocenskou mapu světa, na které se rozhodujícím činitelem dalšího vývoje staly Spojené státy americké a Svaz sovětských socialistických republik. Právě na jejich představách a plánech pak záleželo, jakým směrem se bude svět dál ubírat. Sovětský svaz byl rozhodnut využít silné poválečné revoluční vlny a vlivu komunistických stran a ve střední, východní a jihovýchodní Evropě, kterou osvobodila její Rudá armáda, vybudovat vlastní vlivovou sféru s cílem nejen vyloučit nové nečekané napadení svého území, ale také především umožnit výrazné ovlivňování evropského vývoje. V koncipování jeho zahraniční politiky pak rozhodující roli sehrávala komunistická ideologie, podle níž se Sovětský svaz nadále nacházel v kapitalistickém obklíčení, a musel se tak připravovat na rozhodující střetnutí mezi socialismem a kapitalismem. Vytvoření vlastní mocenské sféry pak chápal Sovětský svaz jako přirozenou odměnu za oběti, které musel přinést na oltář vítězství. Co se týče Spojených států amerických, ty zpočátku, v zájmu budoucí spolupráce světových velmocí, vycházely vstříc požadavkům SSSR na zvýšení bezpečnosti jeho hranic a rozšíření sféry vlivu. Tento smířlivý postoj se však příchodem nového amerického prezidenta Harryho S. Trumana změnil. Tehdy totiž Spojené státy začaly tvrdě vyžadovat plnění všech dohod a závazků ze strany Sovětského svazu. Byly si totiž moc dobře vědomy toho, že by se válkou oslabený kontinent snadno dostal pod dominantní sovětský vliv. Již v prvních poválečných týdnech a měsících se tak mezi Spojenci začaly objevovat rozpory, které se následně týkaly všech zásadních otázek nového uspořádání. Ty pak začaly vyvolávat krizi vzájemné důvěry, která vedla nejen k rozpadu protihitlerovské koalice, ale později také vyústila v otevřené nepřátelství – „*studenou válku*“. Zásadní význam pro poválečný vývoj Evropy i světa měl projev bývalého britského premiéra Winstona S. Churchilla dne 5. března 1946, v němž byl poprvé použit termín „*železná opona*“. Tehdy totiž bývalý britský premiér shrnul vývoj, který dokumentoval, že Sovětský svaz přikročil k vytvoření vlastního mocenského bloku a snaží se destabilizovat situaci i v dalších evropských státech a jiných regionech. Na tuto sovětskou snahu o destabilizaci situace musely reagovat Spojené státy a také reagovaly. Výsledkem byla takzvaná Trumanova doktrína, jejímž základem bylo přesvědčení, že „*politika Spojených států musí podporovat svobodné národy, které*

vzdorují pokusům o porobení ozbrojenými menšinami nebo vnějšími tlaky“. Na to Sovětský svaz pak v polovině roku 1947 zvýšil své úsilí směřující k upevnění bloku satelitních zemí a k jeho tuhé centralizaci. Tak bylo například v září roku 1947 vytvořeno *Informační byro komunistických a dělnických stran*, jehož členem se stala i *Komunistická strana Československa*. Rozpad spojenecké aliance z let druhé světové války pak dospěl do svého závěrečného stadia na přelomu let 1947/1948. Namísto spolupráce, ve kterou věřila v prvních mírových měsících většina světa, nastupovala stále otevřenější konfrontace. Tento mezinárodní vývoj v prvních třech poválečných letech měl zásadní význam pro postavení Československa a pro představu o jeho úloze v evropské i světové politice. Nově obnovená republika totiž vstupovala do poválečného období v situaci, která pro ni byla mimořádně příznivá. Československo totiž patřilo mezi státy vítězné koalice. Dále také mělo uzavřenou spojeneckou smlouvu se Sovětským svazem. V něm viděla čs. reprezentace myšlenku hlavní záruky proti případné německé hrozbě v budoucnosti. Úzké vazby na Sovětský svaz a dobré vztahy československé reprezentace se Spojenými státy, Velkou Británií a Francií pak měly podle představ prezidenta Edvarda Beneše i dalších demokratických politiků vytvářet předpoklad k tomu, aby se Československo stalo „mostem mezi Východem a Západem“ a sehrávalo v evropském vývoji důležitou úlohu. Součástí tohoto úsilí byla také snaha urychleně vybudovat silnou moderní armádu, která by zvýšila hodnotu Československa pro jeho spojence a současně se stala významným faktorem při mezinárodních jednáních o čs. požadavcích. Tyto představy o upevnění mezinárodního postavení republiky i o jeho roli, co by stabilizačního faktoru ve střední Evropě, ale nakonec nemohly být naplněny. Samotná iluzornost představ prezidenta Beneše i čs. demokratických stran se nakonec ukázala ve chvíli, kdy se dovršil rozpad protihitlerovské koalice, spolupráce z válečných let byla vystřídána stále výraznějšími konfrontačními trendy a Evropu rozdělila „železná opona“ na západní a východní. Rozhodujícím hlediskem rozdělení se stalo vymezení příslušnosti k jednomu z vytvářejících se bloků. Československo se pak nejen v důsledku války a rozhodnutí Spojenců o poválečném uspořádání, ale i vlastním přispěním stalo jedním ze satelitů Sovětské svazu. Bylo tak už jen otázkou času, kdy se tato skutečnost potvrdí nastolením totalitního komunistického režimu stalinského typu. Tomu nahrávaly stupňující se

rozpory mezi KSČ a nekomunistickými politickým stranami. Mezitím čs. armáda procházela výraznými změnami.³²⁴

4.1. Poválečná vojenská kariéra, perzekuce a stáří

Již v prvních měsících po skončení válečných operací v Evropě byl přijat závěr, že příští válka může Československu hrozit opět jen ze strany Německa, kterému však potrvá ještě dobrých patnáct až dvacet let, než se samo hospodářsky a vojensky obnoví. Proto bylo podle mínění prezidenta Edvarda Beneše třeba využít tohoto mírového období k vybudování moderní armády, která měla být „*nejméně takovou, jakou jsme měli před rokem 1938, přizpůsobenou ovšem Rudé armádě*“. To však bylo objektivně nemožné, neboť zde byla řada velmi zásadních rozdílů, které nešlo skloubit dohromady. Proto se už od počátku přidávalo na starý základ nové a naopak nové bylo nutno přizpůsobovat starému. Počínající vyostřování vnitropolitického boje pak nemohlo zůstat bez vlivu na armádu i na její výstavbu, tím spíše, že do tohoto procesu byla vědomě zatahována a její budování bylo politizováno. Armáda totiž představovala rozhodující mocenský ozbrojený nástroj státu, který vedle vnějšího poslání mohl plnit i důležité poslání vnitřní. Toho si byla moc dobře vědoma i KSČ, pro kterou političnost armády znamenalo dostat ji pod svůj vliv a ideologicky působit na velitelský sbor i vojáky v základní službě ve svůj prospěch. Proto již ke konci války komunisté nastolili základní předpoklady, které směřovaly k narušení kontinuity obnovované čs. armády s armádou předmnichovskou. Především prosadili své členy, anebo své přívržence na klíčová místa ministerstva národní obrany a v neposlední řadě také ovládli nově vytvořené orgány osvětového aparátu i obranného zpravodajství,³²⁵ které byly vybudovány podle sovětského vzoru. Ještě v září 1945 pak vyhlásil prezident republiky Edvard Beneš vládní usnesení o politických právech příslušníků ozbrojených sil. To

³²⁴ Jiří BÍLEK – Jaroslav LÁNÍK – Jan ŠACH, *Československá armáda v prvním poválečném desetiletí: květen 1945–květen 1955*, Praha 2006, s. 6–15.

³²⁵ Obranné zpravodajství – kontrarozvědka čs. armády po druhé světové válce byla původně zřízena v dubnu 1945 s cílem vytvořit speciální a samostatnou složku obranného zpravodajství pro likvidaci nacistických zpravodajských struktur, jejich konfidentů a kolaborantů. Měla ochránit armádu před jejich pronikáním a působením. Ve skutečnosti ale šlo o promyšlený zásah do organizace armády, který umožnil vyjmutí kontrarozvědky z organizace druhého oddělení Hlavního štábu, její osamostatnění v samotném pátém oddělení. V něm měla výrazný vliv od samého počátku KSČ a prostřednictvím svých agentů (Bedřich Reicin, Karel Vaš) také sovětská tajná služba NKVD. V jeho čele stál do roku 1948 právě Bedřich Reicin. Jeho prostřednictvím docházelo k organizování provokací, ke krutým výslechovým metodám a inscenacím soudních případů. Ty sloužily k osobní likvidaci skutečných i smyšlených odpůrců komunistické strany. Obranné zpravodajství tak od samého počátku disponovalo vedle zpravodajských pravomocí i pravomocemi bezpečnostních orgánů. Jiří ŠOLC, *Znamení trojského koně: životní příběh majora Jaromíra Nechanského*, Praha 2008, s. 112.

vycházelo z *Košického vládního programu*, základního programového dokumentu první vlády, vyhlášeného v Košicích již 4. dubna 1945. Toto nové vládní usnesení tak poskytovalo vojákům, příslušníkům *Národní bezpečnosti* a dalších ozbrojených složek aktivní i pasivní volební právo. Současně s ním získali příslušníci armády také právo být členy politických stran a účastnit se stranické činnosti. Rostoucí pozice komunistů v armádě i jejich vliv prokázaly květnové volby v roce 1946, kdy KSČ v armádě v českých zemích získala nadpoloviční většinu hlasů vojáků základní služby. Požadavek vytyčený na počátku mírové výstavby československé armády, aby byla budována a vychovávána v „*duchu státním, demokratickém a antifašistickém*“, a bylo skoncováno s její „*nepolitičností*“, vedl v letech 1945–1947 k tomu, že armáda byla stále více zatahována do politického zápasu a docházelo v ní ke stejné polarizaci sil jako ve společnosti. KSČ se sice nepodařilo úplně přerušit kontinuitu mezi předmnichovskou a poválečnou armádou, ale prezident Edvard Beneš a nekomunistické politické strany naopak nedokázali zabránit tomu, aby se armáda nedostávala pod stále větší vliv komunistů. Ostatní politické strany totiž nepochopily, že snaha KSČ o co možná nejužší vazby mezi životem vojsk a společností znamená zatahování armády do řešení nejen ekonomických, ale především politických úkolů a dokonce ji v tomto úsilí mnohokrát podpořily. Tak se armáda, hlavně její zpravodajské orgány spolu s bezpečnostními složkami ministerstva vnitra, postupně stávaly nástrojem komunistů k odstraňování jim nepohodlných osob a k přípravě převzetí moci. Nic na této skutečnosti nezměnilo ani to, že u jednotek a na štábech stále sloužil poměrně vysoký počet důstojníků z bývalé předmnichovské armády, kteří komunistickou ideologii a zpolitizování vojska většinou odmítali.³²⁶

Jedním z nich byl i plk. gšt. Zdeněk Vltavský, který si tohoto zpolitizovaného boje o mocenské pozice nemohl nevšimnout. Již od 21. května 1945 byl totiž plk. gšt. Vltavský v nově budované čs. armádě, kde působil ve své nové funkci zatímního velitele tankového vojska u velitelství vojenské oblasti jedna v Praze. Právě u ní pak plk. gšt. Vltavský prakticky obnovil svůj předválečný PÚV 1, jehož byl velitelem. Květnové dny roku 1945 s sebou přinesly něco zcela nového a neuvěřitelného. Začala totiž první etapa takzvané očisty armády, která trvala přibližně do konce roku 1945. Každý důstojník a rotmistr musel ve stanovené lhůtě podat žádost o přijetí do armády,

³²⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 12–35. František HANZLÍK, *Únor 1948: výsledek nerovného zápasu*, Praha 1997, s. 33–173. Jiří FRIEDL, *Generál Karel Lukas: životní příběh severomoravského rodáka*, Štítý 2016, s. 170. VÚA – VHA, f. Sbirka vojenských osobních spisů, nestr.

v níž podrobně vylíčil svou činnost v době okupace, a to včetně prokázání aktivní účasti v odboji. Tento požadavek prosadila KSČ s tím, že jeho hlavním smyslem bylo zajistit narušení kontinuity nového důstojnického sboru s tím předmnichovským. Na základě vládního usnesení pak byly skutečně koncem května 1945 vytvořeny přijímací a odvolací komise, které měly za úkol posoudit žádosti o přijetí do armády. Pro plk. gšt. Zdeňka Vltavského to znamenalo rozhodnutí, že nebude povolán do vojenské činné služby.³²⁷ Důvod: „*Byl jste po 15. březnu 1939 za hranicemi a vrátil jste se dobrovolně zpět do tzv. Protektorátu*“.³²⁸ Na to plk. gšt. Zdeněk Vltavský zareagoval tak, že napsal přijímací komisi dne 18. srpna odvolání. Na jeho základě pak dne 20. září 1945 došlo ke konečnému rozhodnutí – povolat plk. gšt. Zdeňka Vltavského do činné vojenské služby, podpis ministr národní obrany gen. Ludvík Svoboda. Tím ale celá věc pro plk. gšt. Vltavského neskončila. Poválečná očista armády totiž pokračovala dále, když politický boj o podobu a charakter důstojnického sboru přešel na počátku nového roku 1946 do nové etapy. Ta se nesla ve znamení přijetí a realizace zákona č. 72/1946 Sb. Jeho přijetí prosadila KSČ, protože byla s výsledky první etapy očisty nespokojena a poukazovala na to, že v armádě zůstala řada důstojníků a rotmistrů, kteří se aktivně nezapojili do odboje.³²⁹ Byla to právě ona fiktivní myšlenka nezapojení do odboje, prostřednictvím které se snažil dne 14. října 1946 předseda přijímací komise gen. Němec zdiskreditovat plk. gšt. Vltavského a nepovolat jej tak do vojenské činné služby: „*ač jste byl po 15. březnu 1939 ve spojenecké cizině a to v Anglii a Francii, vrátil jste se v době nesvobody na území ČSR bez zvláštního úkolu uloženého činiteli domácího nebo zahraničního odboje, nebo představiteli státu, jež byli spojenci ČSR ve válce*“.³³⁰ V té době plk. gšt. Zdeněk Vltavský již osm měsíců působil na *Vysoké škole válečné* v Praze, kde jako profesor vyučoval taktiku tankového vojska. Tam se dostal po svém krátkém měsíčním působení ve funkci zástupce velitele tankového sboru v Moravské Třebové. Proti novému rozhodnutí přijímací komise se plk. gšt. Vltavský rozhodl opět odvolat, a

³²⁷ Srov. VÚA – VHA, f. SKL, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Odvolání proti rozhodnutí přijímací komise MNO ze dne 18. srpna 1945*, nestr. Jirí BÍLEK – Jaroslav LÁNÍK – Jan ŠACH, *Československá armáda v prvním poválečném desetiletí: květen 1945–květen 1955*, Praha 2006, s. 27–28. ANM, f. RC, kart. 19, *Rozhodnutí přijímací komise MNO pro důstojníky a rotmistry z povolání ze dne 9. srpna 1945*, nestr.

³²⁸ *Tamtéž*, nestr.

³²⁹ Srov. ANM, f. RC, kart. 19, *Rozhodnutí přijímací komise II. instance při MNO ze dne 20. září 1945*, nestr. Jirí BÍLEK – Jaroslav LÁNÍK – Jan ŠACH, *Československá armáda v prvním poválečném desetiletí: květen 1945–květen 1955*, Praha 2006, s. 30.

³³⁰ ANM, f. RC, kart. 19, *Rozhodnutí přijímací komise pro důstojníky a rotmistry z povolání u MNO ze dne 14. října 1946*, nestr.

to 24. října 1946.³³¹ Tehdy mu velice pomohl jeho přítel a bývalý vedoucí ilegální organizace RU-DA, Rudolf Císař. Ještě v listopadu téhož roku doložil odbojovou činnost bývalého člena své organizace, plk. gšt. Vltavského prostřednictvím hlášení samotnému ministru národní obrany gen. Ludvíku Svobodovi: „*Podávám své hlášení, poněvadž vidím ve Vás vojáka, který stál první v prvních řadách našeho osvobozenického boje. ... Hlášení podávám proto, poněvadž považuji to za svoji povinnost. ... Plk. gšt. je jeden z mála důstojníků zůstavších zde v krvácející vlasti, kteří obětavě pracovali a hrdě a nebojácně stáli v prvních na nejnebezpečnějších úsecích podzemní fronty vedené proti zákeřným a po zuby ozbrojeným Němcům. ... Plk. gšt. Zdeněk Vltavský vykonal v době nesvobody velmi mnoho pro osvobození naší vlasti. Jeho práce v úseku zpravodajském, organizačním, vojenském nebyla hodnocena jen v době krvavého režimu, ale i dnes skutečnými ilegálními pracovníky jako práce statečného a nebojácného vojáka. Jsem sám na to hrdý, že máme v naší nové armádě tak statečné důstojníky. Ti, kteří nejvíce pracovali o své práci po revoluci nejméně mluvili*“.³³² Možná právě díky tomu, byl pak plk. gšt. Zdeněk Vltavský dne 5. února 1947 opět povolán do vojenské činné služby. Rozhodnutí podepsal opět ministr národní obrany gen. Svoboda. Přátelství plk. gšt. Zdeňka Vltavského a Rudolfa Císaře bylo vzájemné a pro plk. gšt. Vltavského velmi cenné a přínosné, obzvláště v takto vyhrocených okamžicích situace poválečného Československa. Rudolf Císař byl totiž vedle své funkce rady na ministerstvu zemědělství, zároveň předválečným příslušníkem KSČ, a to se v tak zpolitizované době, o níž je řeč, velice hodilo. O politiku jako takovou se plk. gšt. Zdeněk Vltavský ale nikdy nezajímal. Cítil se totiž v první řadě vojákem vychovaným podle zásady nepolitčnosti armády z dob první republiky a tomuto postoji zůstal věrný. Proto nikdy nebyl organizován v žádné politické straně. Tento jeho životní postoj ale narušil rok 1947, ve kterém musel s ohledem na výzvu v armádě vstoupit do některé politické strany. Vybral si *Československou stranu národně socialistickou*, ale nijak v ní nepracoval.³³³ Jediným činem plk. gšt. Vltavského, který měl možná alespoň něco trochu společného s politikou, bylo to, že v květnu roku 1947 zorganizoval „*Okruh osvobození*“ – motocyklový závod v Praze-

³³¹ Srov. VÚA – VHA, f. Kmenové listy, nestr. VÚA – VHA, f. SKL, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Odvolání proti rozhodnutí přijímací komise MNO ze dne 24. října 1946*, s. 1–8.

³³² ANM, f. RC, kart. 19, *Hlášení Rudolfa Císaře odeslané ministru národní obrany z listopadu 1946*, nestr.

³³³ Z *Československé strany národně socialistické* pak plk. gšt. Zdeněk Vltavský vystoupil po 25. únoru roku 1948. ANM, f. RC, kart. 19, *Dopis adresovaný blíže neurčenému plukovníkovi ze dne 6. září 1949*, nestr.

Dejvicích v ulici Pod kaštany na počest květnového příchodu Rudé armády do Prahy. Závody vznikly pod záštitou ČNR a jejich ředitelem se stal plk. gšt. Zdeněk Vltavský, současný předseda Autoklubu Prahy XIX.³³⁴

Na podzim roku 1947 se pak vnitropolitická situace v Československu začala prudce vyhrocovat. Neshody mezi KSČ a nekomunistickými politickými stranami byly stále výraznější. Tehdy také bylo Československo poslední zemí rodícího se sovětského bloku, ve kterém ještě nebyla otázka politické moci rozhodnuta jednoznačně ve prospěch komunistické strany. Proto Moskva stupňovala tlak na čs. komunisty, aby přenesli těžiště mocenského zápasu na mimoparlamentní formy boje. A tak si komunisté stejně jako v politickém životě, tak i v armádě začali připravovat pozice pro převzetí moci ještě před parlamentními volbami v květnu 1948. Ve vojsku se jednalo především o přesuny na velitelských místech tak, aby v nejkritičtějších okamžiku nemohla armáda zasáhnout ve prospěch opozičních sil. To znamenalo, že se komunisté snažili upevnit své pozice v armádě těsně před rozhodujícím střetem a co nejvíce pojistit její neutralitu velitelů důležitých jednotek (aby nepřestoupili na stranu opozice). Od přelomu let 1947/1948 pak hrozilo zvyšující se napětí mezi nekomunistickými politickými stranami a KSČ přerůst do hluboké politické krize. Ta vypukla 20. února 1948, kdy dvanáct ministrů za národně socialistickou, lidovou a demokratickou stranu podalo demisi. Demise však nebyla předem projednána s prezidentem Edvardem Benešem, kterého tak ministři postavili do složité situace. Vedení KSČ pak kroku svých protivníků využilo k definitivnímu vyřešení otázky politické moci ve státě. Podle platné ústavy měl totiž předseda vlády právo, v případě, že demisi podá méně než polovina členů jeho kabinetu, vládu doplnit. Právě toho Klement Gottwald hned 20. února využil, když žádal přijetí demise a doplnění vlády o osoby, které sám navrhne (většinou šlo o tajné členy KSČ nebo její sympatizanty z nekomunistických politických stran). Únorové dny vládní krize se pak změnily v souboj mezi prezidentem Edvardem Benešem a vedením KSČ o přijetí demise a doplnění vlády. Ty skončily 25. února 1948. Prezident Edvard Beneš sílícímu tlaku podlehl a souhlasil s doplněním vlády o osoby, které mu navrhl předseda vlády Klement Gottwald. Samotný politický převrat pak byl dovršen

³³⁴ Srov. ANM, f. RC, kart. 19, *Dekret MNO o povolání do činné služby plk. gšt. Zdeňka Vltavského ze dne 5. února 1947*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Odvolení proti rozhodnutí o rozvázání pracovního poměru z čs. akc. společnosti pro vývoz skla ze dne 19. května 1949*, s. 2. ANM, f. RC, kart. 19, *Dopis adresovaný blíže neurčenému plukovníkovi ze dne 6. září 1949*, nestr. VÚA – VHA, f. Sběrka vojenských osobních spisů, nestr. Jiří BÍLEK – Jaroslav LÁNÍK – Jan ŠACH, *Československá armáda v prvním poválečném desetiletí: květen 1945–květen 1955*, Praha 2006, s. 28. ANM, f. RC, kart. 19, Papiřové ústřížky: „*Okruh osvobození*“, nestr.

10. března 1948, kdy byla vyslovena důvěra nové Gottwaldově vládě. Tak byl v Československu ustanoven režim, který byl oficiálně nazván lidově demokratický, ale svou podstatou byl totalitním systémem stalinského typu a podřízený Sovětskému svazu. Monopolní postavení získala KSČ, která okamžitě zahájila politické represe proti svým skutečným i vykonstruovaným protivníkům. Vnutila společnosti jedinou oficiální ideologii marxismu-leninismu a soustředila do svých rukou všechny rozhodovací procesy. KSČ se pak bezprostředně po „osudových únorových dnech“ soustředila na ovládnutí armády, která zůstala během únorových událostí pasivní a do politické krize nezasáhla. Proto hned po 25. únoru 1948 začali být z armády propouštěni generálové a vyšší důstojníci. Pomocí velmi nevybíravých a brutálních metod se pak KSČ ve velmi krátké době podařilo zcela rozbít velitelský sbor armády vytvořený před únorem 1948 a s využitím různých forem rychlopřípravy budovat nový, odpovídající jejím potřebám. To vše dělala s jediným cílem – upevnit mocenské vítězství KSČ a učinit jej nezvratným.³³⁵

Plk. gšt. Zdeněk Vltavský byl těmito politicky motivovanými čistkami ve velitelském sboru čs. armády zasahován zpočátku „nenápadně“. Dne 8. března 1948 byl totiž odeslán na mimořádnou dovolenou, a to až do rozhodnutí ministerstva národní obrany. Tehdy již plk. gšt. Zdeněk Vltavský jistě tušil, jaký osud ho čeká, a tak se rozhodl požádat o přeložení do výslužby. Měl již ústně potvrzené místo v *Československé akciové společnosti pro vývoz skla*.³³⁶ Své rozhodnutí pak zdůvodnil slovy: „... *S ohledem na to, že jsem nebyl dříve příslušníkem komun. strany, věděl jsem, že pro volení tanků hodí se v té době spíše staří příslušníci strany než já. Byli mladší než já a jeden z nich velel tankům na vých. frontě a druhý byl vězněn Gestapem po dobu 5 let. Rozhodl jsem se proto požádati o přeložení do penze a tím situaci zjednodušiti. ...*“³³⁷ Jeho žádosti bylo vyhověno 1. června 1948. Ještě v březnu 1948 byl ale vyzván, aby podal přihlášku do KSČ:³³⁸ „... *když můj otec jednal třeba s Panem Císařem a*

³³⁵ Srov. Jiří BÍLEK – Jaroslav LÁNÍK – Jan ŠACH, *Československá armáda v prvním poválečném desetiletí: květen 1945–květen 1955*, Praha 2006, s. 78–104. Jiří FRIEDL, *Generál Karel Lukas: životní příběh severomoravského rodáka*, Štítý 2016, s. 174. Pavel KREISINGER, *Brigádní generál Josef Bartík: zpravodajský důstojník a účastník prvního i druhého československého odboje*, Praha 2011, s. 110.

³³⁶ Srov. VÚA – VHA, f. SKL, nestr. Soukromý archiv Olgy Pešoutové, Podklady pro rehabilitaci plk. gšt. Zdeňka Vltavského. ANM, f. RC, kart. 19, *Žádost o přeložení do výslužby ze dne 18. března 1948*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Potvrzení o přijetí do služebního poměru ze dne 30. dubna 1948*, nestr.

³³⁷ ANM, f. RC, kart. 19, *Záznam ze dne 18. června 1949*, s. 2.

³³⁸ Srov. VÚA – VHA, f. Kmenové listy, nestr. VÚA – VHA, f. SKL, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Dekret MNO o přeložení plk. gšt. Zdeňka Vltavského do výslužby ze dne 15. dubna 1948*, nestr. VÚA – VHA, f. Sbíрка vojenských osobních spisů, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Záznam ze dne 18. června 1949*, s. 1.

*jednalo se o to – vstoupit nebo nevstoupit do KSČ je fakt, že jsem v té jídelně u toho byla, protože u nás se všechno vodehrávalo v jídelně. To byl velký pokoj a velký stůl a tam jsme všichni dělali úkoly, nebo táta si, [...] že jo přines práci domů. Ale jako [...] do toho jsem se vůbec jako [...] ale vlastně jo, pak jsem jako taky řekla, aby nevstupoval, že to [...]. No a vim, že říkal: „No počkej holka, ale to tím nekončí.“ [...] A já vím, že jsem jako správněj mladej člověk řekla: „To nevadí, to my všechno vydržíme a podobně.“ No a pak jsem to měla no, celej život“.³³⁹ Zdeněk Vltavský se tehdy skutečně nemýlil, neboť to, co následovalo, ovlivnilo jak jeho samotný život, tak i život jeho rodiny. Zpočátku ale bylo vše na dobré cestě. Zdeněk Vltavský nastoupil 1. května 1948 na pozici vedoucího oddělení pro průzkum trhu u *Československé akciové společnosti pro vývoz skla* v Praze, a to především na základě jeho výjimečných jazykových znalostí čtyř světových jazyků. To že se rozhodl Zdeněk Vltavský pracovat ve sklářském průmyslu, mělo dva důvody. Jedním byl vliv jeho blízkých příbuzných a přátel, kteří v té době v tomto oboru pracovali a vynikali v něm. Druhým důvodem zase bylo to, že ho tento obor bavil a věnoval se mu i v soukromí. To byly ale poslední světlé dny Zdeňka Vltavského a jeho rodiny v totalitním Československu. Počátkem března roku 1949 bylo totiž jak jemu, tak i jeho manželce zrušeno členství ve stavebním a bytovém družstvu důstojníků. Vzápětí dne 30. června 1949 s ním byl rozvázán pracovní poměr. V této situaci bylo pak celé rodině Vltavských nařízeno vystěhovat se z jejich dejvického bytu. Nejdříve do Říčán u Prahy a pak do Doliny (okres Kadaň). Rodina se odvolala a nakonec se 11. ledna 1951 přestěhovala do Ledče nad Sázavou, kde Zdeněk Vltavský se svojí manželkou Marií vlastnil rodinnou vilku. Mezitím si Zdeněk Vltavský již v říjnu 1949 našel nové zaměstnání – místo skladníka ve sklárnách Kavalier v Sázavě. Toto místo ale opustil 31. července 1951. K tomuto rozhodnutí ho přimělo několik důvodů. Jednak zdravotní, musel zde totiž občas vykonávat těžkou fyzickou práci, jednak to, že v Sázavě musel žít sám v podnájmu, odloučen od rodiny, která bydlela v Ledči nad Sázavou. Ale hlavním důvodem jeho odchodu bylo snížení jeho vojenské penze, v jejímž důsledku na práci ve sklárnách doplácel. Důvody, které vedly *Vojenský penzijní ústav* ke snížení jeho penze, byly stále stejné, i když nyní trochu poupravené: „Byl horlivým služebníkem dřívějšího kapitalistického řádu“ a „Projevoval nepřátelský postoj k lidově demokratickému zřízení, stavěl se záporně k budovatelskému úsilí pracujícího lidu a k socialistické výstavbě naší vlasti“. Plk. gšt. ve výslužbě*

³³⁹ Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 27. března 2017.

Zdeněk Vltavský se proti tomu odvolal a uspěl. Dne 5. listopadu 1953 bylo totiž rozhodnuto, že mu bude vojenská penze opět vyplácena v plné výši. Ještě než však dosáhl tohoto zadostiučinění, podroben prošetření ze strany *Nižšího vojenského prokurátora v Táboře*, kpt. justice JUDr. Václava Šedivého. Na jeho příkaz byl vypracován kádrový posudek *Místním národním výborem v Ledči nad Sázavou*, v němž se mimo jiné tvrdilo:³⁴⁰ „... *Za rakouskauherska byl na vojně jako důstojník a na ruské frontě zajat a později bojoval v československých legiích po boku Gajdy a bělogvardějců. Za prvé republiky zastával význačné funkce, byl atašem ve Francii. Byl to horlivý pracovník velmi exponovaný, oddaný kapitalistickému řádu. Za okupace byl odborným radou na ministerstvu financí. Po osvobození šel znovu na vojnu a v roce 1948 po únoru propuštěn. Pak byl zaměstnán jako úředník v akciové společnosti a později šéfem meziskladu skláren. Nyní pobírá vysoký důchod, ačkoliv dělá dojem ještě člověka schopného práce. Politicky není nikde organisován a ani v masových organisacích nepracuje. Vydělává si jen takovou práci, kde nemusí být hlášen u pokladny. ... Je to mazaný měšťák a rafinovaně skrývá své západnické smýšlení. Stýká se výhradně s lidmi, kteří mají nepřátelské smýšlení a nemůže zapomenout na I republiku a kapitalistický řád. Nemá vztah k dělnické třídě, je však klidné povahy, ale povýšenecké“.³⁴¹ Na to později, dne 3. října 1953, pak byli vyslechnuti představitelé *Místního národního výboru v Ledči nad Sázavou*, předseda Jaroslav Binka a bezpečnostní referent Vojtěch Mejstřík. Ti osobně *Nižšímu vojenskému prokurátorovi v Táboře*, kpt. justice JUDr. Václavu Šedivému, některé tyto své předchozí klamné informace nyní vyvrátili a uvedli je na pravdivou míru. Proto možná i díky tomuto mohla být vojenská penze plk. gšt. ve výslužbě Zdeňku Vltavskému opět vyplácena v plné výši. Zdeněk Vltavský však nechtěl žít v ústraní jako důchodce, který jen pobírá vojenskou penzi. Rozhodl se pro práci brigádníka a zároveň také stavbyvedoucího při stavbě sportovního stadionu v Ledči nad Sázavou. Celou organizační a administrativní*

³⁴⁰ Srov. ANM, f. RC, kart. 19, *Pracovní smlouva ze dne 21. října 1948*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Oznámení o zrušení členství v obecně prospěšném stavebním a bytovém družstvu důstojníků a j. zaměstnanců vojenské správy v Praze XIX.-Dejvice pro Marii Vltavskou ze dne 18. března 1949*, nestr. Soukromý archiv Olgy Pešoutové, Podklady pro rehabilitaci plk. gšt. Zdeňka Vltavského. ANM, f. RC, kart. 19, *Oznámení o zrušení pracovního poměru v Československé akciové společnosti pro vývoz skla ze dne 17. května 1949*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Oznámení o přidělení náhradního bytu ze dne 3. ledna 1951*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Odvolání proti vystěhování z bytu ze dne 5. ledna 1951*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Potvrzení o skončení pracovního poměru ze dne 17. července 1951*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Hlášení odchodu z civilního zaměstnání Vojenskému pensijnímu ústavu ze dne 18. srpna 1951*, nestr. VÚA – VHA, f. Sbíрка vojenských osobních spisů, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Nález Odvolací důchodové komise u MNO ze dne 5. listopadu 1953*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Žádost o přijetí do národního podniku skláren Kavalier v Sázavě ze dne 20. září 1949*, nestr.

³⁴¹ VÚA – VHA, f. Sbíрка vojenských osobních spisů, nestr.

práci dělal bez nároku na finanční odměnu. Jen v případě, že pracoval jako brigádník manuálně, pobíral plat v podobě 15, 50 Kčs na hodinu. Ačkoliv samotná stavba sportovního stadionu nebyla vůbec jednoduchá, podloží totiž bylo kamenné a pak se také muselo přikročit i k částečnému odstřelu skály,³⁴² Zdeněk Vltavský ani tehdy neztrácel svůj pověstný humor a šibalství: „*Táta mi jednou řekl, že měl dozor na stavbě a to dělal brigádně zadarmo pro Leděč, když se stavělo fotbalové hřiště a [...]. Že tam prostě přišla revize-bezpečnost práce a já říkám: „No a co dopadlo to dobře?“ A táta mi řekl: „No dopadlo to dobře, ale měl jsem namále. Oni přišli, že tam máme dynamit – skladujeme a že musí být bezpečně uložený a tak, že jdou na revizi.“ A já říkám: „No a co ty?“ „No já jsem seděl na bedýnce, když přišli a kouřil jsem, no a když tam byl ten dynamit... v té bedýnce.“* [smích]“.³⁴³ Zdeněk Vltavský byl také předsedou *Rady starších církve československé husitské*. V roce 1955 byl pak zvolen předsedou *místní pobočky Československého svazu zahrádkářů a ovocnářů v Ledči nad Sázavou* a stal se členem *Ovocnářské komise Okresního národního výboru v Havlíčkově Brodě*. 26. února 1957 byl jmenován vedoucím *Domovní správy města Ledče nad Sázavou* a 20. září 1957 se stal členem *Ústřední rady starších církve československé husitské v Praze*. To všechno zastával v době, kdy už mu pomalu začaly ubývat životní síly. Proto se v šedesáti šesti letech rozhodl ukončit pracovní poměr u *Domovní správy města Ledče nad Sázavou*, kde zastával funkci vedoucího. 4. května 1960 mu bylo vyhověno. Zdeněk Vltavský pak trávil všechny svůj volný čas u *místní pobočky zahrádkářů a ovocnářů v Ledči nad Sázavou*. Spolu s místními členy pobočky a ostatními obyvateli města se bezplatně podílel na rekonstrukci městského parku Šeptouchova a jiných veřejných míst ve městě. Zdravotní stav Zdeňka Vltavského se zhoršoval. Dne 18. července 1961 se musel podrobit operaci – vyjmutí levého plicního laloku, na němž měl nádor. Kvůli svému zdravotnímu stavu se rozhodl vzdát se svého členství v *Ústřední radě starších církve československé husitské v Praze*. Jeho žádosti bylo vyhověno. Rakovině plic podlehl Zdeněk Vltavský 17. března 1963. Bylo mu nedožitých šedesát devět let.³⁴⁴

³⁴² Srov. *Tamtéž*, nestr. František PLEVA, *Ledeč nad Sázavou: dějiny města*, Leděč nad Sázavou 1997, s. 136.

³⁴³ Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 11. srpna 2015.

³⁴⁴ Srov. Soukromý archiv Olgy Pešoutové, Podklady pro rehabilitaci plk. gšt. Zdeňka Vltavského. VÚA – VHA, f. Sbirka vojenských osobních spisů, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Zpráva Okresní vojenské správě v Havlíčkově Brodě ze dne 16. dubna 1961*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Oznámení o jmenování Zdeňka Vltavského vedoucím Domovní správy města Ledče nad Sázavou ze dne 26. února 1957*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Zpráva Diecéšní rady církve československé v Brně o jmenování Zdeňka Vltavského do ústřední rady ze dne 20. září 1957*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Zpráva Místnímu národnímu výboru v Ledči nad Sázavou o zrušení pracovního poměru a zproštění funkce vedoucího domovní správy ze dne 1. dubna 1960*, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, *Rozhodnutí Místního národnímu*

K úmrtí Zdeňka Vltavského se pak asi nejtrefněji vyjádřila jeho dcera Olga Pešoutová (rozená Vltavská): „Zemřel člověk, který ve svém životě začínal několikrát od samého začátku a nikdy se nezpronevěřil svému přesvědčení a nikdy se ani nedomníval, že vzhledem ke svým znalostem a rodině má právo na pohodlné stáří, které by ho jako člena komunistické strany čekalo“.³⁴⁵

výboru v Ledči nad Sázavou o rozvázání pracovního poměru ze dne 4. května 1960, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, Poznámka u: Zpráva Ústřední rady církve československé ze dne 22. června 1961, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, Zpráva Ústřední rady církve československé ze dne 12. listopadu 1961, nestr. ANM, f. RC, kart. 19, Úmrtní oznámení Zdeňka Vltavského, nestr. K zasloužené soudní rehabilitaci plk. gšt. ve výslužbě Zdeňka Vltavského došlo v roce 1991. Tomáš JAKL, *Francouzský legionář Zdenko Waldhütter*, in: *Československé legie v boji za samostatný stát a jejich odkaz v 21. století*, Praha 2016, s. 214.

³⁴⁵ Soukromý archiv Olgy Pešoutové, Podklady pro rehabilitaci plk. gšt. Zdeňka Vltavského.

Závěr

Zdeněk Waldhütter-Vltavský patřil mezi ty, pro něž vlastenectví a služba národu patřily k nejvyšším ctnostem. Už jako příslušník ruských a francouzských legií neváhal nasadit život za svobodu vlasti. Po skončení Velké války se rozhodl stát důstojníkem nové čs. armády a zahájil vojenskou kariéru, kterou přerušila až druhá světová válka. Neznamenala její konec, ale naopak další vzestup, kdy plk. gšt. Zdeněk Waldhütter-Vltavský bezesporu zažíval vrcholné okamžiky své vojenské kariéry. Podruhé se totiž ocitl v situaci, kdy bojoval za obnovení Československa, nyní jako účastník domácího odboje. Svou odbojovou činnost nakonec završil v roli velitele pražské útočné vozby u VVVP „Bartoš“. Během válečné doby měl několikrát štěstí. To největší asi bylo, že zatímco prakticky všichni bývalí velitelé nejvyšších útvarů útočné vozby jako účastníci domácího odboje padli za oběť nacistickým represím, on zůstal ušetřen, a to díky jednomu zvláště statečnému muži, plukovníku Josefu Buršíkovi. Ten zaplatil za svou odbojovou činnost svým životem, když nikoho ze svých spolupracovníků nacistům neprozradil. Svým činem tak zachránil mnoho lidských životů. Zdeněk Waldhütter-Vltavský ale nebyl jen voják, miloval také zahrádkaření a měl značný rozhled v různých oblastech lidského vědění. To, že znal několik cizích jazyků a uměl se společensky chovat, mu pak otevíralo dveře do nejvyšších pater nejen české společnosti. Proto byl také jmenován čs. vojenským přidělcem v Paříži s akreditací pro Francii, Belgii, Švýcarsko, a nakonec i pro Velkou Británii, kde udržoval vřelé styky a budoval vztahy mezi čs. armádou a armádami těchto zemí. Po skončení války pak vojenskou kariéru plk. gšt. Zdeňka Waldhüttera-Vltavského stále více narušovala vnitropolitická situace v Československu, kde začal probíhat zpolitizovaný boj o mocenské pozice. Po komunistickém převratu v únoru roku 1948, který znamenal definitivní vyřešení otázky politické moci ve státě ve prospěch KSČ, ucítil plk. gšt. Zdeněk Waldhütter-Vltavský plně jeho tragický dopad jak na Československo, tak i na sebe samotného. V Československu totiž začaly politické represe KSČ proti jejím skutečným i vykonstruovaným protivníkům. V této situaci, kdy byl nastolen i totalitní politický režim, se pod tlakem okolností rozhodl plk. gšt. Zdeněk Waldhütter-Vltavský pro přeložení do výslužby. Vzápětí byl perzekvován. Teprve jeho smrt ukončila toto bezpráví, kterému byl Zdeněk Waldhütter-Vltavský vystaven.

Pokud tedy v tento okamžik soustředíme svou pozornost na samotný úvod této práce, můžeme si nyní odpovědět na otázku, zda splnila své poslání. Jestli byl naplněn

jak hlavní výzkumný cíl, tak i cíle odvozené. Domnívám se, že základní konstrukty, na kterých měla být tato práce vypracována, byly úspěšně a v plném rozsahu naplněny. Předcházející strany poskytly jednak dostatečné množství informací pro rekonstrukci komplexního obrazu složitých životních osudů tohoto významného čs. důstojníka, jednak byla osobnost Zdeňka Waldhütterera-Vltavského zasazena do kontextu doby. Co se týče otázek, vyslovených v úvodu diplomové práce, byly všechny, alespoň podle mého úsudku zodpovězeny.

Přínos celé práce pak spatřuji v následujícím. Předkládaný text lze, nikoliv jako nedůležitý doplněk, zahrnout do mozaiky životopisných informací o představitelích meziválečné čs. armády. Zaujme tak místo po boku dalších význačných vojenských osobností a to si právem zaslouží. Stane se tak důstojnou připomínkou života jednoho rodáka z Českomoravské vrchoviny a patriota, jakým Zdeněk Waldhütter-Vltavský bezpochyby byl. Vždyť jeho vojenská kariéra byla tak pestrá, jako snad málokoho z vysokých důstojníků tehdejší čs. armády. Za další možný přínos této práce, lze také považovat to, že prostřednictvím textu dostane čtenář odpovědi na otázky, které byly položeny v úvodu jako jeden z jejích cílů. Na jejich základě tak čtenář může dostat jistý výklad vnitřního obrazu osobnosti plk. gšt. Zdeňka Waldhütterera-Vltavského, který hrál rozhodující roli ve většině jeho klíčových životních rozhodnutích.

Na samotný závěr chci už jen uvést, že tato práce nemá ambice být vyčerpávající biografií Zdeňka Waldhütterera-Vltavského. Stále se totiž objevují nové, dosud neznámé dokumenty, které je třeba prozkoumat a objektivně zhodnotit.

Seznam zkratek

ANM – Archiv Národního muzea

brig. – brigádní

c. k. – císařsko-královský

c. a k. – císařský a královský

ČMS – Českomoravské strojírný

ČNR – Česká národní rada

čp. – číslo popisné

čs. – československý

ČSR – Československá republika

Dr. – doktor

f. – fond

gen. – generál

gšt. – generální štáb

Gestapo – *Geheime Staatspolizei* (Tajná státní policie)

HSĽS – Hlinkova slovenská ľudová strana

ing. – inženýr

inv. č. – inventární číslo

jezd. – jezdecko

JUDr. – doktor obojího práva

kart. – karton

kn. – kniha

kpt. – kapitán

KSČ – Komunistická strana Československa

k. u. – královsko-uherský

mjr. – major

MUDr. – doktor medicíny

NKVD – *Narodnyj komissariat vnutrennich děl* (sovětská tajná služba)

npor. – nadporučík

NŠ – Národní škola

ON – Obrana národa

pěch. – pěchota

PK – Pamětní kniha

plk. – plukovník
por. – poručík
pplk. – podplukovník
ppor. – podporučík
prap. – praporčík
prof. – profesor
PÚV 1 – Pluk útočné vozby 1
PVVZ – Petiční výbor Věrní zůstaneme
RC – Rudolf Císař
ROA – Ruská osvobozenecská armáda (vlasovci)
rtm. – rotmistr
s. – strana
Sb. – Sběrka zákonů
SOkA – Státní okresní archiv
SS – *Schutzstaffel* (Ochranný oddíl)
StB – Státní bezpečnost
stržm. – strážmistr
SV – stanoviště velitele
škpt. – štábní kapitán
šrtm. – štábní rotmistr
tj. – to jest
tzv. – takzvaný
VHA – Vojenský historický archiv
VÚA – Vojenský ústřední archiv
VVVP „Bartoš“ – Vojenské velitelství Velké Prahy „Bartoš“

Seznam pramenů a literatury

Prameny

Archivy a archivní fondy

Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv (dále VÚA – VHA), fond (dále f.) Sběrka kvalifikačních listin.

VÚA – VHA, f. Kmenové listy.

VÚA – VHA, f. Kancelář legií – legionářský poslužný spis.

VÚA – VHA, f. Sběrka 255, nestr.

VÚA – VHA, f. Sběrka vojenských osobních spisů.

Archiv Národního muzea (dále ANM), f. Drobné pozůstalosti Hn 90-Zdeněk Vltavský (dále DP Hn 90-Vltavský) (1892–1945), *Poznámka psaná její matkou Marií Vltavskou.*

ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), Opis: *Smuteční řeč pronesená učitelem Ant. Kosteckým v den pohřbu dne 19. září 1922.*

ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Potvrzení posluchače právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze ze dne 11. prosince 1913.*

ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Kvalifikační listina pro druhou pěší divizi v Plzni.*

ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Legionářské potvrzení.*

ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Dopis rodičům ze dne 8. května 1917.*

ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Dopis rodičům ze dne 24. prosince 1916.*

ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Plukovní rozkaz čís. 112.*

ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Dekret č. 2949 o udělení čs. válečného kříže.*

ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Dopis rodičům z prosince 1918.*

ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Dopis rodičům z 31. ledna 1919.*

ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Dopis rodičům z dubna 1919.*

ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), Fotografie: *U štábu 2. p. divise v Bánské Bystrici.*

ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Povolení změny příjmení ze dne 14. září 1931.*

ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), Ústřížek z novin: *Sur la tombe du soldat inconnu.*

ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), Ústřížek z novin: *Nový čs. vojenský atašé v Paříži*.

ANM, f. Rudolf Císař (dále RC), karton (dále kart.) 2, *Zpráva o událostech ve vojenském táborovém objektu Milovice*.

ANM, f. RC, kart. 2, *Historie odboje v Milovicích v roce 1938 až 1945*.

ANM, f. RC, kart. 2, *Zpráva bez identifikace jejího tvůrce (nejspíše mjr. Emil Novák)*.

ANM, f. RC, kart. 2, *Odbojová činnost pplk. Emila Nováka z Milovic n/L*.

ANM, f. RC, kart. 2, *Výpis z kroniky obce Milovice nad Labem za Léta 1938–1945*.

ANM, f. RC, kart. 2, *Potvrzení o odbojové činnosti*.

ANM, f. RC, kart. 2, *Zpráva bez identifikace jejího tvůrce (nejspíše šrtm. Josef Štipčák)*.

ANM, f. RC, kart. 2, *Odbojová činnost od r. 1939–1945*.

ANM, f. RC, kart. 2, *Doba nesvobody v obci Milovice 1939 až 1945*.

ANM, f. RC, kart. 2, *Historie odboje v Milovicích v roce 1938 až 1945*.

ANM, f. RC, kart. 15, *Seznam členů ilegální organizace "RU-DA"*.

ANM, f. RC, kart. 16, *Stručná historie o činnosti historické skupiny "RU-DA"*.

ANM, f. RC, kart. 17, *Nákres: Zasilání zpráv a materiálu do zahraničí ilegální organizací „RU-DA“*.

ANM, f. RC, kart. 17, *Stručná historie odbojové organizace RU-DA*.

ANM, f. RC, kart. 17, *Stručná historie odbojové skupiny RU-DA (závěrečná zpráva)*.

ANM, f. RC, kart. 17, *Koncept-Skauting v době okupace v rámci odbojové skupiny RUDA*.

ANM, f. RC, kart. 19, *Plk.gen.št. Zdeněk Vltavský-vlastní životopis*.

ANM, f. RC, kart. 19, *Koncept zprávy k úmrtí Ing. Františka Waldhütterera*.

ANM, f. RC, kart. 19, *Úmrtní oznámení Ing. Františka Waldhütterera*.

ANM, f. RC, kart. 19, *Rukopis plk. gšt. Zdeňka Vltavského*.

ANM, f. RC, kart. 19, *Dopis od otce ze 16. února 1919*.

ANM, f. RC, kart. 19, *Dopis Marii Vltavské z 27. července 1929*.

ANM, f. RC, kart. 19, *Dopis Marii Vltavské z 8. srpna 1929*.

ANM, f. RC, kart. 19, *Dopis Marii Vltavské ze 14. srpna 1929*.

ANM, f. RC, kart. 19, *Dopis Marii Vltavské z 24. srpna 1929*.

ANM, f. RC, kart. 19, *Dopis Marii Vltavské z 3. září 1929*.

ANM, f. RC, kart. 19, *Dopis Marii Vltavské z 8. září 1929*.

ANM, f. RC, kart. 19, *Nedatovaný dopis Marii Vltavské*.

ANM, f. RC, kart. 19, *Popis činnosti rtm. pěch. Jana Hančila*.

ANM, f. RC, kart. 19, *Různá sdělení.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Dodatek k přihlášce do čs. armády ze dne 6.9.1945.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Vypsání své činnosti mezi 12. březnem a 22. březnem 1939 přijímací komisi MNO – hl. štábu ze dne 19. června 1945.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Potvrzení o odbojové činnosti plk. gšt. Zdenka Vltavského.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Zpráva o aktivní účasti plk. gšt. Zdenka Vltavského v odboji v době od 15.3. do 9.5.1945.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Odbojová činnost plk. gšt. Zdenka Vltavského-stručný nástin-.*

ANM, f. RC, kart. 19, *K boji o Prahu v květnu r.1945.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Prohlášení ze dne 25. listopadu 1947.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Odbojová činnost plk. gšt. Zdenka Vltavského.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Potvrzení prohlášení o sabotážní činnosti kpt.Bartošika dne 31. srpna 1945.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Prohlášení kpt. Bartošika z roku 1945.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Odbojová činnost pplk. Emila Nováka z Milovic n/L.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Odbojová činnost plk.gšt.Zdenka Vltavského v okupačních letech 1939–1945.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Žádost o rozšíření „Osvědčení“ podle zák.č.255/46 Sb. za dobu od 20.března 1939 do 5.května 1945.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Ilegální činnost organizace „RU–DA“ na Ledčsku a okolí /Dolnokralovicko/.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Výměr presidia Ministerstva financí v Praze ze dne 31. ledna 1940.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Popis odbojové činnosti plk.gšt. Zdenka Vltavského ze dne 15. června 1971.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Odvolání proti rozhodnutí přijímací komise MNO ze dne 18. srpna 1945.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Stručná zpráva jednoho vojenského úseku vedeného plk.g.št.Zdenka Vltavského.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Ústřížek z novin: Skauting v době okupace.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Ústřížek z novin: Řádění Gestapa mezi veliteli a důstojníky útočné vozby.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Moje činnost za okupace.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Výnos presidia Ministerstva financí v Praze ze dne 4. března 1941.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Účast útočné vozby v povstání Prahy proti německé okupaci v květnu roku 1945.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Seznam důstojníků a rot-mistrů útočné vozby, kteří konali službu u S.V.Bartoš, nestr.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Potvrzení vydané plk. gšt. Zdeňku Vltavskému velitelstvím „Bartoš“ ze dne 24. května 1945.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Dopis náčelníka štábu Vojenského velitelství revolučních gard Velké Prahy pplk. gšt. Františka Bürgera adresovaný plk. gšt. Zdeňku Vltavskému dne 10. června 1945.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Rozhodnutí přijímací komise MNO pro důstojníky a rotmistry z povolání ze dne 9. srpna 1945.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Rozhodnutí přijímací komise II. instance při MNO ze dne 20. září 1945.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Rozhodnutí přijímací komise pro důstojníky a rotmistry z povolání u MNO ze dne 14. října 1946.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Odvolání proti rozhodnutí přijímací komise MNO ze dne 24. října 1946.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Hlášení Rudolfa Císaře odeslané ministru národní obrany z listopadu 1946.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Dopis adresovaný blíže neurčenému plukovníkovi ze dne 6. září 1949.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Dekret MNO o povolání do činné služby plk. gšt. Zdeňka Vltavského ze dne 5. února 1947.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Odvolání proti rozhodnutí o rozvázání pracovního poměru z čs. akc. společnosti pro vývoz skla ze dne 19. května 1949.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Papírové ústřižky: „Okruh osvobození“.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Žádost o přeložení do výslužby ze dne 18. března 1948.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Potvrzení o přijetí do služebního poměru ze dne 30. dubna 1948.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Záznam ze dne 18. června 1949.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Dekret MNO o přeložení plk. gšt. Zdeňka Vltavského do výslužby ze dne 15. dubna 1948.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Pracovní smlouva ze dne 21. října 1948.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Oznámení o zrušení členství v obecně prospěšném stavebním a bytovém družstvu důstojníků a j. zaměstnanců vojenské správy v Praze XIX.-Dejvice pro Marii Vltavskou ze dne 18. března 1949.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Oznámení o zrušení pracovního poměru v Československé akciové společnosti pro vývoz skla ze dne 17. května 1949.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Oznámení o přidělení náhradního bytu ze dne 3. ledna 1951.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Odvolání proti vystěhování z bytu ze dne 5. ledna 1951.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Potvrzení o skončení pracovního poměru ze dne 17. července 1951.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Hlášení odchodu z civilního zaměstnání Vojenskému pensijnímu ústavu ze dne 18. srpna 1951.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Nález Odvolací důchodové komise u MNO ze dne 5. listopadu 1953.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Žádost o přijetí do národního podniku skláren Kavalier v Sázavě ze dne 20. září 1949.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Zpráva Okresní vojenské správě v Havlíčkově Brodě ze dne 16. dubna 1961.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Oznámení o jmenování Zdeňka Vltavského vedoucím Domovní správy města Ledče nad Sázavou ze dne 26. února 1957.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Zpráva Diecéšní rady církve československé v Brně o jmenování Zdeňka Vltavského do ústřední rady ze dne 20. září 1957.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Zpráva Místnímu národnímu výboru v Ledči nad Sázavou o zrušení pracovního poměru a zproštění funkce vedoucího domovní správy ze dne 1. dubna 1960.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Rozhodnutí Místního národnímu výboru v Ledči nad Sázavou o rozvázání pracovního poměru ze dne 4. května 1960.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Poznámka u: Zpráva Ústřední rady církve československé ze dne 22. června 1961.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Zpráva Ústřední rady církve československé ze dne 12. listopadu 1961.*

ANM, f. RC, kart. 19, *Úmrtí oznámení Zdeňka Vltavského.*

ANM, f. RC, kart. 41, *Křestní list Rudolfa Císaře, nestr.*

ANM, f. RC, kart. 41, *Osvědčení Rudolfa Císaře, nestr.*

ANM, f. RC, kart. 44, *Činnost ilegální skupiny „RUDA“ v Ledči n/Sáz. a okolí za okupace.*

ANM, f. RC, kart. 44, *Seznam členů ilegální organizace RU-DA na okrese Leděč n.Sáz.*

ANM, f. RC, kart. 44, *Popis činnosti Bohumila Francla za okupace.*

ANM, f. RC, kart. 44, *Opis výpovědi Bohuslava Novotného o jeho činnosti za okupace.*

ANM, f. RC, kart. 44, *Poznámky o činnosti K. Kremly za okupace, nestr.*

Státní okresní archiv Havlíčkův Brod (dále SOKA Havlíčkův Brod), f. Národní škola Dolní Město (dále NŠ Dolní Město) (1808–1953), Monografie školy (1808–1932), inventární číslo (dále inv. č.) 1, kniha (dále kn.) 1.

SOKA Havlíčkův Brod, f. NŠ Dolní Město (1808–1953), Pamětní kniha (dále PK) (1808–1890), inv. č. 2, kn. 2.

SOKA Havlíčkův Brod, f. NŠ Dolní Město (1808–1953), PK (1890–1940), inv. č. 3, kn. 3.

SOKA Havlíčkův Brod, f. Střední škola Leděč nad Sázavou, PK měšťanské školy chlapecké (1893–1930), inv. č. 1, kn. 1.

SOKA Havlíčkův Brod, f. Gymnázium Havlíčkův Brod (1730) 1735–1953), Třídní výkaz (1905–1906), inv. č. 1, kn. 62.

SOKA Havlíčkův Brod, f. Gymnázium Havlíčkův Brod (1730) 1735–1953), Třídní výkaz (1908–1909), inv. č. 1, kn. 65.

SOKA Havlíčkův Brod, f. Gymnázium Havlíčkův Brod (1730) 1735–1953), Třídní katalog chování, pilnosti a prospěchu (1905–1906), inv. č. 1, kn. 131.

SOKA Havlíčkův Brod, f. Gymnázium Havlíčkův Brod (1730) 1735–1953), Kniha maturitních protokolů (1900–1918), inv. č. 1, kn. 177.

SOKA Havlíčkův Brod, f. Archiv města Leděč nad Sázavou (1443–1945), inv. č. 843, kart. 59.

Rozhovory a soukromé archivy

Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 11. srpna 2015.

Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 15. července 2016.

Soukromý archiv autora, Rozhovor s Olgou Pešoutovou ze dne 27. března 2017.

Soukromý archiv Olgy Pešoutové.

Soukromý archiv Ladislava Císaře.

Elektronické zdroje

BOUCHAL, Hynek, *Historie Havlíčkobrodského gymnázia*, dostupné online (<http://www.ghb.cz/view.php?cislocclanku=2010040007>), [citováno k 28. 4. 2017].

Dokument o výkonu poprav y Josefa Buršíka, dostupné online (<http://www.bojovnici.cz/data/cz/clanky/12/bursikpoprava.jpg>), [citováno k 1. 11. 2017].

Historie čáslavských RU regimentů, dostupné online (<http://lir12.cz/historie-regimentu/>), [citováno k 12. 5. 2017].

Matriční záznam o narození a křtu farnosti Lipnice nad Sázavou, dostupné online (<http://img24.cz/images/16670096296657474120.jpg>), [citováno k 11. 4. 2017].

Pamětní kniha obce Dolní Město 1928 1975, dostupné online (<http://www.dolnimesto.cz/pametni-kniha-obce-dolni-mesto-1928-1975/d-9211>), [citováno k 11. 4. 2017].

RICHTER, Tomáš, *Činnost Obrany národa ve východních Čechách v době nacistické okupace*, Pardubice: Filozofická fakulta Univerzity Pardubice 2010. Diplomová práce, dostupné online (https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/37526/RichterT_Čjsessionid=AC23519638FD6B78B3169B3F4D0FAEB7?sequence=1), [citováno k 26. 10. 2017].

Literatura

A. AUSKÝ, Stanislav, *Vojska generála Vlasova v Čechách: kniha o nepochopení a zradě*, Praha 2005.

BÍLEK, Jiří – LÁNÍK, Jaroslav – ŠACH, Jan, *Československá armáda v prvním poválečném desetiletí: květen 1945–květen 1955*, Praha 2006.

BLAŽEK, Tomáš, *Odbojová činnost a konec druhé světové války na Ledčsku*, Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové 2014. Bakalářská práce.

BOROVÍČKA, Michael – KAŠE, Jiří – BĚLINA, Pavel (ed.) a kol., *Velké dějiny zemí Koruny české XII.b*, Praha, Litomyšl 2013.

BRANDES, Detlef, *Češi pod německým protektorátem: okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*, Praha 2000.

BŘACH, Radko, *Generál Maurice Pellé: první náčelník hlavního štábu čs. branné moci*, Praha 2007.

BŘACH, Radko, *První kroky francouzské vojenské mise v Československu (únor–květen 1919)*, *Historie a vojenství* 46 (4), 1997, s. 3–32.

- CEBE-HABERSKÝ, Jaroslav, *Dům mrtvých: věznice Moabit a Plötzensee 1940–1942*, Praha 1946.
- ČVANČARA, Jaroslav – HAZDRA, Zdeněk – VAJSKEBR, Jan, *Naší ctí je věrnost: Konec druhé světové války v Evropě aneb Anabáze tří šlechticů v květnu 1945*, *Paměť a dějiny* 4 (2), 2010, s. 4–22.
- ČVANČARA, Jaroslav, *Struktura vedoucích osobností nacistické okupační moci v Čechách a na Moravě ke dni 27. 5. 1942*, *Paměť a dějiny* 6 (2), 2012, s. 92–93.
- DULÍČEK, Lukáš, *Východočeši pod císařským praporem: c. a k. pěší pluk č. 18 v I. světové válce*, Praha 2015.
- FASORA, Lukáš, *Politická biografie socialistických vůdců v zemích střední Evropy*, *Dějiny – teorie – kritika* 12 (1), 2015, s. 124–132.
- FRANCEV, Vladimír – K. KLIMENT, Charles, *Československá obrněná vozidla 1918–1948*, Praha 2004.
- FRANCEV, Vladimír, *Útočná vozba v pražském povstání*, *Studentské listy* 2 (24), 1991, s. 15.
- FRIEDL, Jiří, *Generál Karel Lukas: životní příběh severomoravského rodáka*, Štítý 2016.
- GALANDAUER, Jan, *O samostatný československý stát 1914–1918*, Praha 1992.
- GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan, *Velké dějiny zemí Koruny české XV.a*, Praha, Litomyšl 2006.
- GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan, *Velké dějiny zemí Koruny české XV.b*, Praha, Litomyšl 2007.
- HANZLÍK, František, *Únor 1948: výsledek nerovného zápasu*, Praha 1997.
- HERTEL, Maroš, *Ivan Dérer a Tukova aféra*, Dr. Ivan Dérer – politik, právník a publicista, Bratislava 2010, s. 382–388.
- JAKL, Tomáš, *Boj za svobodu 1938–1945: obrazová kronika*, Praha 2005.
- JAKL, Tomáš, *Bojiště a barikády Pražského povstání*, Praha 2014.
- JAKL, Tomáš, *Květen 1945 v českých zemích: pozemní operace vojsk Osy a Spojenců*, Praha 2004.
- JAKL, Tomáš, *Prahou pod pancířem povstalců*, Praha 2010.
- JAKL, Tomáš, *Francouzský legionář Zdenko Waldhütter*, *Československé legie v boji za samostatný stát a jejich odkaz v 21. století*, Praha 2016, s. 209–215.
- JAKL, Tomáš, *Francouzský legionář Zdenko Waldhütter*, *Legionářský směr: časopis Československé obce legionářské* 4, 2013, s. 46–47.

- JANČÍK, Drahomír, *Sázka na svět včerejška. Vojtech Tuka v roli maďarského rezidenta*, Fragmentsy dějin: sborník prací k šedesátinám Jana Gebharta, Praha 2006, s. 118–138.
- JELÍNEK, Zdeněk – HELFERT, Zdeněk, *Kolínsko*, Praha 1990.
- JEŽEK, Zdeněk, *Účast dobrovolníků v bojích o Slovensko a Těšínsko v letech 1918–1919*, Praha 1937.
- KLIMEK, Antonín, *Velké dějiny zemí Koruny české XIII.*, Praha, Litomyšl 2000.
- KLIMEK, Antonín, *Velké dějiny zemí Koruny české XIV.*, Praha, Litomyšl 2002.
- KOHÁROVÁ, Marta, *Češi a Slováci ve zbrani i v politice a ženy – opora a inspirace*, Hradec Králové 2014.
- KOKOŠKA, Stanislav, *Praha v květnu 1945: historie jednoho povstání*, Praha 2005.
- KREISINGER, Pavel, *Brigádní generál Josef Bartík: zpravodajský důstojník a účastník prvního i druhého československého odboje*, Praha 2011.
- KŘÍŽ, Karel – VANĚK, Otakar, *5. československý střelecký pluk "Pražský" T. G. Masaryka v boji za svobodu vlasti 1917–1920*, Praha 1934.
- KŘÍŽEK, Leonid (ed.) a kol., *Pod císařským praporem: historie habsburské armády 1526–1918*, Praha 2003.
- KUBKA, František, *Alex-Boj za svobodu*, Praha 1945.
- LÁNÍK, Jaroslav a kol., *Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945*, Praha 2005.
- LUKEŠ, Michal, *Vojenská zpravodajská služba a pozadí Tukova procesu*, *Historie a vojenství* 46 (4), 1997, s. 33–46.
- MAREK, Jindřich, *Armáda barikád: přípravy povstání a velitelská odpovědnost za boje na pražských barikádách v květnu 1945*, Praha 2015.
- MAREK, Jindřich, *Barikáda z kaštanů: pražské povstání v květnu 1945 a jeho skuteční hrdinové*, Cheb 2005.
- MAREK, Jindřich, *Generál „Alex“ přišel pozdě...*, *Přísně tajné!: literatura faktu* (2), 2005, s. 94–110.
- MAREK, Jindřich, *Geneze vojenského velitelství „Alex“ a jeho vliv na události v květnu 1945*, *Historie a vojenství* 56 (4), 2007, s. 70–88.
- MAREK, Jindřich, *Kdo opravdu zachránil Prahu*, *Přísně tajné!: literatura faktu* (6), 2006, s. 91–105.
- MICHL, Jan, *Legionáři a Československo*, Praha 2009.

- MINAŘÍK, Pavel – ŠRÁMEK, Pavel, *Personální průvodce mobilizované čs. branné moci v době vyvrcholení mnichovské krize: ústřední orgány vojenské správy a vyšší velitelství*, Historie a vojenství 46 (5), 1997, s. 94–130.
- MÍROVSKÝ-NEUWIRTH, František, *Illegální domácí odboj na Havlíčkobrodsku ve světle německé justice*, Havlíčkobrodsko v národním odboji 1914–1918 a 1938–1945, Havlíčkův Brod 1946, s. 140–179.
- NEUWIRTH, František, *Gymnasijní budovy*, Dvě stě let gymnasia v Německém Brodě, Havlíčkův Brod 1935, s. 52–61.
- PICHLÍK, Karel, *Bez legend: zahraniční odboj 1914–1918: zápas o československý program*, Praha 1991.
- PICHLÍK, Karel – KLÍPA, Bohumír – ZABLOUDILOVÁ, Jitka, *Českoslovenští legionáři (1914–1920)*, Praha 1996.
- PLEVA, František, *Ledeč nad Sázavou: dějiny města*, Ledec nad Sázavou 1997.
- PLEVA, František, *Toulky Vrchovinou: stručná historie měst, obcí a významných míst Vrchoviny*, Ledec nad Sázavou 1999.
- PRAŽÁK, Albert, *Politika a revoluce: paměti*, Praha 2004.
- PREININGER, Ladislav, *O našem styku s Němci*, Československá legie ve Francii, Praha 1928, s. 304–306.
- ROUČKA, Zdeněk, *Skončeno a podepsáno: drama pražského povstání*, Plzeň 2003.
- RYCHLÍK, Jan, *Tukova aféra*, Osudové osmičky: přelomové roky v českých dějinách, Praha 1999, s. 319–325.
- ŘEZNÍKOVÁ, Lenka, *Biografie jako textová a sociální praxe: ke konjunkturu žánru na prahu moderny*, Dějiny – teorie – kritika 12 (1), 2015, s. 93–117.
- ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a Velká válka 1914–1918*, Praha 2001.
- ŠOLC, Jiří, *Po boku prezidenta: generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archivních dokumentů*, Praha 2007.
- ŠOLC, Jiří, *Znamení trojského koně: životní příběh majora Jaromíra Nechanského*, Praha 2008.
- ŠPANIEL, Oldřich, *Pěší pluk 21 „Maršála Foche“*, Československá legie ve Francii, Praha 1928, s. 139–148.
- ŠRÁMEK, Pavel, *Ve stínu Mnichova: z historie československé armády 1932–1939*, Praha 2008.
- ŠTAIF, Josef, *Psaní biografie a autorská sebereflexe*, Dějiny – teorie – kritika 12 (1), 2015, s. 118–123.

- TICHÝ, František, *Obrana národa před 55 roky: Vzpomeňme statečných*, Cesta Vysočiny 36 (40), 1995, s. 2.
- VALIŠ, Zdeněk, *Armádní generál in memoriam Karel Kutlvašr*, Vojenské rozhledy 2 (4), 1993, s. 140–141.
- VALIŠ, Zdeněk, *Divizní generál František Slunečko*, Vojenské rozhledy 10 (2), 2001, s. 152–160.
- VANĚK, Miroslav – MÜCKE, Pavel – PELIKÁNOVÁ, Hana, *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*, Praha 2007.
- VERNER, Břetislav, *Vzpomínky na práci v kolínských organizacích Obrany národa, Vzpomínky na okupaci: Kolín a Kolíňané v době nacistické okupace, protinacistické rezistence a boje za národní svobodu v letech 1939–1945*, Kolín 1986, s. 149–159.
- ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Zlatica, *Zapomenutá elita: českoslovenští vojenští diplomaté v letech 1938–1945*, Praha 2011.
- ŽÁČEK, Pavel, *Jaromír Nechanský a Pražské povstání*, Historie a vojenství 54 (2), 2005, s. 4–17.
- ŽÁČEK, Pavel, *Poslední den boje v Praze: 9. květen na Zličově*, Národní osvobození (11), 2001, s. 8.

Seznam příloh

- Příloha A:** Rodina Waldhütterových v roce 1910 – v popředí otec Zdeněk Waldhütter a jeho žena Marie, rozená Vltavská, Zdeněk Waldhütter-Vltavský vpravo vzadu, vedle něj jeho bratr František. (ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Rodinná fotografie.*)
- Příloha B:** Legionářské potvrzení špkt. gšt. Zdeňka Waldhüttera-Vltavského. (ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Legionářské potvrzení.*)
- Příloha C:** Svatební fotografie špkt. gšt. Zdeňka Waldhüttera-Vltavského a Marie, rozené Loukotkové ze dne 27. března 1926. (Soukromý archiv Olgy Pešoutové.)
- Příloha D:** Karikatura pplk. gšt. Zdeňka Waldhüttera-Vltavského – vojenského znalce v procesu s Vojtechem Tukou. (ANM, f. DP Hn 90-Vltavský (1892–1945), *Karikatura: V době Tukova procesu.*)
- Příloha E:** Rodina Waldhütterových-Vltavských v roce 1931 – Zdeněk Waldhütter-Vltavský přidržuje syna Zdeňka Jana, kdežto nalevo od něj jeho sedící manželka Marie chová na svém klíně dceru Olgu Marii Helenu. (Soukromý archiv Olgy Pešoutové.)
- Příloha F:** Portrétní fotografie pplk. gšt. Zdeňka Waldhüttera-Vltavského z listopadu roku 1931 – v době jeho uvedení do funkce vojenského přidělence v Paříži. (Soukromý archiv Olgy Pešoutové.)
- Příloha G:** Oslava státního svátku 28. října 1934 na československém vyslanectví v Paříži – vpředu zleva vojenský přidělenec v Paříži pplk. gšt. Zdeněk Waldhütter-Vltavský, paní Pavla Osuská, vedle které napravo stojí její manžel Štefan Osuský, československý vyslanec v Paříži. (ANM, f. RC, kart. 19, Ústřižek z novin: *Oslava 28. října v budově čs. vyslanectví v Paříži.*)
- Příloha H:** Pochvalné uznání náčelníka hlavního štábu armádního gen. Ludvíka Krejčího adresované pplk. gšt. Zdeňku Waldhütterovi-Vltavskému. (ANM, f. RC, kart. 19, *Dopis náčelníka hlavního štábu ze dne 14. prosince 1935.*)
- Příloha CH:** Brig. gen. Jaroslav Čihák předává PÚV-1 v roce 1938 v Nymburce stříbrné fanfárové trubky – velitel PÚV-1, plk. gšt. Zdeněk Waldhütter-

Vltavský, v přilbě, částečně zakryt brig. gen. Čihákem. (ANM, f. RC, kart. 2, Fotografie: *Předávání fanfárových trubek PÚV-1 v Nymburce.*)

Příloha I: Poslední důstojnický sbor PÚV-1 v Milovicích – vpředu šestý zprava sedí velitel PÚV-1, plk. gšt. Zdeněk Waldhütter-Vltavský. Spolu s ním sedí v první řadě od jejího pravého okraje kpt. František Bartošík a mjr. Emil Novák – oba dva příslušníci milovické odbojové skupiny. V horní řadě pátý zprava se pak nachází por. Jaromír Nechanský. (Soukromý archiv Olgy Pešoutové.)

Příloha J: Velitel kolínského krajského velitelství ON s krycím názvem divize „Pribina“ plk. Josef Buršík – muž, který zachránil plk. gšt. Zdeňku Waldhütterovi-Vltavskému život. (VERNER, Břetislav, *Vzpomínky na práci v kolínských organizacích Obrany národa, Vzpomínky na okupaci: Kolín a Kolíňané v době nacistické okupace, protinacistické rezistence a boje za národní svobodu v letech 1939–1945, Kolín 1986, s. 154.*)

Příloha K: Potvrzení VVVP „Bartoš“ o účasti plk. gšt. Zdeňka Waldhütter-Vltavského v Pražském povstání. (ANM, f. RC, kart. 19, *Potvrzení vydané plk. gšt. Zdeňku Vltavskému velitelstvím „Bartoš“ ze dne 24. května 1945.*)

Příloha L: Skupina organizátorů/velitelů Pražského povstání – zprava plk. gšt. Zdeněk Waldhütter-Vltavský (velitel Útočné vozby VVVP „Bartoš“), pplk. gšt. František Bürger-Bartoš (náčelník štábu VVVP „Bartoš“), plk. gšt. František Vejmelka (velitel oblasti Praha-východ) a pplk. gšt. Viktor Dyk (velitel úseku VI.). (ANM, f. RC, kart. 10, Fotografie: *Organizátoři Pražského povstání v květnu 1945.*)

Příloha M: Velitel Útočné vozby VVVP „Bartoš“ plk. gšt. Zdeněk Waldhütter-Vltavský (zcela uprostřed) spolu s některými příslušníky Útočné vozby VVVP „Bartoš“ – zleva řidič-dobrovolc Somol, pplk. Šnejdárek, škpt. Karel Dvořák (velitel jedné bojové obrněné skupiny), por. Kolář. (ANM, f. RC, kart. 2, Fotografie: *Velitelství útočné vozby.*)

Příloha N: Plk. gšt. Zdeněk Waldhütter-Vltavský jako československý parlamentář vede 8. května 1945 Karmelitskou ulicí velitele pražské německé posádky gen. Rudolfa Toussainta do sídla ČNR a VVVP „Bartoš“ v Bartolomějské ulici k podpisu německé kapitulace v Praze. (ROUČKA,

Zdeněk, *Skončeno a podepsáno: drama pražského povstání*, Plzeň 2003, nestr.)

- Příloha O:** Velitel pražské německé posádky gen. Rudolf Toussaint (třetí zprava) a jeho doprovod opouštějí po podpisu německé kapitulace budovu sídla ČNR a VVVP „Bartoš“ v Bartolomějské ulici – vede je plk. gšt. Zdeněk Waldhütter-Vltavský. (JAKL, Tomáš, *Boj za svobodu 1938–1945: obrazová kronika*, Praha 2005, s. 78.)
- Příloha P:** Portrétní fotografie plk. gšt. Zdeňka Waldhüttera-Vltavského po druhé světové válce. (ANM, f. RC, kart. 19, Fotografie: *Plk. gšt. Zdeněk Waldhütter-Vltavský.*)
- Příloha Q:** První akt poválečné perzekuce plk. gšt. Zdeňka Waldhüttera-Vltavského – rozhodnutí nepovolat jej do vojenské činné služby. (ANM, f. RC, kart. 19, *Rozhodnutí přijímací komise MNO pro důstojníky a rotmistry z povolání ze dne 9. srpna 1945.*)
- Příloha R:** Květen roku 1962 – předseda místní pobočky Československého svazu zahrádkářů a ovocnářů v Ledči nad Sázavou Zdeněk Waldhütter-Vltavský (čtvrtý zleva) na jedné z procházek tohoto sdružení. (Soukromý archiv Olgy Pešoutové.)

Příloha A:

Příloha B:

Ministerstvo Národní Obrany, kancelář Československých legii.
Evidenční úřad.

Číslo 53.745.

Kolku prosto podle §u 16. zákona ze dne 24. července 1919 č. 462 sb. z. a n.

Potvrzení,

že (jméno a příjmení) WALDHÜTTER ZDENKO
vojenská hodnost a poslední voj. těleso: kapitán 24. pluku francouzské legie,
narozený dne 8./8. 1894 v Dol. Městě okres Ledeč n./Sáz. země Čechy
příslušný do Ledeče n./Sáz. okresu Ledeč n./Sáz. země Čechy
jest ve smyslu §u 2 zákona ze dne 24. července 1919 č. 462 sb. z. a n. a článku 5. vládního nařízení ze dne 4. března 1920 č. 151. sb. z. a n.

legionářem.

Do československé armády legionářské přihlásil se

dne (slovy) dvacátého pátého

měsíce (slovy) prosince

roky (slovy) tisíc devět set

šestnáct

Do armády spojenecké vstoupil

~~Z čsl. legionářského vojska byl řádně propuštěn~~

~~Do neaktivity byl přeložen, demobilisován~~

~~Na území čsl. republiky z Ruska se vrátil (pouze pro ty, kteří se vrátili po 31. prosinci 1919 z Ruska)~~

~~dne (slovy)~~

~~měsíce (slovy)~~

~~roku (slovy)~~

Jest dosud ve vojenské službě.

Jeho služba legionářská počítá se mu do dne (slovy) konce prosince

roku (slovy) tisíc devět set devatenáct takže celkem obnáší (slovy) D E V Ě T roků

měsíců (slovy) T Ě I kalendářních.

Toto potvrzení jest dokladem pro nabytí všech práv, vyhrazených legionářům zákonem ze dne 23. V. 1919 č. 282 sb. z. a n. ze 24. VII. 1919 č. 462 sb. z. a n.

V Praze, dne 3. října 1923.

Vlastnoruční podpis majetníka:

šplh. gen. št. Waldhütter Zdeněk

Podpis přednosty evidenčního úřadu:

šplh. Obrona

Nehodící se budiž škrtnuto.

Příloha C:

Příloha D:

Příloha E:

Příloha F:

Příloha G:

Příloha H:

NÁČELNÍK HLAVNÍHO ŠTÁBU
BRANNÉ MOCI

Praha, 14. prosinec 1935.

Pane podplukovníku,

Vaše úspěšné čtyřleté působení ve funkci vojenského attaché
ČSR. v Paříži se současnou akreditací pro Londýn ^{a Brusel} dává mi příle-
žitost, abych při skončeném Vašem poslání vyslovil Vám za tuto
Vaši činnost v zahraničí jménem služby svůj dík a pochvalné uznání.

Náčelník hlavního štábu:

Pan
pplk.gšt. Zdeněk V l t a v s k ý,
zástupce velitele pluku útočné
vozby 1
M i l o v i c e
u Lysé n/Lab.

Příloha CH:

Příloha I:

Příloha J:

Velitelství „Bartoš“

P O T V R Z E N Í.

plk gšt
Pan *Ledeník Elavský* nar. *8/8.1894*

bytem *Praha XIX, Letecká 24* vykonával činnou vojenskou službu v době
revolučního převratu od *5/5.* do *9/5.* 1945 u velitelství „BARTOŠ“.

V Praze I., dne *24. května* 1945.

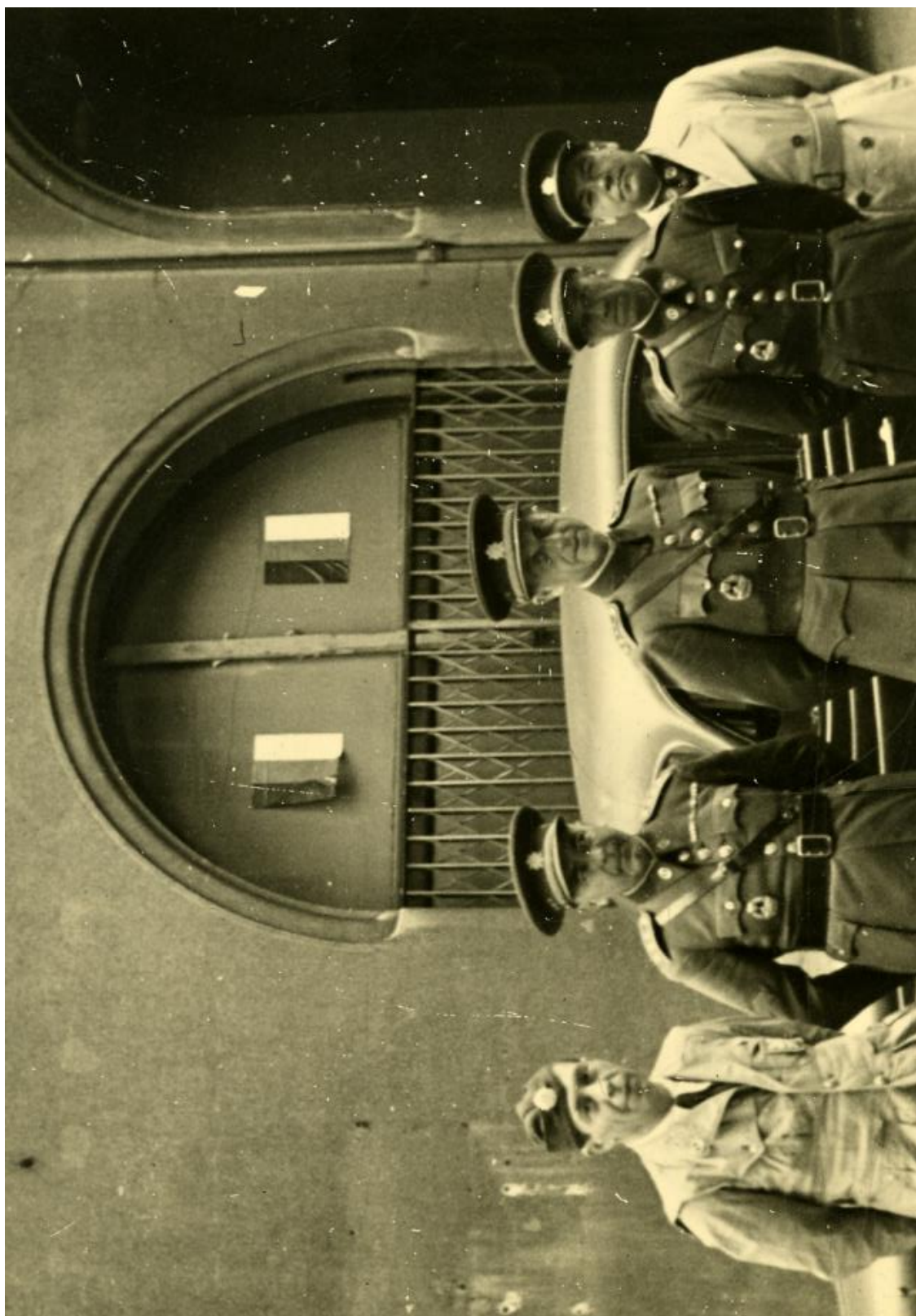
gen. Sundlous
1945 gšt mltg

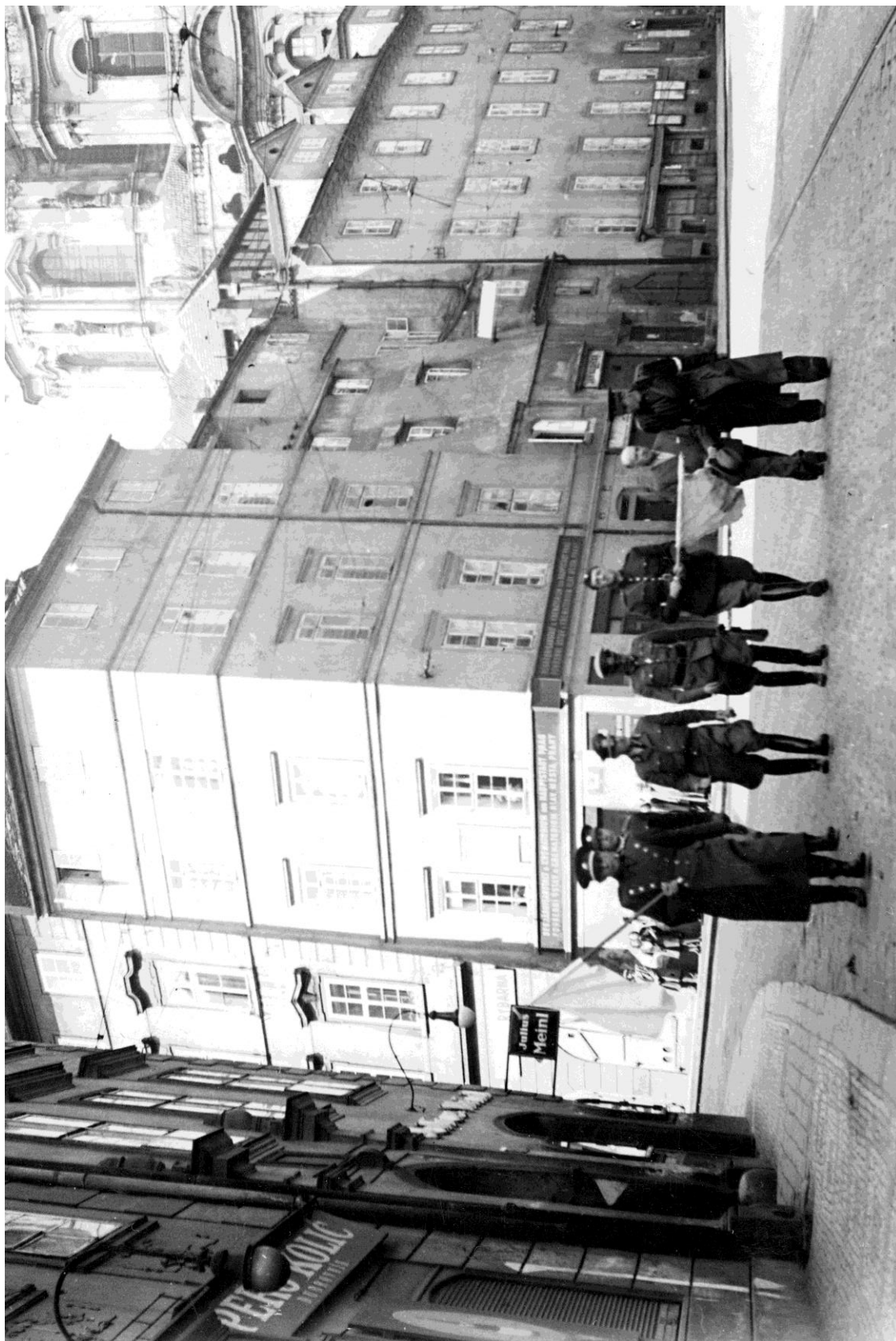
Příloha L:

Příloha M:

Příloha N:

Příloha O:

Příloha P:

Příloha Q:

MINISTERSTVO NÁRODNÍ OBRANY
Příjmací komise
pro důst. a rtm. z povolání

Praha ... 9/8 1945

Pan plk.gšt.

Zdeněk V L T A V S K Ý

P R A H A XIX

Tř.Kr.Alexandra 24

Příjmací komise pro důstojníky a rotmistry z povolání u ministerstva národní obrany rozhodla navrhnouti ministru národní obrany, abyste nebyl povolán do činné služby.

Důvod: Byl jste po 15.březnu 1939 za hranicemi a vrátil jste se dobrovolně zpět do t.zv.Protectorátu.

Proti tomuto rozhodnutí máte právo odvolání k odvolací příjmací komisi, lhůta pro odvolání činí 15 dní, odvolání se podává u příjmací komise.

Předseda komise:
V Z.

Gluh
Škme

Příloha R:

